

АЙЗЪК АЗИМОВ

РОБОТИТЕ И ИМПЕРИЯТА

Част 4 от „Позитронни работи“

Превод от английски: Слава Атанасова, 1994

chitanka.info

ЧАСТ ПЪРВА

ГЛАВА 1

ПОТОМЪКЪТ

1

Гладиа прокара ръка по градинския шезлонг, проверявайки дали не е много влажен, и седна. С едно докосване до копчетата за управление тя го нагласи в полулегнало положение, с още едно активира диамагнитното поле и както винаги, то я изпълни с усещането за пълно отпускане. И защо не? На практика тя се полюшваше на сантиметър над тъканта.

Нощта беше топла и приятна, една от онези нощи, които правеха планетата Аврора толкова красива — изпълнена с аромати и обляна в звездна светлина.

С остра тъга Гладиа изучаваше с поглед безбройните искрици, изпъстрили небето; искри, които блестяха още по-ярко от обикновено, защото тя беше наредила да намалят светлините в имението.

Чудеше се как ли за всичките тридесет и две десетилетия на своя живот така и никога не успя да научи имената на звездите, нито можеше да ги различава. Една от тях беше звездата, около която се въртеше родната ѝ планета Солария, звездата, която през първите три десетилетия от живота ѝ беше за нея просто „слънцето“.

Някога бяха наричали Гладиа с името Гладиа Солария. Това беше преди двадесет десетилетия — двеста стандартни галактически години, — по времето, когато тя дойде на Аврора, и отразяваше не твърде дружелюбния начин, по който се подчертаваше чуждият ѝ произход. Само преди месец се навърши двувековната годишнина от нейното пристигане, която тя не пожела да отпразнува, защото не обичаше да си спомня за онези дни. А още по-рано, на Солария, я наричаха Гладиа... Делмар.

Смутена, Гладиа потрепери. Почти беше забравила това фамилно име. Може би защото оттогава измина толкова много време? Или може би тя просто умишлено се стараеше да не си спомня?

През всичките тези години Гладиа не беше съжалявала за Солария, никога не беше изпитвала липсата ѝ.

И сега изведнъж?

Може би защото сега съвсем ненадейно си даде сметка, че е надживяла родната си планета? Със Солария беше свършено — един исторически спомен, — докато Гладиа продължаваше да живее. Може би сега Солария ѝ липсваше именно поради това.

Гладиа свъси вежди. Не, не ѝ липсваше, категорично реши тя. Нито пък изпитваше копнеж по нея, нито желание да се върне там. Усещаше само онази особена болка по нещо, което е представлявало неразделна, макар и толкова разрушителна част от нея, но с което вече беше свършено.

Солария! Последният от Външните светове, който човечеството засели и превърна в свой дом. И може би по някакъв загадъчен закон на симетрията — първият, който впоследствие трябваше да умре.

Първият? Означаваше ли това, че ще има втори, трети и така нататък?

Гладиа се натъжи още повече. Имаше хора, които наистина смятаха така. Тогава по силата на същия този закон Аврора, станала отдавна неин втори роден дом, би трябвало като първа от петдесетте Външни свята да загине последна. При това положение, дори в най-лошия случай, на планетата вероятно ѝ оставаше повече време, отколкото на Гладиа, с нейния удължен човешки живот. И ако нещата стояха така, това би било напълно достатъчно.

Гладиа затърси отново сред звездите. Беше безнадеждно. Нямаше никакъв шанс да открие коя от всички тези неразличими точки светлина е слънцето на Солария. Допускаше, че трябва да е някоя от по-ярките, но дори и те бяха хиляди.

Гладиа вдигна ръка и направи жеста „Данил“, мислено го наричаше. Фактът, че беше тъмно, нямаше никакво значение.

Роботът Данил Оливо се появи до нея почти мигновено. У него не се забелязваше никаква видима промяна — за човек, който го е познавал отпреди малко повече от двадесет десетилетия, когато Данил беше създаден първоначално от Хан Фастълф. Откритото му лице с широки скули, с късата бронзова коса, сресана назад; сините му очи; високото, добре сложено и свършено хуманоидно тяло изглеждаха все така млади и невъзмутимо съдържани.

— Мога ли да ви помогна с нещо, мадам? — попита той с равен глас.

— Да, Данил. Коя от тези звезди е слънцето на Солария?

Данил не погледна нагоре.

— Нито една, мадам Гладиа — отвърна той. — По това време на годината слънцето на Солария не изгрява преди 03:20.

— О! — Гладиа се смути. Кой знае защо, тя беше приела, че в момента, в който реши да потърси някоя звезда, ще може тутакси да я види. Но, разбира се, те изгряваха и залязваха по различно време. Поне толкова знаеше и самата тя.

— Значи съм гледала напразно.

— Доколкото мога да съдя по реакциите на хората — каза Данил, сякаш се опитваше да я успокои, — звездите са красиви, независимо дали някоя определена от тях се вижда, или не.

— Смея да твърдя — отвърна с досада Гладиа и шумно нагласи шезлонга в изправено положение. После стана. — И все пак, аз исках да видя слънцето на Солария... но не чак толкова, че да стоя тук до 03:20.

— Дори да бяхте решила така — отбеляза Данил, — щяхте да имате нужда от магнитни лещи.

— Магнитни лещи?

— Звездата не се вижда добре с невъоръжено око, мадам Гладиа.

— От трън, та на глог! — тя приглади с ръце панталоните си. — Първо трябваше да се посъветвам с теб, Данил.

В нея имаше промяна — за човек, който я е познавал отпреди двадесет десетилетия, когато Гладиа пристигна първоначално на Аврора. За разлика от Данил тя беше просто човек. Все още беше висока 155 сантиметра — почти 10 сантиметра под идеалния ръст за жена-космолит. Беше се постарала да запази своята стройна фигура, а тялото ѝ не носеше нито следа от слабост или скованост. Но косата ѝ беше леко посребрена, кожата едва доловимо задебеляла, а около очите се виждаха ситни бръчици. Гладиа можеше като нищо да живее още десет или дванадесет десетилетия, но нямаше никакво съмнение, че тя не е вече млада. Това не я безпокоеше ни най-малко.

— Можеш ли да разпознаеш всички звезди, Данил? — попита тя.

— Познавам онези, които се виждат с невъоръжено око, мадам Гладиа.

— А знаеш ли кога изгряват и залязват през всеки един ден от годината?

— Да, мадам Гладиа.

— И всичко останало за тях?

— Да, мадам Гладиа. Веднъж д-р Фастълф поиска да събере астрономически данни, за да са му под ръка, без да му се налага да използва компютъра. Казваше, че било по-непринудено, когато ги получавал от мен, а не от него. — После, сякаш отгатнал следващия въпрос, добави: — Не ми обясни защо.

Гладиа вдигна лявата си ръка и направи съответния жест. Къщата ѝ моментално се освети. На фона на меката светлина, която стигаше до нея, Гладиа подсъзнателно долови призрачните очертания на няколко робота, но не им обърна внимание. Във всяко едно добре уредено имение човешките същества никога не оставаха без работи около себе си — както за охрана, така и за прислуга.

Гладиа хвърли един последен поглед към небето, където звездите бяха избледнели в разсеяната светлина. Тя присви леко рамене. Това беше донкихотовщина. Какво значение имаше дори да беше успяла да види слънцето на този вече изчезнал свят — една бледа точица сред безброй други? Със същия успех би могла да си избере наслуки някоя от тях, да си каже, че това е слънцето на Солария, и да я съзерцава.

Тя се обърна към Р. Данил. Той търпеливо изчакаше, лицето му беше почти изцяло скрито в сенките.

Гладиа се замисли отново колко малко се беше променил той откакто тя го видя при своето пристигане в къщата на д-р Фастълф преди толкова много години. Бяха го ремонтирали неведнъж естествено. Тя беше съвсем наясно с този факт, но съзнанието ѝ го отбягваше.

Отчасти това се дължеше на всеобщата свръхчувствителност на хората по въпроса. Космолитите наистина се гордееха с желязното си здраве и с дългия си тридесет до четиридесет десетилетия живот, но те не бяха напълно имунизирани против разрухата на възрастта. Една от бедрените кости на Гладиа завършваше с титаново-силиконова пластина в тазобедрената става. Левият ѝ палец беше напълно изкуствен, макар че никой не би могъл да го забележи, освен след обстоен ултрасонографски преглед. Дори някои от нервите ѝ бяха свързвани наново. Такива неща можеха да бъдат открити и у всеки

един друг космолит на подобна възраст на който и да било от петдесетте Външни свята (не, четиридесет и деветте, защото Солария вече не се броеше).

Но дори споменаването на тези неща представляваше проява на крайно неприличие. Медицинската документация, която се налагаше да бъде поддържана поради вероятността от по-нататъшно лечение, никога не ставаше публично достояние по какъвто и да е повод. Хирурзите, чиито приходи бяха значително по-големи дори от приходите на самия Председател, дължаха отчасти високото си заплащане на факта, че на практика бяха изключени от кръга на изисканото общество. В края на краищата те знаеха.

Зад всичко това се криеше фикс-идеята на космолитите за дълъг живот, тяхното нежелание да признаят, че старостта съществува, но Гладиа никога не се беше задълбочавала в анализ на причините. Обземаше я тревога и безпокойство, когато се замисляше за себе си в подобен контекст. Колко ли щеше да розовее отдалеч образът ѝ върху една триизмерна карта, ако всички протези и корекции бяха нанесени върху нея в червено на сивия фон на естествената ѝ плът. Или поне така си въобразяваше тя.

Мозъкът ѝ обаче беше все още цял и непокътнат и докато това си оставаше така, тя беше цяла и непокътната каквото и да се случеше с останалата част от нейното тяло.

С това мислите ѝ се върнаха отново към Данил. Макар че го познаваше от двадесет десетилетия, само от една година той беше неин. Когато Фастълф умря (дните му бяха скъсени може би от отчаяние), той завеща всичко на град Еос, което си беше нещо съвсем обичайно. Две неща обаче той даде на Гладиа (освен че ѝ прехвърли собствеността върху имението с всичките му работи и останалото движимо имущество заедно с прилежащите земи).

Едно от тези неща беше Данил.

— Данил, помниш ли всичко, което е въведено в паметта ти за двадесет десетилетия? — попита Гладиа.

— Така ми се струва, мадам Гладиа — сериозно отвърна Данил. — Във всеки случай дори и да съм забравил нещо, нямаше да знам, защото то щеше да е забравено, и тогава аз нямаше да си спомням, че някога съм го знаел.

— Не е речено — възрази Гладиа. — Спокойно можеш да си спомняш, че си знаел нещо, но да не си в състояние да се сетиш за него в момента. Често ми се е случвало нещо да е, така да се каже, на върха на езика ми, но да не мога да си го припомня.

— Не разбирам, мадам — каза Данил. — След като знам нещо, то определено мога да го използвам, когато ми потрябва.

— Безотказна памет? — те вървяха бавно към къщата.

— Просто памет, мадам. Така съм устроен.

— И за още колко време?

— Не разбирам, мадам.

— Искам да кажа, колко ще издържи твоят мозък? Колко време ще продължава да работи със събраните за двадесет десетилетия спомени?

— Не зная, мадам. Засега не усещам никакви проблеми.

— Вероятно... докато внезапно не откриеш, че повече не можеш да запамятаваш.

За миг Данил сякаш се замисли.

— Може би е така, мадам.

— Знаеш ли, Данил, не всичките ти спомени са еднакво важни.

— Не мога да ги преценявам, мадам.

— Другите могат. Напълно възможно е да изчистим мозъка ти, Данил, а после да го запълним отново само със съществената част от съдържанието на паметта — да речем, с десет процента от всичко. Тогава би могъл да просъществуваш векове наред повече, отколкото в противен случай. Ако процедурата се повтаря, можеш да изкараш до безкрайност. Разбира се, процедурата е скъпа, но аз не бих му придиряла. Ще си струва.

— Ще бъде ли зачетено моето мнение по въпроса, мадам? Ще поискате ли съгласието ми за такава обработка?

— Разбира се. Не бих ти заповядвала подобно нещо. Би било предателство спрямо доверието на д-р Фастълф.

— Благодаря ви, мадам. В такъв случай трябва да ви кажа, че никога не бих се подложил доброволно на такава обработка, освен ако не откроя, че функционирането на паметта ми действително е нарушено.

Бяха стигнали до вратата и Гладиа спря.

— Защо никога, Данил? — попита тя, искрено озадачена.

— Имам спомени, които не мога да рискувам да изгубя, мадам — тихо рече Данил, — било поради небрежност или поради лоша преценка от страна на онези, които биха извършили процедурата.

— Като например кога изгряват и залязват звездите... Извинявай, Данил, не исках да прозвучи подигравателно. Какви спомени имаш предвид?

— Мадам — още по-тихо отвърна Данил, — имам предвид спомените за моя някогашен колега, землянина Илайджа Бейли.

Гладиа остана като ударена от гръм, така че в крайна сметка Данил трябваше да поеме инициативата в свои ръце и да сигнализира да отворят вратата.

2

Роботът Жискар Ревентлов чакаше в дневната и Гладиа го поздрави с онова усещане за мъчителна неловкост, което я обземаше винаги при вида му.

В сравнение с Данил Жискар беше примитивен. Очевидно беше робот: метален, с лице, в чието изражение нямаше нищо човешко, с червеникавия блясък в очите си, който можеше да се види, стига да беше достатъчно тъмно. Докато Данил носеше дрехи, при Жискар имаше само илюзия за дрехи — макар и сполучлива, тъй като беше дело на Гладиа.

— Е, Жискар — обърна се тя към него.

— Добър вечер, мадам Гладиа — каза Жискар с лек поклон на главата си.

Гладиа си спомни думите на Илайджа Бейли отпреди много години, долови ги като шепот в потайните кътчета на съзнанието си:

— Данил ще се грижи за теб. Ще ти бъде приятел, както и охрана, а ти трябва да бъдеш негов приятел — заради мен. Но искам да се вслушваш в Жискар. Нека той бъде твоят съветник.

Гладиа се беше намръщила.

— Защо пък той? Не съм сигурна, че го харесвам.

— Аз не искам от теб да го харесваш. Искам да му вярваш.

И не пожела да ѝ обясни защо.

Гладиа се опитваше да вярва на робота Жискар, но беше доволна, че не трябва да го харесва. У него имаше нещо, от което я побиваха тръпки.

И Данил, и Жискар й бяха служили добре в имението през всичките онези десетилетия, докато Фастълф беше официалният собственик. Едва на смъртния си одър Хан Фастълф й прехвърли на практика собствеността. След Данил Жискар беше второто нещо, което Фастълф остави на Гладиа.

— Данил е достатъчен, Хан — беше казала тя на стареца тогава. — Сигурна съм, че дъщеря ти Василия би искала да получи Жискар.

Фастълф лежеше притихнал в леглото, със затворени очи и така спокоен, както тя не го беше виждала от години. Не й отговори веднага и за миг Гладиа си помисли, че се е простил тихо с живота си, без тя да го забележи. Стисна конвулсивно ръката му и той отвори очи.

— Кръвните ми дъщери не ме интересуват ни най-малко, Гладиа — прошепна той. — Вече цели двадесет десетилетия имам само една истинска дъщеря и това си ти. Искам ти да вземеш Жискар. Той е много ценен.

— Защо да е толкова ценен?

— Не мога да ти кажа, но неговото присъствие винаги ми е действало утешително. Никога не го оставяй, Гладиа. Обещай ми това.

— Обещавам — съгласи се тя.

Тогава очите му се отвориха за последен път и събрал сетни сили, той изрече с почти нормален глас:

— Обичам те, Гладиа, дъще моя.

— Обичам те, Хан, татко мой — отвърна му Гладиа.

Това бяха последните думи, които той каза и чу. Гладиа разбра, че държи ръката на мъртвец и известно време не можеше да помръдне.

И така Жискар стана неин. Но въпреки всичко неизвестно защо той я караше да се чувства неловко.

— Е, Жискар — каза тя. — Опитвах се да намеря Солария сред звездите в небето, но според Данил тя няма да се вижда преди 03:20, а дори и тогава ще са ми нужни магнитни лещи. Ти щеше ли да го знаеш?

— Не, мадам.

— Да чакам ли дотогава? Как мислиш?

— Смятам, мадам Гладиа, че ще е по-добре да си легнете.

— Наистина ли? — Гладиа се наежи. — А ако реша да остана?

— Това е само моето мнение, мадам, но утре ви чака тежък ден и без съмнение ще съжалявате за пропуснатия сън.

Гладиа се намръщи.

— Защо да ме чака тежък ден, Жискар? Доколкото знам, не се задават проблеми.

— Имате среща, мадам, с някой си Левюлър Мандамъс — отвърна Жискар.

— Така ли? Кога стана това?

— Преди час. Той се обади по фотофона и аз си позволих...

— Ти си позволи? Кой е той?

— Член на Института по роботика, мадам.

— Значи е подчинен на Келдън Амадирос.

— Да, мадам.

— Разбери, Жискар, че изобщо не желая да се виждам с този Мандамъс или с когото и да било друг, свързан по някакъв начин с онази отровна гадина Амадирос. И щом си си позволил да уредиш с него среща от мое име, позволи си също така да му се обадиш веднага и да я отмениш.

— Ако потвърдите това под формата на заповед и я отправите възможно най-строго и определено, ще се опитам да се подчиня. Може да не съм в състояние. Разбирате ли, по моя преценка вие ще си навредите, ако отмените срещата, а аз не трябва да позволявам да ви се случи нещо лошо вследствие на някакво мое действие.

— Преценката ти просто може да е погрешна, Жискар. Кой е този човек, че някаква пропусната среща с него да ми навреди? Това, че бил член на Института по роботика, едва ли е от значение за мен.

Гладиа съзнаваше ясно, че неоснователно излива яда си върху Жискар. Новината за изоставянето на Солария я беше разстроила, а собственото ѝ невежество, което я докара дотам, че да търси Солария в небето, когато всъщност не можеше да я намери, я раздразни допълнително.

И, разбира се, всъщност познанията на Данил накараха да блеснат нейните пропуски, но въпреки това тя не се нахвърли върху него... Но пък Данил толкова приличаше на човек, че Гладиа машинално се държеше с него така, сякаш той наистина беше.

Външният вид обясняваше всичко. Жискар изглеждаше като робот и лесно можеше да се предположи, че няма чувства, които да се наранят.

Във всеки случай Жискар въобще не реагира на заяждането на Гладиа. (Нито пък Данил би го направил, ако става въпрос.)

— Представих ви д-р Мандамъс като член на Института по роботика — каза Жискар, — но той е може би нещо повече. През последните няколко години той е бил дясната ръка на д-р Амадиرو. Това го прави важна фигура и вие не бива да го пренебрегвате. Д-р Мандамъс не е подходящият човек, когото можете да си позволите да оскърбите.

— Така ли? Не ми пука за Мандамъс, а още по-малко за Амадиро. Предполагам не си забравил, че някога, когато той, аз и целият свят бяхме млади, Амадиро направи всичко възможно да докаже, че д-р Фастълф е убиец, и че само по някакво чудо машинациите му не успяха.

— Много добре си спомням, мадам.

— Чудесно. Боях се, че си забравил за двадесет десетилетия. През тези двадесет десетилетия не съм имала нищо общо с Амадиро или с когото и да било друг, свързан с него, и смятам да продължа тази линия на поведение. Не ми пука дали ще си навредя, нито какви могат да бъдат последствията. Няма да се срещна с този д-р Не-знам-си-кой и за в бъдеще не уреждай срещи от мое име, без да ме питаш. Или поне без предварително да обясниш, че подобни уговорки подлежат на потвърждение от моя страна.

— Да, мадам — каза Жискар, — но мога ли да изтъкна...

— Не, не можеш — срязва го Гладиа и се обърна.

Възцари се тишина, докато тя направи три крачки, след което я настигна спокойният глас на Жискар:

— Мадам, трябва да ви помоля да ми вярвате.

Гладиа спря. Защо беше използвал тази дума?

Тя дочу отново гласа от миналото: „Не искам от теб да го харесваш. Искам да му вярваш.“

Гладиа присви устни и се намръщи. Неохотно, насила, тя се обърна.

— Добре — неприязнено попита тя, — какво още искаш да ми кажеш, Жискар?

— Само това, че докато д-р Фастълф беше жив, мадам, политиката му доминираше на Аврора и сред Външните светове. В резултат на това хората от Земята можеха свободно да се преселват на многобройни, подходящи за целта планети в Галактиката, а Заселническите светове, както ги наричаме сега, процъфтяваха. Сега обаче д-р Фастълф е мъртъв, а приемниците му нямат неговия престиж. Доктор Амадиро запази антиземните си възгледи, които сега е твърде възможно да вземат връх. Вероятно в политиката ще се подеме мощен курс срещу Земята и Заселническите светове.

— Дори и да е така, Жискар, какво мога да направя аз?

— Можете да се срещнете с д-р Мандамъс и да разберете защо той напират да се срещне с вас, мадам. Уверявам ви, че настояваше най-категорично срещата да се проведе колкото се може по-рано. Помоли ме да я уредя за 08:00.

— Жискар, аз никога не приемам преди обяд.

— Обясних му това, мадам, но той продължи да настоява да ви види на закуска, което приех като израз на отчаяние. Стори ми се важно да се разбере защо е толкова отчаян.

— Значи ти смяташ, че ако не се срещна с него, това ще ми навреди лично, така ли? Не те питам дали ще има лоши последствия за Земята или за Заселниците, или за трето, или за четвърто. Ще навреди ли на мен?

— Мадам, това може да попречи на Земята и на Заселниците да продължат колонизирането на Галактиката. Тази мечта се зароди в главата на детектива Илайджа Бейли преди повече от двадесет десетилетия. Така че да се навреди на Земята би означавало да се оскверни неговата памет. Греша ли, като смятам, че всяко накърняване на неговата памет би наранило и вас лично?

Гладия остана изумена. За втори път от един час насам Илайджа Бейли се намесваше в разговора. Той отдавна не беше сред живите — един краткоживущ землянин, умрял преди шестнадесет десетилетия — и все пак само при споменаването на неговото име я побиваха тръпки.

— Как е възможно положението да се е влошило толкова внезапно? — попита тя.

— Не е внезапно, мадам. Двадесет десетилетия хората от Земята и хората от Външните светове следваха паралелни курсове и бяха предпазвани от конфликт благодарение на мъдрата политика на д-р

Фастълф. Но винаги съществуваше и силно опозиционно движение, на което д-р Фастълф трябваше непрекъснато да оказва съпротива. Сега, когато д-р Фастълф е мъртъв, опозицията има много повече власт. Изоставянето на Солария значително засили нейното влияние и скоро тя може да се окаже доминиращата политическа сила.

— Защо?

— Случаят със Солария показва недвусмислено, мадам, че мощта на Външните светове запада, и много аврорианци сигурно са на мнение, че трябва да се предприемат решителни действия — сега или никога.

— А според теб, срещата ми с този човек е важна, защото може да предотврати всичко това, така ли?

— Точно така, мадам.

Известно време Гладиа остана потънала в мълчание. Макар с неохота, тя си напомни отново, че беше обещала на Илайджа да вярва на Жискар. Накрая каза:

— Добре, не искам да го правя и не смятам, че от срещата ми с този човек ще има полза за някого, но... много добре, ще се срещна с него.

3

Гладиа спеше и къщата беше тъмна — според човешките стандарти. В нея обаче кипеше трескава дейност, тъй като роботите имаха много работа, а те можеха да я вършат и на инфрачервена светлина.

Имението трябваше да се приведе в ред след неизбежното разхвърляне през деня. Трябваше да се набавят продукти, да се изхвърли боклукът, да се почистят или излъскат, или приберат вещите, да се изпробват уредите плюс неизменното дежурство по охраната.

Вратите няха ключалки — те не бяха необходими. На Аврора не се упражняваше насилие под никаква форма нито спрямо хората, нито спрямо вещите. Подобно нещо беше невъзможно, защото всяка къща и всеки човек постоянно се охраняваха от работи. Това беше добре известно и се разбираше от само себе си.

Цената на подобно спокойствие представляваше необходимостта роботите за охрана да не напускат своя периметър. Тях никога не ги използваша, но само защото те винаги стояха на пост.

Жискар и Данил, чиито способности бяха както по-големи, така и по-всеобхватни от тези на останалите работи в имението, нямаха никакви определени задължения. Освен ако това, че трябваше да следят как си вършат работата всички останали, не се броеше за специално задължение.

В 03:00 те бяха завършили обиколката на поляната и залесената площ, при която проверяваха дали външната охрана изпълнява добре функциите си и дали няма никакви проблеми.

Срещнаха се близо до южния край на имението и известно време си поговориха малко на техния съкратен Езопов език. Разбираха се много добре, с десетилетната практика зад гърба си. За тях не съществуваше необходимост да се впускат във всички онези обстоятелствени пояснения на човешката реч.

— Облаци. Невидима — промълви Данил с едва чул шепот.

Ако Данил говореше пред хора, той би казал: „Както виждаш, приятелю Жискар, небето се заоблачи. Мадам Гладиа въобще нямаше да успее да види Солария, ако беше останала да изчака.“

А отговорът на Жискар: „Прогнозирано. По-скоро срещата“, беше еквивалент на: „Предвидиха го в прогнозата за времето, приятелю Данил, и можеше да бъде използвано като добър претекст да накараме мадам Гладиа да си легне рано. Стори ми се обаче по-важно да реша проблема без заобикалки и да я убедя да се съгласи със срещата, за която ти бях казал преди това.“

— Струва ми се, приятелю Жискар — каза Данил, — че главната причина да не можеш да я убедиш така лесно се криеше във факта, че тя беше разстроена от изоставянето на Солария. Бил съм на Солария веднъж с колегата Илайджа — по времето, когато мадам Гладиа все още беше соларианка и живееше там.

— Винаги съм смятал — заяви Жискар, — че мадам Гладиа не е била щастлива на родната си планета, че с радост я е напуснала и никога не е имала намерение да се връща. И все пак трябва да се съглася с теб, че тя изглеждаше потисната от факта, че историята на Солария е стигнала своя край.

— Не разбирам защо мадам Гладиа реагира така — рече Данил, — но човешките реакции, изглежда, често пъти не са логично следствие от събитията.

— И затова понякога е трудно да се прецени кое би навредило на дадено човешко същество и кое не. — Ако беше човек, Жискар щеше да изрече това с въздишка, дори с въздишка на раздразнение. В дадения случай той просто го изтъкна като безпристрастна оценка на проблемна ситуация. — Това е една от причините да ми се струва, че Трите закона на роботиката са непълни или недостатъчни.

— Казвал си го и преди, приятелю Жискар. Опитах се да ти повярвам, но безуспешно — отвърна Данил.

Известно време Жискар не каза нищо.

— Логически допускам, че те трябва да са непълни или недостатъчни — продължи накрая той, — но когато се опитвам да повярвам, че е така, аз също не успявам, защото съм обвързан с тях. Но съм сигурен, че ако не бях обвързан, щях да вярвам в тяхната недостатъчност.

— Това е някакъв парадокс, който не мога да разбера.

— Нито пък аз. И все пак нещо ме кара да дам израз на този парадокс. Понякога дори ми се струва, че съм само на крачка да открия в какво се състои непълнотата или недостатъчността на Трите закона на роботиката, както например при разговора ми с мадам Гладиа тази вечер. Тя ме попита как може отлагането на срещата по-скоро да ѝ навреди лично, отколкото да предизвика някаква абстрактна вреда. На този въпрос имаше и отговор, който аз не можех да ѝ дам, защото той излизаше извън рамките на Трите закона.

— Ти ѝ даде идеалния отговор, приятелю Жискар. Едно оскверняване на паметта на колегата Илайджа би засегнало мадам Гладиа дълбоко.

— Това беше най-добрият отговор в рамките на Трите закона. Но не и най-добрият възможен.

— А какъв е най-добрият възможен отговор?

— Не зная, понеже не мога да го изразя с думи или дори с понятия, докато съм обвързан от Законите.

— Отвъд Законите няма нищо — отбеляза Данил.

— Ако бях човек — каза Жискар, — щях да виждам отвъд законите и мисля, приятелю Данил, че ти би могъл да го направиш по-

лесно, отколкото аз.

— Аз ли?

— Да, приятелю Данил. Отдавна си мисля, че макар и да си робот, твоят начин на мислене забележително прилича на човешкия.

— Не е редно да мислиш така — бавно отвърна Данил, сякаш изпитваше болка. — Мислиш си такива неща, защото можеш да виждаш какво става в главите на хората. Това те извращава и в крайна сметка може да те унищожи. Тази мисъл ми е крайно неприятна. Опитай се, ако можеш, да не четеш чуждите мисли повече от необходимото.

Жискар се извърна.

— Не мога да го направя, приятелю Жискар. Няма да го направя. Дори съжалявам, че не мога да се възползвам пълно от тази своя способност заради Трите закона. Не мога да прониквам достатъчно дълбоко, защото се боя да не причиня вреда. Не мога да въздействам достатъчно директно — пак от страх да не причиня вреда.

— Но ти повлия на мадам Гладиа много умело, приятелю Жискар.

— Всъщност не. Можеше да променя мислите ѝ и да я накарам да се съгласи със срещата без повече въпроси, но човешкият мозък е толкова загадъчен и сложен, че си позволявам само много малко неща. Почти всяко извиване, което прилагам, води до вторични извивания от непредвидим за мен характер, които биха могли да причинят вреда.

— Но все пак ти направи нещо с мадам Гладиа.

— Не се наложи. Думата „вярва“ винаги ѝ въздейства и я прави по-податлива. Забелязах този факт отдавна, но го използвам много внимателно, защото прекалено честата употреба определено би отслабила ефекта. Чудя се защо ли това е така, но не мога току-тъй да се ровя за обяснение.

— Защото Трите закона не позволяват ли?

Бледите пламъчета в очите на Жискар сякаш припламнаха.

— Да. Каквото и да реша да направя, Трите закона ми се изпречват на пътя. Но не мога да ги променя — тъкмо защото те ме възпират. Чувствам обаче, че трябва да ги променя, понеже усещам, че се задава катастрофа.

— Казвал си това и по-рано, приятелю Жискар, но не си ми обяснявал естеството на тази катастрофа.

— Защото не го знам. Има някаква връзка с нарастващата враждебност между Аврора и Земята, но не мога да обясня как тя ще прерасне в истинска катастрофа.

— А не е ли възможно в крайна сметка да не последва никаква катастрофа?

— Не мисля. Долавял съм у някои представители на висшата аврорианска администрация, с които съм се сблъсквал, аурата на настъпваща катастрофа... на затаено очакване на триумфа. Не мога да дам по-точно описание, защото Трите закона не ми позволяват. Това е още една причина, поради която утрешният разговор с Мандамъс трябва да се състои. Ще имам възможност да изследвам неговия мозък.

— Ами ако не можеш да го изследваш достатъчно ефективно?

Въпреки че гласът на Жискар не беше способен да изразява чувства, отчаянието в думите му не можеше да се сбърка.

— Тогава ще бъда безпомощен. Мога само да следвам законите. Какво друго ми остава? — каза той.

— Нищо — отвърна Данил тихо и обезсърчено.

4

Гладиа влезе в дневната в 08:15, решила съзнателно и не без известна доза злоба да накара Мандамъс (бе запомнила името му с голяма неохота) да я чака. Беше положила освен това изключителни старания за външния си вид и (за първи път от много години насам) умираше от яд заради посивялата си коса, дори изпита мимолетно съжаление, че не се е придържала към почти повсеместната практика на Аврора на изкуствено нюансиране. В края на краищата колкото по-млада и по-привлекателна щеше да изглежда, толкова по-неблагоприятна щеше да бъде позицията на този хрантутник на Амадиро.

Гладиа се беше настроила да не го хареса от пръв поглед, макар че с болезнена яснота си даваше сметка, че той може да се окаже млад и привлекателен, че при нейната поява едно вероятно лъчезарно лице ще се разтегли в сияйна усмивка и че тя може да остане безпомощна срещу чара му.

В резултат на това изпита огромно облекчение при вида му. Наистина, той беше млад, може би още не беше стигнал първото си петдесетилетие, но можеше да изглежда и по-добре. Беше висок — може би 185 сантиметра, прецени тя, но твърде слаб. Това му придаваше вретеновидна форма. Косата му беше с една идея по-тъмна за типичен аврорианец, очите имаха бледо лешников цвят, лицето бе прекалено издължено, устните — прекалено тънки, устата — прекалено широка, тенът му — недостатъчно светъл. Но това, което го лишаваше от младежки вид, беше прекалено сериозното и превзето изражение.

В изблик на просветление Гладиа се сети за историческите романи, които бяха същинска мода на Аврора (романи, в които неизменно ставаше дума за примитивната Земя — твърде странно за един свят, където земляните бяха обект на все по-силна омраза), и си помисли: „Ама той е самото олицетворение на пуритан!“

Почувствала облекчение, тя почти се усмихна. Обикновено изобразяваха пуританите като злосторници и независимо дали този Мандамъс наистина представляваше злосторник или не, фактът, че имаше вид на такъв, беше твърде удобен за Гладиа.

Но когато той заговори, Гладиа остана разочарована от неговия тих и определено напевен глас. (Липсваше му носовият изговор, за да покрие напълно стереотипа.)

— Мисис Гремнионис? — каза той.

Тя протегна ръка с внимателно премерена снизходителна усмивка.

— Мистър Мандамъс. Моля, наричайте ме Гладиа. Всички ми казват така.

— Зная, че използвате своето малко име в професията си...

— Използвам го винаги. А бракът ми приключи мирно и тихо преди няколко десетилетия.

— Но е просъществувал дълго, струва ми се.

— Много дълго. Беше наистина сполучлив, но дори и сполуките имат своя естествен край.

— Е, да — нравоучително довърши Мандамъс, — а ако човек се опита да продължи след края, лесно може да превърне сполуката в провал.

— Колко мъдро за младеж като вас — кимна Гладиа с леко подобие на усмивка. — Но нека минем в трапезарията. Закуската е готова, а аз сигурно съм ви накарала да чакате достатъчно дълго.

Едва когато Мандамъс тръгна с нея, съобразявайки се с нейното темпо, Гладиа забеляза двата робота, които го съпровождаха. Би било съвсем немислимо аврорианец да отиде някъде без ескорт от роботи, но те не правеха никакво впечатление, докато стояха неподвижно.

Като им хвърли един бърз поглед, Гладиа забеляза, че са последен модел, очевидно скъпи. Псевдооблеклото им беше майсторски изработено и от най-висока класа, въпреки че не беше дизайн на Гладиа. Макар и неохотно, трябваше да си го признае. Нямаше да е зле някой ден да разучи чия работа беше, защото почеркът ѝ бе непознат, а явно скоро щеше да има нов и сериозен конкурент. Възхити я това, че и двата модела бяха издържани в един стил, докато детайлите определено се различаваха. Човек не можеше да сбърка единия с другия.

Мандамъс улови бързия ѝ поглед и с обезпокоителна точност разтълкува нейното изражение. (Интелигентен е, помисли си Гладиа разочаровано.)

— Външният дизайн на моите роботи е дело на един млад човек от Института, който още не си е създал име. Но и това ще стане, не смятате ли? — попита той.

— Определено — отвърна му тя.

Гладиа не очакваше деловите разговори да започнат преди края на закуската. Би било върховна проява на лошо възпитание по време на ядене да се обсъжда друго освен най-общи теми, а както Гладиа се досети, общите приказки не бяха най-силното място на Мандамъс. Скорошните продължителни дъждове — за щастие вече отминали — бяха включени в разговора, както и изгледите за настъпващия сух сезон. Последва почти задължителният израз на възхищение от имението на домакинята, който Гладиа прие с отработена скромност. Тя не направи нищо, с което да облекчи положението на събеседника си, а го остави да се поти сам с избора на темата.

Най-накрая погледът му попадна на Данил, който стоеше тихо и неподвижно в една ниша. Мандамъс успя да превъзмогне аврорианското си безразличие и да го забележи.

— О! — възкликна той. — Това трябва да е прочутият Р. Данил Оливо. Невъзможно е човек да го сбърка. Твърде забележителен екземпляр.

— Изключително забележителен.

— Сега е ваш, нали? Съгласно завещанието на Фастълф?

— Да, съгласно завещанието на д-р Фастълф — наблегна леко Гладиа.

— Учудва ме фактът, че производството на хуманоидни роботи в Института се провали. Не сте ли се замисляла защо стана така?

— Чух нещо такова — предпазливо отвърна Гладиа. (Възможно ли беше да е дошъл заради това?) — Струва ми се, че не съм се замисляла сериозно по въпроса.

— Социолозите все още се опитват да проумеят причините. Разбира се, ние от Института не преглътнахме разочарованието. Осъществяването на проекта изглеждаше толкова естествен процес. Някои от нас смятат, че Фа... д-р Фастълф има пръст в тази работа.

(Въздържа се да допусне грешката втори път, помисли си Гладиа. Тя присви очи и се настрои враждебно, като реши, че Мандамъс е дошъл, за да изкопчи нещо компрометиращо за горкия, добър Хан.)

— Само един глупак може да разсъждава по този начин — язвително заяви тя. — Ако и вие смятате така, няма да си взема думите обратно заради вас.

— Не съм привърженик на подобно схващане, главно защото не виждам с какво е могъл да допринесе д-р Фастълф за фиаското.

— Защо трябва някой да е допринасял с нещо? Всичко се свежда до това, че хората не ги искаха. Един робот, който изглежда като мъж, е негов съперник, а който изглежда като жена — нейна съперница, при това с толкова голяма прилика, че става неудобен. Аврорианците не желаят тази конкуренция. Не виждам защо трябва да търсим други причини.

— Сексуално съперничество ли имате предвид? — спокойно попита Мандамъс.

За миг Гладиа хладнокръвно впери поглед в него. Дали младежът знаеше за някогашната ѝ любов към робота Джендър? Впрочем имаше ли някакво значение, дори и да беше така?

Нищо в изражението му не издаваше да е имал предвид нещо повече от буквалното значение на думите.

— Всякаква конкуренция — каза накрая тя. — Ако д-р Фастълф е допринесъл с нещо за това чувство, то е единствено с факта, че е направил роботите си твърде човекоподобни.

— Струва ми се, че все пак сте мислила по въпроса — отбеляза Мандамъс. — Проблемът е там, че социолозите намират подобно обяснение — страхът от конкуренцията на твърде човекоподобни работи — за елементарно. Само по себе си то не би било достатъчно, а няма данни, които да говорят за друга мотивация на неприязненото обществено мнение.

— Социологията не е точна наука — отбеляза Гладиа.

— Но не е и съвсем неточна.

Гладиа повдигна рамене.

— Във всеки случай — продължи след малко Мандамъс — това ни попречи да организираме колонизаторските си експедиции както трябва. Без хуманоидни работи, които да подготвят почвата...

Закуската още не беше приключила напълно, но Гладиа разбра, че Мандамъс не можеше повече да отбягва целта на посещението си.

— Можехме да отидем самите ние — каза тя.

Този път Мандамъс сви рамене.

— Прекалено трудно е. Освен това, благодарение на позволенieto на вашия д-р Фастълф, всички планети наоколо гъмжат от онези диваци-еднодневки от Земята — истинско нашествие от скакалци.

— Все още има достатъчно планети на разположение. Милиони. А щом те могат да го направят...

— Разбира се, че те ще могат — прекъсна я Мандамъс, внезапно разпален. — Това коства живота им, но какво означава един живот за тях? Загуба на едно-две десетилетия, това е всичко, а те са стотици милиони. Ако в процеса на колонизация загине някой и друг милион, какво от това, на кой ще му пука? Не и на тях.

— Убедена съм, че за тях нещата не стоят така.

— Глупости. Нашият живот е по-дълъг и следователно по-ценен. И е естествено да внимаваме повече.

— Така че си седим тук и не правим нищо друго, освен да ругаем земните заселници, понеже те са готови да рискуват живота си и понеже в резултат от това, изглежда, ще наследят Галактиката.

Гладиа не бе подозирала, че е настроена така про-заселнически. Беше провокирано само желанието ѝ да противоречи на Мандамъс, но още докато говореше, усети, че онова, което се зароди просто като израз на желанието ѝ да възрази, всъщност не беше лишено от смисъл и в голяма степен отразяваше нейните чувства. Пък и беше чувала обезсърчения през последните години от живота си Фастълф да прави подобни изказвания.

По знак от страна на Гладиа роботите заприбираха масата сръчно и бързо. Закуската можеше и да продължи, но разговорът и настроението бяха станали съвсем неподходящи за цивилизовано хранене.

Върнаха се в дневната. Неговите работи го последваха, същото направиха Данил и Жискар, като всеки си намери ниша. (Мандамъс не каза нищо за Жискар, помисли си Гладиа, но пък защо ли трябваше? Жискар беше съвсем старомоден и дори примитивен, той не правеше никакво впечатление в сравнение с чудесните екземпляри на Мандамъс.)

Гладиа седна и кръстоса крака с ясното съзнание, че младежкият вид на краката ѝ се подчертава от прозрачния панталон, плътно прилягащ в долната си част.

— Мога ли да знам причината за вашето посещение, д-р Мандамъс? — попита тя, изпълнена с нежелание да отлага повече въпроса.

— Имам неприятния навик да дъвча лечебна дъвка след ядене, за по-добро храносмилане. Ще имате ли нещо против? — попита на свой ред той.

— Намирам го за разсейващо — хладно отвърна Гладиа.

(Вероятно, като не можеше да дъвче, той щеше да се почувства притеснен. Да не говорим, мислено продължи Гладиа, че на неговата възраст не би трябвало да има нужда от нещо за подпомагане на храносмилането.)

Мандамъс беше извадил наполовина малка правоъгълна кутийка от горния джоб на туниката си, но я прибра обратно без никакъв признак на раздразнение.

— Разбира се — измърмори той.

— Попитах ви, д-р Мандамъс, за причината на вашето желание да ме видите.

— Всъщност има две причини, мадам Гладиа. Едната е лична, а другата държавна. Ще имате ли нещо против, ако започна с личната?

— Трябва открито да ви заявя, д-р Мандамъс, че ми е много трудно да си представя каква лична работа бихте могли да имате с мен. Вие работите в Института по роботика, нали така?

— Да, така е.

— И сте приближен на Амадиро, както ми казаха.

— Имам честта да работя с д-р Амадиро — леко наблегна той.

(Връща ми го, помисли си Гладиа, но няма да се хвана.)

— Преди двадесет десетилетия възникна повод — при това крайно неприятен — Амадиро и аз да се срещнем. Оттогава никога не се е налагало да се виждаме. Нито пък щях да се срещна и с вас в качеството ви на негов приближен, ако не ме бяха убедили, че разговорът може да се окаже важен. Със сигурност обаче личните въпроси ни най-малко не могат да направят разговора важен за мен. Затова нека преминем към държавната работа.

Мандамъс сведе поглед и страните му леко пламнаха — от раздразнение, както можеше да се предположи.

— Тогава нека ви се представя. Аз съм Левюлър Мандамъс, ваш потомък от пета степен и съм пра-пра-пра-правнук на Сантирикс и Гладиа Гремнионис. Съответно, вие сте моята пра-пра-пра-прабаба.

Гладиа примига бързо, като се опита да не показва колко шокирана се почувства (без особен успех). Разбира се, че тя имаше потомци и какво пречеше този човек да е един от тях?

— Сигурен ли сте? — все пак попита тя.

— Напълно. Направиха ми генеалогично проучване. В края на краищата, скоро сигурно ще поискам да имам деца, а в случая подобно проучване е задължително. За ваше сведение връзката между нас е М-Ж-Ж-М.

— Вие сте син на сина на дъщерята на дъщерята на сина ми, така ли?

— Да.

Гладиа не попита за повече подробности. Имаше един син и една дъщеря. Беше изпълнявала стриктно задълженията си на майка, но когато му дойде времето, децата поеха по свой собствен път. Колкото до потомците след този син и тази дъщеря, тя никога не беше проявявала интерес към тях — в тон с нормите на благоприличие при

космолитите. Среещнала един от тях, тя си оставаше истинска космолитка.

Мисълта за това ѝ възвърна равновесието. Гладиа се облегна в стола и се отпусна.

— Много добре — каза тя. — Вие сте мой потомък от пета степен. Ако това е личният въпрос, който искате да обсъждаме, той няма никакво значение.

— Напълно ви разбирам, прародителке. Само по себе си моето родословие не е въпросът, който желая да обсъждам, но лежи в основата му. Виждате ли, д-р Амадирос знае за тази връзка. Или поне подозирам, че е така.

— Наистина ли? Как е възможно?

— Смятам, че той тайно проучва родословието на всеки, който постъпва на работа в Института.

— Но защо?

— За да разбере именно такива подробности, както в моя случай. Той не е доверчив по природа.

— Не разбирам. Ако вие сте мой потомък от пета степен, защо това да има по-голямо значение за него, отколкото за мен?

Мандамъс замислено потри брадичка с кокалчетата на дясната си ръка.

— Неговата неприязън към вас е не по-малка от вашата към него. И ако вие сте готова да откажете да разговаряте с мен заради него, той е също толкова готов да ми откаже повишение заради вас. Положението би било още по-лошо, ако бях наследник на д-р Фастълф, но не чак толкова.

Гладиа замръзна неподвижно в стола си. Ноздрите ѝ се разшириха и тя сухо попита:

— Тогава какво очаквате от мен? Не мога да обявя, че нямаме роднинска връзка. Може би трябва да дам съобщение по хипервизията, че сте ми безразличен и че се отказвам от вас. Това ще задоволи ли вашия Амадирос? Ако е така, трябва да ви предупредя, че няма да го направя. Няма да направя нищо, което би го накарало да изпита удовлетворение. Ако това означава, че той ще ви уволни и ще ви провали кариерата заради някакво си неодобрение на вашите генетични връзки, тогава нека ви послужи за урок да не се обвързвате с такива откачени и недобронамерени хора.

— Той няма да ме уволни, мадам Гладиа. Твърде ценен съм за него — простете за нескромността. И все пак аз се надявам един ден да стана негов приемник като шеф на Института, а съм напълно сигурен, че той няма да го допусне, докато подозира, че в потеклото ми се крие нещо още по-лошо от връзката с вас.

— Да не би да смята връзката ви с бедния Сантирикс за нещо още по-лошо от мен?

— Съвсем не — Мандамъс се изчерви и преглътна, но гласът му остана равен и спокоен. — Не искам да прозвучи грубо, мадам, но съм длъжен заради себе си да узная истината.

— Каква истина?

— Аз съм ваш потомък от пета степен. Това е ясно от родословната документация. Но възможно ли е да съм също така потомък от пета степен не на Сантирикс Гремioniс, а на землянина Илайджа Бейли?

Гладиа скочи на крака с такава скорост, сякаш някой кукловод я беше дръпнал с едно движение на китката си. Тя не съзнаваше, че се е изправила.

За трети път от дванадесет часа насам се споменаваеше името на този отдавна живял землянин — и то от три различни личности.

— Какво искате да кажете? — попита тя с несвойствен глас.

— Струва ми се, че е съвсем ясно — отвърна Мандамъс, като на свой ред стана и се отдръпна леко назад. — Роден ли е вашият син и мой пра-пра-прадядо в резултат от сексуален контакт между вас и землянина Илайджа Бейли? Илайджа Бейли ли е бащата на вашия син? Не знам как бих могъл да се изразя по-ясно.

— Как смееете да правите подобно предположение? Или дори да си го помислите?

— Смея, защото кариерата ми зависи от това. Ако отговорът е „да“, ще бъда направо смазан в професионален план. Искam от вас „не“, но без доказателства това „не“ няма да ми помогне. Когато му дойде времето, трябва да съм в състояние да представя на д-р Амадирос някакво доказателство и да му покажа, че неговото неодобрение на моето родословие трябва да се ограничи с вас. В края на краищата за мен е ясно, че неговата неприязън към вас — и дори към д-р Фастълф — не е нищо, абсолютно нищо, в сравнение с невероятната му ненавист към землянина Илайджа Бейли. Проблемът не е само в

краткотрайния му живот, макар че мисълта да съм наследил варварски гени силно ме безпокои. Мисля, че ако представя доказателство за произхода си от някой землянин, който не е Илайджа Бейли, Амадирос ще пропусне факта покрай ушите си. Мисълта единствено и само за Илайджа Бейли го докарва до лудост. Не зная защо.

Гладия имаше чувството, че преповтарянето на името на Илайджа сякаш го съживява. Тя с мъка си поемаше дъх от вълнението, което я завладя при връщането ѝ към най-хубавия спомен от нейния живот.

— Знам защо — каза тя. — Защото когато всичко беше против него, когато цяла Аврора застана срещу него, Илайджа успя да срини Амадирос в момента, в който този човек си беше въобразил, че успехът му е в кърпа вързан. Илайджа го направи само благодарение на своята смелост и интелигентност. В лицето на един землянин, когото пренебрежително презираше, Амадирос срещна несравнимо превъзходство. Какво друго му остава, освен да го намрази безнадеждно? Илайджа умря преди повече от шестнадесет десетилетия, а Амадирос все още не може да го забрави, не може да му прости, не може да се освободи от веригите на омразата и спомените, които го свързват с този мъртъв човек. И аз не бих го оставила да забрави — или да секне омразата му, — докато споменът не отравя всеки миг от неговото съществуване.

— Виждам, че имате причини да желаете злото на д-р Амадирос, но защо трябва да желаете и моето зло? — не отстъпваше Мандамъс. — Ако оставите д-р Амадирос с убеждението, че аз съм потомък на Илайджа Бейли, ще му доставите удоволствието да ме унищожи. Защо да му доставяте това удоволствие, ако потеклото ми не е такова? Затова докажете ми, че произхождам от вас и Сантирикс Гремнионис или който и да било друг, но не и Илайджа Бейли.

— Що за глупости? Що за идиотщини? Защо търсите доказателство от мен? Обърнете се към архивите. Ще намерите точните дати, когато Илайджа Бейли е бил на Аврора. Ще намерите точния ден, в който родих сина си, Даръл. Ще видите, че Даръл е заченат повече от пет години след като Илайджа напусна Аврора. Ще видите също така, че Илайджа никога повече не се е връщал на Аврора. Е, добре, тогава, да не мислите, че съм била бременна пет

години, че съм носила в утробата си зародиш пет стандартни галактически години?

— Зная официалните данни, мадам. И не смятам, че сте носили в утробата си зародиш пет години.

— Тогава защо идвате при мен?

— Защото това не е всичко. Аз знам, а предполагам, че и д-р Амадиро знае много добре, че макар, както казахте, землянинът Илайджа Бейли никога повече да не е стъпвал на Аврора, веднъж той се е намирал в един космически кораб на орбита около Аврора за около цял ден. Аз знам, а предполагам, че и д-р Амадиро знае много добре, че макар землянинът да не е напускал кораба, за да слезе на Аврора, вие сте напуснала Аврора, за да се качите на кораба; че сте останала там през по-голямата част от деня, както и че това е станало почти пет години след като землянинът е бил на Аврора — тоест горедолу по времето, когато синът ви е бил заченат.

Докато слушаше отмерените му думи, Гладиа усети, че побелява като платно. Стаята около нея притъмня и тя се олюля.

Почувства как неочаквано нечий силни ръце внимателно я подхванаха и разбра, че това са ръцете на Данил. После усети как те бавно я отпуснаха в нейния стол.

Гласът на Мандамъс дойде до нея като изпод земята.

— Не е ли вярно, мадам? — попита той.

Разбира се, че беше вярно.

ГЛАВА 2

ПРАОТЕЦЪТ?

5

Спомени!

Разбира се, те неизменно присъстваха, но обикновено оставаха скрити. Но понякога, просто в резултат на подходящия тласък, ненадейно изплуваха — отчетливи, ярки, оживели в движения и цветове.

Тя беше отново млада, по-млада от този мъж пред нея. Достатъчно млада, за да усеща любовта и трагичното. Ужасното й съществуване на Солария, което не можеше да се нарече живот, бе достигнало своята кулминация в трагичната кончина на първия мъж, когото Гладиа беше възприемала като свой съпруг. (Не, даже и сега тя не можеше да изрече неговото име, дори само мислено.)

После идваха месеците на бурни емоции с втория... нечовек, когото беше възприемала по този начин. Бяха й дали хуманоидния робот Джендър и тя го бе направила свой във всяко едно отношение, докато и той, подобно на първия й съпруг, не умря внезапно.

И най-сетне, идваше ред на Илайджа Бейли, който никога не й стана съпруг и когото тя срещна само два пъти в разстояние на две години — всеки път за по няколко часа през няколко поредни дни. Илайджа, чиято буза беше докоснала веднъж без ръкавица, от което я побиха горещи тръпки; чието голо тяло беше държала по-късно в ръцете си, от което в нея се запали неугасим пламък.

След това — трети съпруг, с когото живя тихо и спокойно. Не беше нито щастлива, нито нещастна и упорито търсеше в забравата радостта, че отново живее.

Докато един ден (не беше съвсем сигурна в датата на деня, връхлетял така внезапно онези спокойни и сънливи години) Хан Фастълф, помолил за разрешение да я посети, дойде при нея от съседното си имение.

Гладиа го изгледа с известна доза безпокойство, тъй като Фастълф беше твърде зает за светски посещения. Бяха изминали едва пет години от кризата, утвърдила Хан като водещ държавник на Аврора. Той се превърна в нетитулования Председател на планетата и фактически предводител на всички Външни светове. Почти не му оставаше време да се почувства човек.

Изминалото време беше оставило видими следи върху него — така щеше да бъде до самата му кончина, когато той щеше да умре с тъжното съзнание, че е претърпял провал, въпреки че не беше губил нито една битка. Келдън Амадирос, който остана победен, продължи да живее като доказателство за това, че понякога победата изисква големи наказания.

Фастълф си остана до края тих и спокоен и никога не се оплакваше. Но дори Гладиа, макар че бе аполитична и не се интересуваеше от безкрайните машинации на властта, знаеше, че здравият контрол над Аврора му коства непрестанни усилия и упорство, които изстискваха от него всичко, заради което си заслужаваше да се живее. Единственото нещо, което го крепеше в живота, беше неговото разбиране за доброто на... доброто на какво? На Аврора? На космолитите? Или просто смътната представа за идеализираното Добро?

Гладиа не знаеше. Избягваше да го пита.

Но тогава бяха минали едва пет години от кризата. Той все даваше вид на млад и изпълнен с надежди човек, а приятното му, грозновато лице все още не беше изгубило способността си да се усмихва.

— Имам новини за теб — каза той.

— Надявам се, че са добри — приветливо отвърна Гладиа.

Беше взел със себе си Данил. Фактът, че тя можеше да гледа Данил с искрено удоволствие, без да изпитва ни най-малка болка, въпреки че той беше същинско копие на мъртвия Джендър, означаваше, че старите ѝ рани заздравяват. Можеше дори да разговаря с него, макар че той ѝ отговаряше с почти същия глас като на Джендър. Петте години бяха заздравили язвата и притъпили болката.

— Надявам се — каза Фастълф с лека усмивка. — Праща ги един стар приятел.

— Чудесно е, че имам стари приятели — отбеляза тя, като се опита да не бъде язвителна.

— Праща ги Илайджа Бейли.

Петте години сякаш се стопиха и тя почувства удара и болката от завръщането на спомена.

— Добре ли е? — попита тя задавено, след като цяла минута стоя като онемяла.

— Съвсем добре. И което е по-важно, не е далеч.

— Не е далеч? Да не е на Аврора?

— В орбита около Аврора. Знае, че не може да получи разрешение да се приземи дори аз да използвам цялото си влияние, или поне допускам, че знае. Исква да те види, Гладиа. Свърза се с мен, защото предполага, че аз мога да уредя да посетиш неговия кораб. Предполагам, че наистина бих могъл... но само ако ти го желаеш. Желаш ли да го направя?

— Н-не знам. Толкова е неочаквано, че не мога да си събера мислите.

— Неочаквано дори за импулсивна реакция? — той почака малко и после продължи. — Кажи ми откровенно, Гладиа, как вървят нещата със Сантирикс?

Тя го погледна с див пламък в очите си, сякаш не разбираше защо измества въпроса. После разбра.

— Вървят добре — отвърна тя.

— Щастлива ли си?

— Не съм... нещастна.

— Това не звучи много възторжено.

— Колко може да трае един възторг, дори да го е имало?

— Възнамерявате ли да имате някога деца?

— Да.

— А предвиждате ли някаква промяна в брачния статус?

— Засега не — твърдо поклати с глава тя.

— В такъв случай, скъпа Гладиа, ако искаш съвет от един доста уморен човек, който се чувства неприятно остарял — не приемай поканата. Спомням си малкото, което ми разказа, след като Бейли напусна Аврора, и честно казано, успях да се досетя за много повече, отколкото ти вероятно предполагаш. Ако се видиш с него, може би силно ще се разочароваш, защото действителността няма да оправдае

разкрасения и омекотен блясък на твоите спомени. Или ако не ти се стори така, тогава още по-лошо, защото ще се взриви твърде крехкото ти чувство за удовлетвореност, което после няма да можеш да възстановиш.

Гладиа, която смътно си мислеше точно това, разбра, че за да го отхвърли като вариант, е трябвало само някой да го изрази с точните думи.

— Не, Хан — отвърна тя, — аз трябва да го видя, но се страхувам да го направя сама. Би ли дошъл с мен?

— Аз не бях поканен, Гладиа — каза Фастълф с уморена усмивка. — А дори и да бях, щях да съм принуден да откажа. В Съвета предстои важно гласуване. Нали разбираш, държавни дела, които не мога да загърбя.

— Горкият Хан!

— Да, наистина, горкият аз! Но ти не можеш да отидеш сама. Доколкото знам, не можеш да управляваш кораб.

— О! Мислех си, че ще ме откарат с...

— Търговски носач? — Фастълф поклати глава. — Абсолютно невъзможно. За да посетиш открито земен кораб в орбита, което би било неизбежно, ако отидеш с търговски кораб, ще ти трябва специално разрешение, а това ще отнеме седмици. Ако не искаш да отидеш, Гладиа, няма нужда да се оправдаваш с нежеланието си да го видиш. Сигурен съм, че той няма да може да чака толкова дълго, ако уреждането на документите и бюрокрацията се протакат със седмици.

— Но аз искам да го видя — вече решително настоя Гладиа.

— В такъв случай можеш да вземеш моя частен космически скутер и Данил ще те закара. Той се справя с управлението наистина много добре, а освен това гори от желание да види Бейли не по-малко от теб. Просто няма да докладваме за пътуването.

— Но ти ще си навлечеш проблеми, Хан.

— Вероятно никой няма да разбере — или поне ще се престорят, че не са разбрали. А ако някой направи проблем, все някак ще се оправя.

Гладиа сведе замислено глава за момент, после каза:

— Ако нямаш нищо против, Хан, ще постъпя егоистично и ще рискувам да ти създам проблеми. Искам да отида.

— Тогава ще отидеш.

Корабът беше малък — по-малък, отколкото Гладиа си представяше. От една страна, изглеждаше уютен, но от друга, плашеше. В края на краищата беше толкова малък, че като нищо можеше да не е снабден с необходимото оборудване за псевдогравитация, а усещането за безтегловност, макар винаги да я изкушаваше да се посвети на забавните физически упражнения, същевременно неизменно я подсещаше, че се намира в ненормална среда.

Тя беше космолит. На петдесет планети бяха разпръснати над пет милиарда космолити, горди с това име. Но колко от тези така наречени космолити в действителност бяха космически пътешественици? Много малко. Може би осемдесет процента от тях никога не бяха напускали родните си планети. А дори от останалите двадесет процента едва ли някой беше пътувал в космоса повече от два-три пъти.

Тя самата определено не беше космолит в истинския смисъл на думата, мрачно се замисли Гладиа. Един (един!) единствен път беше пътувала през космоса — от Солария до Аврора преди седем години. Сега тя прекрачваше за втори път в космоса на борда на малка частна яхта — за малка екскурзия само отвъд атмосферата, някакви си жалки сто хиляди километра, в компанията на един единствен човек... дори не и човек.

Тя хвърли още един поглед към Данил в малката пилотска кабина. Седнал пред таблото за управление, той не се виждаше целият.

Гладиа никога и никъде не беше оставала само с един робот под ръка. На Солария разполагаше неизменно със стотици, дори с хиляди. На Аврора обикновено бяха по няколко десетки, ако не и повече.

Сега имаше само един.

— Данил! — извика тя.

— Да, мадам Гладиа — отвърна той, без да отклонява вниманието си от таблото за управление.

— Доволен ли си, че ще видиш Илайджа Бейли отново?

— Не знам как най-добре да опиша вътрешното си състояние, мадам Гладиа. Може би то съответства на това, което човешките същества биха определили като задоволство.

— Но все пак трябва да усещаш нещо.

— Усещам, че мога да взимам решения по-бързо от обикновено; реакциите ми сякаш са улеснени; движенията ми като че ли изискват по-малко енергия. Като цяло бих могъл да кажа, че се чувствам прекрасно. Поне съм чувал хората да употребяват тази дума и ми се струва, че тя означава нещо подобно на усещанията, които изпитвам сега.

— Ами ако ти кажа, че искам да го видя насаме? — попита Гладиа.

— Тогава така и ще стане.

— Дори това да означава, че ти няма да го видиш?

— Да, мадам.

— Няма ли да се почувстваш разочарован? Искам да кажа, няма ли да изпиташ усещане, противоположно на сегашното? Няма ли да взимаш решения по-бавно, реакциите ти няма ли да се затруднят, движенията ти няма ли да изискват повече енергия и така нататък?

— Не, мадам Гладиа, защото ще се чувствам прекрасно поради това, че съм изпълнил вашите заповеди.

— Да се чувстваш добре ти самият следва от Третия закон, а да изпълняваш моите заповеди — от Втория, като Вторият закон има предимство, така ли?

— Да, мадам.

Гладиа се бореше със собственото си любопитство. Никога нямаше да ѝ хрумне да разпитва един обикновен робот за такива неща. Роботът е машина. Но тя не можеше да мисли за Данил като за машина, точно както преди пет години не можеше да мисли за Джендър като за машина. Но при Джендър всичко се изчерпваше с пламъка на страстта, който угасна заедно със самия него. С цялата си прилика с него Данил не можеше да разпали отново пепелта. При него оставаше място и за интелектуално любопитство.

— Не те ли притеснява — попита тя, — че си обвързан от Законите?

— Не мога да си представя нищо друго, мадам.

— През целия си живот съм била подвластна на притеглянето на гравитацията, дори по време на предишното ми пътуване с космически кораб, но мога да си представя, че не съм. И ето че сега наистина не съм.

— А харесва ли ви, мадам?

— В известен смисъл, да.

— Не се ли чувствате притеснена?

— В известен смисъл и това е така.

— Понякога, мадам, мисълта, че хората не са обвързани от Закони, ме притеснява.

— Защо, Данил? Опитвал ли си се някога да си обясниш защо мисълта за Беззаконието те кара да се чувстваш притеснен?

За момент Данил не каза нищо.

— Опитвал съм се, мадам, но не мисля, че бих си задавал подобни въпроси, ако не беше краткото ми познанство с колегата Илайджа. Той някак си...

— Да, зная — прекъсна го тя. — Той се замисляше над всичко. Сякаш нещо не му даваше мира и го караше непрекъснато да задава въпроси за всевъзможни неща.

— Така изглеждаше. Понякога се опитвах да бъда като него и да си задавам въпроси. Така си зададох и въпроса, какво може да представлява Беззаконието, и открих, че не мога да си представя друго, освен че то е може би същото, като да бъдеш човек, а това ме притесни. И се запитах, както вие сега ме попитахте, защо това ме притеснява.

— И как си отговори?

— След дълго време реших, че Трите закона управляват действието на позитронните ми връзки. Винаги, независимо от вида на дразнителя, Законите определят посоката и интензитета на позитронния поток по връзките, така че във всяка ситуация знам какво да направя. Но степента на увереност невинаги е една и съща. Понякога това, което трябва да направя, не е така безусловно определено, както друг път. Забелязал съм, че колкото по-нисък е позитронният потенциал на дадена мотивация, толкова по-ниска е и степента на увереност кое действие да предприема. А колкото по-далеч съм от чувството за увереност, толкова по-близо съм до усещането, че ми е зле. Ако трябва да решавам какво да направя за една милисекунда, вместо за една наносекунда, се чувствам така, че не бих искал това усещане да продължи дълго.

„Ами ако за мен нямаше Закони, помислих си тогава, мадам, както е при хората? Ами ако не можех да направя ясен избор как да

реагирам при даден набор условия?“ Би било непоносимо и никак не ми се мисли за това.

— Но го правиш, Данил — отбеляза Гладиа. — В момента мислиш за това.

— Само поради познанството си с колегата Илайджа, мадам. Наблюдавах го в ситуации, когато той не беше в състояние веднага да реши какво да направи заради объркващото естество на проблемите, пред които се изправяше. В резултат на това той очевидно не се чувстваше добре, а заради него и аз, защото не можех да направя нищо, с което да облекча положението му. Възможно е да съм доловил съвсем малка част от онова, което е изпитвал тогава. Ако бях доловил повече и ако бях разбрал по-добре последствията от неспособността му да реши какво да прави, може би щях... — той се поколеба.

— Да престанеш да функционираш? Да излезеш от строя? — попита Гладиа, като за миг с болка си спомни за Джендър.

— Да, мадам. Това, че не успях да разбера нещата, вероятно представлява вграден защитен механизъм против увреждане на позитронния ми мозък. Но съм забелязал, че колкото и болезнено да беше за колегата Илайджа неговото колебание, той продължаваше да се опитва да реши проблема. Възхищавах му се силно за това.

— Значи можеш да изпитаеш възхищение, така ли?

— Използвам тази дума в смисъла, в който съм чувал да я използват хората — сериозно отвърна Данил. — Не зная коя е точната дума, с която да изразя реакцията, която подобни действия на колегата Илайджа предизвикват у мене.

Гладиа кимна с глава.

— И все пак съществуват някакви правила, на които се подчиняват човешките действия — определени инстинкти, нагони, учения.

— Същото смята и моят приятел Жискар, мадам.

— Така ли било?

— Но ги намира прекалено сложни, за да ги анализира. Чуди се дали някой ден няма да може да се разработи математическа система за анализ на човешкото поведение, въз основа на която да се изведат неопровержими закони, изразяващи правилата на това поведение.

— Съмнявам се — рече Гладиа.

— Приятелят Жискар също не е много оптимистично настроен. Той смята, че такава система може да бъде разработена едва след дълго време.

— Много дълго време, бих казала.

— А сега — обърна се Данил към нея — приближаваме Земния кораб и ни предстои процедурата по скачването, която никак не е проста.

5Б

На Гладиа ѝ се стори, че скачването им отне много повече време, отколкото навлизането в орбитата на Земния кораб.

Данил запази спокойствие до края, но пък другояче не можеше и да бъде. Уверяваше я, че всички човешки кораби могат да се скачват един с друг, независимо от размера и модела си.

— Също като при хората — отбеляза Гладиа с измъчена усмивка, но Данил не отвърна нищо. Беше съсредоточил внимание върху фината настройка, която трябваше да се извърши. Сигурно скачване можеше да се осъществи винаги, но очевидно невинаги лесно.

Гладиа започна да става неспокойна. Земяните имаха кратък живот и бързо остаряваха. Бяха изминали пет години от нейната последна среща с Илайджа. Колко ли можеше да се е състарил? Дали тя щеше да успее да прикрие своя шок или ужас от промяната?

Както и да изглежда, той си оставаше все същият онзи Илайджа, към когото нейната признателност не можеше да познава граници.

Това ли беше всичко? Признателност?

Гладиа забеляза, че ръцете ѝ са се вплели здраво една в друга, усещаше болка чак в раменете. Само с усилие на волята си успя да ги накара да се отпуснат.

Веднага разбра кога приключи скачването. Земният кораб беше достатъчно голям, за да има генератор на псевдогравитационно поле, и в момента на скачването полето обхвана и малката яхта. Появи се малък ротационен ефект, когато посоката към пода внезапно стана „надолу“, и Гладиа усети пропадането с два инча, от което на човек можеше да му прилошее. Коленете ѝ се огънаха и изкривиха и тя падна към стената.

Изправи се малко трудно и с раздразнение си помисли, че можеше да предвиди промяната и да се подготви за нея.

— Скачихме се, мадам Гладиа — ненужно обяви Данил. — Колегата Илайджа иска разрешение да се качи на кораба.

— Нека влезе, Данил.

Чу се леко бръмчене и част от стената се нави като на руло. Някаква приведена фигура мина оттам, а зад нея стената се разви и изпъна.

Фигурата се изправи.

— Илайджа! — прошепна Гладиа, изпълнена с радост и облекчение. Стори ѝ се, че косата му е посивяла още повече, но иначе той си беше същият. Никакви други доловими промени не се забелязваха, никакви белези на остаряване.

Той ѝ се усмихна и известно време жадно я поглъщаше с поглед. След това вдигна показалец, сякаш искаше да каже „Почакай!“, и тръгна към Данил.

— Данил! — Бейли сграбчи робота за раменете и го разтърси. — Не си се променил. Йосафате! Ти си константата в живота на всички ни.

— Колега Илайджа. Хубаво е, че ви виждам.

— Хубаво е, че ме наричат отново колега, и ми се иска това да беше така. Виждам те за пети път, но за пръв път нямам проблем, който да разрешавам. Дори вече не съм детектив. Напуснах работа и сега емигрирам на една от новите планети. Кажи ми, Данил, защо не дойде с д-р Фастълф, когато той посети Земята преди три години?

— Така реши д-р Фастълф. Реши да вземе Жискар.

— Бях разочарован, Данил.

— Щеше да ми бъде приятно да ви видя, колега Илайджа, но след като се върна, д-р Фастълф ми каза, че пътуването е било изключително успешно, така че решението му вероятно е било правилно.

— Наистина беше успешно, Данил. Преди посещението му Земното правителство се опасяваше да сътрудничи в заселническите операции, но сега цялата планета ще се пръсне и стотици хиляди горят от нетърпение да тръгнат. Нямаме достатъчно кораби за всички тях — въпреки помощта от Аврора. Нито имаме достатъчно планети, които да ги поемат, защото всяка трябва да бъде пригаждана. Нито една не е

подходяща за живот в непроменен вид. На тази, на която отивам, няма достатъчно свободен кислород и цяло едно поколение ще трябва да живее в покрити градове, докато планетата бъде обхваната от земната растителност.

Погледът му все по-често и по-често се отклоняваше към Гладиа, докато тя седеше и се усмихваше.

— Това може да се очаква — каза Данил. — Доколкото знам от историята на човечеството, Външните светове също са минали през период на тераобразуване.

— Несъмнено! И благодарение на техния опит сега процесът може да протече много по-бързо... Но се чудя, Данил, дали би изчакал малко в пилотската кабина? Трябва да поговоря с Гладиа.

— Разбира се, колега Илайджа.

Данил претъпи прага на сводестата врата, която водеше към пилотската кабина, и Бейли погледна Гладиа въпросително, докато с ръката си правеше отпращащ жест.

Отлично изтълкувала жеста, тя отиде до контакта, който с едно докосване безшумно задейства механизма на плъзгащата се врата. Те бяха сами и свободни да правят каквото си пожелаят.

Бейли протегна ръце.

— Гладиа!

Тя ги пое в своите, без нито за миг да се замисли, че не носи ръкавици.

— И да беше останал, Данил нямаше да ни пречи — отбеляза тя.

— Физически да. Но психологически щеше! — Бейли се усмихна тъжно и добави: — Прости ми, Гладиа. Трябваше да поговоря първо с него.

— Познаваш го по-отдавна — меко отвърна тя. — Той има предимство.

— Не, но... Той е толкова беззащитен. Ако те ядосам, Гладиа, можеш да си позволиш и да ме удариш. Данил не може. Аз мога да го пренебрегна, да му заповядам да се махне, да се държа с него като с робот, а той ще е принуден да ми се подчини, без да се оплаква и да си остане същият верен колега.

— Но той наистина е робот, Илайджа.

— Не и за мен, Гладиа. С разума си разбирам, че е робот и че няма чувства в човешкия смисъл на думата, но със сърцето си го

смятам за човек и съм длъжен да се отнасям с него като с такъв. Щях да помоля д-р Фастълф да ми позволи да го взема с мен, но на новите Заселнически планети не се допускат роботи.

— Щеше ли да се сетиш да вземеш мен, Илайджа?

— Космолити също.

— Изглежда вие, земляните, сте същите безразсъдни шовинисти като нас, космолитите.

Бейли кимна с глава.

— Чисто безумие и от двете страни. Но дори и да бяхме с всичкия си, не бих те взел. Няма да издържиш на онзи живот, а аз никога няма да съм сигурен, че имунните ти механизми сработват както трябва. Вечно ще ме е страх, че или ще умреш бързо от някаква незначителна инфекция, или ще живееш прекалено дълго и поколенията ни ще измират пред очите ти... Прости ми, Гладиа.

— За какво, скъпи Илайджа?

— За... това — той протегна ръце с длани, обърнати нагоре. — Че пожелах да те видя.

— Но аз се радвам, че го направи. Аз самата исках да те видя.

— Зная — каза той. — Опитах се да избегна срещата, но се разкъсвах при мисълта, че ще изляза в космоса и няма да спра на Аврора. Впрочем и сега няма да стигнем до нищо добро, Гладиа. Срещата ни просто ще означава още едно сбогуване, мисълта за което също ме разкъсва. Именно затова така и никога не ти писах; никога не пробвах да се свържа с теб по хипервълновата мрежа. Сигурно си се чудила защо.

— Всъщност не. Съгласна съм, че нямаше смисъл. Само щеше да усложни безкрайно нещата. Но все пак ти писах много пъти.

— Наистина ли? Не съм получил нито едно писмо.

— Защото никога не ги изпращах. Пиших ги, после ги унищожавах.

— Но защо?

— Защото, Илайджа, всички лични писма от Аврора за Земята минават през цензура, а моите до едно не бяха такива, които бих оставила да бъдат прочетени от тях. Уверявам те, че дори и да ми беше пратил писмо, то никога нямаше да стигне до мен — колкото и невинно да би било. Мислех си, че затова не съм получила нито едно. Но сега, като знам, че не си бил наясно с положението, съм

изключително доволна, че не си допуснал глупостта да се опитваш да държиш връзка с мен. Щеше да изтълкуваш погрешно мълчанието ми.

Бейли се вторачи в нея.

— Но тогава как успя да дойдеш сега?

— Не и легално, уверявам те. Използвам частния кораб на д-р Фастълф, така че минах през граничните постове, без да ме проверят. Но ако корабът не беше на д-р Фастълф, щяха да ме спрат и да ме върнат обратно. Предполагах, че знаеш и това и че по тази причина си се свързал с него, а не направо с мен.

— Нищо не знаех. Не мога да се начудя на двойното невежество, което ме е предпазило. Дори тройно, защото не знаех хипервълновия ти номер, а не можех да рискувам, като пробвам да го науча на Земята. Не можех да го направя като частно лице, а нас двамата ни обсъждаха вече достатъчно из цялата Галактика, благодарение на онази тъпа хипервълнова драматизация, която пуснаха по субетера след Солария. Можеш да бъдеш сигурна, че иначе щях да опитам. Имах обаче номера на д-р Фастълф и щом навлязох в орбита около Аврора, веднага се свързах с него.

— Както и да е, ето ни тук — Гладиа седна в края на койката и протегна ръце.

Бейли ги пое и се опита да седне на един стол, който придърпа на няколко крачки, но тя настойчиво го затегли към койката и той седна до нея.

— Как вървят нещата при теб, Гладиа? — смутено попита той.

— Доста добре. А при тебе, Илайджа?

— Остарявам. Тъкмо преди три седмици отпразнувах петдесетия си рожден ден.

— Петдесет не е... — Гладиа спря.

— За землянин е много. Ние не живеем дълго, нали знаеш.

— Дори и за землянин петдесет не е много. Не си се променил.

— Много мило от твоя страна, но аз си знам къде се е пропукало дървото. Гладиа...

— Да, Илайджа?

— Трябва да те питам. Вие със Сантирикс Гремионис...

Гладиа се усмихна и кимна.

— Той е мой съпруг. Послушах съвета ти.

— Как ти се вижда?

— Твърде задоволително. Животът е приятен.

— Добре. Надявам се да е задълго.

— Нищо не трае векове, Илайджа, но би могло да продължи години, дори може би десетилетия.

— Някакви деца?

— Още не. А какво ще кажеш за твоето семейство, женени приятелю. Как е синът ти? Жена ти?

— Бентли се премести в Заселническите колонии преди две години. Всъщност аз отивам при него. Заема важен пост на планетата, към която съм се отправил. Той е само на двадесет и четири, а вече му имат уважението — погледът на Бейли заигра. — Мисля, че ще трябва да се обръщам към него с Ваше Благородие. Поне на обществени места.

— Прекрасно. А мисис Бейли? Тя с теб ли е?

— Джеси? Не. Не иска за нищо на света да напусне Земята. Обясних ѝ, че отначало дълго ще живеем в покрити градове, така че няма да е много по-различно от Земята. Примитивно, разбира се. Но след време може да промени решението си. Ще се устроя колкото се може по-добре и щом веднъж го направя, ще помоля Бентли да отиде до Земята и да я доведе. Дотогава може да се почувства толкова самотна, че да дойде. Ще видим.

— Но междувременно ще си сам.

— На кораба има повече от сто други емигранти, така че всъщност не съм сам.

— Но те са от другата страна на скачващата стена. А аз също съм сама.

Бейли неволно хвърли кратък поглед към пилотската кабина.

— Като изключим Данил, разбира се — добави Гладия, уловила погледа му, — който пък е от другата страна на онази врата и който е робот, колкото и да си го представяш като човек... А предполагам, че не си искал да се видим само за да си поговорим за нашите семейства, нали?

Лицето на Бейли стана сериозно, почти разтревожено.

— Не мога да искам от теб...

— Тогава аз искам от теб. Тази койка май са я правили, без да имат предвид, че може да послужи и за сексуални занимания, но, надявам се, ще рискуваш едно евентуално падане.

— Гладиа, не мога да отрека, че... — колебливо започна Бейли.

— О, Илайджа, недей да го усукваш само за да дадеш дължимото на вашия морал на Земята. Аз ти се предлагам съгласно аврорианските обичаи. Имаш пълното право да ми откажеш, а аз нямам никакво право да те питам защо... Само че ще те питам, и то най-настойтелно. Реших, че право на отказ имат само аврорианците. Няма да приема отказ от един землянин.

Бейли въздъхна.

— Аз вече не съм землянин, Гладиа.

— Още по-малко ще го приема от един нещастен емигрант, тръгнал за варварска планета, където ще трябва да се крие в някакви си покрити градове... Илайджа, винаги сме имали толкова малко време и сега пак е така, а аз може никога повече да не те видя. Тази среща е толкова абсолютно неочаквана, че би било космическо престъпление да не се възползваме от нея.

— Гладиа, наистина ли желаш един стар мъж?

— Илайджа, наистина ли искаш да ти падна на колене?

— Но аз се срамувам.

— Тогава си затвори очите.

— Искам да кажа от себе си... от грохналото си тяло.

— Тогава страдай. Глупашкото ти мнение за теб самия няма нищо общо с мен — и тя го обви с ръце, докато шевът на роклята ѝ бавно се разтваряше.

5B

Гладиа си даваше сметка за няколко неща едновременно.

Съзнаваше чудесата на неизменчивостта, защото Илайджа си беше такъв, какъвто го помнеше. Изтеклите пет години не бяха променили нищо. Тя не беше живяла в светлината от блясъка на разкрасени спомени. Това беше Илайджа.

Съзнаваше също така загадката на различието. Засили се чувството ѝ, че Сантирикс Гремнионис, когото не можеше да обвини и в една-единствена съществена грешка, беше грешка като цяло. Сантирикс беше предан, нежен, разумен, умерено интелигентен и... скучен. Защо беше скучен, тя не можеше да си обясни, но нищо от

нещата, които той правеше или казваше, не можеше да я предизвика така, както успяваше Бейли — дори без нищо да прави или да казва. Бейли беше по-стар на години, значително по-стар физиологично, не толкова хубав като Сантирикс и най-вече — Бейли носеше със себе си неописуемата атмосфера на разложение, дъха на бързото остаряване и краткотрайния живот, на които бяха обречени земляните. И все пак...

Съзнаваше глупостта на мъжете — как Илайджа неуверено пристъпваше към нея, без изобщо да оценява въздействието, което ѝ оказваше.

Съзнаваше отсъствието му, защото той беше отишъл да поговори с Данил, който щеше да бъде последен, както беше и първи. Земляните се страхуваха от роботите и ги мразеха и все пак Илайджа, който прекрасно знаеше, че Данил е робот, се държеше с него винаги като с човек. Космолитите, от друга страна, които обичаха роботите и никога не се чувстваха спокойни в тяхно отсъствие, никога не биха ги смятали за нещо повече от машини.

И най-вече съзнаваше как тече времето. Тя знаеше, че откакто Илайджа се качи на малкия скутер на Хан Фастълф, бяха изминали точно три часа и двадесет и пет минути, както и че не биваше да позволи да измине повече време.

Колкото по-дълго отсъстваше от Аврора и колкото по-дълго корабът на Бейли оставаше в орбита, толкова по-вероятно беше някой да забележи. Или ако вече бяха забелязали, което изглеждаше почти сигурно, все по-вероятно ставаше някой да започне да любопитства и да проучва. А тогава Фастълф щеше да се озове оплетен в цял куп досадни неприятности.

Бейли се появи от пилотската кабина и тъжно погледна Гладиа.

— Трябва вече да тръгвам, Гладиа.

— Зная това много добре.

— Данил ще се грижи за теб — каза той. — Ще бъде твой приятел, както и охрана, а ти трябва да бъдеш негов приятел — заради мен. Но искам да се вслушваш в Жискар. Нека той бъде твоят съветник.

Гладиа се намръщи.

— Защо той? Не съм сигурна, че го харесвам.

— Аз не искам от теб да го харесваш. Искам да му вярваш.

— Но защо, Илайджа?

— Не мога да ти кажа това. Трябва просто да ми повярваш.

Те се спогледаха и не казаха нищо повече. Сякаш тишината накара времето да спре, позволи им да се вкопчат в секундите и да ги задържат.

Но това не можеше да продължи дълго.

— Нали не съжаляваш... — започна Бейли.

— Как мога да съжалявам — прошепна Гладиа, — когато може никога повече да не те видя?

Бейли понечи да ѝ отговори, но тя докосна с присвитото си юмруче устата му.

— Безсмислено е да лъжеш — каза тя. — Може никога повече да не те видя.

И тя наистина не го видя повече. Никога!

6

Гладиа с болка усети как я изтеглят от мъртвите отломки на миналото отново в настоящето.

„Никога повече не го видях, мислено продължаваше тя. Никога!“

Толкова дълго се беше предпазвала от тази горчиво-сладка тръпка, а ето че сега потъна дълбоко в нея — повече горчива, отколкото сладка, защото се срещна с този човек, Мандамъс... защото Жискар я помоли да го направи и защото тя беше принудена да слуша Жискар. Това беше неговото последно желание.

Гладиа се съсредоточи в настоящето. (Колко ли време беше изминало?)

Мандамъс я гледаше хладно.

— Доколкото разбирам от вашата реакция, мадам Гладиа, това е вярно — каза той. — Едва ли можехте да го изразите по-ясно с думи.

— Кое е вярно? За какво говорите?

— Че сте видели землянина Илайджа Бейли пет години след посещението му на Аврора. Корабът му е бил в орбита около Аврора; вие сте се качили догоре, за да го видите и сте била с него горе-долу по времето, когато сте заченали вашия син.

— Какви доказателства имате?

— Мадам, това не е останало в пълна тайна. Земният кораб е бил забелязан в орбита. Яхтата на Фастълф е била засечена в полет. Наблюдавали са скачването. На борда на яхтата не е бил Фастълф, така че са предположили, че сте била вие. Влиянието на д-р Фастълф е било достатъчно случаят да не влезе в архивите.

— Щом не е в архивите, значи няма доказателства.

— Независимо от това д-р Амадиرو е прекарал последните две трети от живота си в недоброжелателно следене на ходовете на д-р Фастълф. Винаги е имало държавни служители, които духом и телом са следвали политиката на д-р Амадиро да запази Галактиката за космолитите. Тихичко са му докладвали за всяко нещо, което са смятали, че той би желал да узнае. Д-р Амадиро е научил за вашата малка авантюра още в мига, когато това се е случило.

— Но и това не представлява доказателство. Голите думи на някакъв дребен чиновник, който се подмазва, не значат нищо. Амадиро не е предприел нищо, защото дори той е разбирал, че няма доказателства.

— Няма доказателства, с които да уличи някого дори в дребно престъпление; няма доказателства, с които да създаде неприятности на Фастълф; но има достатъчно доказателства да подозира, че съм потомък на Бейли и следователно да провали кариерата ми.

— Можете да не се притеснявате — заяви Гладия с горчивина. — Синът ми е син на Сантирикс Гремнионис и е истински аврорианец, а вие сте потомък на този син на Гремнионис.

— Убедете ме, че е така, мадам. Нищо повече не искам. Убедете ме, че сте се изстреляла в орбита и че сте прекарала часове наред сама със землянина и че през това само време сте си приказвали — за политика например, припомняли сте си доброто старо време и общите приятели... разказвали сте си вицове... и не сте се докосвали с пръст. Убедете ме.

— Няма значение какво сме правили, така че ми спестете вашия сарказъм. Когато се видях с него, аз вече бях бременна от моя тогавашен съпруг. Носех в утробата си тримесечен зародиш — аврориански зародиш.

— Можете ли да го докажете?

— Защо трябва да го доказвам? Датата на раждане на сина ми е в архивите, а Амадиро трябва да знае датата на посещението ми при

землянина.

— Знаел я е навремето, както казах, но оттогава са изминали почти двадесет десетилетия и той не си спомня точно. Посещението не е регистрирано в архивите и затова не може да се провери в документите. Опасявам се, че д-р Амадиرو ще предпочете да вярва, че сте били със землянина девет месеца преди раждането на сина ви.

— Шест месеца.

— Докажете го.

— Давам ви честната си дума.

— Не е достатъчно.

— Добре тогава... Данил, ти беше с мен. Кога се видях с Илайджа Бейли?

— Мадам Гладиа, това стана сто седемдесет и три дни преди раждането на сина ви.

— Което прави по-малко от шест месеца преди раждането.

— Не е достатъчно — каза Мандамъс.

Гладиа вирна брадичка.

— Паметта на Данил е отлична, което лесно може да бъде показано, а показанията на роботите се приемат за доказателство във всички съдилища на Аврора.

— Това не е и няма да бъде работа за пред съд, а паметта на Данил не е меродавна за д-р Амадиро. Данил е бил създаден от Фастълф и е бил поддържан от Фастълф в продължение на почти два века. Не може да се каже какви изменения са били направени или как Данил може да е бил инструктиран да третира въпросите, свързани с д-р Амадиро.

— Тогава помислете малко, човече. Земляните са генетически твърде различни от нас. Ние представляваме буквално два различни вида. Генетически не можем да се кръстосаме.

— Не е доказано.

— Добре тогава, съществува генетическа документация. И за Даръл, и за Сантирикс. Сравнете ги. Ако бившият ми съпруг не е негов баща, генетическите различия ще го покажат.

— Генетическата документация не е достъпна за всеки. Знаете това.

— Амадиро не страда чак толкова от морални предразсъдъци. Има достатъчно влияние за легален достъп... Или може би се страхува

да не опровергае своята хипотеза?

— Каквато и да е причината, мадам, той няма да поругае аврорианското право на лична неприкосновеност.

— Добре, тогава, вървете в открития космос и се пукнете във вакуума. Ако вашият Амадиро отказва да бъде убеден, това изобщо не е моя работа. Вие поне би трябвало да се убедите, а си е ваша работа да убеждавате на свой ред Амадиро. Щом не можете и щом вашата кариера не върви така, както бихте желали, бъдете така любезен да разберете, че това изобщо и никак не ме засяга.

— Не се учудвам. Нищо повече не очаквам. И като стана въпрос, аз съм убеден. Чисто и просто се надявах, че бихте ми предоставили някакво вещественно доказателство, с което да убедя д-р Амадиро. Но вие не го направихте.

Гладиа презрително сви рамене.

— Тогава ще използвам други средства — заяви Мандамъс.

— Радвам се, че разполагате с такива — студено отбеляза Гладиа.

— Аз също — каза Мандамъс тихо, сякаш не забелязваше присъствието на никой около себе си. — Остават ми някои мощни средства.

— Много добре. Предлагам ви да опитате да изнудите Амадиро. Сигурно може да бъде изнудван за доста неща.

Мандамъс вдигна поглед и внезапно направи гримаса.

— Не говорете глупости — каза той.

— Можете да си вървите — отвърна Гладиа. — Мисля, че достатъчно ви търпях. Напуснете имението ми!

Мандамъс вдигна ръка.

— Почакайте!... В началото ви казах, че съществуват две причини да ви видя — една лична и една от държавно естество. Изгубих много време с първата, но трябва да ви помоля за пет минути да обсъдим втората.

— Давам ви не повече от пет минути.

— Има още един човек, който иска да ви види. Някакъв землянин — или поне жител на една от Заселническите планети, потомък на земляни.

— Кажете му — отвърна Гладиа, — че нито земляните, нито техните потомци от Заселническите планети се допускат на Аврора, и

го отпратете. Защо трябва да се срещам с него?

— За нещастие, мадам, през последните два века съотношението на силите малко се промени. Тези земяни държат повече планети, отколкото ние — и винаги са имали далеч по-многобройно население. Разполагат с повече кораби, макар че те не са така усъвършенствани, както нашите, а поради кратката продължителност на живота си и своята плодовитост те очевидно са далеч по-готови да умрат, отколкото ние.

— Това, последното, не го вярвам.

Мандамъс се усмихна с присвити устни.

— Защо не? Осем десетилетия са по-малко, отколкото четиридесет. Във всеки случай, трябва да се отнасяме с тях учтиво — далеч по-учтиво, отколкото се налагаше по времето на Илайджа Бейли. За ваше успокоение, именно политическата линия на Фастълф създаде това положение.

— От чие име говорите, между другото? Да не би сега Амадирос да е принуден насила да проявява учтивост към заселниците?

— Не, всъщност става дума за Съвета.

— Вие ли сте говорителят на Съвета?

— Официално не, но ме помолиха да ви информирам за положението... неофициално.

— А ако се видя с този заселник — какво от това? Защо иска да се срещне с мен?

— Ето това не знаем, мадам. Разчитаме на вас да ни кажете. Вие трябва да се видите с него, да разберете какво иска и да ни докладвате.

— Какво значи „ни“?

— Както казах, това значи на Съвета. Заселникът ще дойде тук, в имението ви, тази вечер.

— Изглежда смятате, че нямам друг избор, освен да приема ролята на доносник?

Мандамъс се изправи на крака, очевидно приключил с мисията си.

— Няма да сте „доносник“. Не сте длъжна с нищо на този заселник. Просто докладвайте на своето правителство, както един верен гражданин на Аврора с готовност — дори с желание — би направил. Предполагам не бихте искали Съветът да сметне, че вашето соларианско потекло разводнява патриотизма ви на аврорианка.

— Сър, аз съм аврорианка от над четири пъти по толкова, колкото са ви годините.

— Несъмнено, но сте родена и възпитана на Солария. Вие сте една необикновена аномалия — аврорианка с чуждо потекло, което много трудно може да се забрави. Особено след като от всички останали на Аврора заселникът е избрал да се види точно с вас — именно защото сте родена на Солария.

— Откъде знаете?

— Лесно е да се предположи. Той ви нарече „жената от Солария“. Любопитни сме да разберем какво значение има това за него — сега, когато Солария вече не съществува.

— Питайте него.

— Предпочитаме да попитаме вас — след като вие го попитате. А сега ви моля за разрешение да си тръгна и ви благодаря за гостоприемството.

Гладия кимна сковано.

— Давам ви разрешение да си тръгнете с много повече добра воля, отколкото ви дадох своето гостоприемство.

Мандамъс се запъти към коридора, който извеждаше към главния вход, следван по петите от роботите си.

Малко преди да напусне стаята, той спря, обърна се и каза:

— За малко щях да забравя...

— Да?

— По някакво странно съвпадение името на заселника, който иска да ви види, е Бейли.

ГЛАВА 3

КРИЗАТА

7

Данил и Жискар, с типичната за роботите вежливост, изпратиха Мандамъс и роботите му до края на имението. После, тъй като вече бяха излезли, те обиколиха цялата територия на имението, провериха дали останалите роботи са по местата си и огледаха какво е времето (облачно и малко по-хладно от обичайното за сезона).

— Доктор Мандамъс открито призна — каза Данил, — че в момента Заселническите планети са по-силни от Външните светове. Не очаквах да го направи.

— Нито пък аз — отвърна Жискар. — Сигурен бях, че в сравнение с космолитите заселниците ще увеличат своята мощ, защото Илайджа Бейли го предвиди още преди много десетилетия. Но не намирах начин, по който да определя кога Съветът ще осъзнае този факт. Струваше ми се, че социалната инерция ще продължи да крепи твърдата увереност на Съвета в превъзходството на космолитите дълго след като то се е стопило. Не можех обаче да пресметна докога ще трае самозаблудата им.

— Удивен съм как е могъл колегата Илайджа да предвиди това толкова отдавана.

— Човешките същества мислят за себеподобните по начин, по който ние не можем.

Ако Жискар беше човек, забележката му щеше да бъде отправено със съжаление или завист, но тъй като беше робот, той просто отбеляза един факт.

— Опитвал съм се да разбера — продължи той, — ако не и да се науча да мисля по този начин, като задълбочено четях историята на човечеството. Сигурно някъде в дългия наниз от събития са погребани Законите на хуманиката, които представляват еквивалент на нашите три Закона на роботиката.

— Мадам Гладиа ми каза веднъж — отбеляза Данил, — че тази надежда е неосъществима.

— Може и да е така, приятелю Данил, защото макар да ми се струва, че такива Закони на хуманиката съществуват, аз не мога да ги открия. Всяко обобщение, което се опитвам да направя — колкото и разширено или просто да е то, — има безброй много изключения. Но ако съществуват такива закони и ако аз можех да ги открия, щях да разбирам човешките същества по-добре и щях да съм по-уверен, че спазвам още по-стриктно Трите закона.

— След като колегата Илайджа умееше да разбира хората, той трябва да е имал някакви познания върху Законите на хуманиката.

— Вероятно. Но ги е имал благодарение на нещо, което човешките същества наричат интуиция — дума, която аз не разбирам и която изразява непозната за мен концепция. Вероятно интуицията стои отвъд границите на разума, а аз разполагам само с разум.

7А

С разум и с памет!

Разбира се памет, която не работеше като човешката. Липсваше ѝ непостоянната услужливост, мъглявостта, прибавките и извадките, продиктувани от мислените пожелания и користолюбието, да не говорим за лутането, белите петна и нахлуването в миналото, които можеха да превърнат паметта в един продължителен сън наяве.

Това беше памет, типична за роботите, която отчиташе събитията по реда им точно като часовников механизъм, само че с много по-сгъстено темпо. Секундите се превръщаха в наносекунди, така че събития, продължили дни, можеха да бъдат възпроизведени толкова бързо, че при разговор да не се доловят и най-малките засечки.

Както и безброй пъти досега, Жискар отново съживи в паметта си своето отиване до Земята. Той неизменно търсеше начин, по който да обясни непринуденото умение на Илайджа Бейли да предугажда бъдещето и неизменно търпеше провал.

Земята!

Фастълф бе пристигнал на Земята в аврориански боен кораб с пълен екипаж — както хора, така и роботи. Но щом навлязоха в

орбита, той се качи в капсулата за приземяване сам. Бяха стимулирали имунната му система с инжекции, а той самият си сложи задължителните ръкавици, комбинезон, контактни лещи и тампони за нос. В резултат на това се чувстваше съвсем защитен, но никой друг от аврорианците така и не склонил да се присъедини към делегацията.

Фастълф беше махнал с ръка, без да настоява, тъй като (както по-късно обясни на Жискар) смяташе, че ще го посрещнат по-радушно, ако отиде сам. Една цяла делегация щеше прекалено много да напомня на земляните за отминалото тежко (за тях) време на Спейстаун, когато космолитите разполагаха с постоянна база на Земята и имаха пряк контрол върху планетата.

Впрочем Фастълф взе със себе си Жискар. Да отиде без нито един робот щеше да е немислимо дори за него. Да отиде с повече от един щеше да е предизвикателство спрямо нарастващата враждебност на земляните по отношение на роботите. В края на краищата Фастълф възнамеряваше да преговаря с тези хора.

Най-напред, разбира се, щеше да се срещне с Бейли, който щеше да е неговата свръзка със Земята и нейното население. Но това представляваше само един рационален претекст за срещата. Истинската причина се криеше в неговото искрено желание да се види отново с Бейли; Фастълф определено му дължеше много.

(А че Жискар искаше да види Бейли и че с тази цел беше засилил съвсем леко емоциите и импулсите в мозъка на Фастълф, самият Фастълф нямаше откъде да знае — нямаше как дори само да си го представи.)

Бейли ги чакаше при кацането заедно с неколцина официални представители от Земята. Неизбежно последва досадната протоколна размяна на учтивости. Изминаха часове преди Бейли и Фастълф да успеят да се измъкнат, а сигурно това щеше да стане и още по-късно, ако не беше безмълвната и неосезаема намеса на Жискар — само с едно докосване до мозъка на онези от по-важните официални лица, които очевидно се бяха отегчили до смърт. (Никога не възникваше опасност при подсилване на вече съществуваща емоция. Беше почти изключено да се стигне до причиняване на вреда.)

Бейли и Фастълф се бяха сврели в малката частна трапезария, до която обикновено имаха достъп само висши държавни служители.

Имаше компютризирано меню, където се отбелязваше избраното ястие, след което го доставяха с компютризирани носачи.

Фастълф се усмихна.

— Твърде модернизирано — отбеляза той, — но тези носачи представляват просто едни специализирани роботи. Учудвам се, че Земята ги използва. Едва ли са правени на Външните светове.

— Не, не са — отвърна Бейли с важен вид. — Домашно производство, така да се каже. Предназначени са за ползване само по върховете, а аз имам тази възможност за първи път. Едва ли някога ще се повтори.

— Може някой ден да ви изберат на важна длъжност и тогава подобен род преживявания ще се превърнат за вас в ежедневие.

— Изключено — заяви Бейли.

Тъкмо сервираха яденето и носачите се оказаха дотолкова усъвършенствани, че дори пренебрегнаха присъствието на Жискар, който стоеше с безстрастен вид зад стола на Фастълф.

Известно време Бейли мълчаливо се хранеше, после донякъде срамежливо рече:

— Хубаво е, че се видяхме отново, д-р Фастълф.

— Радвам се не по-малко. Не съм забравил как преди две години, когато бяхте на Аврора, вие успяхте да свалите от мен подозренията, че съм унищожил робота Джендър, и ловко разменихте ролите ни с моя самонадеян противник, добрия стар Амадиرو.

— Още ме побиват тръпки, като се сетя за това — промърмори Бейли. — Добре дошъл и ти, Жискар. Надявам се, че не си ме забравил.

— Би било съвсем невъзможно, сър — отвърна Жискар.

— Много добре! Е, докторе, надявам се, че политическото положение на Аврора продължава да е благоприятно. С такова впечатление остава човек от новините тук, но аз не се доверявам много на анализа на Земята за събитията от Аврора.

— Така и правете — поне за момента. Моята партия държи здраво в ръцете си Съвета. Амадиро продължава да води някаква мрачна опозиция, но подозирам, че ще минат години, преди неговите хора да се съвземат от удара, който им нанесохте вие. А как вървят нещата при вас, мистър Бейли — в личен план и въобще?

— Задоволително... Кажете ми, д-р Фастълф — лицето на Бейли потрепна смутено — ... взехте ли Данил с вас?

Фастълф бавно отвърна:

— Съжалявам, Бейли. Взех го, но го оставих на кораба. Сметнах, че не би било твърде политично да ме придружава един робот, който прилича толкова много на човек. При положение че Земята се настрои толкова твърдо против роботите, сметнах, че присъствието на един хуманоиден робот би могло да се изтълкува като умишлена провокация.

Бейли въздъхна.

— Разбирам.

— Вярно ли е, че вашето правителство възнамерява да забрани използването на роботи в Градовете?

— Подозирам, че скоро ще се стигне дотам след известна законна отсрочка естествено, за да се сведат до минимум финансовите загуби и неудобствата. Роботи ще се използват само по полята, където са необходими в земеделието и минното дело. Но в крайна сметка постепенно ще бъдат изместени и оттам, а на новите планети се предвижда изобщо да не се използват.

— Като споменахте за новите планети — отлетя ли вече вашият син от Земята?

— Да, преди няколко месеца. Имаме новини от него — пристигнал е на една от новите планети без проблеми заедно с неколкостотин други заселници, както самите те се наричат. Планетата има някаква местна растителност и атмосфера с ниско съдържание на кислород. Явно с течение на времето ще може да заприлича на Земята. Междувременно са издигнали някакви импровизирани покрития, агитират нови заселници и усърдно са се заели с тераформирането. Писмата на Бентли и спорадичната хипервълнова връзка с него са твърде обнадеждаващи, но на майка му ѝ е ужасно мъчно за него.

— А вие ще отидете ли там, Бейли?

— Не съм сигурен, че животът на чужда планета под някакви измислени покрития съвпада с представата ми за щастие, д-р Фастълф — не съм толкова млад и ентузиазирани като Бен, — но мисля, че след някоя и друга година ще трябва да го направя. Във всеки случай вече подадох заявление в Отдела, че възнамерявам да емигрирам.

— Предполагам, че сте ги разстроили.

— Ни най-малко. Казват, че е така, но всъщност се радват, че ще се отърват от мен. Прекалено съм се прочул.

— А как реагира земното правителство на тази експанзионистична кампания за заселване на Галактиката?

— С безпокойство. Общо взето, не я забраняват, но определено и с нищо не я поощряват. Продължават да подозират, че космолитите са настроени против и че ще направят нещо неприятно, за да я спрат.

— Социалната инерция — отбеляза Фастълф. — Съдят за нас по действията ни от миналите години. Ние определено дадохме ясно да се разбере, че вече поощряваме колонизирането на нови планети от Земята и че от своя страна смятаме да направим същото съвсем отделно.

— Тогава се надявам да обясните това на нашето правителство... Но, д-р Фастълф, имам един друг, по-маловажен въпрос. Как е... — Бейли запече.

— Гладия? — попита Фастълф тайно развеселен. — Забравихте ли как се казва?

— О, не. Просто не смеех да... да...

— Добре е — продължи Фастълф, — не я безпокоят излишно. Помоли ме да не забравя да ви предам много поздравии от нея, но вие сам ме подсетихте.

— Надявам се, че не ѝ създават проблеми заради соларианския ѝ произход?

— Не, нито нейната роля в разобличаването на Амадирос. Тъкмо обратното. Уверявам ви, че се грижа за нея... Но не бих искал да се отклоняваме толкова от темата, Бейли. Какво ще стане, ако земните власти продължат да се противопоставят на емиграцията и експанзията? Процесът ще продължи ли въпреки подобно противопоставяне?

— Може би — отвърна Бейли, — но не е много сигурно. Сред земляните като цяло е налице значително противопоставяне. Много е трудно да се измъкнем на свобода от огромните подземни Градове, които в момента представляват нашият дом...

— Вашата утроба.

— Или нашата утроба, щом предпочитате. Да отидеш на нова планета, да се налага да живееш цели десетилетия в най-примитивни условия и да не можеш през целия си живот да помиришеш никакви

удобства — това изобщо не е лесно. Понякога, като се замисля, направо решавам да не тръгвам — особено ако съм изкарал някоя безсънна нощ. Решавал съм да не тръгвам стотици пъти и някой ден току-виж решението ми се затвърдило. А щом аз имам съмнения, при положение че в известен смисъл съм инициаторът на цялото движение, тогава кой от останалите би тръгнал спокойно и на драго сърце? Без поощрение от страна на правителството или, направо казано — без населението да получи един хубав правителствен шут отзад, цялата идея може да пропадне.

Фастълф кимна.

— Ще се опитам да убедя вашето правителство. Но ако не успея?

— Ако не успеете — тихо отвърна Бейли — и ако поради това нашите хора не успеят, остава една единствена алтернатива. Космолитите ще трябва да заселят Галактиката сами. Тази работа не бива да се оставя.

— Нима ще останете доволен, ако космолитите пред очите ви започнат да се ширят из цялата Галактиката, докато в същото време земляните продължат да се тъпчат върху своята единствена планета?

— Никак няма да съм доволен, но би било за предпочитане пред сегашната ситуация, когато няма експанзия и от двете страни. Преди много векове земляните се устремили към звездите и се установили на някои от планетите, които сега се наричат Външните светове. После те пък колонизирали други. Много отдавна обаче нито земляните, нито космолитите не са заселили и разработили успешно някоя нова планета. Това не бива да продължава.

— Съгласен съм с вас. Но какви са вашите причини да искате експанзия, Бейли?

— Смятам, че без някакъв вид експанзия човечеството не може да върви напред. Не е задължително да бъде географска експанзия, но тя е най-сигурният начин за индуциране и на останалите видове. Щом може да се предприеме географска експанзия, която не е за сметка на други разумни същества, и щом има свободно пространство за целта, тогава защо не? Да се съпротивляваш на експанзията при тези условия означава да предизвикаш сигурен упадък.

— Значи според вас няма други алтернативи? Експанзия и напредък? Отказ от експанзия и упадък?

— Да, мисля, че е така. Затова, ако Земята се откаже от експанзия, тогава космолитите трябва да я приемат. Човечеството — било то представено от земляни или от космолити — трябва да започне експанзия. Бих искал да видя, че земляните се заемат с тази задача, но ако това не стане, тогава по-добре експанзия на космолити, отколкото никаква. Едната алтернатива или другата.

— Ами ако едните започнат експанзия, а другите не?

— Тогава обществото на тези, които я започнат, ще се заздравява, а другото — ще отслабва.

— Сигурен ли сте?

— Мисля, че би било неизбежно.

Фастълф кимна.

— Всъщност съгласен съм с вас. И затова се опитвам да убедя и земляните, и космолитите да изберат експанзията и напредъка. Това е третата и, струва ми се, най-добра алтернатива.

7Б

Спомените от последвалите няколко дни бързо проблясваха — невероятното гъмжило от хора, които безспирно се разминаваха завихрени в огромни потоци; препускането по Експресните магистрали ту качвайки се, ту слизайки; безкрайните срещи с неизброими длъжностни лица; мозъците в тълпите.

Най-вече мозъците в тълпите.

Толкова гъсти тълпи, че Жискар не можеше да разграничи отделните индивиди. Мозъците в масата, които се омесваха и спояваха в една необятна пулсираща сивота, сред която можеше да се открие единствено периодичният проблясък на подозрителност и враждебност, който се изстрелваше всеки път щом някой от множеството спреше да го погледне.

И само когато Фастълф се срещаше с някои от висшите служители, Жискар можеше да се заеме с индивидуалните мозъци, а от останалото естествено нямаше полза.

Към края на техния престой на Земята, когато Жискар най-сетне успя да си извоюва известно време насаме с Бейли, спомените се занизаха по-бавно. Жискар искаше да е сигурен, че никой няма да ги

прекъсва, и затова беше настроил в минимална степен умовете на няколко души.

Бейли подхвана с извинителна нотка в гласа си:

— Не съм те отбягвал, Жискар. Просто нямах възможност да остана насаме с теб. Не съм важна клечка на Земята и не мога да определям сам кога да дойда и кога да си отида.

— Естествено разбрах това, сър, но сега ще имаме известно време на разположение.

— Чудесно. Д-р Фастълф ме уверява, че Гладия е добре. Може да ми го казва от учтивост, като знае, че точно това искам да чуя. На теб обаче заповядвам да не ме лъжеш. Тя наистина ли е добре?

— Д-р Фастълф ви е казал истината, сър.

— И надявам се, че си спомняш какво те помолих, когато те видях за последен път на Аврора — да пазиш Гладия и да не допускаш тя да пострада.

— Двамата с приятеля ми Данил, сър, не сме забравили вашата молба. Уредих нещата така, че когато д-р Фастълф умре, и двамата с приятеля ми Данил да станем част от имението на мадам Гладия. Тогава ще имаме възможност да я предпазваме още по-пълно от вреда.

— Това — отбеляза тъжно Бейли — ще стане, след като моето време изтече.

— Разбирам ви, сър, и съжалявам.

— Да, но нищо не може да се направи. Да не говорим, че кризата ще настъпи — или може би ще настъпи — още преди това и все пак след като мен вече няма да ме има.

— Какво имате предвид, сър? Каква криза?

— Имам предвид кризата, Жискар, която може да се зароди от факта, че д-р Фастълф е изключително убедителна личност. А може да има и нещо друго, свързано с него, което в крайна сметка ще ни доведе дотам.

— Какво искате да кажете, сър?

— Всички висши служители, с които се срещна и разговаря д-р Фастълф, сега ентусиазирано подкрепят емиграцията. По-рано не беше така или пък я подкрепяха с много големи резерви. А щом лидерите, които формират общественото мнение, са за, определено ще ги последват и другите. Ще избухне нещо като епидемия.

— Нима не са такива вашите желания, сър?

— Да, така е, но това като че ли ги надхвърля. Ще се разпрострем в цялата Галактика... Ами ако космолитите не ни последват?

— Защо да не ви последват?

— Не зная. Казвам го само като предположение, като възможност. Какво ще стане тогава?

— Според онова, което ви чух да казвате, Земята и планетите, които земляните заселят, ще станат по-силни.

— А положението на космолитите ще се отслаби. Е, известно време ще останат по-силни от Земята и нейните заселници, макар че дистанцията непрекъснато ще се скъсява. Рано или късно космолитите неизбежно ще проумеят, че земляните започват да представляват за тях една нарастваща опасност. И тогава Външните светове сигурно ще решат, че Земята и нейните заселници трябва да бъдат спрени, преди да е станало твърде късно. Ще им се стори наложително да предприемат от своя страна решителни мерки. Ще настъпи период на криза, която ще предопредели цялата бъдеща история на човешкия род.

— Виждам какво имате предвид, сър.

Бейли потъна замислено в мълчание, после почти шепнешком, сякаш се боеше някой да не ги чуе, попита:

— Знае ли някой за твоите способности?

— От човешките същества никой освен вас, а вие не можете да го споделите с другите.

— Зная много добре, че не мога. Проблемът обаче е там, че именно ти, а не Фастълф, си организираш този обрат — превърнал си всички служители, които си доближил, в привърженици на емиграцията. А за да го постигнеш, си направил така, че Фастълф да вземе със себе си на Земята именно тебе, а не Данил. Твоето присъствие е било важно, а Данил сигурно е щял да привлича вниманието върху себе си и да ги разсейва.

— Сметнах за нужно да намаля състава на делегацията до минимум, за да си облекча задачата, като избегна необходимостта от обостряне възприемчивостта на земляните. Съжалявам, сър, че Данил отсъства. Усещам съвсем пълно вашето разочарование поради факта, че не можете да го видите.

— Е... — Бейли тръсна глава. — Разбирам, че е било необходимо, и разчитам на теб, че ще обясниш на Данил колко много ми е липсвал. Както и да е, още не съм свършил. Ако Земята разгърне мощна заселническа политика и ако космолитите изостанат в надпреварата, отговорността за това ще бъде твоя — а следователно и за кризата, която неизбежно ще се зароди. Оттук произтича и следващото ти задължение — да използваш своите способности, за да защитиш Земята, когато кризата настъпи.

— Ще направя каквото мога, сър.

— А ако ти успееш, Амадиرو или пък неговите последователи могат да се обърнат срещу Гладиа. Не бива да забравяш, че трябва да защитаваш и нея.

— Данил и аз няма да забравим.

— Благодаря ти, Жискар.

И така се разделиха.

Когато Жискар последва Фастълф в капсулата, за да се отправят обратно към Аврора, той видя още веднъж Бейли. Но този път нямаха възможност да разговарят.

Бейли му махна с ръка и промълви беззвучно с устни: „Не забравяй.“

Жискар долови не само думата, но и чувствата, които се спотайваха зад нея.

След това Жискар никога повече не видя Бейли. Никога.

8

За Жискар беше просто невъзможно да се пренесе през ярките образи от онова единствено посещение на Земята, без да последват и образите от ключовото посещение при Амадиرو в Института по роботика.

Никак не бе лесно да се уреди тази среща. Амадиро, над когото тегнеше горчивината от поражението, за нищо на света не би засегнал още повече унизеното си достойнство, като приеме поканата на Фастълф.

— Е, добре — беше казал Фастълф на Жискар, — като победител мога да си позволя великодушие. Аз ще отида при него. Освен това

наистина трябва да го видя.

Откакто с помощта на Бейли Амадиرو и неговите политически амбиции бяха съкрушени, Фастълф бе станал член на Института по роботика. В замяна бе предоставил на Института цялата информация относно създаването и поддръжката на хуманоидни роботи. Произведоха няколко бройки, после проектът се провали и Фастълф се беше вбесил.

Отначало Фастълф възнамеряваше да пристигне в Института, без да го придружават никакви роботи. Щеше да застане беззащитен и (така да се каже) гол наред крепостта на вражеския лагер. Това щеше да се изтълкува като знак на смирение и доверие, но същевременно щеше да изразява и пълна самоувереност, което Амадиро веднага щеше да схване. Фастълф, сам-самичък, щеше да демонстрира своята твърда убеденост, че Амадиро с целия Институт зад гърба си не би посмял и с пръст да докосне своя самотен враг, който безгрижно и беззащитно се появява в опасна близост до него.

Но в крайна сметка Фастълф — така и сам не разбра защо — реши да вземе със себе си Жискар.

Амадиро изглеждаше малко поотслабнал от последната им среща, но все още имаше внушителен вид — висок и набит. Самоуверената усмивка, която по-рано не слизаше от лицето му, отсъстваше и когато при влизането на Фастълф се опита да я възпроизведе, резултатът наподобяваше много повече изръмжаване, което премина в унила гримаса на неудовлетвореност.

— Е, Келдън — пристъпи Фастълф, като безцеремонно се обърна към него с малкото му име, — не се виждаме често, макар че от четири години сме вече колеги.

— Хайде да не си пробутваме фалшиво добродушничене, Фастълф — раздразнено изръмжа Амадиро, — и се обръщай към мен с Амадиро. Колеги сме само формално и няма да крия — никога не съм го правил — моето твърдо убеждение, че външната ти политика е самоубийствена за нас.

Присъстваха три от роботите на Амадиро — огромни и лъщящи — и Фастълф ги изгледа с повдигнати вежди.

— Добре се охраняваш, Амадиро, срещу един сам човек, дошъл с мирни намерения и едничкия си робот.

— Те няма да ти се хвърлят, Фастълф, много добре знаеш. А ти защо си взел Жискар? Защо не твоя шедьовър, Данил?

— Няма ли да е малко опасно да излагам Данил на такава близост с теб, Амадиро?

— Приемам, че го казваш на шега. Данил не ми трябва повече. Правим си наши собствени хуманоидни роботи.

— Въз основа на моя проект.

— С подобрения.

— Но не ги използвате. Затова исках да се видим. Знам, че фигурирам в Института само по име и че дори самото ми присъствие е нежелано, да не говорим за моето мнение или препоръки. И все пак като член на Института съм длъжен да изразя своя протест от провала ви в използването на хуманоидните роботи.

— Как предлагаш да ги използвам?

— Идеята беше хуманоидите да разработят нови планети, на които в крайна сметка космолитите биха могли да се преселят — след като въпросните планети са вече тераформирани и направени напълно обитаеми, нали така?

— Но ти се противопоставяше на това, Фастълф, нали така?

— Да, така е. Исках на новите планети да се преселят самите космолити, да изкарат процеса на тераформиране както самите те сметнат за най-добре. Това обаче не стана, а сега разбирам, че май няма и занапред да стане. Нека тогава изпратим хуманоидите. Би било по-добре от нищо.

— Всичките ни алтернативи се свеждат до нищо, Фастълф, докато твоите възгледи доминират в Съвета. Космолитите няма да се отправят към необработени и неоформени планети, нито пък, изглежда, харесват хуманоидните роботи.

— Та вие не сте им дали възможност да ги харесат. Земяните започват да заселват нови планети, макар че са необработени и неоформени. И го правят без помощта на роботи.

— Много добре знаеш каква е разликата между тях и нас. Те са осем милиарда плюс един голям брой заселници.

— А космолитите са пет милиарда и половина.

— Цифрите не са единствената разлика — отбеляза Амадиро с горчивина. — Те се множат като зайци.

— Това не е вярно. Вече няколко века населението на Земята се задържа сравнително постоянно.

— Но потенциалът е налице. Ако се отдадат изцяло на преселението, без проблеми ще започнат да произвеждат сто и шестдесет милиона нови тела годишно, а тази цифра ще нараства със запълването на новите планети.

— Разполагаме с биологическата възможност да произвеждаме сто милиона тела годишно.

— Но не и със социалната. Ние живеем дълго, ние не искаме такава бърза заменяемост.

— Голяма част от новите тела можем да изпращаме на новите планети.

— Те няма да отидат. Ние ценим телата си, които са силни, здрави и способни да се съхранят в този си вид в продължение на почти четиридесет десетилетия. Земляните не могат да държат толкова на едни тела, които се износват за по-малко от десет десетилетия и които дори през този кратък период от време са разяждани от болести и разруха. За тях не е проблем да изпратят на сигурна мизерия и вероятна смърт милиони годишно. Всъщност дори и жертвите няма защо да се боят от мизерията и смъртта, защото какво друго може да им предложи Земята? Земляните, които се преселват, бягат от своя обречен свят с ясното съзнание, че всяка една промяна едва ли би била към по-лошо. Ние, от друга страна, ценим нашите добре уредени планети, пълни с всички удобства, и не бихме могли да се откажем лесно от тях.

Фастълф въздъхна и каза:

— Чувал съм всички тези доводи толкова често... Мога ли да изтъкна простия факт, Амадиро, че първоначално Аврора е била необработена и неоформена планета, която е трябвало да бъде тераформирана в приемлив вид, и че така е било и с всички останали Външни светове?

— Аз пък се наслушах на всички твои доводи до прилошаване — отвърна Амадиро, — но никога няма да ми писне да ти отвърсям. Когато са я заселвали в началото, Аврора може и да е била примитивна, но Аврора е била заселена от земляни. А в случаите, когато останалите Външни светове не са били заселвани от земляни, това са го правели космолити, които все още не са били надраснали

земното си наследство. Времената вече са други. Каквото е могло да бъде направено тогава, вече не е възможно.

Амадиرو повдигна крайчеца на устата си, изръмжа и продължи:

— Не, Фастълф, това, което постигна със своята политика, бе да положиш основите на една Галактика, която ще бъде населена само от земляни, докато космолитите ще трябва да увехнат и западнат. Виж какво става в момента. Твоето прословуто пътешествие до Земята преди две години беше повратната точка. Ти като че ли предаде собствения си народ, насърчавайки онези полухора да започнат преселението. Само за две години на двадесет и четири планети има вече по-малко земляни, а техният брой непрекъснато расте.

— Не преувеличавай — отвърна Фастълф. — Нито една от тези планети все още не е съвсем пригодна за обитаване от човешки същества, а няма и да бъде — поне в следващите няколко десетилетия. Не всички ще оцелеят, а докато се запълват по-близките планети, шансовете да се заселят и по-далечните ще намаляват, така че първоначалната вълна ще затихне. Насърчих преселението от тяхна страна, защото разчитах да има и от наша. Ако си направим труда, все още можем да ги догоним и можем да изпълним Галактиката заедно в условията на една честна конкуренция.

— Не — отсече Амадиро. — Пропагандираш възможно най-разрушителната политика — глупашкия идеализъм. Преселението протича едностранно и така ще си остане, каквото и да правиш. Земляните са плъзнали безпрепятствено из Галактиката и ще трябва да бъдат спрени, преди да са станали твърде силни.

— Как предлагаш да го направим? Имаме договор за приятелство със Земята, където изрично се споменава, че сме съгласни да не препятстваме на тяхното преселение в космоса, при условие че те не заселват планети в радиус, по-малък от двадесет светлинни години, около всеки един от Външните светове. Те спазват условието педантично.

— Всички знаят за договора — каза Амадиро. — Но и всички знаят, че никога нито един договор не е бил спазван, щом започне да действа против националните интереси на по-мощната страна. За мен този договор няма никаква стойност.

— За мен има. И той ще бъде спазван.

Амадиро поклати глава.

— Ти си трогателно наивен. Как ще бъде спазван, когато вече не си на власт?

— Не смятам да се разделям с властта още известно време.

— Колкото повече набира сили Земята и нейните заселници, толкова повече ще расте страхът на космолитите. При това положение няма да се задържиш дълго на власт.

— Ами ако скъсаш договора и унищожиш Заселническите светове, и ако тръгнеш вратата на Земята, тогава ще тръгнат ли космолитите да се преселват и да изпълват Галактиката?

— Може би не. Но ако решим да не го правим и ако решим, че ни е добре така, както сме, какво значение ще има?

— В такъв случай Галактиката няма да стане империя на човечеството.

— И като не стане, какво от това?

— Тогава космолитите ще затыпаят и ще се изродят, макар че Земята ще бъде зад решетки и също ще затыпява и ще се изражда.

— Това са евтините ефекти, които пробутва твоята партия, Фастълф. Нямах никакви доказателства, че ще стане така. А дори и да стане, ще сме го избрали ние. Поне няма да гледаме как някакви диваци-еднодневки стават наследници на Галактиката.

— Сериозно ли смяташ, Амадирос, че е по-добре цивилизацията на космолитите да загине, само и само да се спре преселението на Земята? — попита Фастълф.

— В моите сметки не влиза нашата смърт, Фастълф, но ако се случи най-лошото, тогава... какво пък, да, за мен нашата гибел е много по-дребна заплаха от триумфа на някаква си шайка човекоподобни, разяждани от зарази, и краткоживущи същества.

— От които ние произхождаме.

— И с които вече нямаме истинско генетично родство. Да не би да сме червеи, защото преди милиарди години червеите са били сред нашите предци?

Фастълф се изправи със стиснати устни. Пламнал от гняв, Амадирос не се опита да го спре.

Нямаше непосредствен начин, по който Данил да разбере, че Жискар е потънал в спомени. Преди всичко изразението на робота не се промени ни най-малко, да не говорим, че да потъне в спомени за него означаваше нещо много по-различно, отколкото това е при хората. Процесът протече почти мигновено.

От друга страна, мисловната нишка, която отведе Жискар в миналото, бе отвела и Данил към същите отминали събития, тъй като Жискар му ги беше разказал много преди това. И Жискар изобщо не се изненада.

Разговорът им продължи, без да е бил прекъсван от ненадейна пауза, но в забележимо по-различна посока, сякаш всеки си беше припомнил миналото от името на другия.

— Би могло да се предположи, приятелю Жискар — каза Данил, — че след като аврорианците вече съзнават превъзходството на Земята и нейните многобройни Заселнически планети, то кризата, която предвиди Илайджа Бейли, е била избягната.

— Би могло да е така, приятелю Данил.

— Ти се стараеше с всички сили да го постигнеш.

— Така е. Удържах Съвета в ръцете на Фастълф. Направих всичко възможно да обработя онези, които от своя страна обработваха общественото мнение.

— И въпреки това нещо ме притеснява.

— На всеки етап от процеса нещо ме притесняваше — отвърна Жискар, — макар че се стараех да не наврежда никому. Не съм докосвал — умствено — нито едно човешко същество, при което намесата би надхвърлила някаква минимална степен. На Земята трябваше просто да отслабя страха от ответни мерки. Избрах в частност онези представители на властта, които без друго нямаха големи опасения. Трябваше само да разкъсам нишките, които вече така или иначе бяха протрити и на път да се скъсат. На Аврора положението беше точно обратното. Политиците тук не бяха склонни да поддържат една политика, която би довела до излизането от техния уютен свят, а аз просто затвърдих позицията им и затегнах още малко здравите връзки, които ги придържаха към нея. И през цялото време, докато правех това, нещо ме смущаваше — макар и слабо.

— Но защо? Ти насърчи разрастването на Земята и обезсърчи разрастването на космолитите. Точно така трябваше да стане.

— Точно така ли? Мислиш ли, приятелю Данил, че един землянин представлява нещо повече от един космолит, при положение, че и двамата са човешки същества?

— Има известна разлика. Илайджа Бейли би предпочел по-скоро земляните да претърпят поражение, отколкото Галактиката да остане незаселена. Д-р Амадирос би предпочел по-скоро и Земята, и космолитите да претърпят упадък, отколкото Земята да се разрасне. Единият се надява на победа от която и да било страна, докато другия го задоволява пълното поражение. Нима не би трябвало да изберем първото, приятелю Жискар?

— Да, приятелю Данил. Така изглежда. Но все пак дали не си повлиян от особеното значение, което има за теб някогашният ти колега Илайджа Бейли?

— Споменът за колегата Илайджа е ценен за мен, а народът на Земята е неговият народ — отвърна Данил.

— Виждам, че за теб това е така. От много десетилетия насам съм казвал, че си склонен да мислиш като човешко същество, приятелю Данил, но се чудя дали това е непременно комплимент. Ала въпреки че си склонен да мислиш като човешко същество, ти не си и в края на краищата си обвързан от Трите закона. Ти не можеш да навредиш на човешко същество, било то землянин или космолит.

— Има моменти, приятелю Жискар, когато трябва да се предпочете едно човешко същество пред друго. Ние получихме специални нареждания да охраняваме лейди Гладиа. Ако се наложи, мога да бъда принуден да навредя на някое човешко същество, за да я защита, и мисля, че при равни други условия ще съм склонен да навредя малко на един космолит, за да защита един землянин.

— Така си мислиш. Но на практика ще трябва да се ръководиш от конкретните обстоятелства. Ще откриеш, че не можеш да правиш обобщения — отбеляза Жискар. — Така е и с мен. Насърчавайки Земята и обезсърчавайки Аврора, аз всъщност направих невъзможно за д-р Фастълф да убеди правителството на Аврора да проведе една емиграционна политика и да даде тласък на две разрастващи се в Галактиката сили. Давах си напълно сметка, че тази част от неговите усилия се пропиля напразно. Това определено го изпълваше с нарастващо отчаяние и навярно ускори смъртта му. Долавях го в мислите му и за мен беше болезнено. И все пак, приятелю Данил...

Жискар не довърши и Данил попита:

— Да?

— Ако не бях го направил, Земята нямаше да има почти никаква възможност да се разрасне, докато Аврора едва ли щеше да се придвижи много в тази посока. Тогава д-р Фастълф нямаше да може да постигне нищо — и по отношение на Земята, и по отношение на Аврора. Още повече, че д-р Амадирос щеше да го измести от власт. Щеше да изпитва още по-силно чувство за провал. Докато беше жив, д-р Фастълф бе човекът, на когото съм бил най-предан. Избрах онзи начин на действие, който беше най-малко пагубен за него и който същевременно не ощетяваше чувствително останалите човешки същества. И ако д-р Фастълф се измъчваше непрестанно от неуспеха да накара аврорианците — и въобще космолитите — да тръгнат към нови планети, то го радваше поне фактът, че земляните започнаха да емигрират.

— А не можеше ли да насърчиш и земляните, и аврорианците, приятелю Жискар, като по такъв начин задоволиш д-р Фастълф напълно?

— Мислил съм, разбира се, и за това, приятелю Данил. Прецених вероятността и реших, че няма да стане. Можех да насърча емиграцията на земляните с една нищожна промяна, която не би могла да им навреди. Но за да постигна същото при аврорианците, трябваше да се намеся толкова дълбоко, че сигурно щеше да се стигне до увреждане. Първият Закон не позволяваше.

— Жалко.

— Наистина. Помисли си само какво можеше да се направи, ако бях в състояние да видоизменя коренно вътрешната нагласа на д-р Амадирос. Но как можех да променя твърдата му решимост да се противопоставя на д-р Фастълф? Щеше да е все едно да го накарам да си завърти главата на сто и осемдесет градуса. Подобно пълно завъртане, било то на самата му глава или на нейното емоционално съдържание, би било еднакво пагубно за него, струва ми се.

— Цената на моята сила, приятелю Данил — продължи след малко Жискар, — е все по-изострящата се дилема, която неизменно ме преследва. По принцип Първият закон на роботиката, който изключва увреждането на човешките същества, се отнася за видимите физически увреждания, които всички ние можем лесно да забележим и по

отношение на които лесно можем да направим преценка. Единствено аз обаче усещам човешките емоции и умствената настройка, а съответно имам представа и за далеч по-неуловимите форми на увреждане, но не съм в състояние да ги разбера напълно. В много случаи съм принуден да действам без пълна увереност, а това оказва едно незатихващо напрежение върху веригите ми.

Но въпреки всичко чувствам, че съм се справил добре. Успях да тласна космолитите в такава посока, че да не се стигне до кризисната точка. Аврора съзнава нарастващата мощ на заселниците и отсега нататък ще бъде принудена да избягва евентуален конфликт. Те трябва да разберат, че е твърде късно да се намесват, така че в това отношение ние сме изпълнили онова, което обещахме на Илайджа Бейли. Накарахме Земята да поеме курс към заселване на Галактиката и към основаване на една Галактическа империя.

Вече бяха тръгнали обратно към къщата на Гладиа, но Данил внезапно спря. Лекият натиск на ръката му върху рамото на Жискар накара и другия робот да спре.

— Картината, която обрисова, е привлекателна — каза Данил. — Колегата Илайджа би се гордял с нас, ако наистина сме постигнали това, както твърдиш. „Роботите и Империята“ — щеше да каже Илайджа и сигурно щеше да ме потупа по рамото... Но, както казах, приятелю Жискар, нещо ме притеснява.

— За какво се притесняваш, приятелю Данил?

— Чудя се дали наистина сме прескочили кризата, за която преди толкова много десетилетия говореше колегата Илайджа. Дали за космолитите в действителност е твърде късно да се намесят?

— Какво те кара да се съмняваш, приятелю Данил?

— Докато разговаряха с мадам Гладиа, поведението на д-р Мандамъс ми се стори подозрително.

Известно време Жискар не отмести поглед от Данил и в настъпилата тишина се чуваше шумоленето на листата от хладния вятрец. Облаците се разкъсваха и скоро щеше да се покаже слънцето. В телеграфния стил, в който протече, разговорът не им бе отнел много време. Гладиа, бяха сигурни те, все още не беше забелязала тяхното отсъствие.

— Какво по-точно те притесни в техния разговор? — попита Жискар.

— Четири пъти при съвсем различни обстоятелства — отвърна Данил — съм имал възможност да наблюдавам как Илайджа Бейли се оправя в объркани случаи. И при всичките тези четири пъти ми правеше впечатление начинът, по който той успяваше да стигне до полезни изводи от една оскъдна, дори подвеждаща информация. Оттогава все се опитвам — доколкото мога — да мисля като него.

— Струва ми се, приятелю Данил, че имаш напредък. Казах ти вече, че твоят начин на мислене се доближава до човешкия.

— Сигурно трябва да си забелязал, че д-р Мандамъс искаше да обсъди с мадам Гладиа две неща. Сам изрично го подчерта. Едното беше въпросът за неговия произход — дали е потомък на Илайджа Бейли или не. И второ, помоли мадам Гладиа да се срещне с някакъв заселник, след което да докладва. Би могло да се приеме, че от тези две неща второто би представлявало важен въпрос за Съвета. Първото би представлявало важен въпрос единствено за него самия.

— Д-р Мандамъс представи въпроса за своя произход като въпрос важен и за д-р Амадирос — отбеляза Жискар.

— Значи пак въпрос от личен характер, приятелю Жискар, само че засягащ двама души, а не един. И пак не би могло да се каже, че въпросът ще е от значение за Съвета, а следователно и за планетата като цяло.

— Продължавай, приятелю Данил.

— Но държавният въпрос, както го нарече самият д-р Мандамъс, беше подхванат накрая, за малко не бе пропуснат и беше приключен почти моментално. Всъщност едва ли се е налагало д-р Мандамъс да идва лично заради това, след като то би могло да се уреди по видеофона от всеки един служител в Съвета. От друга страна, д-р Мандамъс разгледа първо въпроса за своя произход и го обсъди най-подробно. А това вече е нещо, което би могъл да направи единствено той и никой друг.

— Какво е твоето заключение, приятелю Данил?

— Смятам, че д-р Мандамъс е използвал въпроса със заселника като предлог, за да се види лично с мадам Гладиа — с цел да обсъди с нея насаме своя произход. Истински го интересуваха именно роднинските му връзки... Можеш ли да подкрепиш с нещо подобен извод, приятелю Жискар?

Слънцето на Аврора все още не се беше показало иззад облаците и слабият блясък от очите на Жискар ясно личеше.

— Наистина напрежението в мозъка на д-р Мандамъс беше значително по-силно по време на първата част от разговора в сравнение с втората. Вероятно това би могло да се приеме като потвърждение, приятелю Данил.

— Тогава трябва да се запитаме защо въпросът за произхода на д-р Мандамъс е толкова важен за него — продължи Данил.

— Д-р Мандамъс вече обясни — отвърна Жискар. — Той може да разчита на професионален напредък само ако покаже, че не е потомък на Илайджа Бейли. Д-р Амадирос, от чиято добронамереност зависи, би застанал решително срещу него, ако се окаже, че д-р Мандамъс е наследник на Илайджа Бейли.

— Така заяви той, приятелю Жискар, но останалата част от разговора опровергава това.

— Защо смяташ така? Моля те, продължавай да разсъждаваш като човешките същества, приятелю Данил. Може да се окаже ползотворно.

— Благодаря ти, приятелю Жискар — сериозно отвърна Данил. — Забеляза ли, че д-р Мандамъс не сметна за убедителен нито един от доводите, които мадам Гладия изтъкна, за да му покаже, че е невъзможно Илайджа Бейли да е негов праотец? Той все повтаряше, че д-р Амадирос не би се задоволил с нейните твърдения.

— Да, но според теб какво следва от това?

— Д-р Мандамъс изглеждаше толкова убеден в непоклатимите позиции на д-р Амадирос по отношение на роднинските му връзки с Илайджа Бейли, че е чудно защо изобщо си е направил труда да разпитва мадам Гладия по въпроса. Очевидно той от самото начало е знаел колко безсмислено е било да го прави.

— Може би, приятелю Данил, но това е само предположение. Можеш ли да мотивираш постъпката му?

— Да. Смятам, че той се интересува от своя произход, за да убеди не д-р Амадирос, а самия себе си.

— В такъв случай защо въобще е трябвало да споменава д-р Амадирос? Защо да не каже просто: „Бих искал да знам?“

Сянка на бегла усмивка премина през лицето на Данил — една промяна в изражението, която другият робот не бе в състояние да

постигне.

— Ако беше казал „Бих искал да знам“ — отвърна той, — мадам Гладиа сигурно щеше да му каже, че не е негова работа, и той нямаше да разбере нищо. Но, от друга страна, мадам Гладиа е толкова силно настроена против д-р Амадирос, колкото пък той против Илайджа Бейли. И ако д-р Амадирос има изградено мнение по някакъв въпрос, който засяга и нея, това неминуемо би я предизвикало. Тя би побесняла от яд, дори неговото мнение да отговаря повече или по-малко на истината, а какво остава за случаите, когато то е абсолютно погрешно — както в този. Мадам Гладиа би положила всички усилия да покаже, че д-р Амадирос греши, като за целта би представила всички възможни доказателства.

В такъв случай хладната увереност на д-р Мандамс в неубедителността на тези доказателства само би я вбесила още повече, което би довело до нови и нови разкрития. Д-р Мандамс беше избрал такава стратегия, която да му гарантира, че ще изкопчи максималното от мадам Гладиа. А и в крайна сметка той остана убеден, че сред предците му не е имало землянин — поне не и през последните двайсет десетилетия. Мисля, че всъщност въпросът изобщо не се свеждаше до позициите на Амадирос.

— Приятелю Данил, това е много интересна гледна точка, но не изглежда добре обоснована — отбеляза Жискар. — Откъде следва, че си стигнал до нещо повече от едно просто предположение?

— Не ти ли се струва, приятелю Жискар — продължи Данил, — че д-р Мандамс би трябвало да се чувства твърде потиснат и обезсърчен, след като приключи въпроса за своя произход, без да събере достатъчно доказателства за д-р Амадирос — или поне с такова впечатление му се искаше да останем ние. Според собствените му твърдения при това положение той не би имал никакъв шанс да се издигне и никога не би стигнал до поста директор на Института по роботика. А на мен ми се стори, че той далеч не беше потиснат, напротив — почти ликуваше. Мога да съдя само по външния му вид, но ти имаш по-големи възможности. Кажи ми, приятелю Жискар, какво беше неговото вътрешно състояние към края на тази част от разговора с мадам Гладиа?

— Сега си спомням, приятелю Данил, че той не просто ликуваше — вътрешно той изпитваше истински триумф. Имаш право. И след

като ти вече изложи своите разсъждения, това тържествуващо състояние, което долових, недвусмислено потвърждава верността на твоите изводи. Всъщност ти представи толкова ясно нещата, че ми е трудно да си обясня как съм могъл да не ги забележа.

— Много пъти и аз, приятелю Жискар, съм реагирал така на изводите, които правеше Илайджа Бейли. Фактът, че сега самият аз успях да ги направя, навярно се дължи донякъде на стимулиращото действие, което оказва върху мен съществуването на настоящата криза. Чувствам се принуден да разсъждавам по-аргументирано.

— Подценяваш се, приятелю Данил. Ти отдавна разсъждаваш аргументирано. Но защо говориш за настояща криза? Почакай малко и ми обясни. Каква е връзката между триумфа, който изпита д-р Мандамъс поради факта, че не е наследник на Илайджа Бейли, и кризата, за която говориш?

— Казаното от д-р Мандамъс относно д-р Амадиرو може да не съответства на истината — започна Данил, — но спокойно би могло да се предположи, че той все пак действително копнее за кариера; че има амбицията да стане шеф на Института. Не е ли така, приятелю Жискар?

Жискар помълча малко, сякаш потънал в мисли, и накрая отвърна:

— Не търсех да открия амбиции. Изучавах съзнанието му без никаква определена цел и на ниво повърхностни прояви. Но е възможно да е прозирала амбиция, когато той говореше за издигане. Нямам много основания да се съглася с теб, приятелю Данил, но пък и нямам никакви да не се съглася.

— Нека тогава да приемем, че д-р Мандамъс е амбициозен човек и да видим какво следва от това. Съгласен ли си?

— Съгласен съм.

— В такъв случай не ти ли се струва вероятно, че триумфът, който е изпитал, щом се е убедил, че не е потомък на Илайджа Бейли, идва от факта, че вече спокойно е можел да задоволи своите амбиции. Причината не би могла да се крие в спечеленото благоволение на д-р Амадиро, защото приехме, че д-р Мандамъс е използвал този мотив само за отвлечане на вниманието. А може да задоволи амбициите си по съвсем други причини.

— Какви други причини?

— Нямаме безспорни доказателства за нито една от тях. Но бих изказал една като предположение. Ами ако д-р Мандамъс знае или може да направи нещо, което би му осигурило огромен успех — успех, който неизбежно би го поставил начело на Института? Спомни си, че накрая той приключи разговора за своя произход с думите: „Разполагам с мощни средства.“ Да предположим, че това е вярно, но че той може да използва тези средства само ако не е потомък на колежата Илайджа. И тогава, щом се е убедил, че наистина е така, той е ликувал поради факта, че вече може да използва тези средства, които ще му осигурят голяма кариера.

— Но какви са тези „мощни средства“, приятелю Данил?

— Нека да продължим нашите предположения — сериозно отвърна Данил. — Знаем, че няма нещо, което д-р Амадирос да желае по-силно от поражението на Земята и възвръщането на предишното ѝ подчинено положение спрямо Външните светове. Ако д-р Мандамъс разполага с начин да го постигне, той определено би получил от д-р Амадирос всичко, което си пожелае, включително и гаранцията, че ще стане приемник на директорското място. Но е възможно д-р Мандамъс да се колебае и да не иска да предизвиква погрома и унижението на Земята, при положение че има кръвно родство с нейния народ. Връзката му със землянина Илайджа Бейли би го възпряла. Обратното му дава свобода за действие, което пък го кара да ликува.

— Искаш да кажеш, че д-р Мандамъс има съвест? — попита Жискар.

— Съвест ли?

— Една дума, която хората понякога използват. Подразбрах, че се употребява по адрес на онези, които се придържат към правила на поведение, противоречащи на техните непосредствени лични интереси. Ако д-р Мандамъс смята, че не може да си позволи да прави кариера за сметка на хората, с които го свързва далечно роднинство, тогава допускам, че той има съвест. Много съм мислил за тези неща, приятелю Данил, защото те, изглежда, предполагат наличието на Закони, на които се подчинява човешкото поведение — поне в някои случаи.

— А можеш ли да разбереш дали д-р Мандамъс наистина има съвест?

— От моите наблюдения върху неговите емоции? Не, не търсех подобни неща, но ако твоят анализ е правилен, би следвало да има съвест... Но, от друга страна, ако допуснем, че той има съвест, и започнем да разсъждаваме в обратен ред, можем да стигнем и до други изводи. На пръв поглед, ако според д-р Мандамъс в неговото родословие само отпреди деветнайсет и половина десетилетия има землянин, тогава противно на своята съвест той би оглавил един евентуален опит да се смаже Земята, за да се освободи от клеймото на своя произход. Но ако произходът му не е такъв, тогава той не би изпитвал този непреодолим стремеж да действа против Земята и с чиста съвест би я оставил на мира.

— Не, приятелю Жискар — възрази Данил. — Това противоречи на фактите. Дори да изпитва силно облекчение при мисълта, че не се налага да предприема насилствени действия спрямо Земята, той пак не би могъл да задоволи д-р Амадиرو и да осигури собствената си кариера. А като се има предвид колко е амбициозен, не би изпитал триумфа, който си доловил толкова ясно.

— Разбирам. Тогава стигаме до извода, че д-р Мандамъс разполага с начин да победи Земята.

— Да. И ако е така, тогава в крайна сметка кризата, която колегата Илайджа предвиди, не е била преодоляна безпрепятствено, а тепърва започва.

— Но ключовият въпрос остана без отговор, приятелю Данил — замислено отбеляза Жискар. — В какво се състои тази криза? Каква е смъртната опасност? Можеш ли да направиш изводи и за това?

— Това вече не е по силите ми, приятелю Жискар. По-надалеч не мога да стигна. Може би колегата Илайджа би могъл да продължи, ако беше жив, но аз не мога... Оттук нататък трябва да разчитам на теб, приятелю Жискар.

— На мен? В какво по-точно?

— Ти можеш да изследваш мозъка на д-р Мандамъс по начин, по който нито аз, нито някой друг е способен да го направи. Можеш да откриеш в какво се състои кризата.

— Опасявам се, че не мога, приятелю Данил. Ако живея продължително време с дадено човешко същество — както някога с д-р Фастълф и както сега с мадам Гладиа, — бих могъл постепенно да проникна в съзнанието му, да разгърна слоевете лист след лист, да

разплета заплетеното кълбо малко по малко и да науча много неща, без да навредя на нея или на него. Дори и да направя същото с д-р Мандамъс — след една или след сто кратки срещи, — няма да постигна много. Чувствата са лесни за разпознаване, но мислите — не. Ако в случай на спешност се опитам да забързам нещата и да насиля процеса, несъмнено бих му нанесъл вреда, а това не мога да направя.

— Но от това може да зависи съдбата на милиарди хора на Земята и на също толкова други, пръснати из Галактиката!

— Може да зависи. Само догадка. А вредата, нанесена на едно човешко същество, е факт. Да приемем, че само д-р Мандамъс знае естеството на кризата и само той може да я предизвика и доведе до край. Той не би могъл да използва информацията или способностите си, за да принуди д-р Амадирос да му подsigури директорското място, ако д-р Амадирос може да ги получи и от другаде.

— Да — съгласи се Данил, — може да е точно така.

— В такъв случай, приятелю Данил, не е необходимо да знаем естеството на кризата. Ако д-р Мандамъс не проговори пред д-р Амадирос — или пред който и да било друг, — кризата няма да настъпи.

— Някой друг може да открие онова, което знае д-р Мандамъс.

— Разбира се, но не се знае кога. Много е вероятно да ни остане време да проучим всичко по-добре, да открием още неща... и да станем по-подготвени за нашата роля, която ще трябва да изиграем.

— Е, така е.

— Д-р Мандамъс може да бъде спряен, ако се увреди мозъкът му до такава степен, че да не върши повече работа... или ако направо бъде унищожен физически. Да увредя по съответен начин мозъка му съм способен единствено аз, но не бих могъл да го сторя. Да го унищожим физически сме способни и двамата с теб, но аз и това не бих могъл да сторя. А ти, приятелю Данил?

Настъпи кратка пауза. Накрая Данил прошепна:

— Не мога. И ти го знаеш.

Жискар бавно попита:

— Въпреки че знаеш, че бъдещето на милиарди хора е заложено на карта?

— Нищо не може да ме накара да нараня д-р Мандамъс.

— Мен също. Значи остава сигурно едно нещо — настъпва смъртна заплаха от кризата, чието естество не познаваме, не можем да разберем и пред която следователно сме безпомощни.

Те мълчаливо се вгледаха един в друг. По лицата им не можеше да се прочете нищо, но сякаш над тях беше надвиснало отчаяние.

ГЛАВА 4

ОЩЕ ЕДИН ПОТОМЪК

10

Гладиа се помъчи да се отпусне след мъчителната среща с Мандамъс, но с такова усърдие, че за отпускане и дума не можеше става. Беше затъмнила всички прозорци в спалнята и избра за фон илюзията на лек, топъл ветрец, в който се носеше слабото шумолене на листа и от време на време долиташе нежното чуруликане на птичка. После реши да я смени с шума на далечен прибой, като прибави и лекия, но непогрешим дъх на море във въздуха.

Не ѝ помогна. В главата ѝ неизменно се въртяха събитията от последните часове и мислите за предстоящите. Защо се беше разприказвала толкова много пред Мандамъс? Какво му влизаше в работата — на него или на Амадирос, все едно — дали тя се е срещала с Илайджа в орбита около Аврора или не, кога е било това и дали синът ѝ е от него или от някой друг мъж.

Мандамъс я беше извадил от равновесие с приказките си за своя произход — това беше всичко. В едно общество, в което никой не се интересуваше от своя произход или роднински връзки освен в медико-генетичен план, ненадейното им натрапване в разговора нямаше как да не е потискащо. Както и непрекъснатото (но сигурно без връзка) споменаване на Илайджа.

Гладиа реши, че така само си търси оправдания, и припряно се отърси от тези мисли. Беше се държала ужасно и се бе разплямпала като хлапе — това беше всичко.

А ето че сега се очакваше и този заселник.

Не беше землянин. Беше убедена, че дори не е роден на Земята, а нищо чудно и никога да не бе ходил там. Неговите хора сигурно бяха живели поколения наред на някоя чужда планета, за която тя никога не беше и чувала.

Така че, помисли си тя, той би трябвало да е космолит. Космолитите също произхождаха от земляни — наистина отпреди много векове, но какво от това? Във всеки случай космолитите живееха дълго, а тези заселници сигурно не, но кой знае каква разлика не можеше да има. И космолитите можеха да умрат преждевременно — при някой по-необикновен нещастен случай. Даже беше чувала за един, който умрял от естествена смърт още преди да навърши шейсетте. Защо да не може тогава да си представи своя следващ посетител като един космолит с необичаен акцент?

Но нещата не бяха толкова прости. Без съмнение заселникът не се смяташе за космолит. Не е важно какъв си, а за какъв се смяташ. Така че по-добре да го мислиш за заселник, а не за космолит.

Но не бяха ли всички хора просто хора, независимо с какви имена се наричат — космолити, заселници, аврорианци, земляни. Още повече, че роботите не могат да причинят вреда на никой от тях. Данил щеше да се хвърли в защита и на най-простия землянин със същата бързина, както би го направил и заради Председателя на Съвета на Аврора, а това означаваше...

Гладиа усещаше как се отпуска и се унася в лека дрямка, когато в ума ѝ изневиделица се вряза неспокойната мисъл.

Защо името на този заселник беше Бейли?

С избистрено съзнание тя се изтръгна от разтворените обятия на забвението, които се готвеха да я погълнат.

Защо Бейли?

Може би името беше разпространено сред заселниците. В края на краищата, ако не беше Илайджа, всичко това нямаше да е възможно, така че за тях той сигурно беше герой, както... както...

Тя не можа да се сети за подобна фигура при аврорианците. Кой ли е бил начело на първата експедиция до Аврора? Кой ли е ръководил тераформирането на суровия, почти мъртъв по онова време свят, който е представлявала планетата? Гладиа не знаеше.

Дали невежеството ѝ не се дължеше на факта, че беше израснала на Солария, или просто аврорианците нямаха свой герой-основоположник? В края на краищата първата експедиция до Аврора се е състояла от прости земляни. Едва поколения по-късно, след постепенното удължаване на продължителността на живота и благодарение на биоинженерните постижения земляните се

превърнали в космолити. След което за какво им е било на авторианците да издигат в култ презрените си предци?

Но пък заселниците можеха и да го направят. Сигурно още не се бяха променили. Накрая вероятно щяха да се променят и тогава Илайджа щеше да потъне в забрава като неудобна подробност, но дотогава...

Нямаше как да бъде иначе. Навярно половината заселници са приели фамилията Бейли. Горкият Илайджа! Всички търсят опора и защита у него! Горкият Илайджа... скъпият Илайджа...

И тя наистина заспа.

11

Сънят ѝ бе твърде тревожен, за да ѝ възвърне спокойствието, да не говорим за доброто настроение. Неволно се беше смръщила и ако се бе погледнала в огледалото, щеше да се стресне от състарения си вид.

— Мадам... — обърна се към нея Данил, за когото Гладиа си оставаше просто едно човешко същество независимо от нейния външен вид, възраст или настроение.

— Заселникът тук ли е? — прекъсна го тя и потрепери. Погледна часовниковата лента на стената и направи незабележим знак с ръка, в отговор на който Данил тутакси засили отоплението. (Денят беше хладен, а вечерта се очертаваше да бъде още по-студена.)

— Да, мадам — отвърна Данил.

— Къде го поканихте?

— В главната гостна, мадам. Жискар е при него, а останалите работи са на разположение.

— Надявам се, че ще успеят да разберат какво би искал да яде. Не познавам заселническата кухня. Надявам се също, че ще направят някакъв разумен опит да задоволят неговите изисквания.

— Сигурен съм, мадам, че Жискар ще се справи с положението.

Гладиа също бе убедена, но в отговор само изсумтя. Или поне се опита да го направи, тъй като едва ли се числеше в категорията хора, които сумтят.

— Предполагам — додаде тя, — че е минал през съответната карантина, преди да му позволят да кацне.

— Обратното би било невъзможно, мадам.

— Все едно, ще си сложа ръкавиците и филтъра за носа — заяви тя.

Излезе от спалнята — усещаше скритото присъствие на роботите от домакинството и направи знака, при който щяха да се появят нов чифт ръкавици и филтър за нос. Всяко имение си имаше свой собствен речник от знаци, а всеки негов член ги усъвършенстваше, свиквайки да ги прави бързо и незабележимо. От роботите се очакваше да изпълняват тези дискретни заповеди на човешките си повелители така, сякаш четат мислите им. Следователно роботите можеха да изпълняват заповедите на външни хора само ако са отчетливо изречени на глас.

Нямаше нищо по-унизително за един член на имението от това някой от роботите да прояви колебание при изпълнение на дадена заповед или, още по-лошо, да я изпълни неправилно. Това би означавало, че или човекът е объркал знака, или роботът.

Гладиа знаеше, че в повечето случаи грешката беше у човека, но на практика това никога не се признаваше. И тогава роботите ненужно ги изпращаха за проверка на реакциите или несправедливо ги даваха за продажба. Гладиа никога не се бе съмнявала, че би се оставила да се хване в този капан на наранено себелюбие, и все пак, ако сега не си получиеше ръкавиците и филтъра за носа, щеше...

Не ѝ се наложи да довършва мисълта. Безпогрешно и почти светкавично най-близкият робот ѝ донесе онова, което тя беше поискала.

Гладиа си сложи филтъра и смръкна няколко пъти, за да се убеди, че го е нагласила добре (нямаше никакво намерение да се излага на риска от заразяване с някоя гнусна инфекция, преминала през старателната обработка по време на карантината).

— Как изглежда той, Данил? — попита тя.

— Има нормално телосложение и ръст, мадам — отвърна Данил.

— Имам предвид лицето.

(Глупаво беше да пита. Ако имаше прилика с Илайджа Бейли, Данил би го забелязал не по-зле от нея и нямаше да го премълчи.)

— Трудно е да се каже, мадам. Лицето му не се вижда добре.

— Какво означава това? Не вярвам да е маскиран, Данил.

— В известен смисъл е така, мадам. Лицето му е покрито с косми.

— С косми? — Гладиа неволно се засмя. — Искаш да кажеш като в историческите филми по хипервизията? Брада? — и тя показва с бегло движение кичурите коса на брадичката и под носа, които носеха мъжете от филмите.

— Доста повече, мадам. Половината му лице е покрито.

Гладиа отвори широко очи и за пръв път изпита любопитство от срещата. Как ли изглежда едно лице, покрито цялото с косми? Мъжете на Аврора — и въобще мъжете космолити — имаха много слабо окосмяване по лицето, но докъм края на двайсетте си години — на практика още в невръстна възраст — повечето го махаха веднъж завинаги.

Понякога оставяха космите над горната устна. Гладиа си спомни, че преди сватбата нейният съпруг, Сантирикс Гремионис, също имаше тънка чертичка от косми под носа си. Наричаше го мустак. Всъщност изглеждаше като деформирана вежда, пораснала не на място. Когато Гладиа най-сетне се съгласи да го приеме за свой съпруг, тя го накара да си умъртви коренчетата.

Тогава той го направи почти безропотно и едва сега Гладиа за пръв път се запита дали не бе съжалявал за мустака. Стори ѝ се, че през онези отдавна отминали години го е забелязвала понякога да прокарва пръст над горната си устна. Мислеше, че се почесва нервно като при слаб сърбеж, но никога преди не ѝ беше идвало наум, че може да е посягал към безвъзвратно изчезналия мустак.

Как ли ще изглежда един мъж с мустак, покриващ цялото му лице? Дали ще прилича на мечка?

Какво ли ще е усещането при допир? Ами ако и жените имаха такива косми? Гладиа си представи мъж и жена, които се опитват да се целунат, но не могат да намерят устните си. Мисълта я развесели с безобидния си цинизъм и тя се засмя високо. Лошото ѝ настроение взе да се изпарява и тя вече с нетърпение очакваше да види чудовището.

В крайна сметка нямаше защо да се страхува от него, дори ако поведението му се окажеше също толкова животинско, колкото и видът му. С него нямаше да има работи — заселниците би трябвало да изграждат нероботизирани общества, а тя самата щеше да е заобиколена от десетина. Чудовището би било обуздано за по-малко от секунда при първото си подозрително движение или дори само ако повишеше гневно тон.

— Заведи ме при него, Данил — каза тя с нотка на забавление в гласа си.

12

Чудовището се изправи. Каза нещо, което звучеше като: „Добар дан, мууледи.“

Тя лесно схвана „добар дан“, но ѝ трябваше известно време, за да си преведе последната дума като „милейди“.

— Добър ден — разсеяно отвърна Гладиа. Не беше забравила колко трудности срещна при разбирането на аврорианския диалект на стандартния галактически език в онези отдавна отминали времена, когато, напласена и млада, бе пристигнала на планетата от Солария.

Чудовището изговаряше думите чепато — или може би така ѝ се струваше, защото не беше свикнала с произношението му. Спомни си, че при Илайджа „к“-то и „п“-то бяха малко по-звучни, но иначе той говореше съвсем добре. Оттогава обаче бяха изминали деветнайсет и половина десетилетия, пък и този заселник не беше землянин. В изолация езикът се променя.

Но само една малка част от съзнанието на Гладиа бе заета с езиковия проблем. Тя беше вторачила поглед в лицето на мъжа.

Брадата му ни най-малко не приличаше на брадите, които си слагаха артистите в историческите пиеси и които неизменно висяха на кичури, по малко тук и там, лепкави и лъщящи.

Брадата на заселника беше съвсем друга. Тя скриваше напълно целите му бузи и брадичката — гъста и пухкава. Тъмнокафява, малко по-светла и по-къдрава от косата му и поне два инча дълга — равномерно дълга, прецени тя.

Не покриваше цялото му лице, което малко я разочарова. Челото му оставаше съвсем голо (с изключение на веждите), както носът и областта около очите.

Същото важеше и за горната му устна, която обаче изглеждаше засенчена, сякаш там бяха наболи нови косми. Имаше още едно голо петно под долната устна, но там покаралите косми не биеха толкова на очи и се забелязваха главно в средата.

И понеже и двете му устни бяха съвсем оголени, очевидно не би било трудно човек да го целуне, реши Гладиа. Беше наясно, че никак не е учтиво да зяпаш хората, но не можеше да се сдържи и затова изтърси:

— Струва ми се, че бръснете космите около устните си.

— Да, милейди.

— Защо, ако ми разрешите да попитам?

— Разрешено ви е да попитате. От хигиенни съображения. Не искам в тях да се закачат парченца храна.

— Бръснете ги, нали? Виждам, че пак са поникнали.

— Използвам козметичен лазер. Отнема само петнайсет секунди след събуждане.

— Защо не ги депилирате и не се отървете от тях?

— Мога да реша да ги пусна пак.

— Защо?

— От естетически съображения, милейди.

Този път Гладиа не можа да схване думата. Звучеше като „астматически“ или „аскетически“.

— Извинете, моля?

— Може да ми омръзне сегашният вид и да поискам отново да си пусна мустака. На някои жени им харесва, нали разбирате, пък и... — заселникът се опита да си придаде свенлив вид, но не успя — ... мустака ми е много хубав, когато порасне.

— Искате да кажете „естетически“ — проумя най-сетне Гладиа. Заселникът се засмя и хубавите му бели зъби блеснаха.

— И вие говорите доста смешно, милейди — отбеляза той.

Гладиа понечи да го изгледа надменно, но се разтопи в усмивка. Правилното произношение беше въпрос на местна конвенция.

— Трябваше да ме чуете с моя солариански акцент — като стана въпрос. „Естетически съображения“. „Р“-то е дълго и гърлено.

— Бил съм по някои места, където говорят горе-долу така. Звучи варварски — той накъдри безподобно и двете „р“-та.

Гладиа лекичко се изсмя.

— Правите го с върха на езика. А трябва със страните му. Само един соларианец може да го направи както трябва.

— Може би ще ме научите. Един Търговец като мен, който е бил едва ли не навсякъде, се сблъсква с какви ли не лингвистични

перверзии — той пак се помъчи да накъдри „р“-тата в последната дума, позадави се и се закашля.

— Ето, виждате ли. Ще си оплетете сливиците и никога няма да се оправите — Гладиа все така не сваляше поглед от брадата му и не можа да сдържи повече любопитството си. Тя протегна ръка към нея.

Заселникът се извърна и заотстъпва, но проумял намеренията ѝ, се усмири.

Ръката на Гладиа в почти невидима ръкавица докосна леко лявата страна на лицето му. Фината пластмаса, която покриваше пръстите ѝ, не пречеше ни най-малко на усещането при допир. Космите бяха меки и еластични.

— Приятна е — отбеляза тя с неприкрито учудване.

— Широко ценена — добави ухилен заселникът.

— Но не мога да стоя и да ви опипвам цял ден.

И като се направи, че не е чула неговата логична реплика: „Можете, доколкото зависи от мен“, продължи:

— Казахте ли на роботите ми какво бихте желали да хапнете?

— Милейди, казах им и пак повтарям — каквото се намери. Бил съм на един куп планети през последната година и навсякъде готвят различно. Ако си Търговец, се научаваш да ядеш всичко, което не е буквално отровно. Бих предпочел нещо аврорианско пред опита ви да наподобите кухнята на Бейлиуърлд.

— Бейлиуърлд ли? — рязко попита Гладиа и лицето ѝ се скова отново в гримаса.

— Наречена така в чест на човека, който е оглавявал първата експедиция до планетата — до всички Заселнически планети, като стана дума. Бен Бейли.

— Синът на Илайджа Бейли?

— Да — отвърна заселникът и моментално смени темата. Сведе поглед надолу и замърмори с нотка на раздразнение: — Чудя се как ги търпите тези ваши дрехи, толкова са хлъзгави и издути. Само да си ми върнат моите.

— Не се и съмнявам, че съвсем скоро ще имате тази възможност. Но сега засега заповядайте да обядваме заедно... Между другото, казаха ми, че името ви е Бейли — както на вашата планета.

— В това няма нищо чудно. Естествено, че името Бейли е най-уважаваното име на планетата. Аз съм Деже Бейли.

Бяха влезли в столовата, предвождани от Жискар и следвани от Данил, които заеха своите ниши в стената. В нишите имаше и други работи и два от тях пристъпиха, за да сервират. Стаята бе обляна в слънце, стените съживени от декоративните светлинни илюзии, масата сложена, а яденето ухаеше съблазнително.

Заселникът вдъхна миризмата и доволно издиша.

— Мисля, че няма да имам никакви проблеми с аврорианската храна... Къде да седна, милейди?

— Бихте ли седнали тук, сър? — отзова се начаса един от роботите.

Заселникът седна, докато Гладиа го изчакваше да се възползва от привилегията си на гост, след което тя също зае своето място.

— Деже? — попита тя. — Не познавам номенклатурните особености на вашата планета, затова моля да ме извините, ако моят въпрос ви се стори обиден. Деже не е ли женско име?

— Съвсем не — отвърна заселникът малко сковано. — Във всеки случай това не е име, а просто два инициала. Петата и седмата буква от азбуката.

— Аха — досети се Гладиа, — Д. Ж. Бейли. А какво означават тези инициали — моля да ме извините за любопитството?

— Разбира се. Ето го тук „Д“-то, сигурен съм — каза той, сочейки с пръст към една от нишите, — а предполагам, че там вероятно е „Ж“-то — и той посочи с пръст друга ниша.

— Не може да бъде — промълви Гладиа.

— Напротив. Името ми е Данил Жискар Бейли. В нашия род задължително има поне един Данил или един Жискар. Аз съм последният от шест деца, но първото момче. Майка ми решила, че ѝ стига толкова, и компенсирала липсата на повече синове, като ме нарекла с двете имена. И така, аз съм Данил Жискар Бейли, но това ми се вижда прекалено тежко. Предпочитам да ме наричат Д.Ж. и ще бъда поласкан, ако и вие ми казвате така — той се усмихна добродушно. — Аз съм първият, който носи и двете имена, а същевременно и първият, който вижда праоригиналите.

— Но защо именно тези имена?

— В историята на рода ни се казва, че идеята била на Праотеца Илайджа. Той бил удостоен с честта да кръщава внуците си и нарекъл

най-големия Данил, а втория — Жискар. Държал много на тези имена, а оттам тръгнала и традицията.

— А дъщерите?

— Традиционното име, което се предава от поколение на поколение, е Джезабел — Джеси. Жената на Илайджа, нали разбирате.

— Разбирам.

— В рода нямаме... — той се усети и се зае с яденето, което бяха поставили пред него. — Ако това беше Бейлиуърлд, щях да помисля, че ми сервират парче свинско пържено във фъстъчен сос.

— Всъщност е зеленчуково ястие, Деже. Преди малко искахте да кажете, че в рода нямате нито една Гладиа.

— Нямаме — спокойно отвърна Д.Ж. — Обясняват го с това, че Джеси — първата Джеси — щяла да се възпротиви, но аз не го приемам. Жената на Илайджа, моята прабаба, така и никога не дошла на Бейлиуърлд, нали разбирате, така и никога не напуснала Земята. Как е щяла да се възпротиви? Не, за мен лично е свършено ясно, че Праотецът не е искал да има друга Гладиа. Никакви имитации, никакви копия, никакви преструвки. Една Гладиа. Неповторима... Не е поискал да има и друг Илайджа.

Гладиа имаше неприятности с яденето.

— Мисля, че Праотецът ви е прекарал последните години от живота си в старателни опити да подражава на Данил в липсата на емоционалност. Както и да е, романтичните изблици бяха в кръвта му. Нищо не му е пречело да има други Гладии и Илайджи. Аз определено не бих се засегнала, а допускам, че не би се засегнала и жена му. — Гладиа се засмя нервно.

— Всичко това някак си не ми изглежда реално — замислено рече Д.Ж. — На практика Праотецът се е превърнал в древна история; умрял е преди сто шейсет и четири години. Аз съм негов наследник от седмо поколение, а ето че сега седя и разговарям с жената, която го е познавала като съвсем млад.

— Всъщност не го познавах — Гладиа гледаше втренчено в чинията си. — Видяхме се с него съвсем за кратко по три различни повода в разстояние на седем години.

— Зная. Бен, синът на Праотеца, е написал биография за него, която представлява едно от класическите литературни произведения на Бейлиуърлд. Дори аз съм я чел.

— Наистина ли? Не съм я чела. Дори не съм подозирала, че съществува. Какво... какво пише там за мен?

Д.Ж. изглеждаше развеселен.

— Нищо, с което не бихте се съгласила, докарал ви е много добре. Но това няма значение. Поразен съм от факта, че след седем поколения ние с вас можем да сме заедно. На колко години сте, милейди? Прилично ли е да се задават такива въпроси?

— Не знам дали е прилично, но нямам никакви възражения. На двеста трийсет и три стандартни галактически години съм. Над двайсет и три десетилетия.

— Изглеждате сякаш не сте на повече от четиридесет и осем-девет. Праотецът е умрял на седемдесет и девет, старец. Аз съм на трийсет и девет, но когато умра, вие все още ще сте жива...

— Ако не умра при някаква злополука.

— И може би ще живеете още пет десетилетия.

— Завиждате ли ми, Д.Ж.? — попита Гладия с горчива нотка в гласа си. — Може би ми завиждате за това, че съм надживяла Илайджа с повече от шестнайсет десетилетия и че съм обречена да го надживея с може би още десет?

— Разбира се, че ви завиждам — сдържано отговори Д.Ж. — Защо не? Не бих имал нищо против да живея десетилетия наред, ако с това нямаше да послужи за лош пример на хората от Бейлиуърлд. Не бих искал те да живеят толкова дълго като цяло. Историческото и интелектуалното ни развитие биха се забавили прекалено много. А онези по върховете биха се задържали на власт твърде дълго. Бейлиуърлд би изпаднал в консерватизъм и упадък — както стана с вашия свят.

Гладия вирна малката си брадичка.

— Аврора се оправя съвсем добре, както ще имате възможност да се убедите.

— Говоря за вашия свят. За Солария.

Гладия нерешително млъкна, после твърдо отсече:

— Солария не е моят свят.

— Надявам се, че е. Дойдох при вас, защото смятам, че е така.

— Ако това е причината за вашето идване, млади момко, напразно си губите времето.

— Вие сте родена на Солария, нали, и сте живяла там известно време?

— Живяла съм там през първите три десетилетия след раждането ми — около една осма от целия ми живот.

— Значи достатъчно, за да сте в състояние да ми помогнете във връзка с един въпрос, който е много важен.

— Не съм соларианка въпреки този ваш така наречен важен въпрос.

— Става дума за въпрос на война или мир — ако вие смятате това за важно. Външните светове са изправени пред война със Заселническите и нещата ще се развият зле за всички нас, ако се стигне дотам. И от вас зависи, милейди, да предотвратите тази война и да запазите мира.

13

Бяха приключили с обяда (не беше кой знае какъв) и Гладиа прикова Д.Ж. с ледено-гневен поглед.

През последните двайсет десетилетия тя бе живяла тихо и мирно, успявайки да се отърве от житейските проблеми. Постепенно бе забравила нещастния си живот на Солария и трудностите на приспособяването към Аврора. Бе съумяла да зарови дълбоко в себе си агонията от две убийства и екстаза от двата пъти, когато беше обичала истински — един робот и един землянин, — и да ги превъзмогне. Последваха един проточил се спокоен брак, две деца и моделиерската работа. В края на краищата децата я напуснаха, после и мъжът ѝ, а скоро сигурно щеше да се оттегли дори от работата си.

И тогава щеше да остане сама с роботите си, да се наслаждава или по-скоро да се примири със спокойния и еднообразен ход на живота по посока на бавно приближаващия се неизбежен край — край толкова лек, че дори можеше да не усети идването му.

Точно това искаше тя.

Но тогава... Какво всъщност ставаше?

Всичко започна предната вечер, когато тя напразно се взираше в обсипаното със звезди небе, за да намери звездата на Солария. Като че ли това глупашко посягане към миналото — минало, което не биваше

да възкресява — взриви тънката обвивка от спокойствие, която Гладиа бе изтъкала около себе си.

Първо изникна името на Илайджа Бейли — най-болезненосладкия спомен от всички, които тя толкова старателно бе потулила. Изникваше отново и отново с мрачна настойчивост.

После беше принудена да се занимава с някакъв мъж, който се смяташе (абсолютно погрешно) за потомък на Илайджа от пета степен, а сега с някакъв друг, който действително бе негов правнук от седмо поколение. Накрая ѝ тръсваха разни проблеми и отговорности от рода на онези, които често бяха измъчвали самия Илайджа.

Дали в известен смисъл тя не се превръщаше в Илайджа, само че без да притежава нито таланта му, нито настървението, с които той изцяло се отдаваше на дълга?

Но с какво бе заслужила това?

Гладиа чувстваше как ядът ѝ преминава в самосъжаление. Чувстваше, че с нея се отнасят несправедливо. Никой нямаше право да ѝ прехвърля разни отговорности против нейната воля.

Тя с мъка удържаше гласа си.

— Защо настоявате, че съм соларианка, след като ви казвам, че не съм? — попита тя.

Д.Ж. не изглеждаше обезпокоен от хладните нотки, които се прокрадваха в нейния тон. Той все още държеше в ръце меката салфетка, която му бяха подали в края на обeda. Когато се бе докоснал до нея, тя беше влажна и гореща и той внимателно бе изтрил устата и ръцете си, имитирайки движенията на Гладиа. После бе сгънал салфетката на две и бе отупал брадата си. Сега салфетката беше изсъхнала и се ронеше в ръцете му.

— Предполагам, че ще изчезне напълно — отбеляза той.

— Да, ще изчезне — Гладиа беше изхвърлила своята салфетка в издълбаното за целта гнездо в масата. Задържането на салфетката в ръце не беше признак на добри обноски и Д.Ж. можеше да бъде извинен единствено поради очевидното непознаване на цивилизования начин на поведение. — Според някои атмосферата се замърсявала, но всъщност разпадните продукти се отнасят от леко течение нагоре и се улавят в специални филтри. Съмнявам се, че това ще ни създаде проблеми... Но вие не отговорихте на въпроса ми, сър.

Д.Ж. смачка на топка остатъка от салфетката и я постави върху дръжката на стола. В отговор на бързия и ненатрапчив знак от страна на Гладиа един от роботите се приближи и разтреби топчето.

— Не смятам да отмина въпроса ви, милейди — обърна се към Гладиа Д.Ж. — Не се опитвам да ви натрапя, че сте соларианка. Само изтъквам факта, че сте родена на Солария и сте прекарала първите десетилетия от живота си там, а следователно с основание може да се приеме, че сте соларианка, поне в известен смисъл... Знаете ли, че са изоставили Солария?

— Чух нещо такова. Да.

— Нищо ли не изпитвате?

— Аз съм и съм била аврорианка цели двайсет десетилетия.

— Абсурдна капитулация.

— Абсурд на какво? — за миг Гладиа се обърка от акцента му.

— Няма връзка с въпроса ми.

— Искате да кажете „абсурдна капитулация“. Не изговаряте правилно думите.

Д.Ж. се усмихна.

— Много добре. Нека приключим с абсурдите. Питам ви дали изобщо изпитвате нещо по повод смъртта на Солария, а вие ми казвате, че сте аврорианка. Смятате ли, че това е отговор? Даже и един роден аврорианец би могъл да се чувства потиснат от смъртта на братската му планета. Какво изпитвате вие?

Гладиа отсече ледено:

— Това няма никакво значение. Вас какво ви интересува?

— Ще ви обясня. Интересува ни — имам предвид нас, Търговците от Заселническите светове, защото трябва да си вършим работата, защото трябва да изкарваме печалба и защото имаме възможност да спечелим цял един свят. Солария е вече тераформирана; представлява една напълно устроена планета; а вие, космолитите, изглежда, не изпитвате никаква нужда или желание да я ползвате. Защо да не я заселим ние?

— Защото не е ваша.

— Да не би да е ваша, милейди, та да имате нещо против? Да не би Аврора да претендира за нея по-силно от Бейлиуърлд? Не смятате ли, че една необитавана планета принадлежи на онези, които решат да я заселят?

— Заселихте ли я?

— Не — защото не е необитаема.

— Искате да кажете, че соларианците не са я изоставили напълно? — Гладиа едвам успя да си поеме дъх.

Усмивката се върна върху лицето на Д.Ж. и бавно се разтегли над зъбите му.

— Мисълта явно ви вълнува... Макар че сте аврорианка.

Лицето на Гладиа се изкриви моментално в гримаса.

— Отговорете ми на въпроса.

Д.Ж. присви рамене.

— Според нашите най-точни изчисления, малко преди планетата да бъде изоставена там е имало едва някакви си пет хиляди соларианци. Населението се е смалявало от години. Но дори и да са били пет хиляди... Как можем да бъдем сигурни, че са си отишли всички? Все едно, въпросът не е там. Дори наистина да са напуснали абсолютно всички соларианци, планетата няма да е необитаема. На нея има около двеста милиона, може би повече, безстопанствени роботи, някои от които представляват последна дума на техниката в цялата Галактика. Предполага се, че соларианците, които са изоставили планетата, са взели със себе си част от роботите... трудно ми е да си представя, че космолити могат да се оправят без роботи. (Той огледа с усмивка роботите в нишите на стаята.) — Но едва ли всички са могли да отнесат по четиридесет хиляди робота.

— Е, добре, но след като на вашите Заселнически светове няма роботи, нито пък вие желаете да има, тогава явно не можете да заселите Солария — отбеляза Гладиа.

— Точно така. Не и докато роботите не изчезнат — и тъкмо тук се включват в играта Търговците като мен.

— Как?

— Ние не искаме да се превърнем в роботизирано общество, но това не ни пречи да влизаме в допир с роботите и да търгуваме с тях. Не страдаме от суеверен страх пред тях. Знаем само, че едно роботизирано общество е обречено на упадък. Космолитите се постараха да ни демонстрират ясно това с примера си. Така че, макар да не искаме да се тровим с роботи, от друга страна, нямаме абсолютно нищо против да ги продаваме на космолитите на

съответната цена — щом са толкова глупави, че искат да живеят в подобно общество.

— Мислите ли, че космолитите ще ги купуват?

— Сигурен съм. Ще приветстват елегантните модели, които са произвеждали соларианците. Всеизвестно е, че в областта на дизайна на работи Солария е била водеща сила в Галактиката. Макар да казват, че покойният д-р Фастълф бил ненадминат, въпреки че е бил аврорианец... Да не говорим, че макар сумите, които ще искаме, да са твърде значителни, всъщност те ще са далеч по-ниски от истинската цена на роботите. Ще има изгода и за космолитите, и за Търговците — разковничето на успешната търговия.

— Космолитите няма да купят работи от заселниците — заяви Гладия с открито презрение.

Като истински Търговец Д.Ж. си беше изградил навика да не обръща внимание на такива подробности като изблиците на гняв или презрение. Бизнесът беше над всичко.

— Разбира се, че ще купят. Предложете им съвременни работи на половин цена и ще купят. Ще останете изненадана колко малко значение имат въпросите на идеологията там, където нещата опират до бизнес.

— Мисля, че изненаданият ще бъдете вие. Опитайте се да продадете вашите работи и ще видите.

— Де да можех, милейди. Точно там е работата — да се опитам да ги продам. Но не разполагам с нито един.

— Защо?

— Защото не можахме да се доберем до нито един. На Солария кацнаха два търговски кораба, всеки от тях с вместимост за около двайсет и пет робота. Ако бяха успели, щяха да ги последват цели флотилии. И смея да твърдя, че тогава този бизнес щеше да процъфтява десетилетия наред, след което щяхме да заселим планетата.

— Но те не са успели. Защо?

— Защото и двата кораба бяха унищожени на повърхността на планетата, а доколкото ни е известно, всички членове на екипажите са мъртви.

— Някаква техническа повреда?

— Глупости. И двата са се приземили успешно, не са се разбили. В последните им съобщения се казва, че към тях се приближавали космолити — дали соларианци или жители на някой от другите Външни светове, не става ясно. Можем само да предполагаме, че космолитите са нападнали без предупреждение.

— Това е невъзможно.

— Нима?

— Разбира се, че е невъзможно. Какви мотиви бихте им приписали?

— Например, да не ни допуснат до планетата.

— Ако са целели това — не отстъпваше Гладиа, — би трябвало просто да заявят, че планетата е заета.

— Може за развлечение да са решили да убият няколко заселници. Във всеки случай така мисли голяма част от нашето население. Настояват да разрешим въпроса с изпращането на няколко военни кораба до Солария и установяването на военна база на планетата.

— Това би било опасно.

— Естествено. Би могло да се стигне до война. Кибритлиите у нас само това и чакат. А може би също и някои от космолитите, които вероятно са унищожили двата кораба чисто и просто за да предизвикат военни действия.

Гладиа стоеше като зашеметена. По нито една от новинарските програми не се долавяше и най-слабия намек за обтягане на отношенията между космолитите и заселниците.

— Сигурно въпросът подлежи на обсъждане. Обърнахте ли се към Федерацията на космолитите?

— Тя няма никакво реално влияние, но го направихме. Обърнахме се и към Съвета на Аврора.

— Е?

— Космолитите отричат всичко. Тяхната версия е, че потенциалната печалба от търговията със солариански работи е много голяма и Търговците, които се интересуват само от пари — като че ли те самите не са такива, са готови да се сбият помежду си. Очевидно намекуват, че двата кораба са се унищожили взаимно, като всеки се е надявал да монополизира търговията от името на собствената си планета.

— Значи двата кораба са били от различни планети?

— Да.

— Тогава не смятате ли, че наистина може да се е стигнало до бой между тях?

— Не мисля, че е много вероятно, но ще се съглася, че е възможно. Досега не е имало открити конфликти между Заселническите планети, но се е стигало до доста ожесточени спорове. Те винаги са били разрешавани с арбитраж от Земята. Но не може да се отрече фактът, че в крайни случаи, когато става дума за милиарди долари, Заселническите светове биха могли да се изправят един срещу друг. И затова войната не е добър вариант за нас. Трябва да се предприеме нещо, което да охлади лудите глави. Точно тук идва наш ред.

— Наш?

— Имам предвид вас и себе си. Помолиха ме да отида на Солария и по възможност да разбера какво се е случило в действителност. Ще взема само един кораб — въоръжен, но не много.

— Могат да унищожат и вас.

— Възможно е. Но моят кораб поне няма да бъде сварен неподготвен. Освен това, аз не съм като онези герои от хипервизията и съм преценил какво мога да направя, за да намаля риска от унищожение. Хрумна ми, че едно от слабите ни места в опитите да проникнем на Солария е това, че ние изобщо не познаваме планетата. В такъв случай би било добре да вземем някой, който я познава — с две думи, някой соларианец.

— Искате да кажете, че искате да вземете мен?

— Точно така, милейди.

— Защо точно мен?

— Струва ми се, че можете да се досетите и без много обяснения, милейди. Един Господ знае къде са се дянали соларианците, които са напуснали планетата. Ако някои са останали там, най-вероятно е те да са нашите врагове. Няма космолити, които да са родени на Солария и които да живеят на друг от Външните светове — освен вас. Вие сте единственият човек от Солария, който мога да намеря — единственият в цялата Галактика. Затова сте ми нужна и затова трябва да дойдете с мен.

— Грешите, заселнико. Смятайте, че не сте намерили своя човек. Нямам никакво намерение да идвам с вас и няма начин — абсолютно никакъв начин — да ме накарате да го направя насила. Заобиколена съм от работи. Ако направите дори само една крачка към мен, те моментално ще ви спрат, а ако се съпротивлявате, ще ви наранят.

— Не възнамерявам да прилагам сила. Вие трябва да дойдете доброволно — и би трябвало да го желаете. Трябва да предотвратим една евентуална война.

— Това е работа на правителствата от ваша и моя страна. Отказвам да имам нещо общо. Аз съм частно лице.

— Длъжна сте да го направите заради вашия свят. В случай на война ние може би ще пострадаме, но същото се отнася и за Аврора.

— Аз съм герой от хипервизията не повече от вас.

— Тогава сте длъжна заради мен.

— Вие сте луд. Не съм ви длъжна с нищо.

Д.Ж. пусна тънка усмивка.

— Не сте длъжна лично на мен. Но ми дължите много в качеството ми на наследник на Илайджа Бейли.

Гладиа замръзна на място и дълго време не свали поглед от брадатото чудовище. Как може да забрави кой е той?

С голяма мъка успя да промърмори:

— Не.

— Да — решително я парира Д.Ж. — На два пъти Праотецът е правил за вас повече, отколкото бихте могла да му изплатите. Него вече го няма, за да си поиска обратно дълга — една малка част от него. Аз съм наследил правото да го сторя.

— Но какво бих могла да направя за вас, ако дойда? — отчаяно попита Гладиа.

— Ще видим. Ще дойдете ли?

Гладиа отчаяно търсеше начин да откаже. Нима тази беше причината, поради която през последните двайсет и четири часа Илайджа за сетен път беше станал ненадейно част от живота ѝ? Защото щяха да отправят към нея едно невъзможно искане именно в негово име, което тя нямаше да има сили да откаже?

— Какъв смисъл има да се съгласявам? — упорстваше тя. — Така или иначе, Съветът няма да ми разреши да дойда с вас. Няма да допуснат един аврорианец да замине със заселнически кораб.

— Милейди, вие сте живяла на Аврора дваайсет десетилетия и си мислите, че родените аврорианци ви смятат за аврорианка. Не е така. За тях вие си оставате соларианка. Ще ви пуснат.

— Няма — заинати се Гладиа, усещайки как сърцето ѝ бие лудешки и как кожата ѝ настръхва. Той беше прав. Представи си Амадирос, който определено я смяташе за соларианка и нищо повече. Ала упорито повтори „Няма“, сякаш се мъчеше да убеди в обратното самата себе си.

— Ще ви пуснат — отвърна Д.Ж. — Не ви ли посети един човек от Съвета, за да ви помоли да се видите с мен?

— Помоли ме само да докладвам за този разговор. Както и ще направя — демонстративно заяви Гладиа.

— Щом искат да ме шпионирате тук, в собствения ви дом, милейди, помислете колко повече ще са склонни да ме шпионирате на Солария.

Той почака за отговор, но след като такъв не последва, продължи с нотка на отегчение:

— Милейди, ако вие откажете, няма да ви насилвам, защото просто ще бъде излишно. Те ще ви накарат. Но аз не искам да се стига дотам. Праотецът нямаше да го иска, ако беше тук. Той би желал да дойдете с мен единствено от благодарност към него... Милейди, Праотецът се е жертвал за вас в изключително трудни ситуации. Няма ли да се постараете да направите нещо в негова памет?

Сърцето на Гладиа замря. Тя разбра, че повече няма да може да устои.

— Не мога да отида никъде без работи — рече тя.

— Друго не съм и очаквал — Д.Ж. се усмихваше отново. — Защо не вземете моите два адаша? Трябват ли ви повече?

Гладиа погледна към Данил, но той стоеше неподвижно. Погледна към Жискар — същото. И тогава ѝ се стори, само за миг, че той съвсем лекичко поклати глава — нагоре и надолу.

Трябваше да му вярва.

— Е добре, ще дойда с вас — заяви тя. — Тези два робота са всичко, от което ще имам нужда.

ЧАСТ ВТОРА СОЛАРИЯ

ГЛАВА 5

ИЗОСТАВЕНАТА ПЛАНЕТА

14

Гладиа се озова на борда на космически кораб за пети път в живота си. Преди доста време бяха ходили със Сантирикс на планетата Евтерпа. Тропическите ѝ лесове се смятаха за неповторими, особено под романтичния блясък на нейната ярка луна, наречена Бисер.

Тропическите лесове наистина се оказаха потънали в пищна зеленина, дървета бяха старателно засадени в стройни редици, а безобидните представители на животинския свят грижливо подбрани така, че да допълват колорита и естетическата наслада от природата.

Сателитът с диаметър цели 150 километра обикаляше толкова близо до Евтерпа, че искреше със сияйния блясък на диамант. Разстоянието наистина беше нищожно малко, дори позволяваше да се види как сателитът преминава по небосклона от запад на изток, изпреварвайки планетата, която се въртеше с много по-бавно. Когато заставаше в зенита си, Бисер засияваше силно и помръкваше, когато се спускаше към хоризонта. Първата нощ туристите следяха изгрева на луната очаровани, втората — не чак толкова, а третата с леко раздражение — при положение че въпросните нощи бяха ясни, което обикновено не се случваше.

Местните жители никога не поглеждаха към луната, бе забелязала Гладиа, макар че, разбира се, шумно я превъзнасяха пред туристите.

Общо взето, пътуването ѝ хареса, но най-ярко си спомняше радостта от тяхното завръщане на Аврора. Тогава Гладиа реши да не пътува повече никога освен в крайно наложителни случаи. (Като се замисли, трябва да е било най-малко преди осем десетилетия.)

Известно време тя живя преследвана от страха, че мъжът ѝ може да настоя да направят още едно пътешествие, но той никога не спомена подобно нещо. Може би, често си мислеше тя в онези години,

беше решил за себе си същото и сигурно се е опасявал от своя страна, че тя може да пожелае да попътува.

Нежеланието им да пътуват не ги правеше странни. Като цяло аврорианците — всъщност космолитите изобщо — бяха по-скоро домашари. Техните планети, техните имения бяха твърде уютни. В крайна сметка нима имаше нещо по-хубаво от това за теб да се грижат твоите собствени работи — роботите, които разбират всеки твой знак, а съответно познават и всичките ти навици, дори желанията, които не е нужно да изказваш на глас.

Гладиа се размърда неспокойно. Може би Д.Ж. бе имал предвид именно това, когато говореше за декадентството на роботизираните общества?

И така, след всичките тези години тя отново бе в космоса. При това на борда на един земен кораб.

Не беше видяла много от него, но малкото, което успя да зърне, ужасно я потисна. Изглежда, тук не признаваха друго освен правите линии, острите ъгли и гладките повърхности. Очевидно нарочно избягваха всичко, което можеше да изглежда по-раздвижено. Като че ли само функционалното имаше право на съществуване. Макар че нямаше представа какво всъщност съответства на понятието функционалност по отношение на предметите в един кораб, Гладиа имаше чувството, че то се изчерпва само с най-необходимото, с възможността да стигнеш от една точка до друга по най-краткия път.

На Аврора (а би могло да се приеме, че и на Външните светове като цяло, макар че Аврора беше най-напред в това отношение) съществуваше градация в изискванията към предметите. В основата лежеше функционалността — нямаше отърване от нея, освен при чисто декоративните предмети, — после задължително идваше ред на естетическата стойност за физическите сетива и накрая — на реалната способност за духовно удовлетворение.

Колко далеч по-добър вариант!... А може би всъщност това беше белег на такова неудържимо развихряне в областта на човешкото творчество, че космолитите едва ли биха могли да се върнат към живота в суровата и неразкрасена Вселена... и дали това водеше към добро? Нима бъдещето щеше да принадлежи на тези ограничени привърженици на геометрията? Или просто заселниците все още не бяха открили сладостта на живота?

Но всъщност, ако в живота наистина имаше толкова много сладости, защо тогава тя самата бе изпитала толкова малко?

Гладиа нямаше никакви задължения на кораба и не ѝ оставаше нищо друго, освен да си блъска главата в порочен кръг над подобни въпроси. Този Д.Ж., този произлязъл от Илайджа Бейли варварин ѝ бе предал хладната си увереност, че Външните светове загиват, макар че дори за своя кратък престой на Аврора той би могъл (или поне би трябвало) да види, че отвсякъде е заобиколен от богатство и спокойствие.

Тя се помъчи да избяга от своите мисли с гледане на холофилмите, които ѝ бяха дали. Взираше се не без известно любопитство в трепкащите, подскачащи образи на прожекционния екран. Действието в приключенската история (всички филми бяха приключенски) се развиваше със стремителна бързина, която оставяше малко време за разговори и никакво за размисъл — както и за наслаждение. Както в случая с мебелировката им.

Д.Ж. намина по средата на един филм, който тя отдавна беше престанала да следи. Не успя да я изненада. Роботите, които пазеха на вратата, сигнализираха своевременно за идването му и нямаше въобще да го пуснат, ако тя не желаше да го приеме. Данил влезе заедно с него.

— Как сте? — попита Д.Ж. — Няма нужда да го изключвате. Ще погледам с вас — добави той, когато Гладиа докосна с ръка едно копче, при което образите избледняха, сгърчиха се и изчезнаха.

— Не се налага — каза тя. — Писна ми вече.

— Добре ли се чувствате?

— Не съвсем. Малко съм... изолирана.

— Съжалявам. Но пък на Аврора се чувствах изолиран аз. Не позволих на никой от моите хора да дойде с мен.

— Да не би сега да си откъщавате?

— Съвсем не. Преди всичко, позволих ви да вземете два робота по ваш избор. И после не аз, а хората от екипажа наложиха това положение. Не харесват нито космолитите, нито роботите... Но защо недоволствате? Изолацията не ви ли помага да преодолеете страха от евентуална зараза?

Гладиа го изглежда високомерно, но в гласа ѝ прозвучаха нотки на умора.

— Чудя се дали не съм остаряла прекалено много, за да се страхувам от инфекции. В много отношения ми се струва, че съм живяла достатъчно дълго. Пък и нали нося ръкавици и филтър за нос... Мога да си сложа и маска, ако се наложи. Освен това се съмнявам, че ще рискувате да ме докоснете.

— Както и никой друг на кораба — решително заяви Д.Ж., посягайки с ръка към някакъв предмет, който висеше окачен на десния му хълбок.

Гладиа проследи с поглед движението му.

— Какво е това? — попита тя.

Д.Ж. се усмихна, при което брадата му сякаш проблесна на светлината. Тук-там между кафявите косми имаше червеникави.

— Оръжие — отвърна той и го извади. Държеше го за излятата ръкохватка, която се издуваше над дланта му, сякаш беше направена от нещо меко и при стискането се бе деформирала. Отпред, насочен към Гладиа, стърчеше на около петнадесет сантиметра тънък цилиндър. Не се виждаше никакъв отвор.

— Това може ли да убива хора? — попита Гладиа и протегна ръка към оръжието.

Д.Ж. светкавично го отдръпна.

— Никога не посягайте към чуждо оръжие, милейди. Това е много по-страшно от лошите обноски, защото всеки заселник е обучен да реагира безмилостно на подобни движения и в резултат можете да пострадате.

С широко отворени очи Гладиа отдръпна ръката си и скръсти ръце зад гърба.

— Не ме заплашвайте, че мога да пострадам — каза тя. — Данил няма никакво чувство за хумор в това отношение. На Аврора никой не е такъв дивак, че да носи оръжие.

— Е — отвърна Д.Ж., без да се трогне от квалификацията, — ние нямаме роботи, които да ни пазят... А това устройство не е предназначено за убиване. В известен смисъл то е дори още по-страшно. Излъчва вибрации, които възбуждат нервните окончания, отговарящи на усещането за болка. Причинява много по-силна болка, отколкото можете да си представите. Никой не би помислил да се подложи повторно на подобно изпитание, а на онези, които носят

такова оръжие, рядко им се налага да го използват. Наричаме го неврокамшик.

Гладиа направи гримаса.

— Отвратително! Ние имаме роботи, но те никога не нараняват хора, освен в случай на крайна необходимост, а дори и тогава във възможно най-малка степен.

Д.Ж. присви рамене.

— Това звучи много цивилизовано, но малко болка, дори малко насилствена смърт, е за предпочитане пред духовния упадък, който причиняват роботите. Освен това неврокамшикът не е предназначен да убива, а вашите хора имат на корабите си оръжия, които могат да причинят масова смърт и разрушения.

— Това е така, защото в зората на нашата история и ние сме водили войни... когато наследствената ни обремененост от Земята е била все още твърде тежка. Но по-късно сме се променили.

— Използвали сте въпросните оръжия на Земята даже и след като ужким сте се променили.

— Не е... — започна тя и прехапа език.

Д.Ж. кимна.

— Знам. Искахте да кажете: „Не е същото.“ Спомнете си какво ви казах, милейди, ако ви се случи да се зачудите защо моите хора не обичат космолитите. Или защо аз не ги обичам... Но от вас ще имам полза, милейди, и няма да се оставя чувствата да ми попречат.

— Каква полза ще имате от мен?

— Вие сте соларианка.

— Повтаряте все същото. Минали са повече от два десетилетия. Не знам в какво се е превърнала Солария. Как е изглеждал Бейлиуърлд преди два десетилетия?

— Тогава не е съществувал за разлика от Солария, а мога да се обзаложа, че все ще си спомните нещо полезно.

Той стана, кимна насмешливо с глава ужким в знак на вежливост и излезе.

Известно време Гладиа остана замислена и с разтревожен вид, после каза:

— Той не се държа никак любезно, не мислиш ли?

— Мадам Гладиа, заселникът очевидно е много напрегнат — отвърна Данил. — Отправил се е към планетата, където са били унищожени два кораба, подобни на неговия, а също и екипажите им. Той е изправен пред голяма опасност, както и екипажът му.

— Готов си да защитиш всеки човек, Данил — в гласа на Гладиа се долавяха нотки на обида. — Голямата опасност съществува и за мен, при това няма да я посрещна доброволно, но аз не се държа грубо.

Данил не отговори.

— Е, може би не е съвсем така — продължи Гладиа. — Всъщност и аз се държах малко грубо, нали?

— Не мисля, че заселникът е обърнал внимание — отбеляза Данил. — Ако ми разрешите, мадам, бих ви предложил да се пригответе за лягане. Стана много късно.

— Чудесно, Данил. Ще се приготвя за лягане, но не мисля, че ще мога да заспя.

— Приятелят ми Жискар е убеден, че ще заспите, мадам, а той обикновено не греши за подобни неща.

Тя наистина заспа.

16

Данил и Жискар останаха в тъмнината наред каютата на Гладиа.

— Тя ще спи дълбоко, приятелю Данил — каза Жискар. — Трябва да си почине. Предстои й опасно пътуване.

— Струва ми се, приятелю Жискар — отвърна Данил, — че ти повлия на решението й да тръгне. Предполагам, че си имал основания.

— Приятелю Данил, ние знаем толкова малко за кризата, която заплашва Галактиката, че трябва да използваме всяка възможност да научим нещо повече. Трябва да разберем какво става на Солария и единственият начин да го направим е като отидем там. А единственият начин да отидем е като направим така, че мадам Гладиа да отиде. Колкото до нейното решение, от моя страна се искаше съвсем минимална намеса. Въпреки шумните й протести тя всъщност искаше

да отиде. Мадам Гладиа изпитваше непреодолимо желание да види Солария. Нейната вътрешна болка нямаше да утихне, ако тя не беше заминала.

— Щом ти го твърдиш, значи е така, но все пак съм озадачен. Нали тя често пъти даваше ясно да се разбере, че животът ѝ на Солария е бил нещастен, че е приела Аврора напълно за свой дом и че никога не би пожелала да се върне на родната си планета?

— Да, имаше го и това. Беше съвсем ясно изразено в нейното съзнание. И двете емоции, и двете чувства съществуваха успоредно и едновременно. Често съм забелязвал подобни неща при човешките същества — едновременното наличие на две противоположни чувства.

— Такова състояние не ми се струва логически оправдано, приятелю Жискар.

— Съгласен съм и единственият извод, до който мога да стигна, е че невинаги или не във всяко едно отношение човешките същества са логични. Ето една от причините, поради които е толкова трудно да се установят Законите, управляващи човешкото поведение... В случая с мадам Гладиа от време на време съм долавял нейния копнеж по Солария. Обикновено той оставаше добре скрит, замъглен от далеч посилната ѝ неприязън към планетата. Когато дойде новината, че Солария е изоставена, чувствата ѝ се промениха.

— Защо? Какво общо има изоставянето на Солария с преживяното в младежките години от мадам Гладиа, което е предизвикало нейната неприязън? Или друго — след като е потискала своя копнеж по планетата през цялото време, докато там е имало изградено общество, защо изведнъж тези задръжки падат при изоставянето на Солария? И защо мадам Гладиа ще изпитва нов копнеж по един свят, който сигурно се е променил до неузнаваемост за нея?

— Не мога да ти обясня, приятелю Данил, защото колкото поотблизо опознавам човешкото съзнание, толкова повече се отчайвам от невъзможността да го разбера. Да проникваш в съзнанието на хората има своите добри, но и лоши страни. Често ти завиждам за простия начин, по който определяш своето поведение и който е резултат на твоята неспособност да виждаш под повърхността.

— Не си ли правил догадки, приятелю Жискар? — настояваше Данил.

— Предполагам, че ѝ е мъчно за изоставената планета. Тя е напуснала преди двацет десетилетия...

— Била е прогонена.

— Сега го възприема като дезертъорство. Сигурно се измъчва с болезнената мисъл, че първа е дала пример; че ако не е било нейното заминаване, никой друг не би я последвал и планетата все още би била щастливо обитавана. Тъй като не мога да чета мислите ѝ, само налучквам нещата — вероятно не много коректно — въз основа на нейните чувства.

— Но тя не може да е послужила за пример, приятелю Жискар. Тъй като от нейното заминаване са минали двацет десетилетия, не може да съществува доказуема причинна връзка между това много по-ранно събитие и другото, станало по-късно.

— Съгласен съм, но понякога хората намират удоволствие в подхранването на болезнени емоции; в безпричинното или противното на здравия разум самообвинение... Във всеки случай мадам Гладиа изпитваше толкова силно желание да се завърне, че ми се стори необходимо да отслабя инхибиторния фактор, който я възпираше да се съгласи да тръгне. Нужна бе съвсем лека намеса. Аз самият смятам, че тя трябва да отиде, тъй като това означава, че ще заведе и нас. Но ме притеснява смътното чувство, че е много вероятно пътуването по-скоро да ни създаде неприятности, отколкото да ни донесе полза.

— В какъв смисъл, приятелю Жискар?

— Съветът с готовност пусна мадам Гладиа да придружи заселника. Може би тяхната цел е да си осигурят отсъствието на мадам Гладиа от Аврора в един критичен период от време, когато се подготвя поражението на Земята и Заселническите светове.

Данил сякаш се бе замислил над думите му. Във всеки случай мълча доста дълго, преди да попита:

— Но според теб какво точно са целели с отсъствието на мадам Гладиа?

— Не мога да разбера, приятелю Данил. Искам да чуя твоето мнение.

— Не съм мислил по въпроса.

— Помисли сега! — ако Жискар беше човек, думите му щяха да прозвучат като заповед.

Последва една още по-дълга пауза, след което Данил каза:

— Приятелю Жискар, до мига, в който д-р Мандамъс се появи в имението на мадам Гладиа, тя не е проявявала никакъв интерес към политиката. Беше приятелка на д-р Фастълф и Илайджа Бейли, но това приятелство се крепеше от личната привързаност, а не от идеологически схващания. Още повече те и двамата вече си отидоха от този свят. Мадам Гладиа изпитва неприязън към д-р Амадиرو, която е споделена, но и това е на лична основа. Взаимните им чувства са на възраст два века, но на практика никой от тях не е предприел нищо, с което да промени положението. Напротив, и двамата упорито подхранват омразата си. Не може да съществува никаква причина, поради която д-р Амадиро, който в момента има доминиращо влияние в Съвета, да се страхува от мадам Гладиа или да си прави труда да я отстранява.

— Пропускаш факта — отбеляза Жискар, — че като отстрани мадам Гладиа, той отстранява и нас двамата. Вероятно е бил съвсем сигурен, че тя няма да тръгне без нас. И така не е ли възможно ние да му се струваме опасни?

— За цялото наше съществуване, приятелю Жискар, ние никога и по никакъв начин не сме давали повод на някой да се съмнява, че можем да застрашаваме с нещо д-р Амадиро. Той няма причини да се страхува от нас. Не знае нито за твоите способности, нито как си се възползвал от тях. Защо тогава ще си прави труда да ни отстранява временно от Аврора?

— Временно ли, приятелю Данил? Защо смяташ, че намеренията му са да ни отстрани временно? Той сигурно знае по-добре от заселника какво става на Солария и освен това знае, че заселникът и неговият екипаж ще бъдат унищожени, а заедно с тях и мадам Гладиа, и аз, и ти. Може би унищожението на кораба на заселника е главната му цел, но смъртта на приятелката на д-р Фастълф и неговите работи би представлявала за него една допълнителна награда за усилията.

— Но той не би рискувал да избухне война със Заселническите светове — възрази Данил, — защото унищожението на техния кораб би могло като нищо да я предизвика. А моментното удоволствие от това, че ни е унищожил, няма да направи риска по-оправдан.

— А не можем ли да допуснем, приятелю Данил, че д-р Амадиро се стреми именно към война; че той не предвижда никакъв риск, а си

доставя само допълнителното удоволствие да се отърве от нас двамата?

— Приятелю Жискар — спокойно отвърна Данил, — в това няма логика. При сегашните условия заселниците биха спечелили всяка война. Психологически те са по-подготвени за негодите на войната. Разпръснати са на повече планети и следователно могат да приложат по-успешно тактиката на убождаването с игла. Няма какво толкова да загубят на относително примитивните си планети, докато космолитите има за какво да съжаляват на своите удобни, високо организирани светове. А ако заселниците са склонни да приемат унищожението на една от техните планети в замяна на унищожението на един от Външните светове, космолитите моментално ще се предадат.

Но дали една такава война би се разиграла при „сегашните условия“? Ами ако космолитите имат някакво ново оръжие, с помощта на което бързо биха победили заселниците? Дали кризата, пред която се изправяме, не се състои именно в това?

В такъв случай, приятелю Жискар, победата би била по-сигурна и по-пълна, ако се атакува неочаквано. Защо да си правят труда да провокират една война, която би могла да започне с внезапно нападение на заселниците по Външните светове и да предизвика големи разрушения?

— Може би новото оръжие се нуждае от изпробване и разрушаването на поредицата кораби на Солария представлява някакъв тест?

— Ако не можеха да измислят такъв начин на тестване, който би запазил в тайна съществуването на оръжието, космолитите щяха да са най-безпросветните човешки същества.

Сега дойде ред на Жискар да се замисли.

— Добре тогава, приятелю Данил, как ще обясниш това наше пътуване? Как ще обясниш готовността, направо нетърпението, с което Съветът ни изпрати да придружим заселника? Заселникът каза, че те ще наредят на мадам Гладиа да тръгне, и те в действителност го направиха.

— Не съм мислил по въпроса, приятелю Жискар.

— Тогава помисли сега — думите му отново носеха оттенък на заповед.

— Така и ще направя — отвърна Данил.

Проточи се дълго мълчание, но докато чакаше, Жискар не даваше никакви признаци на нетърпение.

Най-после Данил заговори — бавно, сякаш налучкваше пътя сред неведомия лабиринт на мислите си.

— Не смятам, че Бейлиуърлд или въобще който и да било от Заселническите светове има право да присвоява роботите на Солария. Въпреки че самите соларианци са заминали или може би измрели, Солария си остава един от Външните светове — макар и пуст. Сигурно на останалите четиридесет и девет Външни свята се смята така. И най-вече Аврора — в качеството си на командваща положението.

Жискар се замисли.

— Искаш да кажеш, приятелю Данил, че с унищожаването на двата заселнически кораба космолитите са искали да демонстрират своите собственически права над Солария?

— Не, те нямаше да действат така, ако Аврора — водещата сила на космолитите — командваше положението. В такъв случай Аврора просто щеше да обяви, че на Солария, празна или не, няма да се допускат заселнически кораби и че ако те дръзнат да се доближат до нея, техните родни планети ще бъдат жестоко санкционирани. Щяха да разположат кордон от кораби и сензорни станции около планетата. Но те нито отправиха подобно предупреждение, нито предприеха подобни действия, приятелю Жискар. Защо тогава ще унищожават тези кораби, които съвсем лесно биха могли да бъдат спрени иначе?

— Но корабите наистина са били унищожени, приятелю Данил. Значи единственото обяснение, което ни остава, се крие във фундаменталната нелогичност на човешките постъпки.

— Не е задължително. Нека приемем за момент унищожаването просто като даденост. А сега да разгледаме последвалите събития... Капитанът на един-единствен заселнически кораб се обръща към Аврора, иска разрешение да обсъди положението със Съвета и настоява да вземе един аврориански гражданин със себе си, за да разследва случилото се на Солария. Съветът послушно се съгласява с всичко. Унищожаването на двата кораба без предварително предупреждение е твърде силен ход от страна на Аврора, докато малодушното съгласяване с исканията на капитана е твърде слаб. Далеч от мисълта за война, Аврора показва с отстъпките си, че е готова на всичко, за да предотврати избухването ѝ.

— Да — съгласи се Жискар, — виждам, че е възможно събитията да се изтълкуват по този начин. Но какво следва?

— Струва ми се — продължи Данил, — че Външните светове все още не са толкова слаби, че да се налага подобна сервилност в поведението им. А дори и да бяха, гордостта от тяхното вековно господство не би им позволила да го допуснат. Нещо друго ги кара да се държат така, не слабостта им. Вече споменах, че не е възможно предумишлено да разпалват война, така че е по-вероятно да се опитват да спечелят време.

— С каква цел, приятелю Данил?

— Те искат да унищожат заселниците, но все още нямат готовност. Дали са на този заселник всичко, което е поискал, защото искат да избягнат войната, докато не са готови да я поведат по техните правила. Даже съм учуден, че не са му предложили да изпратят и един аврориански боен кораб с него. Ако не се лъжа, а мисля, че е така, Аврора не би могла да има нищо общо с произшествията на Солария. Те не биха се забъркали в подобни дребни заяждания, които могат само да накарат заселниците да застанат нащрек, преди самите аврорианци да са готови за опустошителни действия.

— Тогава как обясняваш тези дребни заяждания, както сам ги нарече, приятелю Данил?

— Може би ще разберем, когато кацнем на Солария. Възможно е Аврора да е не по-малко любопитна да узнае от заселниците. А това е още една причина, поради която са били готови да съдействат на капитана, и то дотолкова, че да позволят на мадам Гладия да го придружи.

Дойде ред на Жискар да потъне в мълчание. Накрая той попита:

— А какви са тези загадъчни опустошителни действия, които те замислят?

— Преди стана дума за кризата, която се заражда вследствие на желанието на космолитите да победят Земята, но тогава имяхме предвид Земята в най-общ смисъл, подразбирайки всички земляни, включително и техните потомци на Заселническите светове. Но щом можем сериозно да подозираме, че се подготвя опустошителен удар, благодарение на който космолитите биха разгромили своя противник с един замах, вероятно трябва да уточним нашите представи. И така, те не могат да планират удар срещу една от Заселническите планети,

които поотделно нямат стратегическа стойност, защото останалите веднага биха отвърнали на удара. Нито пък може да става дума за планиран удар върху няколко или върху всичките Заселнически светове. Те са прекалено много и са прекалено разпръснати. Малко вероятно е всички атаки да се окажат успешни, а в отчаянието и яростта си оцелелите заселници биха опустошили Външните светове.

— Значи според теб, приятелю Данил, те замислят удар срещу самата Земя.

— Да, приятелю Жискар. На Земята се намира преобладаващото мнозинство от краткоживущи човешки същества; тя е непресъхващият източник на емигранти към Заселническите светове и е основната суровинна база за основаването на нови; тя е свидната родина на всички заселници. Ако по някакъв начин се унищожи Земята, заселническото движение може никога да не се съвземе от удара.

— Но тогава Заселническите светове биха си отмъстили също толкова безмилостно и ожесточено, колкото и ако унищожат някой от тях. Това ми изглежда неминуемо.

— На мен също, приятелю Жискар. Затова ми се струва, че освен ако Външните светове не са обезумели, ударът трябва да е много прикрит — такъв, за който Външните светове привидно няма да носят никаква отговорност.

— Защо да не нанесат същия прикрит удар срещу Заселническите светове, където се намира най-голямата част от военния потенциал на земяните?

— Или защото космолитите усещат, че ударът срещу Земята ще бъде по-опустошителен психологически, или защото естеството на удара е такова, че позволява той да бъде нанесен само срещу Земята. Подозирам, че е по-скоро второто, тъй като Земята представлява един уникален свят и нейното общество не прилича на никое друго — нито на обществото на заселниците, нито на обществото на космолитите.

— Тогава да обобщим, приятелю Данил. Ти стигаш до извода, че космолитите планират прикрит удар срещу Земята, който ще я унищожи, без да останат доказателства, че те имат нещо общо. Удар, който не е приложим спрямо никоя друга планета и който те още не са готови да нанесат.

— Да, приятелю Жискар, но скоро сигурно ще са, а станат ли веднъж готови, ще трябва незабавно да действат. Всяко едно отлагане

би засилило опасността от изтичане на информация и те биха се разкрили.

— Наистина е достойно за възхищение, приятелю Данил, че от оскъдните данни, с които разполагаме, ти успя да стигнеш до тези изводи. Кажи ми сега какво представлява този удар. Какво точно планират космолитите?

— Приятелю Жискар, успях да стигна дотук, без да имам почти нищо, на което да се опра, и без да съм сигурен, че разсъжденията ми са напълно верни. Но дори и да предположим, че е така, повече не мога да продължа. Опасявам се, че не зная и не мога да си представя какво представлява този удар.

— Но при това положение ние не можем да вземем съответните контрамерки за разрешаването на кризата — каза Жискар. — Ако трябва да чакаме последствията от удара, за да ни стане ясно какво представлява той, тогава ще бъде твърде късно да се направи каквото и да било.

— Ако сред космолитите някой изобщо има представа за събитията, които предстоят, това е Амадирос — отвърна Данил. — Не можеш ли да го принудиш да го обяви на всеослушание? Така заселниците ще бъдат предупредени и космолитите няма да могат да направят нищо.

— Не бих могъл да го направя, приятелю Данил, без на практика да разруша неговия мозък. Дори се съмнявам, че бих могъл да поддържам целостта му поне докато той направи изявлението. Не бих могъл да извърша подобно нещо.

— В такъв случай — рече Данил, — може би ще трябва да се утешим с мисълта, че моите разсъждения са погрешни и че не се готви никакъв удар срещу Земята.

— Не — възрази Жискар. — Имам чувството, че си прав и че просто трябва да изчакаме... Друг избор нямаме.

17

Гладиа очакваше да завършат последния Скок с почти болезнено предчувствие. След това щяха да са достатъчно близо до Солария, за да се види дискът на нейното слънце.

Разбира се, то щеше да бъде просто един диск, едно безлично петно светлина, притъпена от съответния филтър до степен, че човек можеше да гледа към нея, без да мигне.

Видът му с нищо нямаше да е неповторим. Всички звезди, сред чиито планети имаше обитаеми в човешкия смисъл на думата, трябваше да отговарят на редица изисквания, които в крайна сметка ги правеха почти еднакви. Всичките бяха единични и близки по размери до Земяното слънце. Не бяха нито прекалено активни, нито прекалено стари, нито прекалено млади, нито прекалено горещи, нито прекалено студени, нито прекалено необичайни по химически състав. Всичките до една имаха слънчеви петна, изригвания и протуберанси, на външен вид изглеждаха съвсем еднакви. Едва с помощта на внимателен спектрохелиографски анализ можеха да се открият детайлите, които ги правеха уникални.

Въпреки това, когато Гладия се изправи пред кръглото петно светлина, което действително не беше нищо повече от едно кръгло петно светлина, очите ѝ се напълниха със сълзи. Никога не беше обръщала внимание на слънцето, докато бе живяла на Солария — то бе просто вечният източник на светлина и топлина, изгряващо и залязващо в неизменен ритъм. Когато напускаше Солария, Гладия го бе изпратила с поглед, в който се четеше единствено благодарност. Нямаше никакви спомени, свързани с него...

Но ето че сега тихичко плачеше. Срамуваше се от себе си, че може да се вълнува толкова много без видима причина, но това не спираше сълзите ѝ.

Гладия направи по-явно усилие да се овладее, когато сигналната лампичка светна. Трябваше да е Д.Ж., никой друг не би приближил нейната каюта.

— Да го пуснем ли, мадам? — попита Данил. — Изглеждате развълнувана.

— Така е, Данил, развълнувана съм, но нека влезе. Предполагам, че няма да остане изненадан.

Но се случи обратното. Или поне той влезе с усмивка върху брадатото си лице, която се стопи почти мигновено. Пристъпи назад и тихо промълви:

— Ще дойда по-късно.

— Останете! — рязко извика Гладиа. — Няма нищо. Просто глупава моментна реакция — тя подсмъркна и затърка ядосано очи. — Какво има?

— Искях да поговорим за Солария. Ако се справим с микронастройката, утре ще кацнем. Ако моментът не е много подходящ...

— Съвсем подходящ е. Всъщност искам да ви попитам нещо. Защо трябваше да правим три Скока, за да стигнем дотук? Един щеше да е достатъчен. Поне така беше, когато преди двацет десетилетия пътувах от Солария за Аврора. Техническите възможности за космическо пътуване определено не са претърпели обратно развитие.

Усмивката се завърна върху лицето на Д.Ж.

— Заблуда на противника. Може би ни е следвал някой аврориански кораб. Да речем, че съм искал да... го объркам.

— Защо да ни проследяват?

— Чисто предположение, милейди. Стори ми се, че Съветът прояви прекалено голяма готовност да ми помогне. Предложиха ми да изпратят и един аврориански кораб, който да се присъедини към нашата експедиция до Солария.

— Това можеше да се окаже полезно или греша?

— Може би... ако бях съвсем сигурен, че в дъното на всичко не стои Аврора. Заявих пред Съвета категорично, че ще мина и без... или по-точно... — той посочи с пръст Гладиа — ... само с вас. Но въпреки всичко Съветът би могъл да изпрати след мен кораб — да речем от най-чистосърдечна загриженост. Както и да е, техният кораб не ми трябва; подозирам, че ще си имам достатъчно грижи и без да ми се налага непрекъснато да се озъртам назад. Така че се постарах да не могат да ни проследят толкова лесно... Какво знаете за Солария, милейди?

— Докога да ви повтарям? Нищо! Минали са цели двацет десетилетия.

— Чакайте, милейди, става дума за психологическата страна на въпроса. Това не може да се промени за някакви си двацет десетилетия... Кажете ми защо соларианците са изоставили своята планета.

— Чух да казват — невъзмутимо отвърна Гладиа, — че било, защото населението непрекъснато намалявало. Очевидно причината се

крие в комбинацията от преждевременна смъртност и ниска раждаемост.

— Това звучи ли ви убедително?

— Разбира се. Раждаемостта винаги е била ниска — споменът изкриви лицето ѝ. — На Солария не е лесно да се забременее, било то по естествен, изкуствен или ектогенетичен път.

— Никога ли не сте имала деца?

— Не и на Солария.

— А преждевременната смъртност?

— Мога само да гадая. Предполагам, че е предизвикана от чувството за провал. На Солария нещата явно не вървяха добре. Макар че соларианците най-ревностно защитаваха тезата, че били изградили на своята планета идеалното общество — не само най-доброто в сравнение с всички, които са съществували на Земята, но и най-съвършеното от останалите Външни светове.

— Да не искате да кажете, че Солария е загинала вследствие на колективен душевен разрыв на обществото?

— Ако държите на този абсурден начин на изразяване — отвърна Гладия с явно неодобрение.

Д.Ж. сви рамене.

— Така излиза от думите ви. Но наистина ли биха заминали? Къде биха отишли? Как биха живели?

— Не знам.

— Но мадам Гладия, добре известно е, че соларианците са свикнали да разполагат с огромни площи земя и да бъдат обслужвани от десетки хиляди работи, за да може всеки един от тях да живее в почти пълна изолация. Ако изоставят Солария, къде другаде ще намерят условия, в които ще могат да се гледят по такъв начин? Да не са отишли на някой от другите Външни светове?

— Не, доколкото ми е известно. А както знаете, не съм тяхна довереничка.

— Възможно ли е да са намерили нова планета? Но в такъв случай тя би била абсолютно неприспособена и би отнела много усилия за тераформирането. Те биха ли се справили?

Гладия поклати глава.

— Не знам.

— Може би всъщност не са си отишли.

— Доколкото разбрах, Солария дава всички признаци, че е опустяла.

— И какви са тези признаци?

— Прекратени са междупланетните връзки. Прекратено е електромагнитното излъчване — освен неизбежно съпровождащото дейността на роботите и характерното за природните източници.

— Откъде знаете?

— Така казаха по новините на Аврора.

— Аха! Новините! А не може ли някой просто да лъже?

— С каква цел някой ще лъже? — хладно запитва Гладиа.

— За да подмами нашите кораби на планетата и да ги унищожи.

— Това е абсурдно, Д.Ж. — тонът ѝ ставаше все по-рязък. — Какво печелят космолитите, унищожавайки два търговски кораба с такава сложна машинация?

— Нещо е унищожило два заселнически кораба на една предполагаемо пуста планета. Как ще обясните това?

— Не мога да го обясня. Струва ми се, че отиваме на Солария именно за да намерим някакво обяснение.

Д.Ж. я изглежда мрачно.

— Ще успеете ли да ни насочите към онази част от планетата, която сте владеели, докато сте живяла на Солария?

— Моето имение? — отвърна му Гладиа с изумен поглед.

Сърцето ѝ пропусна един удар.

— Не ви ли се иска да го видите отново?

— Да, иска ми се, но защо точно моето имение?

— Предишните два кораба са кацнали на две съвсем различни и отдалечени места, но независимо от това и двата са били унищожени доста бързо. Макар че всяко едно място може да се окаже гибелно, вашето имение ми се вижда най-безопасното.

— Защо?

— Защото там можем да получим помощ от роботите. Вие ще ги познаете, нали? Предполагам, че те биха издържали и повече от двайсет десетилетия. Както Данил и Жискар. А онези, които са били в имението по ваше време, няма да са ви забравили, нали? Ще ви посрещнат като своя господарка и ще ви засвидетелстват своето подчинение, което са длъжни да проявят към вас в много по-голяма степен, отколкото към едно обикновено човешко същество.

— В имението ми имаше десет хиляди робота — отвърна Гладиа.
— На външен вид познавах може би трийсетина от тях. Повечето от останалите не съм виждала никога, може би и те мен. Селскостопанските работи са сравнително примитивни, както горските или минните. Домашните ще ме помнят, ако не са били продадени или прехвърлени след заминаването ми. Да не говорим, че стават нещастни случаи и някои работи не издържат двайсет десетилетия. Освен това, не знам какво си мислите за паметта на роботите, но човешката не е безпогрешна и може да не познава нито един от тях.

— Дори и да е така — настоя Д.Ж., — ще можете ли да ми покажете как да стигна до вашето имение?

— С точните координати? Не.

— Разполагам с карти на Солария. Те могат ли да ви помогнат?

— Може би донякъде. Имението се намира в центъра на южната част на северния континент Хелиона.

— Щом намерим приблизително мястото, ще можете ли да се ориентирате по терена с по-голяма точност, ако се плъзнем над повърхността на Солария?

— Искате да кажете по бреговете очертания и реките?

— Да.

— Мисля, че да.

— Чудесно! Междувременно, вижте дали няма да си спомните имената или външния вид на някои от своите работи. Въпросът може да се окаже на живот и смърт.

18

Д.Ж. Бейли изглеждаше друг човек в компанията на своите офицери. Нямахме я широката усмивка, нито спокойното безразличие към опасността. Той седеше, погълнат от картата, с неимоверно съсредоточен вид.

— Ако жената не греши — заяви накрая той, — разполагаме с очертанията на имението в много тесни граници. И ако преминем в летателен режим, би трябвало да го достигнем съвсем скоро.

— Ще загубим много енергия, капитане — промърмори Джемин Озер, който заемаше длъжността помощник-капитан. Беше висок и

също като Д.Ж. добре брадясал. Брадата му имаше жълтеникаво-кафяв цвят, както и веждите, надвиснали над яркосините му очи. Изглеждаше доста стар, но човек оставаше с впечатлението, че това бе в резултат по-скоро на натрупан опит, отколкото на изминали години.

— Няма как — отвърна Д.Ж. — Ако имахме антигравитацията, която техниците ни обещават вече цяла вечност, щеше да е съвсем друго.

Той се вгледа отново в картата.

— Тя твърди, че трябва да е на около шейсет километра нагоре по течението от мястото, където тази река се влива в тази, по-голямата. Ако не греши.

— Продължавате да се съмнявате — отбеляза Чандръс Надирхаба, чиито отличителни знаци издаваха, че той е навигаторът, от когото зависи корабът да кацне на точното място — или поне на указаното място. Тъмната кожа и спретнатият мустак подчертаваха красотата на волевото му лице.

— Тя си припомня местността след една пауза от цели двайсет десетилетия — каза Д.Ж. — Ти какво щеше да си спомняш за някое място, ако не си го виждал дори само три десетилетия? Тя не е робот. Може да е забравила.

— Тогава за какво изобщо я взехме с нас? — измърмори Озер. — И онзи другият, и роботът? Екипажът негодува, пък и на мен не ми харесва особено.

Д.Ж. вдигна поглед от картата и смръщи вежди.

— Какво не харесваш ти и какво не харесва екипажът няма никакво значение на този кораб, господине — тихо отсече той. — Аз нося отговорността и аз взимам решенията. Почти сигурно е, че за броени часове след кацането всички ние ще сме мъртви, освен ако тази жена не ни спаси.

— Щом ще се мре, ще се мре — хладно натърти Надирхаба. — Какви Търговци сме, ако не ни е ясно, че внезапната смърт е обратна страна на големите печалби. А за тази мисия всички сме доброволци. Все едно, не е зле да се знае откъде ще дойде смъртта, капитане. Тайна ли е, ако имате някаква идея по въпроса?

— Не, не е. Смята се, че соларианците са напуснали, но да допуснем, че неколкостотин са останали — за всеки случай, така да се каже.

— И какво могат да направят на един въоръжен кораб, капитане? И имат ли някакво тайно оръжие?

— Не е толкова тайно — каза Д.Ж. — Солария е задръстена от роботи. Това всъщност представлява и причината, поради която заселнически кораби са кацнали въобще на Солария. Всеки останал соларианец може да разполага с цял милион роботи. Една огромна армия.

Ибън Калая отговаряше за съобщенията. Досега не беше продумал и дума с ясното съзнание за своя по-нисък ранг, който се подчертаваше още повече от факта, че сред четиримата офицери той единствен имаше голо лице. Ибън се осмели да проговори.

— Роботите — отбеляза той — не могат да нараняват човешките същества.

— Така казват — сухо отвърна Д.Ж., — но какво знаем ние за роботите? Със сигурност знаем само едно — че два кораба са били унищожени и че около стотина човешки същества — всички до един добри заселници — са били убити в две съвсем различни части на една планета, задръстена от роботи. Как иначе би могло да стане това, ако не с тяхна помощ? Не знаем какви заповеди може да даде един соларианец на роботите си, нито с какви трикове може да бъде заобиколен Първият закон на роботиката.

— Така че — продължи той — и ние ще трябва да позаобиколим малко. Доколкото можем да съдим по съобщенията от другите кораби, които стигнаха до нас, преди да бъдат унищожени, всички хора на борда са слезли след кацането. В края на краищата, нали Солария била празна планета — искали са да се поразтъпчат, да подишат чист въздух и да поразгледат роботите, за които са дошли. Когато са ги атакували, корабите са били незащитени, а те самите — неподготвени.

— Този път това няма да се случи. Ще слеза само аз, а всички други трябва да останат на борда или в непосредствена близост до кораба.

В тъмните очи на Надирхаба проблесна недоволство.

— Защо вие, капитане? Ако ви трябва някой за стръв, по-добре да рискуваме някой друг.

— Оценявам идеята ти, навигаторе — каза Д.Ж., — но аз няма да бъда сам. С мен ще дойдат жената-космолит и нейните придружители. Тя е най-важна. Може да познае някои от роботите. Във всеки случай

някои от тях могат да познаят нея. Може да са им заповядали да атакуват нас, но едва ли биха нападнали и нея.

— Искате да кажете, че ще си спомнят старата гос'жа и ще паднат в краката ѝ — сухо рече Надирхаба.

— Щом предпочиташ. Затова съм я взел с нас и затова кацнахме в нейното имение. А с нея трябва да отида аз, защото аз я познавам — донякъде — и защото ще разбера дали ще се държи както трябва. Ще я използваме за щит, а веднъж оцелеем ли и веднъж разберем ли с какво точно си имаме работа, ще можем да продължим и сами. Няма да имаме повече нужда от нея.

— И тогава какво ще я правим? — попита Озер. — Ще я изхвърлим в открития космос?

— Ще я върнем обратно на Аврора! — изрева Д.Ж.

— Длъжен съм да ви уведомя, капитане, че за екипажа това би било едно разточително и излишно пътуване. Ще решат, че нищо не ни пречи да я зарежем на тая скапана планета. В края на краищата, това е родното ѝ място.

— Да — каза Д.Ж. — И ще настъпи денят, в който ще започна да изпълнявам заповедите на екипажа, така ли?

— Сигурен съм, че няма да стане така — отвърна Озер, — но екипажът си има своето мнение, а един недоволен екипаж може да направи пътуването опасно.

ГЛАВА 6

ЕКИПАЖЪТ

19

Гладиа стоеше върху земята на Солария. Усети уханието на растенията — не съвсем същото като на Аврора — и в миг премина пропастта от двадесет десетилетия.

Нищо, знаеше тя, не можеше да събуди асоциациите така, както миризмите. Нито гледките, нито звуците.

Беше достатъчна само тази слаба, неповторима миризма, за да се върне отново детството й... свободата да тича нагоре-надолу, докато десетина робота внимателно я наблюдават... възбудата от срещата с други деца от време на време — застиването на място, срамежливите погледи, плахото доближаване с неуверени стъпки, протягането на ръцете и в този миг думите на робота: „Достатъчно, мис Гладиа.“ Тогава я отвеждаха, а тя се обръщаше назад да погледне другото дете, което оставаше заобиколено от свитата подобни опекунстващи роботи.

Спомни си деня, в който й бе съобщено, че отсега нататък ще вижда други човешки същества само по холовизията. „Ще гледа“, бяха казали, не „ще вижда“. Роботите произнасяха „виждам“ шепнешком, сякаш това беше забранена дума. Тях можеше да ги вижда, но те не бяха хора.

Отначало не беше толкова лошо. Образите, с които разговаряше, бяха триизмерни и се движеха свободно. Можеха да говорят, да тичат, да правят цигански колела, ако пожелаеха — но не можеха да бъдат докоснати. После й казаха, че може наистина да види един човек, когото беше гледала често и когото беше харесала. Беше възрастен мъж, доста по-възрастен от нея, макар че изглеждаше съвсем млад, както всички на Солария. Щяха да й позволят да продължи да се вижда с него — ако желаете — по всяко време. Гладиа поиска. Спомни си ясно — съвсем ясно — какво стана през онзи първи ден. Беше си

гълтнала езика, той също. Обикаляха се един друг в страха си да се докоснат... Но това беше брак.

Разбира се, че беше. След това се срещнаха отново — видяха се, не се гледаха, защото това беше брак. Най-накрая се докоснаха. Трябваше да го направят.

Беше най-вълнуващият ден в живота ѝ — докато не настана.

Гладиа гневно спря потока от мисли. Какъв смисъл имаше да продължава? Тя — с толкова топлина и нетърпение; той — с толкова студенина и сдържаност. Докрая си останата студена. Идваше да я види през строго определени интервали, за да изпълни ритуала, в резултат на който можеше (или не) да последва забременяване. Правеше го с толкова неприкрито отвращение, че скоро тя не желаше нищо по-силно от това да е забравил за следващия път. Но той беше мъж с развито чувство за дълг и не пропусна нито веднъж.

После, след дълги години мъчителен живот, дойде и денят, когато го намери мъртъв, с разбит череп, а всички косвени улики водеха към нея. Тогава я спаси Илайджа Бейли, но тя трябваше да напусне Солария и да се пресели на Аврора.

Но ето, че се завърна — сега стоеше тук и вдъхваше аромата на Солария.

Всичко останало бе чуждо. Къщата в далечината нямаше нищо общо с дори най-смътните спомени на Гладиа. Очевидно през изминалите двайсет десетилетия бе променяна, събаряна и строена наново. Даже самата земя не будеше никакви усещания за нещо познато.

Гладиа осъзна, че протяга ръка назад, за да докосне заселническия кораб, който я доведе на тази планета — изпълнена с уханието на роден дом, но роден дом в нито едно друго отношение. Просто искаше да докосне нещо познато за сравнение.

— Виждате ли роботите, мадам Гладиа? — попита Данил, който стоеше до нея в сянката на кораба.

На стотина ярда от тях, сред дърветата на една овощна градина, стояха, без да помръдват, група роботи с тържествен вид. Те блестяха на слънцето с онзи сивкав, излъскан метален гланц, който Гладиа много добре си спомняше.

— Виждам ги, Данил — отвърна тя.

— Познати ли ви изглеждат, мадам?

— Никак. Май са нови модели. Нямам спомен за тях, както съм сигурна, че и те — за мен. Ако Д.Ж. е разчитал, че ще му облекча задачата, като евентуално разпознава някои от тях, ще трябва горчиво да го разочаровам.

— Те май нищо не правят, мадам — отбеляза Жискар.

— Това е съвсем обяснимо — каза Гладиа. — Ние сме неканени гости и те са дошли да ни огледат, за да докладват за нас съгласно текущите разпоредби. Но сега няма на кого да докладват, остава им само безмълвно да наблюдават. Предполагам, че няма да направят нищо повече без по-нататъшни заповеди, но е сигурно, че няма и да престанат да ни следят.

— Мадам Гладиа, може би няма да е зле да се върнем в каютата на кораба. Струва ми се, че в момента капитанът контролира изграждането на защитните системи и все още не е готов да изследва имението. Подозирам, че няма да остане доволен, че сте напуснала каютата без неговото изрично съгласие.

— Нямам намерение да се съобразявам с неговите прищевки, за да стъпя на повърхността на родната си планета — високомерно заяви Гладиа.

— Разбирам, но част от екипажа е ангажирана с работа навън и мисля, че някои от тях забелязват присъствието ви тук.

— И идват насам — добави Жискар. — Ако искате да избегнете евентуална зараза...

— Взела съм мерки — прекъсна го Гладиа. — Филтърът за носа и ръкавиците.

Гладиа не разбираше за какво издигаха разните съоръжения върху равното място около кораба. Повечето членове на екипажа, погълнати от работата, не бяха забелязали Гладиа и двамата ѝ спътника в сянката, където тримата стояха. (В тази част на Солария беше времето на топлия сезон, когато ставаше доста по-топло, отколкото на Аврора, тъй като соларианският ден бе с около шест часа по-дълъг.)

Приближаващите се мъже бяха петима. Единият — най-високият и най-едрият — посочи с ръка към Гладиа. Останалите четирима погледнаха, спряха и известно време останаха неподвижни, сякаш просто им беше станало любопитно. После първият им направи знак и те отново тръгнаха, но промениха посоката си съвсем леко така, че сега вървяха право към тримата аврорианци.

Гладиа ги наблюдаваше мълчаливо, присвила вежди с презрение. Данил и Жискар безстрастно чакаха.

— Не знам къде е капитанът — тихо се обърна Жискар към Данил. — Не го виждам сред членовете от екипажа, където би трябвало да бъде.

— Да се оттеглим ли? — попита високо Данил.

— Би било позорно — отвърна Гладиа. — Това е моята планета.

Тя не помръдна, а петимата мъже приближаваха с безгрижен вид.

Бяха работили много — тежък физически труд (като работи, помисли си Гладиа с отвращение) — и сега бяха потни. Гладиа усети неприятната миризма, която лъхаше от тях. При други обстоятелства това щеше да я накара да си тръгне по-бързо от каквито и да било заплахи, но сега тя не помръдваше. Сигурна беше, че филтърът за нос смекчава тежката миризма.

Едрият мъж вървеше най-отпред. Кожата му имаше бронзов загар. Голите му, мускулести ръце лъщяха от потта. Беше може би трийсетгодишен (доколкото Гладиа можеше да съди за възрастта на тези краткоживущи същества) и ако се изкъпеше и облечеше както трябва, сигурно щеше да добие съвсем представителен вид.

— Значи вие сте госпожата от Аврора, която сме взели с нас на кораба — каза той. Изговаряше думите доста бавно, очевидно в стремежа си да придаде аристократични нотки на своя галактически. Безуспешно, разбира се — говореше като заселник, при това по-грубо и от Д.Ж.

— Аз съм от Солария, заселнико — поясни Гладиа териториалните си права, но после млъкна объркано и смутено. Бе мислила толкова много за Солария, че двайсетте десетилетия сякаш се бяха стопили и сега тя произнасяше думите с плътен солариански акцент — с отвореното „а“ и с твърдото „р“.

— Аз съм от Солария, заселнико — повтори тя много по-тихо и не така заповеднически, но акцентът на аврорианския университет — стандартният галактически език на всички Външни светове — прозвуча ясно в гласа ѝ.

Заселникът се изсмя и се обърна към другите.

— Говори префърцунено, но на нас такива не ни минават. Нали, момчета?

Другите също се засмяха, а един се провикна:

— Накарай я да поговори още малко, Нис. Може да се научим да приказваме като аврорианските птиченца — той подпря едната си ръка колкото се може по-изящно на хълбока, а другата издаде нелепо напред.

— Млъквайте — извика им Нис, докато все още се хилеше. Моментално настъпи тишина.

— Аз съм Берто Нис, космонавт първи ранг. А как е твоето име, малката?

Гладиа не посмя да продума и дума.

— Държа се съвсем учтиво, малката. Говоря ти кавалерски. Като космолит. Знам, че си достатъчно стара, за да ми бъдеш прапрабаба. На колко години си, малката?

— На четиристотин — извика някой от четиримата зад Нис, — но не изглежда на толкова.

— Не изглежда и на сто — отбеляза друг.

— Още става за оная работа — подвикна трети, — а май отдавна не й се е случвало. Питай я дали иска. Дръж се прилично, питай я дали може да се сменяме.

Гладиа почервения от гняв и Данил се намеси:

— Космонавт първи ранг Нис, вашите мъже обиждат мадам Гладиа. Бихте ли се оттеглили?

Нис извърна поглед към Данил, досега изобщо не го бе забелязал. Усмивката изчезна от лицето му и той каза:

— Слушай, сега. Тази малка дама е забранена зона. Капитанът каза така. Няма да я закачаме. Само малко безобидни приказки. Онова там е робот. Няма да го закачаме, а той не може да ни направи нищо. Познаваме Трите закона на роботиката. Ще му заповядваме да не ни пречи, нали разбираш. Но ти си космолит, а капитанът не ни е нареждал нищо във връзка с теб. Така че — закани се той с пръст, — стой настрана и не се бъркай, защото ще насиним хубавичката ти кожа и тогава ще има да плачеш.

Данил не отговори нищо.

Нис кимна с глава.

— Добре. Обичам хората, които не се правят на много умни и не се захващат с неща, които после не могат да довършат.

— А сега, малката ми — обърна се той към Гладиа, — ще те оставим на мира, защото капитанът не иска да те закачаме. Ако някой

от мъжете тука е казал нещо по-грубичко, това е съвсем естествено. Да си стиснем ръцете и да бъдем приятели — космолит или заселник, има ли разлика, а?

Той протегна ръка към Гладиа, която ужасено се отдръпна. С мълниеносно движение, толкова бързо, че почти не се забеляза, Данил улови китката на Нис.

— Космонавт първи ранг Нис — тихо каза той, — не се опитвайте да докосвате дамата.

Нис погледна ръката си и пръстите, които здраво я бяха сграбчили. После изръмжа тихо и заплашително:

— Ще броя до три и ако не си тръгнал...

Данил отдръпна ръката си.

— Трябва да направя, както казвате, защото не искам да пострадате, но съм длъжен да пазя дамата. А щом тя не иска да я докосват, в което не се съмнявам, може да ме принудите да ви причиня болка. Моля приемоте моите уверения, че ще направя всичко възможно тя да е минимална.

Един от мъжете се провикна развеселен:

— Дай му един, Нис. Само знае да плямпа.

— Виж какво, космолит, два пъти ти казах да стоиш настрана. А ти взе да напираш. Казвам ти за трети и последен път. Само една крачка, само една дума и ще те направя на кайма. Ще си стиснем ръцете с малката, това е, като приятели. После всички си отиваме. Ясно ли е?

Гладиа промълви задавено:

— Да не ме е докоснал! Направи каквото трябва.

— Сър — каза Данил, — не се обиждайте, но дамата не желае да бъде докосвана. Трябва да ви помоля — всички вас — да се махнете.

Нис се усмихна и една огромна ръка замахна, за да се стовари върху Данил — при това с всичка сила.

Лявата ръка на Данил проблесна и Нис отново бе уловен за китката.

— Моля ви, сър, вървете си — каза Данил.

Зъбите на Нис все още проблясваха, но той вече не се смееше. Гневно издърпа ръката си нагоре. Ръката на Данил, вкопчена в неговата, я последва, после забави движението и спря. Лицето му не издаваше никакво напрежение. Ръката му тръгна надолу, като повлече

и ръката на Нис, която после с рязко движение изви зад широкоплещестия гръб на заселника и я задържа там.

Нис, който неочаквано се оказа с гръб към Данил, протегна свободната си ръка през глава, като се мъчеше да напипа врата на Данил. Свободната му китка бе уловена и изтеглена по-надолу, отколкото би могла свободно да стигне. Нис изръмжа с неприкрита болка.

Другите четирима, които през цялото време наблюдаваха в напрегнато очакване, сега не помръдваха от мястото си и мълчаха с широко отворени уста.

Нис ги изгледа и простена:

— Помогнете ми!

— Те няма да ви помогнат, сър, защото наказанието на капитана ще бъде много по-тежко, ако го направят. Сега ще трябва да ви помоля да ми обещаете, че повече няма да досажда на мадам Гладиа и че ще си отидете тихо и кротко — това се отнася за всички. В противен случай, много съжалявам, космонавт първи ранг Нис, но ще трябва да ви изтегля ръцете от ставите.

При тези думи той стисна още по-здраво двете му ръце. Нис нададе сподавен стон.

— Моите извинения, сър — каза Данил, — но действам под най-строги заповеди. Мога ли да получа вашите уверения?

Нис ритна назад с внезапна злоба, но още преди тежката му обувка да достигне целта, Данил се наклони на една страна и заселникът загуби равновесие. Той падна тежко по лице.

— Мога ли да получа вашите уверения, сър? — повтори Данил и задърпа леко китките на Нис, така че ръцете му се отделиха от гърба.

Нис изрева и се провикна почти нечленоразделно:

— Предавам се! Пусни ме!

Данил моментално го пусна и отстъпи назад. Нис се преобърна по гръб бавно и с мъчителна болка, раздвижи леко ръце и завъртя китките си с разкривено лице.

И тогава, когато дясната му ръка преминаваше покрай кобура, той сграбчи несръчно дръжката на оръжието си.

Кракът на Данил стъпи върху ръката му и я прикова към земята.

— Не правете това, сър, или ще ме принудите да счупя някоя от фините кости на ръката ви — той се наведе и измъкна бластера на Нис

от кобура. — А сега се изправете.

— Е, мистър Нис — долетя друг глас. — Направете каквото ви казват и станете.

До тях стоеше Д.Ж. Бейли с разрошена брада и леко зачервено лице, но гласът му беше зловещо спокоен.

— Вие четиримата — каза той, — дайте ми оръжията си, един по един. Хайде. Малко по-живо. Едно... две... три... четири. Сега не мърдайте оттам и стойте мирно. Сър — обърна се той към Данил, — дайте ми оръжието, което държите. Чудесно. Пет. А сега, господин Нис, мирно! — и той остави оръжията на земята до себе си.

Нис замръзна мирно с налети от кръв очи и разкривено от нескрита болка лице.

— Ще бъде ли някой така добър — попита Д.Ж. — да ми обясни какво става тук?

— Капитане — започна бързо Данил, — двамата с господин Нис поспорихме на шега. Нищо лошо не се е случило.

— Господин Нис обаче не ми изглежда много добре — отбеляза Д.Ж.

— Нищо непоправимо, капитане — отвърна Данил.

— Разбирам. Добре, ще поговорим после за това... Мадам — обърна се той към Гладия, като се завъртя на пети, — не си спомням да съм ви давал разрешение да напускате кораба. Незабавно се връщайте в каютата си заедно с вашите двама придружители. Тук заповядвам аз и това не е Аврора. Правете каквото ви казвам!

Данил подхвана покровителствено Гладия за лакътя. Тя вирна брадичка, но се обърна и тръгна по мостика към кораба. Данил вървеше до нея, Жискар ги следваше.

Д.Ж. се обърна към хората от екипажа.

— А вие петимата — продължи той с все така равен и сдържан глас, — елате с мен. Ще разнищим до дъно тази история — или вас — и той направи знак на някакъв низш служител да вземе оръжията и да ги отнесе.

Д.Ж. изглежда мрачно петимата. Намираха се в неговата каюта — единственото помещение с прилични размери и някакви наченки на лукс.

— Сега ще направим така — каза той, като ги посочваше един по един. — Ти ще ми кажеш какво точно се случи, дума по дума, действие подир действие. Когато свършиш, ти ще ми кажеш всичко, което не е така или е пропуснато. После ти също, после и ти, а накрая ще стигнем до теб, Нис. Предполагам, че сте нарушили реда и сте направили нещо изключително глупаво, с което всички вие, но най-вече Нис, заслужено сте се унижили. Ако от разказа ви излезе, че не сте направили нищо лошо или че не сте били унижени, ще разбера, че лъжете. Особено като се има предвид, че космолитката със сигурност ще ми каже какво се е случило — а аз смятам да повярвам на всяка нейна дума. Една лъжа ще утежни вашето положение много повече, отколкото всичко, което в действителност сте направили. А сега — излая той, — започвайте!

Първият от тях замънка припряно и неуверено историята, след него вторият с малко корекции и няколко допълнения, после третият и четвъртият. Д.Ж. слушаше с каменно изражение рецитала, сетне даде знак на Берто Нис да се отдалечи.

Накрая се обърна към четиримата:

— А какво правехте вие, докато Нис лежеше, заровил лице в калта в краката на космолита? Гледахте? Не смеехте да мръднете? И четиримата? Срецу сам човек?

Един от мъжете наруши сгъстяващата се тишина.

— Всичко стана толкова бързо, капитане. Тъкмо се канехме да се намесим и всичко свърши.

— А какво щяхте да направите, в случай че някой ден се бяхте наකанили да се намесите?

— Ами, щяхме да освободим приятеля си от чужденеца.

— Мислите ли, че щяхте да успеете?

Този път никой не се обади.

Д.Ж. се наведе към тях.

— Ето какво е положението. Не ви е влизало в работата да се занимавате с чужденците, затова всички ви глобявам с по една едноседмична надница. А сега нека се разберем за нещо. Ако кажете какво се е случило на някой друг — от екипажа или не, сега или някога изобщо, трезви или натряскани — ще бъдете понижени, всички до

един, в ранг чираци. Без значение кой се е разприказвал — ще бъдете понижени всички, така че си отваряйте очите един за друг. Сега се връщайте към задачите си, но само да сте ме ядосали по време на това пътуване, само да сте изхълцали не по устав, отивате право в карцера.

Четиримата си тръгнаха скръбни, провесили нос, стиснали здраво устни. Нис остана. На лицето му се бе появила синина, ръцете явно го боляха.

Д.Ж. го гледаше заплашително притихнал, докато Нис въртеше очи ту наляво, ту надясно, ту към обувките си — изобщо навсякъде другаде, само не и към лицето на капитана. Едва когато Нис не издържа и срещна гневния му поглед, Д.Ж. заговори.

— Е, добре са те разкрасили след бъркотията с оня изнежен космолит, който при това ти стига едва до кръста. Следващия път, когато видиш да се задава някой от тях, по-добре се скрий някъде.

— Слушам, капитане — каза Нис с нещастен вид.

— Нис, на брифинга преди да тръгнем от Аврора ти чу ли ме, когато казах, че жената и нейните двама придружители не бива по никакъв повод да бъдат обезпокоявани или заговаряни?

— Капитане, исках само да си кажем по едно „здраси“. Тъ, щеше ни се да ги видим по-отблизо. Нямахме лоши намерения.

— Нямали сте лоши намерения, така ли? Питали сте я на колко е години. Това влиза ли ви в работата?

— Просто се чудехме. Искахме да разберем.

— Един от вас ѝ е направил неприлично предложение.

— Не съм аз, капитане.

— Значи някой друг? А ти извини ли се?

— На един космолит? — гласът на Нис прозвуча ужасено.

— Разбира се. Нарушили сте заповедите ми.

— Не исках да ѝ направя нищо лошо — упорито повтори Нис.

— И на мъжа ли не искаше да направиш нищо лошо?

— Той вдигна ръка срещу мен, капитане.

— Зная. Защо?

— Защото се опитваше да ме командва.

— И ти не можа да се примириш с това?

— А вие щяхте ли да се примирите, капитане?

— Добре де. Значи не си се примирил. И затова се просна право по лице. Как стана това?

— Не ми стана много ясно, капитане. Той действаше много бързо. Като на ускорен кадър. И пипаше здраво като с желязо.

— Така, така. А ти какво друго си очаквал, идиот такъв? Той наистина е от желязо.

— Какво искате да кажете, капитане?

— Нис, нима е възможно да не знаеш историята на Илайджа Бейли?

Нис затърка смутено ухото си.

— Знам, че ви се пада някакъв прапрадядо, капитане.

— Всеки може да се досети за това по името ми. Попадала ли ти е някога историята на неговия живот?

— Не съм по тая част, капитане. Не си падам по историята.

Той присви рамене, но изтръпна от болка и понечи да разтрие с ръка рамото си. После реши, че ще е по-добре да не се опитва и се отказа.

— Чувал ли си някога за Р.Данил Оливо?

Нис смръщи вежди.

— Бил е приятел на Илайджа Бейли.

— Точно така. Значи все пак знаеш нещо. А знаеш ли какво означава „Р.“-то?

— Означава „Робот“, нали? Приятел-робот. По него време ги е имало роботите на Земята.

— Имало е, Нис, и все още има. Но Данил не е бил просто робот. Той е бил робот от Външните светове, който е изглеждал като космолит. Помисли си, Нис. Познай кой е космолитът, с когото си налитал да се биеш.

Нис опули очи, лицето му се наля с кръв.

— Искате да кажете, че тоя космолит е роб...

— Това е Р.Данил Оливо.

— Но, капитане, това е било преди двеста години.

— Така е, а жената е била близка приятелка на Праотеца Илайджа Бейли. Тя живее вече двеста трийсет и три години — за твое сведение, ако още те интересува, — а мислиш ли, че и един робот няма да изкара толкова? Опитал си да се биеш с робот, глупак такъв.

— Защо той не каза, че е робот? — попита Нис силно възмутен.

— Защо да казва? Ти пита ли го? Виж какво, Нис. Чу какво казах на другите, ако решат да се разприказват. Същото важи и за теб, но в

много по-голяма степен. Те са само обикновени членове на екипажа, докато теб мислех да направя шеф на момчетата. Мислех. Ако ще отговаряш за екипажа, трябва да имаш не само мускули, но и мозък. Така че сега ще ти бъде много по-трудно, защото ще трябва да ми го докажеш — противно на моето твърдо убеждение, че не е така.

— Капитане, аз...

— Стига приказки. Слушай. Ако тази история се разчуе, останалите четирима стават чираци, а ти ставаш нула. Никога повече няма да се качиш на борда на кораб. Нито един кораб няма да те вземе, обещавам ти го. Нито в екипажа, нито като пътник. Помисли си колко пари можеш да изкараш на Бейлиуърлд и при това като какъв? Но само в случай, че се разприказваш за случката или че ядосаш с нещо космолитката, или че дори само задържиш поглед върху нея и нейните работи повече от половин секунда. Освен това ще се погрижиш никой друг от екипажа да не я обиди и с най-малкото. Ще държа отговорен теб... И те глобявам с двуседмична надница.

— Но капитане — жално поде Нис, — другите...

— Очаквах по-малко от другите, Нис, затова ги глобих по-малко. Изчезвай.

21

Д.Ж. си играеше безцелно с фотокуба, който неизменно стоеше на бюрото му. При всяко завъртане той потъмняваше, а щом стъпеше на някоя от страните си, се избистряше. Тогава се появяваше усмихнатият триизмерен образ на женска глава.

Сред екипажа се носеше слух, че на всяка от шестте страни съответстваше образа на различна жена. Слухът бе напълно основателен.

Джемин Озер наблюдаваше с пълно безразличие как образите ту се появяват, ту изчезват. Сега, когато корабът беше обезопасен — или поне толкова, колкото бе възможно — срещу атаки от всякакъв предполагаем характер, дойде време да се помисли за следващия ход.

Д.Ж. обаче се захващаше с проблема отдалеч — или може би изобщо не се захващаше.

— Разбира се, жената е била виновна — каза той.

Озер присви рамене и прокара ръка по брадата си, сякаш за да си придаде увереност, че той поне не е жена. За разлика от Д.Ж. беше оставил горната си устна богато обрасла.

Д.Ж. продължи:

— Очевидно фактът, че се намира на родната си планета, е заличил у нея и последната следа от благоразумие. Напуснала е кораба, въпреки че я помолих да не го прави.

— Можехте да ѝ заповядате да не слиза.

— Не съм сигурен дали щеше да има полза. Тя е една разглезена аристократка, свикнала да прави каквото си иска и да командва роботите си. Пък и смятам да я използвам, за което искам нейното съдействие, а не цупене. Да не говорим, че е била приятелка на Праотеца.

— А е все още жива — поклати глава Озер. — Направо да ти настръхне кожата. Една стара, стара жена.

— Знам, но изглежда съвсем млада. Все още е привлекателна. И с вирнат нос. Не си тръгнала, когато петимата приближили, не подала ръка... Както и да е, всичко свърши.

— И все пак, капитане, дали беше редно да казвате на Нис, че си е имал работа с робот?

— Нямаше как! Нямаше как, Озер. Ако беше продължил да си мисли, че някакъв си изнежен космолит, два пъти по-дребен от него го е победил и подложил на унижение пред очите на четирима негови другари, той щеше да е безвъзвратно загубен за нас. Мисълта за това щеше да го смаже напълно. И после, не е в наш интерес да допуснем да плъзне слухът, че космолитите — хората космолити — са супермени. Затова им заповядах толкова строго да не приказват по въпроса. Нис ще ги държи всичките под око... а ако все пак се разчуе, ще се разчуе и фактът, че космолитът е бил робот... Но на мен ми се струва, че от цялата тази история имаше някаква полза.

— Каква, капитане? — попита Озер.

— Накара ме да се замисля за роботите. Какво знаем за тях? Какво знаеш ти например?

Озер присви рамене.

— Не съм се замислял много за това, капитане.

— Както и никой друг. Поне от заселниците. Знаем, че космолитите имат работи, зависят от тях, не отиват никъде без тях, не

могат да направят нищо без тях, паразитират върху тях, и сме убедени, че са в упадък заради тях. Знаем също така, че някога на Земята е имало работи, натрапени от космолитите, но постепенно те изчезват и в земните градове вече изобщо не се срещат, само в провинцията. Знаем, че никъде на Заселническите светове няма и няма да има работи — нито в градовете, нито в провинцията. Така че заселниците никога не са виждали робот на своите планети, а едва ли някога и на Земята.

(Когато казваше „Земята“, гласът му придобиваше странна интонация; човек сякаш чуваше главната буква, сякаш долавяше и скрития шепот на думите „роден дом“ и „майка“.)

— Какво друго знаем?

— Знаем Трите закона на роботиката.

— Точно така — Д.Ж. бутна фотокуба настрана и се приведе напред. — Особено Първият. „Роботът не бива да наранява човешко същество или с бездействието си да допуска човешко същество да пострада.“ Така ли е? Е, не разчитай на това. То нищо не означава. А пък ние смятаме, че няма защо да се боим от роботите — което е чудесно, щом ни дава увереност, но не и щом ни дава фалшива увереност. Р.Данил нарани Нис, без да му мигне окото — Първи закон, не Първи закон.

— Той е защитавал...

— Точно така. И какво ще излезе, ако трябва да сравним щетите? Какво ще излезе, ако в случая е трябвало да избере или да нарани Нис, или да допусне неговата господарка да пострада? Естествено, тя е на първо място.

— Има логика.

— Разбира се, че има. А ето ни сега и нас на една планета с работи, няколко стотици милиони. Какви заповеди имат те? Как балансират противоречието между различните видове нараняване? Как можем да сме сигурни, че никой от тях няма да ни докосне? Нещо на тази планета е унищожило вече два кораба.

Озер притеснено отвърна:

— Този Р. Данил е необикновен робот, прилича повече на човек от нас самите. Може би не бива да правим обобщения въз основа на него. Онзи, другият, как му беше името...

— Жискар. Лесно се помни. Моето име е Данил Жискар.

— За мен вие сте капитан, капитане. Както и да е, онзи Р. Жискар просто си е стоял там, без да прави нищо. Той изглежда като робот и се държи като робот. На Солария отвън са се събрали много роботи, които в момента ни наблюдават и също нищо не правят. Просто ни наблюдават.

— Ами ако има и някакви по-специални роботи, които могат да ни навредят?

— Мисля, че сме подготвени за тях.

— Сега вече да. Това е ползата от инцидента с Данил и Нис. Мислехме, че ще имаме неприятности само ако някои от соларианците са още тук. Не е задължително да е така. Може и да ги няма. Може да се окаже, че роботите — или поне някои специално проектирани роботи — представляват опасност. А ако лейди Гладиа може да размърда тукашните роботи — това някога е било нейното имение — и да ги накара да я защитават, а с нея и нас, тогава като нищо ще успеем да неутрализираме всякакви изненади, които може да са ни приготвили.

— Тя може ли да го направи? — попита Озер.

— Ще видим — отвърна Д.Ж.

22

— Благодаря ти, Данил — каза Гладиа. — Добре се справи. — Но имаше измъчен вид. С изтънели и безкръвни устни, с пребледнели страни. След малко добави съвсем тихо: — Искане ми се да не бях идвала.

— Това е едно безсмислено желание, мадам Гладиа — отбеляза Жискар. — Аз и приятелят ми Данил ще застанем пред каютата, за да сме сигурни, че повече няма да ви безпокоят.

Коридорът беше и си остана празен, но въпреки това Данил и Жискар разговаряха на такава звукова честота, която беше под прага на чувствителността за хората. Те обменяха мисли кратко и сбито, както бяха свикнали.

— Мадам Гладиа постъпи неблагоприятно, като отказа да се оттегли — каза Жискар. — Без съмнение.

— Предполагам, приятелю Жискар — отвърна Данил, — че не си имал никаква възможност да я накараш да промени своето решение.

— Оказа се твърде непоколебимо, приятелю Данил, и твърде спонтанно. Същото важеше и за намеренията на Нис, заселника. Любопитството му по отношение на мадам Гладиа, а също неговата омраза и враждебност към теб бяха прекалено силни, за да ги неутрализирам, без да му причиня сериозно умствено увреждане. С останалите четирима се справих. Имах пълната възможност да ги задържа пасивни. Тяхното изумление от начина, по който ти се справи с Нис, естествено ги смрази на място. От мен се искаше само леко да подсиля чувствата им.

— Добре, че стана така, приятелю Жискар. Ако онези четиримата се бяха присъединили към Нис, щях да се изправя пред трудния избор или да накарам мадам Гладиа позорно да се оттегли, или сериозно да нараня един-двама заселника, за да сплеща останалите. Мисля, че щеше да се наложи да избира първото, но пак щях да се чувствам потиснат.

— А сега добре ли си, приятелю Данил?

— Съвсем. Нараних мистър Нис в минимална степен.

— Физически да, приятелю Данил. Но вътрешно той понесе огромно унижение, което за него беше много по-лошо от физическата болка. А тъй като го усетих, самият аз нямаше да мога да се справя толкова лесно, както ти. И все пак, приятелю Данил...

— Да, приятелю Жискар?

— Безпокоя се за бъдещето. През всичките десетилетия на моето съществуване на Аврора имах пълната възможност да работя бавно и да изчаквам подходящия момент за лека и безобидна умствена намеса. Да засилвам появилите се усещания; да смекчавам други, които вече отслабват; да побутвам леко в посоката на съществуващия импулс. Сега обаче навлизаме в една кризисна ситуация, когато емоциите ще се нагорещават, решенията ще се взимат бързо и събитията ще препускат с бясна скорост. И за да има някаква полза от мен, аз също ще трябва да действам бързо, а Трите закона на роботиката не ми позволяват това. Необходимо е време, за да претеглиш неуловимото съотношение между физическата и умствената вреда. Ако бях сам с мадам Гладиа, когато дойдоха заселниците, не виждам какво можех да предприема,

без според мен да се стигне до сериозни последствия за нея, за един или няколко заселника, за мен — или може би за всички присъстващи.

— Какво можем да направим, приятелю Жискар? — попита Данил.

— Тъй като е невъзможно да се променят Трите закона, приятелю Данил, за сетен път ще трябва да стигнем до извода, че единственото, което ни остава, е да очакваме провал.

ГЛАВА 7

НАДЗИРАТЕЛЯТ

23

Утрото озари Солария, озари имението — нейното имение. В далечината се виждаше къщата, която някога по всяка вероятност бе нейна. Двайсетте десетилетия сякаш се стопиха и Аврора започна да ѝ се струва като отдавнашен сън, който никога не се е сбъдвал.

Гладиа се обърна към Д.Ж., докато той затягаше тънката си връхна дреха с колан, от който висяха два кобура. На лявото му бедро висеше неврокамшика, а на дясното — нещо по-късо и по-масивно, което тя реши, че е бластер.

— В къщата ли отиваме? — попита тя.

— Най-накрая и там — отвърна малко разсеяно Д.Ж. Той проверяваше оръжията в кобурите едно по едно, като ги доближаваше до ухото си. Сякаш се мъчеше да долови и най-слабия звук, който би го уверил, че животът не ги е напуснал.

— Само ние четиримата ли? — Гладиа машинално погледна към другите: Д.Ж., Данил...

— Къде е Жискар, Данил? — попита тя.

— Жискар реши, мадам Гладиа, че би било по-разумно да влезе в ролята на преден отряд. Бидейки робот, той би могъл да остане незабелязан сред останалите, а ако се случи нещо нередно, би могъл да ни предупреди. Във всеки случай той е по-лесно заменим от вас двамата с капитана.

— Роботите разсъждават по един прекрасен начин — вметна мрачно Д.Ж. — Но както и да е. Хайде, тръгваме.

— Само ние тримата? — жално попита Гладиа. — Честно казано, не споделям типичната за роботите готовност, с която Жискар спокойно приема факта, че е заменим.

— Това важи за всички нас, лейди Гладиа — отбеляза Д.Ж. — Унищожени са цели два кораба, без да е пожален нито един от

членовете на екипажите. В случая бройката не намалява риска.

— Не ме карате да се чувствам по-спокойна, Д.Ж.

— Тогава ще се опитам да ви накарам. Предишните кораби са били неподготвени. Но нашият е. Аз също — той се потупа по хълбоците. — А вие имате робот, който вече демонстрира колко добре може да ви защитава. Нещо повече, вие самата сте най-доброто ни оръжие. Знаете как да заповядате на роботите да направят каквото поискате от тях, а това може да се окаже решаващо. Единствено вие умеете това, а предишните кораби не са разполагали с човек от вашия калибър. Хайде, тръгваме...

Те поеха напред. След малко Гладиа се обади:

— Но ние не вървим към къщата.

— Не, все още не. Първо отиваме към групата работи. Надявам се, че ги виждате.

— Виждам ги, но те нищо не правят.

— Точно така. Когато се приземихме, бяха много повече. Повечето си отидоха, но тези останаха. Защо?

— Ако ги попитаме, ще ни кажат.

— Вие ще ги попитате, лейди Гладиа.

— На вас ще ви отговорят със същата готовност, с каквата и на мен. Вие сте човек не по-малко от мен.

Д.Ж. рязко спря, останалите двама също. Той се обърна към Гладиа с усмивка.

— Не по-малко от вас, така ли скъпа лейди Гладиа? Заселникът е човек не по-малко от космолита? Какво ви прихваща?

— За един робот вие сте човек не по-малко от мен — злобно отвърна Гладиа. — И ако обичате престанете с тъпите си номера. Не съм си играла на космолитка и землянин с вашия Праотец.

Усмивката на Д.Ж. изчезна.

— Съвършено вярно. Простете, милейди. Ще се опитам да съдържам сардоничните си изблици. В края на краищата, нали сме съюзници на тази планета?

След миг продължи:

— А сега, мадам, искам от вас да разберете какво им е било заповядано на тези работи — ако въобще им е било заповядвано нещо; дали сред тях има и такива, които случайно не ви познават; дали в имението или на планетата са останали някакви хора. Изобщо, питайте

за всичко, което ви хрумне. Не би следвало да са опасни — те са роботи, а вие човек и следователно не могат да ви наранят. Наистина — добави той, — вашият Данил добре подреди Нис, но тогава ситуацията беше различна. Пък и нека той отиде с вас.

— Във всички случаи ще придружа лейди Гладиа, капитане — почтително вметна Данил. — За това съм предназначен.

— Жискар също, предполагам — отвърна Д.Ж., — но въпреки туй се отправи нанякъде.

— С такава цел, капитане, която обсъдихме предварително и която решихме, че ще е от съществено значение за предпазването на лейди Гладиа от опасност.

— Много добре. Двамата тръгват напред. Аз ще ви прикривам — той извади оръжието, което висеше на десния му хълбок. — Щом ви извикам „Залегни!“, и двамата моментално се хвърляте на земята. Това нещо тук не подбира.

— Ще ви помоля да го използвате само в краен случай, Д.Ж. — каза Гладиа. — Едва ли ще ви се наложи срещу роботи... Хайде, Данил.

Тя се отправи с бързи и твърди крачки към групичката от около десетина робота, изправени пред ред ниски шубраци. Утринното слънце проблясваше по техните полирани метални тела.

24

Роботите нито се оттеглиха, нито приближиха. Останаха спокойно по местата си. Гладиа ги преброи. Единайсет на пръв поглед. Можеше да има и още, които да не се виждат.

Бяха типично солариански модел. Много полирани. Много гладки. Без илюзията за облекло и без много реализъм. Почти като математически абстракции на човешкото тяло, но всеки различен от останалите.

Гладиа имаше чувството, че в никакъв случай не са толкова гъвкави и сложни, колкото аврорианските роботи. Бяха сякаш по-едностранно пригодени към специфичните си задачи.

Спря най-малко на четири метра пред тях. Данил (усети тя) спря в същия миг и остана на около метър отзад. Беше достатъчно близо, за

да се намеси в случай на нужда, но и достатъчно надалеч, за да бъде ясно, че тя е официалният говорител. Сигурна беше, че роботите пред нея възприемат Данил като човешко същество, но знаеше също, че с ясното си самосъзнание на робот Данил нямаше да злоупотреби с тяхната заблуда.

— Кой от вас ще разговаря с мен? — попита Гладиа.

Настъпи период на кратко мълчание, през който сякаш се проведе негласно съвещание. После един робот пристъпи напред.

— Аз ще говоря, мадам.

— Имаш ли име?

— Не, мадам. Само сериен номер.

— От колко време функционираш?

— Функционирам от двайсет и девет години, мадам.

— Има ли в групата някой, който да функционира от повече време?

— Не, мадам. Затова говоря аз, а не някой друг.

— Колко робота са ангажирани в имението?

— Не знам точната цифра, мадам.

— Приблизително.

— Може би десет хиляди, мадам.

— Има ли сред тях такива, които да функционират повече от двайсет десетилетия?

— Сред селскостопанските работи може би има, мадам.

— А от домашните?

— Те функционират отскоро, мадам. Господарите предпочитат нови модели.

Гладиа кимна и се обърна към Данил.

— Има логика. Така беше и по мое време.

После отново се обърна към робота.

— На кой е това имение?

— Това е имението на Зоберлон, мадам.

— Откога принадлежи на семейство Зоберлон?

— Отпреди моето функциониране, мадам. Не зная точно откога, но може да се провери.

— Чие е било, преди да стане собственост на Зоберлон?

— Не зная, мадам, но може да се провери.

— Чувал ли си някога за семейство Делмар?

— Не, мадам.

Гладиа се обърна към Данил и донякъде обезсърчено каза:

— Опитвам се да го подхвана, малко по малко, както някога сигурно е правил Илайджа, но не мисля, че съм наясно как е редно да се направи.

— Напротив, лейди Гладиа — сериозно отвърна Данил, — струва ми се, че научихте много. Не е много вероятно някой от роботите в имението да има спомени за вас, освен може би неколцина сред селскостопанските. Дали навремето не сте се сблъсквала с някой от тях?

— Никога! — поклати глава Гладиа. — Не си спомням даже да съм ги мяркала отдалеч.

— Тогава е ясно, че в имението не ви познават.

— Именно. А бедният Д.Ж. ни е взел напразно. Ако е очаквал нещо от мен, не е познал.

— Винаги има полза да се узнае истината, мадам. В този случай няма толкова полза от факта, че не ви познават, колкото би било, ако ви познаваха. Но още по-малко полза щеше да има, ако изобщо не знаехме дали ви познават или не. Може би има и други въпроси, от които бихте могли да извлечете информация?

— Сигурно, дай да видим... — за няколко мига тя потъна в размисъл, после продължи с омекнал глас. — Странно. Когато говоря с тези роботи, произношението ми е соларианско. Но с теб не говоря така.

— Няма нищо чудно, лейди Гладиа — отвърна Данил. — Роботите говорят с такова произношение, защото са солариански. Това ви връща отново към дните на вашата младост и машинално започвате да говорите така, както сте говорила тогава. Но щом се обърнете към мен, пак ставате каквато сте, защото аз съм част от сегашния ви свят.

По лицето на Гладиа бавно заигра усмивка и тя каза:

— Започваш да разсъждаваш все повече като човек, Данил.

Тя се обърна отново към роботите и изведнъж остро усети спокойствието, което цареше наоколо. Синьото небе бе почти кристално ясно, като се изключеше тънката ивица облаци на запад (която означаваше, че следобед може да се заоблачи). Лекият ветрец донасяше слабото шумолене на листата, бръмченето на насекомите, самотното обаждане на птичка. Нито звук от човешки същества.

Можеше да има много работи наоколо, но те работеха тихо. Нямаше я онази поройна вълна от звуци, характерна за човешките същества, с която Гладиа беше свикнала (отначало болезнено трудно) на Аврора.

Но сега, отново на Солария, тя бе очарована от това спокойствие. Не всичко тук е било лошо. Трябваше да го признае.

Тя изстреля следващия си въпрос към робота бързо, в гласа ѝ се промъкнаха безапелационни нотки:

— Къде са господарите ви?

Но нямаше никакъв смисъл от нейните опити да притисне, да разтревожи или да свари неподготвен един робот. Той отговори без ни най-малка следа от объркване:

— Отидоха си, мадам.

— Къде са отишли?

— Не зная, мадам. Не ме осведомиха.

— Кой от вас знае?

Последва пълна тишина.

Гладиа попита пак:

— Има ли в имението някой робот, който би могъл да знае?

— Не ми е известен такъв, мадам — отвърна роботът.

— Господарите взеха ли със себе си работи?

— Да, мадам.

— Но вас не са взели. Защо са ви оставили?

— За да си вършим работата, мадам.

— Но вие стоите тук и нищо не правите. Това работа ли е?

— Ние охраняваме имението от външни лица, мадам.

— Такива като нас ли?

— Да, мадам.

— Но ние сме тук, а вие продължавате да не правите нищо.

Защо?

— Наблюдаваме, мадам. Нямаме по-нататъшни заповеди.

— Докладвахте ли своите наблюдения?

— Да, мадам.

— На кого?

— На надзирателя, мадам.

— Къде е надзирателят?

— В къщата, мадам.

— Аха.

Гладиа се обърна и закричи бързо към Д.Ж. Данил я последва.

— Е? — попита Д.Ж. Беше извадил и двете си оръжия, но ги прибра обратно в кобурите, щом видя, че двамата се връщат.

Гладиа поклати глава.

— Нищо. Нито един робот не ме познава. Сигурна съм, че нито един не знае къде са отишли соларианците. Но те докладват на някакъв надзирател.

— Надзирател?

— На Аврора и на останалите Външни светове надзирателят в големите имения с много работи е човек, чиято работа е да организира и ръководи екипите от работи, ангажирани с работа на полето, в мините или индустриалните обекти.

— Значи все пак са останали соларианци.

Гладиа поклати глава.

— Солария е изключение. Съотношението на роботите спрямо хората винаги е било толкова голямо, че тук не е прието за надзирател да се назначава човек. Тази работа се извършва от друг робот, който е програмиран специално.

— Значи в онази къща има робот — кимна Д.Ж., — който е по-усъвършенстван модел от тези и от който би могло да се научи нещо повече.

— Може би, но не съм сигурна, че ще успеем да стигнем безнаказано до къщата.

Д.Ж. отбеляза жлъчно:

— Просто още един робот.

— В къщата може да има капан.

— Отвън на полето също може да има капан.

— По-добре да изпратим един от роботите в къщата да каже на надзирателя, че са дошли хора, които искат да разговарят с него — каза Гладиа.

— Няма да е необходимо — отвърна Д.Ж. — Очевидно тази работа е вече уредена. Надзирателят идва и не е нито робот, нито „той“. Това, което виждат очите ми, е жена.

Гладиа погледна изумено. Към тях с бързи крачки се приближаваше висока, добре сложена и изключително привлекателна жена. Дори от разстояние не можеше да има капка съмнение, що се отнася до нейния пол.

Д.Ж. се усмихна широко. Той се поизпъчи и разду перки. Прокара лекичко ръка по брадата си, сякаш за да се увери, че е лъскава и гладка.

Гладиа го изглежда с неодобрение.

— Това не е соларианка — каза тя.

— Как разбрахте?

— Нито една соларианка няма да си позволи да се покаже на живо пред хора. На живо, не изобщо.

— Зная, мадам. Но вие ми позволявате да ви виждам.

— Живяла съм повече от двайсет десетилетия на Аврора. Но дори и при това положение все още съм си останала соларианка дотолкова, че да не се появявам пред други в такъв вид.

— Тя има какво да покаже, мадам. Бих казал, че е по-висока от мен и е красива като слънчев залез.

Надзирателката спря на двайсет метра от тях, а роботите се изместили настрани, така че между жената и тройката от кораба не остана никой.

— Обичаите могат да се променят за двайсет десетилетия — отбеляза Д.Ж.

— Не и нещо така фундаментално като соларианската неприязън към прекия контакт между хората — остро отвърна Гладиа. — Дори и за двеста десетилетия — тя отново премина към соларианския носов изговор.

— Мисля, че подценявате способността на обществото да се променя. Все едно, соларианка или не, предполагам, че е космолит, а ако има и други космолити като нея, аз съм решително за мирно съвместно съществуване.

Неодобрението в погледа на Гладиа се засили.

— Е, сигурно смятате да продължите да зяпате така през следващите няколко часа. Не искате ли да разпитам жената?

Д.Ж. се сепна и изглежда Гладиа с неприкрито раздразнение.

— Вие разпитвате роботите, както и направихте. Хората разпитвам аз.

— Особено жените, предполагам.

— Не бих искал да се хваля, но...

— Не познавам мъж, който да се е сдържал, когато става дума за този въпрос.

— Струва ми се, че жената няма да чака още дълго — намеси се Данил. — Ако искате инициативата да остане във ваши ръце, капитане, отидете при нея. Аз ще ви последвам, както направих с мадам Гладиа.

— Едва ли ще имам нужда от охрана — безцеремонно отсече Д.Ж.

— Вие сте човешко същество и аз нямам право да допусна да пострадате поради бездействие от моя страна.

Д.Ж. се отправи с бодра стъпка напред, Данил го последва. Гладиа, която не искаше да остава сама, малко колебливо тръгна след тях.

Надзирателката ги наблюдаваше безмълвно. Беше облечена в бяла рокля от гладка материя, пристегната в талията с колан и прикриваща бедрата ѝ само наполовина. Имаше дълбока, предизвикателна цепка, а зърната на гърдите ѝ ясно прозираха под тънката материя на роклята. Нямахте никакви признаци, че носи и нещо друго освен чифт обувки.

Когато Д.Ж. спря, делеше ги само един метър. Виждаше се безупречната ѝ кожа, имаше лице с широки скули, раздалечени и леко скосени очи и ангелско изражение.

— Мадам — започна Д.Ж. с усилие да се доближи максимално до аристократичното аврорианско произношение, — вероятно имам честта да говоря с надзирателката на имението?

Жената го изслуша и отвърна с подчертано солариански акцент, който звучеше направо комично от свършено оформената ѝ уста.

— Ти не си човек.

Последва толкова мълниеносна реакция, че Гладиа, която все още беше на около десетина метра от тях, не разбра какво точно става. Видя само неясна вихрушка от движения, след което се оказа, че Д.Ж. лежи неподвижно на земята, проснат по гръб, а жената стоеше до него и държеше неговите оръжия — по едно във всяка ръка.

Това, което смая Гладиа най-много в онзи зашеметяващ миг, бе, че Данил не помръдна нито за да предотврати случилото се, нито за да го поправи.

Но още докато си го мислеше, ситуацията се промени — Данил вече държеше дясната китка на жената и я извиваше.

— Пусни веднага тези оръжия — отсече той с рязък и безапелационен тон, с какъвто Гладиа никога не го беше чувала да говори. Беше немислимо да се обърне по такъв начин към човешко същество.

Жената отвърна не по-малко рязко с по-тънкия си глас:

— Ти не си човек!

Тя изправи дясната си ръка и стреля с оръжието в нея. За миг тялото на Данил припламна със слаб блясък и Гладиа, онемяла от силния шок, усети, че погледът ѝ се премрежва. Никога през живота си не беше припадала, но сега като че ли ѝ трябваше още съвсем малко.

Данил не се разтопи, нито последва експлозия. Гладиа се досети, че Данил предвидливо е уловил ръката с бластера. В другата беше останал неврокамшика и надзирателката беше изпразнила върху Данил докрай именно него, при това от упор. Човек на негово място като нищо би умрял или би останал инвалид за цял живот от мощното стимулиране на сензорните нерви. Но колкото и външно да приличаше на човек, в крайна сметка Данил си беше робот и неговият еквивалент на нервна система не се влияеше от камшика.

Той сграбчи и другата ѝ ръка, извивайки я нагоре. После каза отново:

— Пусни оръжията или ще ти изскубна ръцете от ставите.

— Така ли? — каза жената. Тя сви ръце и за миг Данил се оказа във въздуха. Краката му се залюляха напред-назад като махало, използвайки за опорна точка ставите на ръцете. Последва силен шут върху жената и двамата тежко се стовариха на земята.

Без да облича мислите си в думи, Гладиа разбра, че макар жената и да приличаше на човек колкото Данил, тя беше човек също толкова, колкото и той. Изпълни я внезапен прилив на гняв и тя изведнъж се почувства соларианка до мозъка на костите си — гняв поради факта, че робот може да приложи силата си върху едно човешко същество. Неминуемо тя бе разбрала по някакъв начин какво всъщност представлява Данил, но как се осмеляваше да удря Д.Ж.!

Гладиа се втурна напред, крещейки. Дори и през ум не ѝ мина, че би трябвало да се бои от робота, който с един удар беше повалил на земята силен мъж и който в момента продължаваше да се бие наравно с още по-силен робот.

— Как смееш? — изкрещя Гладиа с такъв силен солариански акцент, че чак самата тя се вбеси... Но как иначе да говори човек с един солариански робот? — Как смееш, момиче? Незабавно спри всякаква съпротива!

Мускулите на жената се отпуснаха рязко и едновременно, сякаш внезапно бе спряло някакво електрическо захранване. Красивите ѝ очи погледнаха Гладиа, но в тях нямаше нищо човешко, което да им придаде стреснато изражение. Тя произнесе с неясен, колеблив глас:

— Съжалявам, мадам.

Данил беше вече на крака и не изпускаше от очи жената, която лежеше на тревата. Д.Ж. се опитваше да стане със сподавен стон.

Данил се наведе за оръжията, но Гладиа го отпъди с гневно движение.

— Дай ми тези оръжия, момиче — каза тя.

— Да, мадам — каза жената.

Гладиа ги грабна, избра бластера и го подаде на Данил.

— Унищожи я, когато сметнеш за най-подходящо, Данил. Това е заповед. После подаде неврокамшика на Д.Ж. и добави: — Няма полза от това тук, освен срещу мен... или срещу вас. Добре ли сте?

— Не, не съм добре — измънка Д.Ж., докато потриваше единия си хълбок. — Да не искате да кажете, че тя е робот?

— А вие да не мислите, че някоя жена би могла да ви метне така?

— Нито една от жените, които съм срещал досега. Нали ви казах, че на Солария може да има специални работи, програмирани така, че да са опасни.

— Разбира се — студено отвърна Гладиа, — но щом съзряхте първото подобие на вашата представа за красива жена, моментално забравихте.

— Да, лесно е да се дават съвети, след като колата се е обърнала.

Гладиа изсумтя и се обърна отново към робота.

— Как се казваш, момиче?

— Наричат ме Лендъри, мадам.

— Стани, Лендъри.

Лендъри се изправи по същия начин, както и Данил малко преди това — сякаш беше на пружини. Схватката с Данил като че ли никак не ѝ бе навредила.

— Защо противно на Първия закон нападна тези хора? — попита Гладиа.

— Мадам — натърти Лендъри, — това не са човешки същества.

— И аз ли не съм човешко същество според теб?

— Не, мадам, вие сте човешко същество.

— Тогава, като човешко същество, аз определям тези двама мъже като човешки същества... Чуваш ли?

— Мадам — каза Лендъри малко по-меко, — това не са човешки същества.

— Те наистина са човешки същества, защото аз ти казвам, че са. Забранено ти е да ги нападаш или да ги нараняваш по какъвто и да било начин.

Лендъри стоеше безмълвно.

— Разбираш ли какво ти казвам? — Гладиа искаше да придаде на гласа си повече категоричност и сила, от което акцента ѝ също се усили.

— Мадам — каза Лендъри, — това не са човешки същества.

Данил се обърна тихо към Гладиа:

— Мадам, тя е получила толкова строги заповеди, че няма да можете лесно да им противодействате.

— Ще видим — задъхано рече Гладиа.

Лендъри се огледа. За краткото време на сблъсъка групичката работи се бе приближила до Гладиа и нейните двама спътници. Отзад се виждаха още два робота, които, реши Гладиа, не бяха от първата група. Не без известно усилие те мъкнеха някакво огромно и масивно устройство. Лендъри им направи знак и те ускори малко темпото.

— Роботи, спрете! — извика Гладиа.

Те спряха.

— Мадам, аз изпълнявам своите задължения — каза Лендъри. — Следвам инструкциите, които съм получила.

— Твое задължение, момиче, е да се подчиняваш на заповедите ми! — отсече Гладиа.

— Не можете да ми заповядате да не изпълнявам инструкциите, които съм получила!

— Данил, гръмни я! — каза Гладиа.

Впоследствие Гладиа съумя да разбере какво се бе случило. Данил реагираше много по-бързо, отколкото който и да било човек, при това той знаеше, че е изправен пред робот, по отношение на когото Трите Закона не забраняваха употребата на насилие. Но тя толкова приличаше на човек, че въпреки всичко Данил не можа напълно да преодолее забраната. Той се подчини на заповедта по-бавно, отколкото би трябвало.

Лендъри, чиято дефиниция за „човешко същество“ очевидно беше различна от тази на Данил, не се спря от външния му вид и се оказа по-бърза. Тя сграбчи бластера и двамата отново се вкопчиха един в друг.

Д.Ж. обърна неврокамшика с приклада напред и се втурна към тях. Удари я право по главата, но това не направи ни най-малко впечатление на робота, който с един ритник го преобърна във въздуха.

— Робот! Спри! — извика Гладиа. Беше вдигнала ръце със стиснати юмруци.

Лендъри изкрещя с оглушителния си контраалт:

— Всички вие! Елате при мен! Двете същества, които приличат на мъже, не са човешки същества. Унищожете ги, без да наранявате по какъвто и да било начин жената.

Ако човешката външност можеше да попречи на Данил, същото важеше в значително по-голяма степен за простите солариански роботи, които тръгнаха напред бавно и нерешително.

— Спрете! — изкрещя Гладиа. Роботите спряха, но заповедта не подейства ни най-малко на Лендъри.

Данил държеше здраво бластера, но се огъваше под натиска на очевидно по-силната Лендъри.

В отчаянието си Гладиа се огледа, сякаш се надяваше да намери някакво оръжие.

Д.Ж. правеше опит да се свърже по радиопредавателя.

— Повреден е — изсумтя той. — Май паднах върху него.

— Какво ще правим?

— Трябва да се доберем обратно до кораба. Бързо.

Гладиа отвърна:

— Тогава бягайте. Аз не мога да оставя Данил. — Тя се обърна глава към биещите се роботи и завика като обезумяла:

— Спри, Лендъри! Лендъри, Спри!

— Не трябва да спирам, мадам — каза Лендъри. — Имам изрични инструкции.

Пръстите на Данил бяха разтворени и бластерът отново се озова в ръцете на Лендъри.

Гладиа се хвърли пред Данил.

— Не трябва да нараняваш това човешко същество.

— Мадам — каза Лендъри, без да трепне, с бластер, насочен към Гладиа, — застанала сте пред нещо, което прилича на човешко същество, но не е. Наредено ми е да унищожавам подобни неща, щом ги видя. — После добави по-високо: — Дватамата носачи — към кораба!

Двата робота, мъкнещи масивното устройство, подновиха придвижването си напред.

— Спрете, работи! — извика Гладиа неистово и придвижването напред спря. Роботите потрепваха на място, сякаш хем се канеха да тръгнат, хем не успяваха.

— Не можеш да унищожиш моя приятел Данил, без да унищожиш мен, а ти сама признаваш, че съм човешко същество и следователно не бива да ме нараняваш — продължи Гладиа към Лендъри.

— Милейди, не бива да се оставяте да ви наранят в стремежа си да ме защитите — тихо каза Данил.

— Това е безполезно, мадам — отвърна Лендъри. — Лесно мога да ви преместя и да унищожа нечовешкото същество зад вас. Тъй като това може да ви нарани, най-учтиво ви моля да се отдръпнете доброволно.

— Трябва да го направите, милейди — настоя Данил.

— Не, Данил. Ще остана тук. Докато се разправя с мен, ти бягай!

— Не мога да бягам по-бързо от лъча на бластера, а ако се опитам, тя по-скоро ще стреля през вас, отколкото ще се откаже. Вероятно инструкциите са дотолкова строги. Съжалявам, милейди, че това ще ви причини нещастие.

И Данил вдигна съпротивляващата се Гладиа, после леко я пусна встрани.

Пръстът на Лендъри притисна спусъка, но така и не го натисна докрай. Тя замръзна неподвижно.

Гладиа със залитане успя да се попривдигне и да се изправи на крака. Д.Ж., който не бе помръднал от място по време на последната размяна на реплики, реши да се приближи до Лендъри. Данил спокойно протегна ръка и измъкна бластера от нейните пръсти, които не оказваха никаква съпротива.

— Струва ми се — каза Данил, — че този робот е дезактивиран завинаги.

Той я бутна лекичко и тя се строполи на земята като труп. Тялото, крайниците и главата ѝ останаха в приблизително същото положение, в което бяха и преди да падне. Ръката ѝ все още беше свита и стискаше невидим бластер, а показалеца ѝ лежеше върху невидим спусък.

Изад дърветата от едната страна на поляната, на която се бе разиграла драмата, се появи Жискар. Върху лицето му нямаше изписана и следа от някакво любопитство, макар че в думите му то можеше да се долови:

— Какво е ставало тук в мое отсъствие? — попита той.

27

По пътя към кораба напрежението постепенно спадна. Сега, когато безумният страх и вихрушката от събития бяха отминали, Гладиа изпитваше силно раздразнение и яд. Д.Ж. накуцваше доста зле и се наложи да вървят бавно — отчасти заради него, отчасти заради двата солариански робота, които продължаваха да мъкнат масивното си устройство и изнемогваха под тежестта му.

Д.Ж. погледна през рамо към тях.

— След като онзи надзирател излезе от строя, те вече се подчиняват на заповедите ми.

Гладиа процеди през зъби:

— Защо накрая не изтичахте да доведете помощ? Защо стояхте и безпомощно зяпахте?

— Ами — Д.Ж. се мъчеше да разговаря с безгрижния тон, който лесно можеше да докара, ако се чувстваше по-добре, — понеже отказахте да оставите Данил, не ми се щеше аз да влизам в ролята на страхливец.

— Глупак! Нищо не ме заплашваше. Тя нямаше да посмее да нарани мен.

— Мадам — каза Данил, — измъчвам се, като ви противореча, но мисля, че тя щеше да го направи, тъй като инструкциите да ме унищожи я притискаха все по-силно.

Гладиа се обърна към него разгорещено.

— А това беше най-хитрото, което можа да направиш ти! Да ме избуташ настрани! Сигурно си искал да бъдеш унищожен?

— Да, по-скоро това, отколкото да пострадате вие, мадам. Във всеки случай не успях да спра робота, защото реакциите ми бяха потиснати от нейната външна прилика с човек, а това показва, че мога да ви бъда от полза в твърде незадоволителни граници.

— Дори и да е така — каза Гладиа, — поне известно време тя щеше да се колебае дали да стреля в мен или не, тъй като аз съм човек, а междувременно ти можеше да ѝ отнемеш бластера.

— Не бих могъл да залагам вашия живот, мадам, върху нещо толкова несигурно като нейното колебание — отвърна Данил.

— А вие — отново се нахвърли Гладиа върху Д.Ж., без да покаже с нищо, че е чула думите на Данил, — изобщо не биваше да взимате бластера.

— Мадам — намръщи се Д.Ж., — отчитам факта, че всички ние бяхме на крачка от смъртта. Роботите нямат нищо против това, а аз съм свикнал с опасността. За вас обаче това беше едно ново и неприятно изживяване, затова сега се държите като дете. Прощавам ви — донякъде. Но моля ви, чуйте ме. По никакъв начин не можех да предвидя, че ще ми отнемат бластера толкова лесно. Ако не бях взел оръжието, надзирателката можеше да ме убие с голи ръце — също така бързо и резултатно, както и с оръжието. Нито пък имаше смисъл да бягам, ако ми позволите да отговоря на вашето предишно обвинение. Нямах никакви шансове да изпреваря изстрела. Сега моля продължавайте, щом се налага да си го изкарате, но аз нямам намерение да споря повече с вас.

Гладиа местеше поглед ту към Д.Ж., ту към Данил, накрая тихо рече:

— Предполагам, че в случая се държах неразумно аз. Много добре, повече никакви препратки.

Бяха стигнали до кораба. Щом ги видяха, от него заслизаха мъже. Гладиа забеляза, че са въоръжени.

Д.Ж. кимна на капитана втори ранг.

— Озер, надявам се, че виждаш какво носят тези два робота?

— Да, сър.

— Добре, накарай ги да го качат на борда. Занесете го в изолатора и го оставете там. После стаята да се заключи и повече да не се отключва — той понечи да се обърне, но се сети още нещо. — И Озер, веднага щом свършите, приготвяме кораба за отлитане.

— Да задържим ли и роботите, капитане? — попита Озер.

— Не. Те са прекалено прост модел, не си струва, а при създадите се обстоятелства това може да предизвика нежелателни последиствия. Уредът, който носят, е много по-ценен от тях самите.

Жискар наблюдаваше бавното и внимателно пренасяне на уреда в кораба.

— Капитане, подозирам, че това представлява опасен предмет — каза той.

— И аз имам такова чувство — отвърна Д.Ж. — Подозирам, че щяха да унищожат кораба малко след нас.

— С това ли? — възкликна Гладиа. — Какво е то?

— Не съм убеден, но мисля, че е ядрен мултипликатор. Виждал съм експериментални модели на Бейлиуърлд, а това ми изглежда като голямото им братче.

— Какво представлява ядреният мултипликатор?

— Както личи от името му, лейди Гладиа, той представлява уред, който ускорява ядрения синтез.

— Как го прави?

Д.Ж. сви рамене.

— Не съм физик, милейди. Свързано е с потока от W-частици, които участват в слабите взаимодействия. Това е всичко, което знам по въпроса.

— В какво се изразява действието му?

— Ами, представете си, че корабът разполага с енергийно хранене, както в нашия случай например. От резервоара с водородно гориво непрекъснато се отделя малък брой свръхгорещи протони, които се сливат, при което се отделя енергия. Отделно се нагрява и допълнително количество водород, за да се образуват

свободни протони, които след като се нагреят достатъчно, също се сливат и така производството на енергия се поддържа постоянно. Ако W-частиците от ядрения мултипликатор се срещнат със сливащите се протони, синтезът се ускорява и започва да се отделя повече топлина. В резултат на отделената топлина се засилва и производството на протони. Те започват да се сливат по-бързо, отколкото трябва, а тяхното сливане се съпровожда с отделянето на още и още топлина. Получава се порочен кръг, по който въртенето се усилва и усилва. За една нищожна част от секундата в ядрения синтез се включва достатъчно количество от горивото, за да се образува една малка термоядрена бомба, при което целият кораб заедно с всичко на борда се изпарява.

Гладия изглеждаше потресена.

— Няма ли да се възпламени всичко? Няма ли да се взриви цялата планета?

— Мисля, че няма такава опасност, мадам. Протоните трябва да са свръхгорещи и в процес на синтез. Студените протони не могат да се включат в процеса, дори когато е налице максималното ускорение, което се създава с подобен уред. Или поне с такова впечатление останах от една лекция, на която присъствах. И доколкото знам, това засяга само водорода. Дори в случая със свръхгорещите протони произведената топлина не се увеличава безкрайно. Температурата спада с отдалечаването от лъча на мултипликатора, така че синтезът се стимулира само в известни граници. Достатъчни, за да се унищожи корабът, разбира се, но и дума не може да става за взривяване на богатите на водород океани например, дори и част от тях да е била свръхнагрята. Да не говорим, ако е студена.

— Ами ако неволно включат машината в склада...

— Не мисля, че това може да стане — Д.Ж. разтвори дланта си и показва някакво двусантиметрово кубче от полиран метал. — Ако съдя от малкото, което знам, това е активатор, без който ядреният мултипликатор не става за нищо.

— Сигурен ли сте?

— Не съм, но просто се налага да поемем риска, защото трябва да закарам онова нещо на Бейлиуърлд. А сега да се качваме.

Гладия тръгна с двата си робота по мостика към кораба. Д.Ж. ги последва, разменяйки пътем няколко реплики с офицерите си.

Накрая се обърна към Гладиа. Умората му явно започваше да си личи.

— Ще са ни необходими няколко часа, за да качим всички съоръжения на борда и за да се приготвим за отлитане, а всяка минута може да се окаже фатална.

— Фатална?

— Надали мислите, че онази ужасна жена е била единствената по рода си на Солария. Нито пък този ядрен мултипликатор. Предполагам, че ще им е нужно известно време — може би доста, за да докарат тук други хуманоидни роботи с ядрени мултипликатори, но ще трябва да им отпуснем колкото се може по-малко аванс. А междувременно, мадам, да отидем във вашата каюта и да уредим една важна работа.

— За каква важна работа става дума, капитане?

— Ами — започна Д.Ж., докато с жест ги подканваше да побързат, — предвид на това, че може да съм станал жертва на измяна, смятам да проведа едно неофициално разследване.

28

Д.Ж. се отпусна на стола с шумно стенание.

— Имам нужда най-вече от един горещ душ, един масаж и едно хубаво хапване, след което да дремна малко, но всичко това ще трябва да почака, докато излетим. Същото важи и за вас, мадам. Някои неща обаче не търпят отлагане... Моят въпрос е следният. Къде беше ти, Жискар, докато ние останалите бяхме изправени пред такава голяма опасност?

— Капитане, струваше ми се, че ако на планетата са останали само роботи, те не биха представлявали някаква опасност — отвърна Жискар. — Още повече, че Данил остана с вас.

— Капитане — намеси се Данил, — аз бях съгласен Жискар да отиде на разузнаване, а аз да остана с мадам Гладиа и с вас.

— Значи вие двамата бяхте съгласни, така ли? — сръза го Д.Ж. — Посъветвахте ли се и с някой друг?

— Не, капитане — отвърна Жискар.

— Щом си бил толкова сигурен, че роботите са безобидни, Жискар, как тогава да си обясним факта, че са унищожени два кораба?

— Струваше ми се, капитане, че някъде на планетата трябва да са останали човешки същества, които обаче биха направили всичко възможно да не ги видите вие. Искях да разбера къде се крият и какво правят. Опитвах се да ги намеря, като претърсвах наоколо колкото се може по-бързо и разпитвах всички срещнати роботи.

— Намери ли някакви хора?

— Не, капитане.

— Провери ли къщата, от която излезе надзирателката?

— Не, капитане, но бях сигурен, че вътре няма хора. И продължавам да смятам така.

— Вътре е била надзирателката.

— Да, капитане, но надзирателката беше робот.

— Опасен робот.

— За съжаление, капитане, не успях да разбера това.

— Съжаляваш, така ли?

— Използвам този израз, капитане, за да опиша състоянието на позитронните си вериги, което ми се струва, че има грубо съответствие със значението на термина за човешките същества.

— Как така не си разбрал, че роботът може да е опасен?

— Според Трите закона на роботиката...

Гладия го прекъсна:

— Стига толкова, капитане. Жискар знае само онова, което е програмиран да знае. Нито един робот не може да представлява опасност за човешките същества, освен ако между тях не се е завързала кървава разправа, която се налага да бъде спряна. В подобна ситуация Данил и Жискар несъмнено биха ни защитили с минимални последиствия за останалите.

— Така ли било? — Д.Ж. се плесна по бузата, после продължи: — Данил добре ни защити. Срещу нас имаше работи, а не хора, така че не е имало никакъв проблем да реши кого и до каква степен да защитава. Но той ни демонстрира удивителна неспособност да се справи, особено като се има предвид, че Трите закона не му пречат да наранява работи. Жискар остана във играта и се появи точно в момента, в който всичко свърши. Може би между роботите съществува някаква солидарност? Може би когато защитават хората от

себеподобните си, те изпитват нещо сходно на онова, което Жискар нарича „съжаление“, и вероятно не успяват... или се разсейват...

— Не! — избухна Гладиа.

— Не? — отекна Д.Ж. — Е, аз не претендирам, че съм специалист по роботика. Може би вие, лейди Гладиа?

— Не съм никакъв специалист по роботика — задъхано говореше Гладиа, — но цял живот съм живяла с роботи. Правите абсурдни предположения. Данил беше готов да даде за мен живота си и Жискар би направил същото.

— Всеки робот ли би направил същото?

— Разбира се.

— Обаче онази надзирателка, онази Лендъри, беше готова да ме нападне и унищожи. Да приемем, че по някакви неведоми пътища тя е успяла да разбере, че въпреки своята външност Данил не е нищо друго освен един робот като нея — въпреки външността му. Затова не е имала никакви задръжки, когато е трябвало да го нападне. Но как ще ми обясните факта, че тя се нахвърли върху мен, който съм несъмнено човек? Пред вас се поколеба, признавайки, че сте човек, но не и пред мен. Как така един робот ще прави разлика между нас двамата? Може би все пак не е била робот?

— Разбира се, че беше — отвърна Гладиа. — Няма никакво съмнение. Но... истината е, че и аз не знам защо тя се държа така. Никога досега не съм чувала за подобно нещо. Единственото, което мога да предположа, е, че соларианците са успели да конструират хуманоидни роботи без защитата на Трите закона. Макар че бих могла да се закълна във всичко, че соларианците последни от всички космолити биха го направили. Те са толкова малобройни в сравнение с техните собствени роботи, че са напълно зависими от тях — в много по-голяма степен от всички останали космолити. А затова и се страхуват повече от тях. Във всички солариански роботи задължително се вграждаше раболепие и дори малко глупост. На Солария Трите закона бяха по-силни откъдето и да било другаде, а не по-слаби. Но не мога да измисля никакво друго обяснение за Лендъри, освен че Първият закон е бил...

— Моля да ме извините, мадам Гладиа, че ви прекъсвам — каза Данил. — Ще ми разрешите ли да направя един опит да обясня поведението на надзирателката?

— Мисля, че друго не ни остава — сардонично отбеляза Д.Ж. — Един робот познава роботите най-добре.

— Сър — започна Данил, — ако не вникнем в поведението на надзирателката, може никога да не се окажем в състояние да вземем мерки срещу опасността, която дебне на Солария. Мисля, че аз разполагам с обяснение за нейното поведение.

— Давай нататък — каза Д.Ж.

— Надзирателката — продължи Данил — не предприе моментално мерки срещу нас. Известно време тя стоеше и само ни наблюдаваше, като очевидно се колебаеше какво да прави. Когато вие, капитане, се приближихте и я заговорихте, тя заяви, че не сте човешко същество, и в същия миг ви нападна. Когато се намесих аз и извиках, че тя е робот, тогава тя заяви, че и аз не съм човешко същество, и също моментално ме нападна. Когато обаче се приближи лейди Гладия и започна да ѝ се кара, надзирателката я прие за човешко същество и се остави известно време под неин контрол.

— Да, спомням си всичко много добре, Данил. Но какво означава това?

— Струва ми се, капитане, че е възможно да се промени коренно поведението на някой робот, без изобщо да се закачат Трите закона, при условие че например се измени дефиницията за човешко същество. В края на краищата, човешко същество е само една дефиниция.

— Така ли? А какво е човешко същество според теб?

Данил не се впрягаше от проявата или липсата на сарказъм.

— При моето конструиране в мен са вложили пълното описание на външността и поведението на човешките същества, капитане. За мен човешко същество означава всичко, което отговаря на това описание. Така например вие имате съответната външност и поведение, докато надзирателката имаше само външността.

От друга страна, ключовият момент при надзирателката беше речта. Соларианският акцент е много специфичен и за нея онова, което прилича на човешко същество, се е дефинирало като такова само ако говори по съответния начин. Очевидно всички останали, които изглеждат като човешки същества, но не говорят със солариански акцент, е трябвало да бъдат унищожавани без колебание, както и всеки кораб с подобни същества на борда.

— Може би си прав — замислено рече Д.Ж.

— Вие говорите със заселнически акцент, капитане, който е не по-малко специфичен от соларианския, но двата акцента са твърде далеч един от друг. Щом заговорихте, вие се определихте пред надзирателката като нечовек, което тя обяви и ви нападна.

— А ти говориш с аврориански акцент, но тя се нахвърли и върху теб.

— Да, капитане, но лейди Гладиа говореше с неподправен солариански акцент и беше призната за човек.

Известно време Д.Ж. мълчаливо премисли нещата, после каза:

— Това разиграване е опасно дори за самите онези, които биха се възползвали от него. Ако по една или друга причина някой соларианец се обърне към такъв робот с акцент, който роботът класифицира като престорен, този соларианец моментално ще бъде нападнат. Ако бях тукашен, щеше да ме е страх да се приближавам до тия роботи. Като нищо щях да се престарavam с произношението, което би могло да ме погуби.

— Съгласен съм, капитане — каза Данил. — Предполагам, че именно поради това производителите на роботи обикновено не стесняват дефиницията за човешко същество, а я оставят възможно най-широка. Соларианците обаче са напуснали планетата. И най-доброто доказателство за това е именно фактът, че роботите-надзиратели са програмирани по този опасен начин. Очевидно в този момент соларианците имат само една-единствена грижа — да не допуснат на планетата им да стъпи някой друг.

— Дори не и други космолити?

— Подозирам, капитане, че би било трудно да се дефинира човешкото същество по такъв начин, че определението да включва десетките различни видове диалекти на Външните светове, като в същото време да изключва безбройните заселнически наречия. Вкарването на дефиницията със специфичния солариански диалект е достатъчно трудно само по себе си.

— Ти наистина си много интелигентен, Данил — отбеляза Д.Ж.
— Разбира се, аз не съм привърженик на роботите, но не заради самите тях, а заради пагубното им влияние върху обществото. Но ако имах до себе си робот като теб, както някога Праотецът...

— Опасявам се, че няма да стане, Д.Ж. — прекъсна го Гладиа. — Данил не е нито подарък, нито се продава, нито пък може лесно да ми бъде отнет със сила.

Д.Ж. вдигна ръка и се усмихна.

— Само се бях размечтал, лейди Гладиа. Уверявам ви, че според законите на Бейлиуърлд е немислимо да притежавам робот.

— Ще ми позволите ли, капитане — неочаквано каза Жискар, — да добавя няколко думи?

— А, стигнахме и до робота, който се скъта и цъфна чак накрая, когато всичко мина.

— Съжалявам, че нещата ви изглеждат така, както ги описахте. При все това ще ми разрешите ли, капитане, да добавя няколко думи?

— Е добре, карай.

— Изглежда, капитане, че постъпихте съвсем правилно, като решихте да вземете лейди Гладиа със себе си на тази експедиция. Ако тя не беше тук и ако вие бяхте дръзнали да разузнавате само с членове на екипажа, всички щяхте да сте мъртви, а корабът — унищожен. Единствено фактът, че лейди Гладиа владее соларианския диалект, както и нейният кураж при сблъсъка с надзирателката, промениха изхода за вас.

— Не е така — възрази Д.Ж., — защото всички щяхме да загинем, може би дори и лейди Гладиа, ако по някаква щастлива случайност надзирателката не се дезактивира спонтанно.

— Това не беше никаква щастлива случайност, капитане — отвърна Жискар. — Шансовете някой робот да се дезактивира спонтанно са изключително нищожни. Дезактивирането настъпва вследствие на някакви причини и аз мога да ви предложа една от възможните. Лейди Гладиа е заповядала на робота да спре на няколко пъти, както ми каза приятелят Данил, но роботът е действал съобразно по-силни инструкции.

Независимо от това, капитане, действията на лейди Гладиа са притъпили решимостта на робота. Фактът, че лейди Гладиа е била несъмнено човешко същество дори според дефиницията на надзирателката, както и фактът, че е действала по начин, по който да принуди Лендъри да я нарани или дори убие, са допринесли още повече за това. Така че в решаващия момент двете противоположни изисквания — да унищожи нечовешките същества и да избегне

насилието върху човешките — са се уравнили и роботът е застинал на място, неспособен да направи каквото и да било. Веригите му са изгорели.

Гладиа озадачено сбърчи вежди.

— Но... — започна тя, без да довърши.

Жискар продължи:

— Струва ми се, че би било добре да информирате екипажа за всичко станало. Тяхното недоверие към лейди Гладиа може да се стопи, ако изтъкнете, че нейната съобразителност и смелост са спасили живота на всички. Това би могло също така да ви създаде славата на изключително прозорлив мъж, който в случая е настоявал да вземете дамата противно на мнението на вашите собствени подчинени.

Д.Ж. се заля от неудържим смях.

— Лейди Гладиа, сега разбирам защо не искате да се разделяте с тези роботи. Те не отстъпват на хората не само по интелигентност, но и по хитрост. Моите поздравления, че ги имате... А сега, ако не възразявате, ще трябва да поразмърдам екипажа. Не искам да оставаме на Солария нито минута повече от необходимото. И ви обещавам, че дълго никой няма да ви безпокои. Зная, че се нуждаете от освежаване и почивка не по-малко от мен.

След като Д.Ж. си отиде, Гладиа постоя, изгубена в мислите си. После се обърна към Жискар на обикновен аврориански, който представляваше жаргон на стандартния галактически и трудно можеше да бъде разбран от чужденец.

— Жискар, какви бяха тия щуротии с изгорелите вериги?

— Милейди — отвърна Жискар, — изказах това само като предположение и нищо повече. Стори ми се важно да изтъкна вашата роля в унищожаването на надзирателката.

— Но как реши, че той ще повярва, че един робот може да изгърми толкова лесно?

— Той разбира много малко от роботи, мадам. Може да търгува с тях, но всъщност идва от един свят, където те не се използват.

— Затова пък аз разбирам доста, както и ти. Надзирателката изобщо не даваше никакви признаци на верижно балансиране — нито заекваше, нито трепереше, нито имаше други проблеми. Тя просто... спря.

— Мадам — каза Жискар, — тъй като не знаем с какви точно спецификации е била проектирана надзирателката, може би ще трябва да се задоволим с неведението относно логичната обосновка на нейното изключване.

Гладиа поклати глава.

— Въпреки това, много е странно.

ЧАСТ ТРЕТА БЕЙЛИУЪРЛД

ГЛАВА 8

ПЛАНЕТАТА НА ЗАСЕЛНИЦИТЕ

29

Корабът на Д.Ж. бе отново в космоса, заобиколен от неизменния вакуум без начало и без край.

На Гладиа ѝ се стори, че излитането им отне цяла вечност. Тя така и не успя да се пребори с напрежението, изтръпнала, че всеки миг може да се появи и втори робот с ядрен мултипликатор. Мисълта, че щеше да умре бързо и неусетно, не я утешаваше кой знае колко. Нервното напрежение развали удоволствието ѝ от душа, наред с удоволствието от разнообразните други възможности за постигане на относителен комфорт.

Едва след като излетяха и след като се разнесе мекото, приглушено бръмчене от протонните двигатели на кораба, тя се отпусна и заспа. Колко странно, помисли си тя, докато се унасяше, че космосът може да ѝ се струва по-безопасен от планетата на нейната младост, че сега напуска Солария за втори път с много по-силно чувство на облекчение от първия.

Но Солария вече не представляваше планетата на нейната младост. Това беше свят, лишен от хора и охраняван от някаква тяхна изопачена пародия — от хуманоидни роботи, които превърнаха в посмешища деликатния Данил и изпълнения със загриженост Жискар.

Най-сетне тя заспа и докато спеше, Данил и Жискар, които неизменно я пазеха, имаха възможност отново да си поговорят.

— Приятелю Жискар — каза Данил, — сигурен съм, че ти унищожи надзирателката.

— Очевидно нямаше друг избор, приятелю Данил. Беше чиста случайност, че пристигнах навреме, защото бях изцяло погълнат от търсенето на човешки същества, от които така и не открих следа. А нямаше да схвана какво става, ако лейди Гладиа не беше толкова разярена и отчаяна. Усетих това още отдалеч и затова се завтекох към

вас — точно в последния момент. В този смисъл лейди Гладиа наистина спаси положението, поне що се отнася до живота на капитана и твоето оцеляване. Смятам, че все пак щях да успея да спася кораба, дори и да бях закъснял за вас — той помълча и добави: — Но щеше да ми се стори крайно недостатъчно, приятелю Данил, ако не бях дошъл навреме, за да те спася.

— Благодаря ти, приятелю Жискар — отвърна Данил със сериозен и тържествен вид. — Радвам се, че човешката външност на надзирателката не ти е попречила. Но пък забави моите реакции, както моята външност — нейните.

— Приятелю Данил, нейната физическа външност нямаше никакво значение за мен, защото можех да проникна в мислите ѝ. Те бяха толкова ограничени и така коренно различни от многообразието на човешките, че изобщо не ми се наложи да я проверявам за положителен резултат. Отрицателният резултат от проверката дали е човешко същество беше толкова очевиден, че веднага пристъпих към действия. Всъщност осъзнах какво съм направил едва след като всичко вече бе свършило.

— Помислих си, че е било така, приятелю Жискар, но ми трябваше потвърждение, за да съм сигурен, че не се заблуждавам. Мога ли в такъв случай да приема, че не усещаш никакво притеснение от факта, че си убил на пръв поглед едно човешко същество?

— Никакво, защото това беше робот.

— Струва ми се, че ако бях успял да я унищожа, щях да страдам от известни затруднения в свободния позитронен поток. Независимо колко ясно щях да съзнавам, че тя е робот.

— Не е възможно, приятелю Данил, да се пренебрегне човешката външност, ако тя е единственият критерий. Зрителното възприятие е много по-непосредствено от дедуктивното. Успях да се абстрахирам от нейната физика единствено благодарение на факта, че можех да видя и да се съсредоточа върху умствените ѝ структури.

— Как мислиш, че щеше да се почувства надзирателката, ако ни беше унищожила — съдейки по нейните умствени структури?

— Бяха ѝ дали изключително строги нареждания, а във веригите ѝ нямаше никакво съмнение, че съгласно нейната дефиниция ти и капитанът не сте човешки същества.

— Но тя можеше да унищожи и мадам Гладиа.

— Не можем да сме сигурни в това, приятелю Данил.

— Ако тя го беше направила, приятелю Жискар, щеше ли да оцелее? Можеш ли да прецениш по някакъв начин?

Жискар потъна в мълчание. Накрая каза:

— Нямах достатъчно време да изследвам мисловните схеми. Не знам как щеше да реагира, ако беше убила мадам Гладиа.

— Ако се поставя на нейно място — гласът на Данил трепна и леко се снижи, — ми се струва, че бих могъл да убия някой човек, за да спася живота на друг. Ако по някакви причини сметна, че това се налага. Подобно действие обаче би било трудно и пагубно. Но да убия човек само за да унищожа нещо, което съм решил, че не е човешко същество, би било направо немислимо.

— Тя само заплашваше. Не изпълни закана си.

— Но щеше ли да го направи, приятелю Жискар?

— Откъде да знаем, след като нямаме представа какво точно са й наредили?

— Възможно ли е инструкциите да обезсилят Първия закон до такава степен?

— Сега разбирам — отвърна Жискар, — че с целия разговор си преследвал именно този въпрос. Съветвам те да спреш.

Данил упорито продължи:

— Ще се изразя условно, приятелю Жискар. Определено нещата, които не могат да се представят като факт, могат да се опишат с въображение. Ако инструкциите се подплатят с известни дефиниции и условия, ако се прецизират достатъчно категорично, щеше ли да е възможно убийството на едно човешко същество да се извърши поради по-маловажни причини в сравнение със спасяването на живота на друго човешко същество?

— Не зная — с безизразен глас отвърна Жискар, — но подозирам, че би могло.

— Но ако твоите подозрения са оправдани, излиза, че при наличието на някои специфични условия Първият закон може да бъде заобиколен. В такъв случай Първият закон, а следователно и останалите два биха могли да бъдат видоизменени до такава степен, че все едно почти да не съществуват. Тогава те няма да са абсолютни, а ще зависят от прищевките на онези, които проектират роботите.

— Достатъчно, приятелю Данил — каза Жискар. — Стига толкова.

— Остава ми още една стъпка, приятелю Жискар — не се предаваше Данил. — Колегата Илайджа би я направил.

— Той беше човешко същество. Можеше да си го позволи.

— Аз трябва да опитам. Ако законите на роботиката — дори и Първият закон — не са абсолютни и ако хората могат да ги променят, тогава евентуално, при съответните условия, ние самите бихме могли да ги про...

Той спря.

— Спри — едва чуто каза Жискар.

— Спирам — гласът на Данил прозвуча странно дрезгав.

Проточи се тягостна тишина. Смущенията в позитронните им вериги затихнаха много трудно.

Накрая Данил каза:

— Възниква и друг въпрос. Надзирателката беше опасна не само поради своя набор от специфични инструкции, но и поради външния си вид. Това потисна моите реакции, а вероятно и тези на капитана. Можеше да обърка и да излъже човешките същества като цяло, както аз несъзнателно подведох космонавта първи ранг Нис. Отначало той очевидно не съзнаваше, че съм робот.

— И какво следва от това, приятелю Данил?

— На Аврора бяха създадени хуманоидни роботи под ръководството на д-р Амадирос, след като д-р Фастълф предостави своите разработки.

— Това е добре известно.

— Какво е станало с тези хуманоидни роботи?

— Проектът се провали.

— Това е добре известно — на свой ред отвърна Данил. — Но не отговаря на въпроса. Какво е станало с тези хуманоидни роботи?

— Би могло да се предположи, че са унищожени.

— Едно такова предположение не е непременно вярно. Дали наистина са били унищожени?

— Би било най-разумното решение на въпроса. Какво друго остава в случай на провал?

— Откъде знаем, че производството на хуманоидни роботи се е провалило? Само от факта, че те изчезнаха.

— Щом са изчезнали и са унищожени, това не е ли достатъчно?

— Не съм казал, че са били „унищожени“, приятелю Жискар. Не знаем дали е така. Знаем само, че са изчезнали.

— Но защо да изчезват, освен ако не са били несполучлив опит?

— Ами ако не е имало провал, значи ли това, че не е имало други причини те да изчезнат?

— Не мога да измисля нито една такава причина, приятелю Данил.

— Помисли пак, приятелю Жискар. Не забравяй, че става дума за хуманоидни роботи, които, както вече решихме, биха могли да представляват опасност дори само заради външния си вид. В предишния си разговор стигнахме до извода, че на Аврора се подготвя план за ликвидиране на заселниците — пълно и с един удар. Решихме, че този план трябва да е насочен срещу планетата Земя. Дотук всичко е вярно, нали?

— Да, приятелю Данил.

— Не е ли възможно тогава в центъра на този план да стои д-р Амадирос? Неговата антипатия към Земята се прояви недвусмислено през последните двайсет десетилетия. А ако д-р Амадирос е конструирал хуманоидни роботи, къде може да ги е изпратил, щом са изчезнали? Не забравяй, че щом експертите по роботика на Солария могат да изопачат Трите закона, същото могат да направят и експертите на Аврора.

— Да не искаш да кажеш, приятелю Данил, че хуманоидните роботи са били изпратени на Земята?

— Точно така. За да могат да подвеят земляните с хуманоидната си външност и да осъществят онова, което д-р Амадирос е замислил като удар срещу Земята.

— Нямах никакви доказателства.

— Но е възможно. Замисли се за аргументите ми.

— Ако това е така, ще трябва да отидем на Земята. Ще трябва да сме там, за да предотвратим някак катастрофата.

— Да, така е.

— Но ние не можем да отидем, освен ако не отиде и лейди Гладиа, а това е малко вероятно.

— Ако успееш да внушиш на капитана да закара кораба на Земята, мадам Гладиа няма да има избор.

— Не мога да го направя, без да му навредя — възрази Жискар.
— Той е решил твърдо да отиде на собствената си планета Бейлиуърлд. Ще трябва да го насочим към Земята — ако успеем — след като свърши каквото е намислил на Бейлиуърлд.

— После може да е твърде късно.

— Нищо не мога да направя. Не бива да причинявам вреда на едно човешко същество.

— Ако стане много късно... Приятелю Жискар, помисли си само какво ще означава това!

— Не мога да мисля какво ще означава. Знам само, че не мога да причиня вреда на едно човешко същество.

— Значи Първият закон не е достатъчен и трябва...

Той не можа да продължи и двата робота изпаднаха в безпомощно мълчание.

30

Бейлиуърлд бавно растеше пред тях. Гладиа следеше напрегнато очертанията на екрана в каютата си — за първи път в живота си виждаше Заселническа планета.

Бе направила опит да се възпротиви на тази част от пътуването в мига, в който Д.Ж. ѝ бе казал накъде са тръгнали, но капитанът бе присвил рамене и бе избухнал в смях.

— А вие какво сте очаквала, милейди? Нали трябва да замъкна това ваше оръжие — той леко наблегна на думата „ваше“ — на моите хора. Пък и трябва да им докладвам.

Гладиа хладно отвърна:

— Получихте разрешение от Съвета на Аврора да ме вземете с вас на Солария, но при условие че ще ме върнете обратно.

— Всъщност това не е така, милейди. Може и да е имало някаква неофициална уговорка в този смисъл, но нищо не е документирано. Няма официално споразумение.

— Аз щях да се чувствам обвързана от една неофициална уговорка, Д.Ж., както и всеки друг цивилизован човек.

— Не се и съмнявам, мадам Гладиа, но ние, Търговците, се опираме на парите и подписите под юридически документи. Никога и

при никакви обстоятелства не бих си позволил да наруша писмен договор или да откажа да направя нещо, за което са ми платили.

Гладиа вирна брадичка.

— Да не би това да е намек, че трябва да ви платя, за да ме върнете вкъщи?

— Мадам!

— Хайде, хайде, Д.Ж. Не си хабете фалшивите изблици на възмущение. Ако ще бъда затворник на вашата планета, по-добре ми го кажете направо и ми обяснете защо. Искам да знам какво ме чака.

— Не сте затворник и няма да бъдете. Всъщност имам намерение да спазя неофициалната уговорка. Наистина ще ви закарам вкъщи — накрая. Преди това обаче трябва да отида на Бейлиуърлд, а вие трябва да дойдете с мен.

— Защо трябва да идвам с вас?

— Хората на моята планета ще искат да ви видят. Вие сте героинята от Солария. Вие ни спасихте. Не можете да ги лишавате от възможността да си съдерат гърлата до прегракване заради вас. Да не говорим, че сте били добри приятели с Праотеца.

— Какво изобщо знаят... или си въобразяват, че знаят, за нас двамата? — рязко попита Гладиа.

Д.Ж. се ухили.

— Нищо компрометиращо, уверявам ви. Вие сте легенда, а легендите винаги надхвърлят рамките на реалността — признавам, че във вашия случай това не би било трудно — и винаги представят нещата в по-благородна светлина. По принцип не бих искал да идвате на планетата именно заради несъответствието с легендата. Не сте нито достатъчно висока, нито достатъчно красива, нито достатъчно величествена. Но когато се разчуе историята със Солария, внезапно ще се окаже, че отговаряте на всички изисквания. Дори може да не ви пуснат да си отидете. Не забравяйте, че става дума за Бейлиуърлд — планетата, на която преданията за Праотеца се възприемат много по-сериозно, отколкото навсякъде другаде. А вие сте част от тези предания.

— Няма да допусна това да послужи като претекст за задържането ми.

— Обещавам ви, че няма. И ви обещавам, че ще ви върна вкъщи... при първа възможност... при първа възможност.

Гладиа не остана толкова възмутена, колкото смяташе, че има пълното право да се почувства. Наистина ѝ се щеше да види как изглежда една Заселническа планета, пък и в края на краищата нали това беше планетата на Илайджа Бейли. Синът му я бе основал. Той самият бе прекарал тук последните десетилетия от живота си. На Бейлиуърлд щеше да е останала някаква частица от него — името на планетата, неговите потомци, легендата за него.

Гладиа не искаше да изтърве нищо от гледката. Стоеше, гледаше... и си мислеше за Илайджа.

31

Гледката обаче не ѝ предлагаше кой знае какво и тя се чувства разочарована. Не можеше да се види почти нищо през дебелия слой облаци, който покриваше планетата. Съдейки по своя относително малък опит в космическите пътувания, Гладиа реши, че облачната обвивка е по-плътна от нормалното за една населена планета. Оставаха броени часове до кацането и...

Сигналната лампичка светна и Гладиа припряно натисна копчето „Изчакайте“. След миг-два натисна и „Влезте“.

Д.Ж. влезе усмихнато.

— Неподходящ момент, милейди?

— Не бих казала — отвърна Гладиа. — Въпрос на време, за да си сложа ръкавиците и филтъра за носа. Предполагам, че ще ми се наложи изобщо да не ги свалям, макар че е много досадно, пък и не знам защо вече не се притеснявам толкова много от инфекции.

— Близостта поражда презрение, милейди.

— Да не го наричаме презрение — отвърна Гладиа с усмивка.

— Благодаря ви — каза Д.Ж. — Скоро ще се приземим, мадам, затова ви нося един предпазен костюм, стерилизиран и запечатан в този найлонов плик, което гарантира, че повече не е бил докосван от чужди ръце. Лесно се облича. Няма да имате никакви проблеми и ще видите, че ще ви скрие цялата, освен очите и носа.

— Само за мен ли, Д.Ж.?

— О, не, милейди. Всички се обличаме така, когато излизаме навън по това време на годината. В момента в столицата ни е зима и е

студено. Живеем на доста мразовита планета — гъста облачност, обилни валежи, много сняг.

— Дори и в тропическите райони?

— Не, там обикновено е горещо и сухо. Но населението е съсредоточено в по-студените области. По̀ ни харесва. Ободрява и стимулира. Моретата изобилстват от земни форми на живот, които са били пренесени тук в началото, така че рибите и другите морски животни имат подходяща среда и безпрепятствено се размножават. Съответно не страдаме от недостиг на храна, въпреки че земеделието е слабо развито и нямаме никакви изгледи да се превърнем в житницата на Галактиката... Летата са кратки, но доста горещи, и тогава плажовете се препълват, макар че сигурно ще ви се сторят скучни, защото нудизмът е строго забранен.

— Изглежда доста особен климат.

— Въпрос на съотношение суша-море, на малко по-ексцентрична орбита и на някои други неща. Честно казано, това не ме вълнува особено — той сви рамене. — Нямам интереси в тази област.

— Вие сте Търговец. Предполагам, че рядко се задържате на планетата.

— Наистина, ала не съм станал Търговец, за да избягам. Тук ми харесва. Но сигурно щеше да ми харесва по-малко, ако оставах за повече. В този смисъл суровите условия на планетата играят важна роля — поощряват търговията. На Бейлиуърлд мъжете претърсват моретата за храна, а между броденето по море и броденето в космоса има известна прилика. Бих казал, че най-малко една трета от всички Търговци, които кръстосват космоса, са бейлинчани.

— Звучи ми почти маниакално, Д.Ж. — подхвърли Гладиа.

— Така ли? Аз пък мисля, че просто съм в чудесно настроение. И имам защо. Вие също.

— Нима?

— Не е ли очевидно? Измъкнахме се живи от Солария. Разбрахме в какво точно се състои дебнещата там опасност. Успяхме да се доберем и до едно необикновено оръжие, което би трябвало да заинтересува нашите военни. А вие ще бъдете героинята на Бейлиуърлд. Правителствените кръгове на планетата са запознати вече в общи линии със събитията и с нетърпение очакват да ви поздравят. Като стана дума, вие сте героинята и на този кораб. Почти не остана

мъж, който да не се кандидатира да ви донесе лично този костюм. Всички горят от нетърпение да ви видят отблизо и да се окъпят в аурата ви, така да се каже.

— Сериозна промяна — сухо отбеляза Гладиа.

— Определено. Нис — онзи, когото Данил наби...

— Много добре си спомням, Д.Ж.

— Няма търпение да ви се извини. И да доведе четиримата си приятели, за да се извинят и те. И да сръга пред вас онзи, който е правил непристойните забележки. Той не е лош човек, милейди.

— Не се съмнявам. Предайте му, че му прощавам и че случаят е забравен. А ако се наемате да уредите нещата, преди да слезем, аз... ще си стиснем ръцете с него и евентуално с някои от останалите. Но не им позволявайте да се тълпят около мен.

— Разбирам, но не мога да ви гарантирам, че в Бейлитаун — столицата на Бейлиуърлд — ще успеете да избягате от тълпите. Нищо не е в състояние да спре правителствените служители, които са решили да натрупат политически дивиденди, като застанат на видно място до вас — небрежно приведени и с широка усмивка към тълпата.

— Йосафате! Както би казал вашият Праотец.

— Не бива да го казвате, след като се приземим, мадам. Този израз е запазена марка за него. Смята се за проява на лош вкус, ако бъде изречен от някой друг... Ще има речи и приветствия, и всевъзможни други нищо незначещи формалности. Съжалявам, милейди.

— Мога да мина и без тях, но предполагам, че няма начин да ги спрем — замислено каза Гладиа.

— Никакъв, милейди.

— Колко време ще продължи това?

— Докато им омръзне. Няколко дни, предполагам, но ще има известно разнообразие.

— А колко време ще останем на планетата?

— Докато на мен ми омръзне. Съжалявам, милейди, но имам да свърша много работи... да навестя разни места... да се видя с някои приятели...

— Да се полюбя с някои жени...

— Нищо човешко не ми е чуждо — отвърна Д.Ж. с широка усмивка.

— Не бих казала, че сте се разчувствал.

— Това ми е слабото място. Не мога насила да се разчувствам.

— Но и не страдате от излишно благоразумие — усмихна се Гладиа.

— Никога не съм го твърдял. Както и да е, трябва да се съобразявам освен всичко друго и с такива досадни подробности като факта, че офицерите и екипажът ще искат да се видят със своите семейства и приятели, да си отспят и да се порадват на планетата... Остава още и корабът, който ще трябва да се поремонтира, поизлъска, презареди. Дребни неща от този род.

— Колко време ще отиде за тези дребни неща?

— Кой знае. Може би месеци.

— А какво ще правя аз през това време?

— Можете да разгледате планетата, да поразширите общата си култура.

— Само че вашата планета като че ли не е пътят на Галактиката.

— Права сте, но ще се помъчим да не скучаете — Д.Ж. погледна часовника си. — И едно последно предупреждение, мадам. Не споменавайте своята възраст.

— Какъв повод бих могла да имам така или иначе?

— Може да стане случайно. От вас се очаква да кажете няколко думи, а не е изключено да започнете например така: „Никога през всичките двайсет и три десетилетия на моя живот не съм била толкова щастлива, колкото при срещата си с народа на Бейлиуърлд.“ Ако се изкушавате да започнете речта си с нещо подобно, по-добре се откажете.

— Добре. Без друго не възнамерявам да се впускам в хиперболи... Но — просто така, от чисто любопитство — защо не?

— Просто защото за тях е по-добре да не знаят на колко сте години.

— Но те много добре знаят, нали? Знаят, че съм била приятелка на вашия Праотец, и знаят колко отдавна е живял той. Или може би си мислят... — тя му хвърли един изпитателен поглед, — ... че съм някоя далечна потомка на онази Гладиа?

— Не, не, те знаят коя сте и на колко сте години, но то е само в главите им — той потупа с пръст по челото си, — а малко хора използват главите си, както може би сте забелязала.

— Да, забелязала съм. Дори на Аврора.

— Чудесно. Не бих искал в това отношение заселниците да правят изключение. Е, добре, вие изглеждате на... — Д.Ж. я огледа преценяващо — четиридесет-четиридесет и пет години и инстинктивно те ще приемат, че сте на толкова. Средностатистическият човек се ограничава с инстинктивното мислене, освен ако вие не му поднесете на тепсия истинската цифра.

— Има ли изобщо някакво значение?

— Дали има? Вижте, средният заселник наистина не иска работи. Нито ги харесва, нито желае да ги притежава. В това отношение се радваме, че не приличаме на космолитите. Дългият живот обаче е нещо съвсем друго. Четиридесет десетилетия са значително повече от десет.

— Малцина от нас достигат границата от четиридесет десетилетия.

— И малцина от нас достигат до границата от десет. Ние непрекъснато разясняваме преимуществата на краткия живот — качество вместо количество, по-ускорена еволюция, непрестанно променящ се свят. Но нищо не е в състояние да накара хората да се почувстват щастливи от факта, че живеят десет десетилетия, ако си въобразят, че биха могли да живеят и четиридесет. Така че от един момент нататък пропагандата престава да действа и най-добре да не повдигаме въпроса. Както може би се досещате, те рядко виждат космолити и съответно нямат повод за скърцане със зъби, че видите ли космолитите изглеждат млади и жизнени, дори когато са два пъти по-стари от най-стария живял някога заселник. Във ваше лице те ще го разберат и ако се замислят, това силно ще ги потисне.

— Може би ще поискате да им изнеса една реч и да им обясня какво точно значат тези четиридесет десетилетия? — попита Гладия с горчивина. — Да им кажа ли с колко години се надживява пресъхналият извор на надеждата, да не говорим за приятелите и познатите? Да им кажа ли за обезсмислянето на децата и семейството; за безкрайното идване и заминаване на поредния съпруг; за мъглявата въртележка от неофициални връзки между и едновременно с тях? За идването на времето, когато вече си видял всичко, което си искал да видиш, и чул всичко, което си искал да чуеш; когато не можеш да измислиш нищо ново; или как постепенно забравяш какво представлява възбудата и

откривателството; как с всяка изминала година разбираш, че скуката и отегчението могат да те притискат с все по-нарастващата сила?

— Бейлинчаните няма да ви повярват. Не мисля, че и аз ви вярвам. Всички космолити ли се чувстват така, или вие си го измислихте?

— Мога да бъда сигурна само какво чувствам аз, но съм наблюдавала как другите помръкват с възрастта; как се озлобяват; как амбициите им угасват, а безразличието им расте.

Д.Ж. сви устни и помръкна.

— Висок ли е процентът на самоубийствата при космолитите? Не съм чувал да е така.

— На практика е нула.

— Но това противоречи на думите ви.

— Помислете малко! Ние сме заобиколени от роботи, които са посветени на една-единствена цел — да ни опазят живи. Няма никакъв начин, по който бихме могли да се самоубием, докато сме заобиколени от тях. Съмнявам се, че някой дори би си помислил да направи опит. Аз самата не бих и сънувала за подобно нещо, дори само защото не мога да понеса мисълта какво би означавало това за моите домашни роботи, а още повече за Данил и за Жискар.

— Но нали те не са истински живи. Няма чувства.

Гладия поклати глава.

— Казвате го само защото никога не сте живял с тях... Както и да е, мисля, че надценявате копнежа на вашите хора за по-дълъг живот. Вие например знаете на колко съм години, виждате ме как изглеждам, но това не ви притеснява.

— Защото съм убеден, че Външните светове са обречени на упадък и гибел, че Заселническите светове са надеждата за бъдещето на човечеството и че гаранция за това е именно кратката продължителност на живота ни. Вашите думи могат само да затвърдят това мое убеждение.

— Не бъдете толкова сигурен. Вие също можете да си създадете неразрешими проблеми — ако вече не сте.

— Това несъмнено е възможно, милейди, но засега ще трябва да ви оставя. Корабът се приготвя за приземяване и ще трябва да застана умно пред управляващия компютър, иначе ще си помислят, че не съм никакъв капитан.

Той излезе, а Гладиа остана потънала в мрачен размисъл, разкъсвайки машинално с пръсти найлоновата опаковка на костюма.

На Аврора тя бе успяла да постигне някакво вътрешно равновесие, да се остави да я понесе тихото течение на живота. Хранене след хранене, ден след ден, година след година минаваха покрай нея, а спокойствието я ограждаше макар и не изцяло, от изнурителното очакване на единственото приключение, което все още ѝ предстоеше — смъртта.

Но ето че отиването до Солария бе събудило спомените от детството, преминало отдавна на един отдавна забравен свят, и спокойствието около нея се разклати — може би непоправимо. Ето че сега тя посрещаше незащитена ужасите на продължаващия живот.

Какво можеше да замени изчезналото спокойствие?

Гладиа срещна бледите пламъчета в очите на Жискар и промълви:

— Помогни ми да се оправя с това, Жискар.

32

Беше студено. Небето бе посивяло от облаци, из въздуха проблясваха снежинки. Свежият ветрец разпиляваше преспите пухкав снежец, а отвъд площадката за кацане се виждаха цели грамади от сняг.

На места се бяха скупчили тълпи от хора, удържани от поставените бариери. Всички носеха предпазни костюми с най-разнообразни цветове и кройки и изглеждаха като надути балони. Създаваха впечатлението, че човечеството не представлява нищо друго освен просто една сбирщина от безформени същества с очи. Неколцина носеха и прозрачни козирки, които проблясваха пред лицата им.

Гладиа притисна ръка към лицето си. С изключение на носа си не усещаше никакъв студ. Костюмът не само предпазваше, но и като че ли излъчваше някаква собствена топлина.

Тя се обърна назад. Данил и Жискар стояха на една крачка от нея, облечени в същите костюми.

Отначало тя се бе възпротивила.

— Те нямат нужда от костюми. Не усещат никакъв студ.

— Не се и съмнявам — беше отвърнал Д.Ж., — но вие казахте, че няма да отидете никъде без тях, а не можем да си позволим да оставим Данил съблечен на студа. Ще изглежда неестествено. А и по-добре да не предизвикваме излишна враждебност, като натрапваме факта, че имате работи.

— Не може да не знаят, че с мен има работи, пък и лицето на Жискар ще го издаде, дори да носи костюм.

— Може и да знаят — не отстъпваше Д.Ж., — но има голяма вероятност да не се замислят много по въпроса, освен ако не ги принудим — така че нека не насилваме нещата.

В момента Д.Ж. й правеше знаци да тръгне към наземната кола с прозрачна каросерия.

— Всички искат да могат да ви виждат докато пътуваме, милейди — каза той с усмивка.

Гладиа седна отзад, а Д.Ж. се намести до нея.

— Аз съм съучастник в геройското представление — поясни той.

— Държите ли на това?

— О, да. Това означава премия за екипажа и евентуално повишение за мен. Не съм безразличен към тези неща.

Данил и Жискар се разположиха на местата срещу тях. Данил с лице към Гладиа, Жискар с лице към Д.Ж.

Пред тях имаше още една, непрозрачна наземна кола, а отзад се извиваше цяла колона от десетина други. Откъм тълпата се разнесоха приветствени възгласи и се издигна цяла гора от махащи ръце. Д.Ж. се усмихна и в отговор също замаха с ръка, подканяйки Гладиа да направи същото. Тя махна вяло и безучастно. Вътре в колата беше топло и носът ѝ се беше оправил от студа.

— Прозорците блестят много неприятно — отбеляза тя. — Не може ли нещо да се направи?

— Определено, обаче няма да го направим — отвърна Д.Ж. — Това е възможно най-малко биещото на очи силово поле. Хората отвън са превъзбудени и макар че ги претърсихме, някой може все пак да е успял да скрие някакво оръжие, а не бихме искали да пострадате.

— Искате да кажете, че някой може да се опита да ме убие?

(Данил спокойно изследваше с поглед тълпата от едната страна на колата, същото правеше и Жискар от другата.)

— Много малко вероятно е, милейди, но все пак вие сте космолит, а заселниците не обичат космолитите. Възможно е някои да ги мразят с такава непреодолима сила, че във ваше лице да виждат само една от тях... Но не се притеснявайте. Дори някой да се опита, което, както ви казах, е малко вероятно, няма да успее.

Колоната от коли плавно потегли.

Гладиа почти се изправи от изумление. Отпред, зад преградата, която ги отделяше, нямаше никой.

— Кой кара? — попита тя.

— Колите са напълно компютризирани — поясни Д.Ж. — Доколкото разбирам, вашите не са?

— Нашите се управляват от роботи.

Д.Ж. продължаваше да маха и Гладиа машинално последва примера му.

— Ние нямаме роботи — добави той.

— Но компютърът не се различава съществено от робота.

— Компютърът не е хуманоиден и не бие на очи. Каквото и да е техническото сходство помежду им, в психологическо отношение ги дели цяла пропаст.

Гладиа разглеждаше пейзажа отвън. Потискаща гледка, пуста и безрадостна. Зимата не можеше да прикрие отчайващата картина на оскъдните голи шубраци и самотни дървета, чийто недорасъл, унил вид засилваше усещането за надвиснала смърт.

Д.Ж. забеляза нейното обезсърчение и го свърза с погледите, които Гладиа хвърляше през прозорците.

— Сега не изглежда кой знае какво, милейди — каза той. — През лятото обаче не е лошо. Има зелени полянки, овошки, житни поля...

— А гори?

— Нямаме девствени гори. Планетата ни е още млада. Все още се оформя. На практика тук сме само от около век и половина. В началото са били култивирани със семена от Земята само най-необходимите жизнени площи за първите заселници. После заселихме океана с риба и всички видове безгръбначни, като направихме всичко възможно да създадем самовъзпроизвеждаща се екологична единица. Това е сравнително лесно, стига химическият състав на океана да е подходящ. Ако не е, планетата не може да бъде заселена без значителни химически модификации, а това на практика никога не е

било пробвано, макар че са налице всевъзможни планове за подобни процедури... В крайна сметка, сега се опитваме да накараме всичко да зацъфти, но процесът винаги протича трудно и бавно.

— Всички ли Заселнически светове са минали по този път?

— И все още го следват. Нещата никъде не са приключили. След още няколко века Заселническите светове ще се преизпълнят с живот — в моретата и на сушата, — макар че дотогава ще се появят и много нови планети, които тепърва ще си проправят пътя през началните стадии. Сигурен съм, че и Външните светове са минали през същите изпитания.

— Преди много векове — и не така мъчително, струва ми се. Помагали са ни роботите.

— Все някак ще се оправим — лаконично отвърна Д.Ж.

— Ами местните форми на живот — растенията и животните, които са се развивали на планетата, преди да дойдат хората?

Д.Ж. сви рамене.

— Слаба работа. Малки, хилави създания. Разбира се, учените се интересуват от тях, така че местните форми на живот все още съществуват в специални аквариуми, ботанически градини, зоопаркове. Има освен това някои затънтени кътчета и водни площи, които още не са преобразени и където местните форми на живот все още живеят на спокойствие.

— Но рано или късно всички диви места ще бъдат преобразени, така ли?

— Да, надяваме се.

— Нямате ли чувството, че планетата наистина принадлежи на тези слаби, хилави създания?

— Не. Не съм толкова сантиментален. Планетата и цялата Вселена принадлежат на разума. Космолитите също смятат така. Къде са местните форми на живот на Солария? Ами на Аврора?

Колоната от коли, която мудро се придвижваше от космодрума, бе стигнала до някакво равно, павирано място, застроено с около десетина ниски, покрити сгради.

— Столичният площад — каза Д.Ж. с приглушен глас. — Това е сърцето на планетата. Тук са съсредоточени правителствените сгради, тук заседава Конгресът на планетата, тук се намира Изпълнителният съвет и така нататък.

— Съжалявам, Д.Ж., но не е много впечатляващо. Просто някакви малки и безинтересни сгради.

Д.Ж. се усмихна.

— Виждате само върха на айсберга, милейди. Самите сгради са под земята и са свързани помежду си. Всъщност всичко е един цялостен комплекс, който продължава да се разраства. Като самостоятелен град, нали разбирате. Той и заобикалящите го жилищни площи представляват Бейлитаун.

— Възнамерявате ли в крайна сметка да разположите всичко под земята? Целият град? Целият свят?

— Да, болшинството от нас са за подземен свят.

— Доколкото знам, на Земята има подземни Градове.

— Да, наистина, милейди. Така наречените Стоманени пещери.

— Значи вие им подражавате?

— Не копираме буквално. Включваме някои наши собствени виждания и... Спряхме, милейди, и всеки момент ще ни поканят да излезем. На ваше място бих пристегнал закопчалките на костюма. Пронизващият вятър, който духа през зимата на Площада, е станал пословичен.

Гладиа последва съвета му с непохватни движения.

— Значи казвате, че не е буквално копиране.

— Не е. Проектираме подземните си сгради предвид климата на планетата, който като цяло е по-суров от земния. Затова се налагат някои архитектурни промени. Ако се построи всичко както трябва, не е необходима почти никаква енергия за поддържане на топлината в комплекса през зимата и за охлаждането му през лятото. И наистина в известна степен през зимата затопляме с натрупаната от предишното лято топлина, а през лятото охлаждаме с акумулирания от предишната зима студ.

— А вентилацията?

— Тя поглъща част от запасите, но не целите. Имаме напредък, милейди, и някой ден ще можем да се мерим със земните съоръжения. А, разбира се, това е нашата крайна цел — да превърнем Бейлиуърлд в огледален образ на Земята.

— Не съм подозирала, че Земята е толкова възхитително място, че да бъде желан образец за подражание — небрежно подметна Гладиа.

Д.Ж. я стрелна с поглед.

— Никога не си позволявайте подобни шеги със заселниците, милейди, дори и с мен. Със Земята шега не бива.

— Съжалявам, Д.Ж. — отвърна Гладиа. — Нищо лошо нямах предвид.

— Не сте знаела. Но сега вече знаете. Хайде, да слизаме.

Страничната врата на колата се отвори с безшумно плъзване, Д.Ж. се извърна и слезе. Обърна се, за да подаде ръка на Гладиа, и добави:

— Ще държите реч пред Конгреса на планетата, нали разбирате, а всеки правителствен служител, който успее да се промъкне, ще направи същото.

Гладиа бе протегнала ръка към Д.Ж. и вече бе почувствала болезненото бръснене на ледения вятър по лицето си, но сега изведнъж се отдръпна.

— Да държа реч?! Никой не ме предупреди!

Д.Ж. изглеждаше учуден.

— Мислех, че се разбира от само себе си.

— Изобщо не е така. И не мога да държа никакви речи. Никога не съм правила подобно нещо.

— Ще трябва. Няма нищо страшно. Въпросът е просто да кажете няколко думи след дългите и скучни приветствия.

— Но какво бих могла да кажа?

— Нищо кой знае колко особено, уверявам ви. Мир и любов, алабала — най-много половин минута. Ако искате, ще ви надраскам няколко реда.

Гладиа слезе от колата и роботите я последваха. В главата ѝ цареше истински хаос.

ГЛАВА 9

РЕЧТА

33

Щом влязоха вътре в сградата, те свалиха костюмите си и ги подадоха на обслужващите лица, които ги чакаха. Когато се съблече и Жискар, всички погледи се приковаха към него. Един от служителите предпазливо го доближи, за да вземе и неговите дрехи.

Гладиа нервно намести своя филтър за нос. Дотогава никога не бе попадала в присъствието на огромни тълпи от краткоживущи човешки същества — краткоживущи отчасти поради факта, знаеше тя (или поне така ѝ беше втъпявано), че телата им бяха претърпани от хронични инфекции и рояци паразити.

— Дали после ще ми върнат точно моя костюм? — прошепна тя.

— Не се безпокойте, няма да ви дадат чужд — отвърна ѝ Д.Ж. — Добре ги пазят, освен това ги стерилизират с облъчване.

Гладиа внимателно се огледа наоколо. Струваше ѝ се, че дори визуалният контакт може да бъде опасен.

— Какви са тези хора? — тя посочи неколцина мъже, облечени в ярки дрехи и явно въоръжени.

— Охраната, мадам — каза Д.Ж.

— Имате охрана даже и тук? В правителствената сграда?

— Разбира се. А на трибуната ще има силово поле, което ще ни отделя от публиката.

— Нямате ли доверие в собственото си законодателство?

Д.Ж. се усмихна под мустак.

— Не съвсем. Нашият свят е още суров, играем по нашите правила. Остават ни още трески за дялане, а нямаме работи, които да ни пазят. И после, има някои войнствено настроени партии от малцинството — и ние си имаме своите ястреби.

— Какви са тези ястреби?

Повечето хора бяха свалили вече предпазните си костюми и си взимаха по нещо за пиене. Из въздуха се носеше приглушеното бръмчене от разговорите, много хора не изпускаха Гладия от очи, но никой не се приближаваше да я заговори. Гладия не се самозалъгваше — нея просто я избягваха.

Д.Ж. забеляза неспокойните погледи, които тя хвърляше насам-натам, и правилно отгатна значението им.

— Обяснили са им — рече той, — че ще се чувствате много признателна, ако ви оставят повече място за дишане. Мисля, че те разбират вашите опасения от зараза.

— Надявам се, че не им се струва обидно.

— Възможно е, но вие притежавате нещо, което очевидно е робот, а повечето хора тук не желаят този вид зараза. Особено ястребите.

— Така и не ми казахте какво представляват те.

— Ако остане време, ще ви кажа. След малко ще трябва да тръгнем с останалите към трибуната... Повечето заселници смятат, че след време Галактиката ще бъде тяхна, че космолитите не могат и няма да издържат в надпреварата за експанзия. Знаем също, че това няма да стане веднага. Ние няма да го дочакаме. Децата ни вероятно също. Може да минат хиляди години, преди това да се сбъдне. Ястребите обаче не искат да чакат. Искат въпросът да се уреди без отлагане.

— Значи искат война?

— Не го твърдят открито. И самите те не се наричат ястреби. Така ги наричаме само ние, които проявяваме здрав разум. Те самите се наричат Партия на върховенството на Земята. Естествено трудно може да се противопоставиш на някой, който се обявява в защита на надмощието на Земята. Всички сме за подобна кауза, но болшинството от нас не очаква тя да се сбъдне още утре, нито пък си скубем косите от яд, че няма да стане така.

— Значи тези ястреби могат да ме нападнат, така ли? Физически?

Д.Ж. ѝ направи знак да тръгва.

— Мисля, че трябва да се размърдаме, мадам. Подреждат ни в редичка... Не, не мисля, че наистина ще ви нападнат, но по-добре човек да е предпазлив.

Гладия се отдръпна от мястото в редицата, което Д.Ж. ѝ посочи да заеме.

— Не без Данил и Жискар, Д.Ж. Все още не отивам никъде без тях. Дори на трибуната. Особено след като ми казахте за ястребите.

— Искате твърде много, милейди.

— Напротив, Д.Ж. Нищо не искам. Върнете ме обратно вкъщи още сега — заедно с роботите ми.

Гладиа следеше напрегнато как Д.Ж. се приближи към малка групичка служители. Той направи лек поклон с ръце, сочещи по диагонал надолу. Гладиа реши, че на Бейлиуърлд позата представлява израз на уважение.

Не чуваше какво казва Д.Ж., но през ума ѝ мина една болезнена и неволна мисъл. Ако направеха опит да я разделят насила от нейните роботи, Данил и Жискар несъмнено щяха да направят всичко възможно да го предотвратят. Щяха да действат много бързо и точно, за да наранят истински някого... но охраната моментално щеше да използва оръжието си.

Трябваше да предотврати това на всяка цена — да се престори, че доброволно се разделя с Данил и Жискар и да ги помоли да я изчакат тук. Но как да го направи? Никога през живота си не беше оставала без роботи. Как можеше да се чувства спокойна без тях? И все пак имаше ли някакво друго решение?

Д.Ж. се върна при нея.

— Статутът ви на герой, милейди, се оказа твърде полезен коз. И, разбира се, аз съм убедителен тип. Роботите могат да дойдат с вас. На трибуната ще седнат зад вас, но няма да са осветени от прожекторите. И в името на Праотеца, милейди, не привличайте вниманието към тях. Дори не ги поглеждайте.

Гладиа облекчено въздъхна.

— Бива си ви, Д.Ж. — каза тя с треперещ глас. — Благодаря ви.

Гладиа зае мястото си почти в началото на редицата, Д.Ж. застана от лявата ѝ страна, Данил и Жискар — зад нея. След тях се проточи дълга опашка от служители, мъже и жени.

Някаква жена с жезъл в ръката си, който очевидно представляваше йерархичен символ, огледа внимателно цялата редица, после кимна, застана най-отпред и тръгна. Всички я последваха.

Отпред долитаха звуците на маршова музика с прост и монотонен ритъм и Гладиа се зачуди дали не трябва да марширува с

някаква особена стъпка. (Обичаите могат да бъдат безкрайно различни и необясними за чужденеца, помисли си тя.)

С крайчеца на окото си забеляза, че Д.Ж. вървеше небрежно с безразличен вид. Почти се влачеше. Тя стисна устни с неодобрение и закрачи в такт с високо вирната глава и изправен гръб. След като нямаше никакви указания, щеше да марширува така, както тя намереше за добре.

Излязоха на сцената и в този миг от никакви вдлъбнатини на подиума плавно изплуваха столове. Редичката се разпръсна, при което Д.Ж. хвана Гладиа лекичко за ръкава и тя тръгна с него. Двата робота я последваха.

Тя застана пред стола, който Д.Ж. тихомълком ѝ посочи. Музиката се засили и светлината от прожекторите понамаля. След едно почти безкрайно чакане Гладиа най-сетне усети, че Д.Ж. я подръпва леко надолу. Седна на стола и всички я последваха.

Забеляза слабото потрепване на завесата от силовото поле, зад която се бе събрала многохилядна публика. Столовете бяха подредени амфитеатрално и всички до един бяха заети. И мъже, и жени (доколкото успяваше да ги различи) носеха дрехи в убити тонове, главно кафяво и черно. На пътеките между редовете охраната изпъкваше с униформите си в зелено и червено. Без съмнение човек не можеше да ги сбърка. (Макар че, помисли си Гладиа, това ги правеше и лесни мишени.)

— Имате страхотни законодателни органи — обърна се тя тихо към Д.Ж.

Д.Ж. леко присви рамене.

— Мисля, че всички правителствени служители са тук заедно със съпругите си и разни гости. Това е показателно за вашата популярност, милейди.

Гладиа обиколи публиката с поглед, прикривайки по този начин опита си да зърне с крайчеца на окото Данил или Жискар — просто за да се убеди, че са там. После ѝ мина бунтарската мисъл, че няма да се случи кой знае какво, ако им хвърли един бърз поглед, и хладнокръвно извърна глава. Бяха на мястото си. Долови и реакцията на Д.Ж., който за миг стисна клепачи и погледна нагоре с едва сдържано раздражение.

Изведнъж се стресна — лъчът на един от прожекторите падна върху някакъв човек от присъстващите на сцената, докато останалите потънаха още по-надълбоко в призрачна нематериалност.

Осветената фигура се изправи и започна да говори. Гласът му не беше кой знае колко висок, но Гладиа долавяше слабото му отекване от стените в дъното на залата. Сигурно достига и най-затънтените кътчета, помисли си тя. Дали не използваша някакъв толкова незабележим усилвател, че тя не го виждаше, или залата бе построена с изключително мощна акустика? Не можеше да си отговори, но умишлено продължи с безплодните си догадки, защото така си спестяваше — поне за известно време — необходимостта да слуша говорещия.

В един момент някъде от залата долетя приглушен възглас: „Лапацало!“ Ако не беше свършената акустика (ако изобщо я имаше), възгласът сигурно нямаше да се чуе.

Думата не ѝ говореше нищо, но кратката вълна от сподавен смях, която премина през публиката, недвусмислено ѝ подсказа, че беше нещо просташко. Шумотевицата секна почти моментално и Гладиа с истинско удоволствие се заслуша в настъпилата дълбока тишина.

Може би след като помещението имаше такава свършена акустика, че се чуваше и най-слабият звук, публиката просто бе принудена да мълчи. В противен случай шумът и бъркотията щяха да са непоносими. А щом практиката да се мълчи се установи веднъж завинаги и на публиката не ѝ остава друг избор, би било немислимо този ред да не се спазва... Освен ако не изгаряш от неудържимо желание да извикаш „Лапацало!“.

Гладиа усети как постепенно мислите ѝ се замъгляват и клепачите се спускат над очите ѝ. Тя рязко се изправи в стола. Хората на тази планета се опитваха да я почетат и ако тя заспеше по време на церемонията, неминуемо щеше жестоко да ги обиди. Опита да се разсъни, като се заслуша в оратора, но това като че ли още повече я приспа. Тогава задъвка бузите си отвътре и започна да диша дълбоко.

На сцената един подир друг се изредиха трима оратори, умерено милостиви с умерено дългите си речи. После изведнъж Гладиа се разбуди като попарена с вряла вода. (Дали въпреки всичките си усилия наистина не беше задрямала пред очите на многохилядната публика?)

Светлината на прожектора се закова от лявата ѝ страна и Д.Ж. стана от стола.

Със затъкнати в колана си палци, той изглеждаше абсолютно спокоен.

— Мъже и жени на Бейлиуърлд — започна той. — Правителствени лица, законодатели, уважаеми лидери и съпланетяни, вече сте чули нещо за произшествието на Солария. Знаете, че ние имаме пълен успех. Знаете също, че лейди Гладиа от Аврора допринесе много за този успех. Време е да ви запозная с някои детайли — вас и всички останали мои съпланетяни, които ни гледат по хипервизията.

Той продължи с леко преиначено описание на събитията, което предизвика у Гладиа сдържана усмивка. Спомена съвсем бегло пълната си безпомощност в ръцете на робота. За Жискар изобщо не стана дума, ролята на Данил бе сведена до минимум, а заслугата на Гладиа — дебело подчертана. Инцидентът неусетно се бе превърнал в дуел между две жени — Гладиа и Лендъри, — който бе спечелен единствено благодарение на смелостта и авторитета на Гладиа.

Д.Ж. завърши с думите:

— А сега лейди Гладиа — от Солария по рождение, от Аврора по местожителство, но по заслуги от Бейлиуърлд... — последните думи предизвикаха силни ръкопляскания — най-силните до този момент, тъй като предишните оратори бяха посрещнати твърде хладно. Д.Ж. вдигна ръце за тишина и тя незабавно настъпи. Той довърши: — ... ще се обърне с няколко думи към вас.

Гладиа се озова под прицела на прожектора и панически се обърна към Д.Ж. В ушите ѝ кънтяха ръкопляскания, самият Д.Ж. също пляскаше с ръце. В суматохата от аплодисментите, той се наведе към нея и прошепна:

— Обичате ги, искате мир, но тъй като не сте представител на властта, не сте свикнала да изнасяте дълги и безсъдържателни речи. Кажете това, после сядайте.

Тя го изглежда неразбиращо, прекалено развълнувана, за да чуе какво ѝ казва.

Изправи се и посрещна с поглед безкрайните редици от хора.

Застанала на сцената, Гладиа изпита чувството, че се смалява (далеч не за първи път през живота си). Мъжете на подиума до един бяха много по-високи от нея, същото важеше и за трите други жени. Струваше ѝ се, че макар да са седнали, те пак стърчат над нея. Колкото до хората от публиката, притихнали в зловещо очакване, Гладиа не се и съмняваше, че я превъзхождат във всички възможни измерения.

Тя пое дълбоко въздух.

— Приятели... — започна тя, но гласът ѝ излезе тънък и писклив. Прочисти гърло (което пък прозвуча като оглушително стържене) и опита наново.

— Приятели! — този път беше налице известна прилика с нормалното звучене. — Всички вие без изключение произхождате от земяните. Аз също. Никъде, на никоя от обитаемите планети — било то на Външните светове, на Заселническите или на самата Земя, — няма човек, който да не е земянин или по рождение, или по произход. Всички останали различия бледнеят пред този колосален факт.

Тя стрелна с поглед Д.Ж. Той се усмихваше едва доловимо, едното му око трепна, сякаш се канеше да ѝ намигне.

— Каквото ѝ да мислим, каквото и да вършим — продължи тя, — никога не бива да забравяме този факт. Благодаря на всички, че гледате на мен като на едно сродно човешко същество. Благодаря, че ме посрещнахте без оглед на каквито и да било други класификации, които можехте да се изкушите да направите. Заради всичко това и с надеждата, че не е далеч денят, когато шестнайсет милиарда човешки същества ще живеят в мир и любов, без да се смятат за нещо повече или по-малко от хора, аз ви приемам не само като приятели, но и като сънародници.

Последва буря от аплодисменти, която връхлетя оглушително върху Гладиа и тя притвори очи с облекчение. Остана права и се потопи в звуците на този радушен признак, че е говорила добре, и — най-важното — достатъчно. Когато ръкоплясканията започнаха да утихват, тя се усмихна, поклони се наляво и надясно и понечи да седне.

И тогава от публиката долетя глас.

— Защо не говорите на солариански?

Полуседнала, Гладиа замръзна на място и с ужас погледна към Д.Ж.

Той поклати леко глава и беззвучно размърда устни:

— Пропуснете го — после направи колкото се може по-незабележим знак да сяда.

Една-две секунди тя продължи да го гледа, после си даде сметка колко ли нелепо изглежда в надупената си стойка на път да седне. Мигновено се изправи и с ослепителна усмивка обходи публиката с поглед. Едва сега забеляза в дъното блясъка на оптични лещи, които я фокусираха.

Разбира се! Д.Ж. спомена, че церемонията се предава по хипервизията. Но това едва ли имаше вече голямо значение. Тя беше говорила, бяха я аплодирали и сега стоеше изправена пред публиката без капка смущение. Какво значение можеше да има пропуснатата подробност?

Все още усмихната, тя отвърна:

— Приемам въпроса ви за добронамерен. Искате да ви покажа какво мога. Кой от вас искат да поговоря като соларианка? Не се колебайте! Вдигнете дясната си ръка!

Няколко ръце се издигнаха.

— Хуманоидният робот на Солария ме чу да говоря на солариански — продължи Гладиа. — В крайна сметка това го погуби. Хайде — нека видя всички, които биха искали демонстрация!

Появиха се нови желаещи и след миг публиката се превърна в море от размахани ръце. Гладиа усети през панталоните ущипване по крака си и светкавично се отърси.

— Много добре. Можете вече да свалите ръцете си, скъпи сънародници. Както разбирате, в момента ви говоря на стандартен галактически език, който ползвате и вие. Аз обаче говоря с аврорианско произношение, но съм убедена, че всички ме разбират. Макар че може да ви се струва забавно как произнасям някои думи, а употребата на други да ви озадачава. Забележете, че моята интонация е напевна — сякаш следвам някаква мелодия. Това е типично за аврорианците, но на другите им изглежда странно, включително и на останалите космолити.

От друга страна, ако премина към соларианско произношение, както правя в момента, веднага ще забележите, че мелодичността изчезва и произношението става гърлено, с типичните „р“-та, които

никога не се пррпропускат — особено ако „ррррр“ не се среща никъде в словесната картинарррррр.

Публиката избухна в смях, който Гладиа посрещна с каменно изражение на лицето. Накрая тя вдигна ръце и с диригентски жест рязко ги отпусна надолу и встрани, при което смехът секна.

— Аз обаче — каза тя, — сигурно никога повече няма да отида на Солария и следователно едва ли ще имам повод да проговоря отново на този диалект. А капитан Бейли — Гладиа се обърна и направи лек поклон в негова посока, при което забеляза, че по челото му са избили капчици пот — беше така добър да ме осведоми, че не се знае и кога ще се върна на Аврора, тоест може би се налага да зарежа и аврорианския диалект. Не ми остава нищо друго, освен да проговоря диалекта на Бейлиуърлд, който тутакси започвам да усъвършенствам.

Тя затыкна палци във въображаем колан, изпъчи гърди, сведе надолу брадичка, разтегли устни в безцеремонната усмивка на Д.Ж. и започна сериозно с преправен баритон:

— Мъже и жени на Бейлиуърлд, правителствени лица, законодатели, уважаеми лидери и съпланетяни — което би трябвало да включва всички, освен може би неуважаемите...

Тя полагаше максимални усилия да произнеса думите натъртено и чепато.

Този път смехът бе още по-гръмогласен и продължителен. Гладиа си позволи да се усмихне и зачака спокойно, докато веселбата продължаваше. В края на краищата тя ги караше да се смеят на самите себе си.

Когато всичко утихна, тя продължи с нормален глас и аврориански акцент:

— Всеки диалект звучи смешно — или странно — за онези, които не са свикнали с него, и може да стане причина за обособяване на хората в отделни и често пъти враждебно настроени една спрямо друга групи. Диалектите обаче не са нищо повече от разновидности на речта. Вместо в тях ние с вас, както и всички останали хора по целия свят, би трябвало да се вслушваме в езика на сърцето. А той няма никакви диалекти. Този език, стига да пожелаем да се вслушаме в него, отеква еднакво във всички нас.

Това беше. Гладиа се приготви да седне отново, когато от залата долетя друг нов въпрос. Този път го зададе женски глас.

— На колко години сте?

Д.Ж. изръмжа тихо през зъби.

— Сядайте, мадам! Не отговаряйте.

Гладиа се обърна към него. Той беше почти изправен. Доколкото сумракът извън обсега на прожектора позволяваше да се види, останалите присъстващи на сцената се бяха привели към нея в напрегнато очакване.

Гладиа се обърна пак с лице към публиката и звънко се провикна:

— Хората на сцената искат да седна. Кой от вас са за?... Виждам, че мълчите... А кои искат да отговоря честно на въпроса?

Последваха силни аплодисменти и викове „Отговорете! Отговорете!“.

— Глас народен! — каза Гладиа. — Съжалявам, Д.Ж., но ми е наредено да говоря.

Тя примига нагоре към светлината от прожектора и извика:

— Не зная кой отговаря за светлините, но моля ви осветете залата и изключете този прожектор. Не ме интересува какво ще стане с камерите от хипервизията. Погрижете се само звукът да се предава ясно. Няма значение дали ще ме виждат ясно, ако ме чуват добре. Права ли съм?

— Да! — проехтя отговорът от хилядите гърла, после скандирането продължи: — Свет-ли-на! Свет-ли-на!

Някой от сцената подаде смутено знак и залата се окъпа в светлина.

— Съвсем друго нещо — отбеляза Гладиа. — Сега вече ви виждам всички, скъпи мои сънародници. Бих искала да видя по-специално жената, която зададе въпроса — онази, която иска да узнае моята възраст. Бих искала да се обърна директно към нея. Недейте да се притеснявате или да се срамувате. Щом имахте смелостта да зададете въпроса, би трябвало да имате и куража да го направите открито.

Гладиа зачака и най-сетне някаква жена се изправи по средата на залата. Тъмната ѝ коса бе пристегната назад, имаше светлокафява кожа, а дрехите в тъмнокафяви тонове прилягаха плътно по тялото и подчертаваха нейната стройна фигура.

— Не ме е страх да стана — малко рязко заяви тя. — И не ме е страх да повторя въпроса. На колко сте години?

Гладиа я изглежда спокойно и внезапно си даде сметка, че всъщност сблъсъкът ѝ доставя удоволствие. (Как беше възможно? Цели три десетилетия от началото на живота ѝ бяха преминали в целенасочено обучение да не търпи никакво чуждо присъствие, макар и само на един-единствен човек. А ето че сега стоеше изправена пред многохилядна тълпа, без дори да трепне. Смътното ѝ недоумение се трансформира в истинско задоволство.)

— Моля ви, останете права, мадам — каза Гладиа, — и нека си поговорим. Как ще измерваме годините? В изминали години от дата на раждане?

— Името ми е Синдра Ламбид — отвърна жената, без да губи присъствие на духа. — Член съм на парламента и следователно спадам към „законодателите“ и „уважаемите лидери“ на капитан Бейли. Или поне се надявам да съм от „уважаемите“. (Сред залата премина лека вълна от смях, публиката изглежда ставаше все по-добронамерена.) Връщам се на въпроса ви. Струва ми се, че човешката възраст обикновено се измерва с броя стандартни галактически години, изтекли от момента на раждането. Така например аз съм на петдесет и четири години. Вие на колко сте? Какво ще кажете да споменете просто една цифра?

— Така и ще направя. От деня, в който съм се родила, са изминали двеста трийсет и три стандартни галактически години, тоест аз съм на повече от двайсет и три десетилетия — или над четири пъти по-възрастна от вас.

Гладиа се изпъна; съзнаваше много добре, че в този миг нейната дребна, тънка фигурка и неясното осветление ѝ придаваха невероятно детински вид.

Из залата се разнесе смутен шепот и някакъв стон от лявата ѝ страна. Един бърз поглед натам ѝ беше достатъчен, за да види, че Д.Ж. се е хванал с ръка за челото.

Тя продължи:

— Но това е твърде пасивен начин за измерване на времето. Отчита се количеството, без да се взима предвид качеството. Животът ми премина спокойно — човек би казал дори тъпо. Носех се по течението на един установен ред. Нашата гладко функционираща система на обществения ред ме предпазваше от нещастни случаи. Моите работи неизменно заставаха между мен и всевъзможните

злополуки. Благодарение на всичко това в живота ми не остана никакво място нито за промени, нито за откривателство.

За всички тези години само два пъти съм усетила тръпката на живота и двата пъти поводът беше трагичен. Когато бях на трийсет и три — по-млада от повечето, които в момента ме слушат, над мен увисна не за дълго заплахата от обвинение в убийство. Две години по-късно — и отново не за дълго — бях въввлечена в историята на друго убийство. И в двата случая на моя страна застана детективът Илайджа Бейли. Мисля, че повечето от вас — навярно дори всички — са запознати с това от книгата, която написа синът му.

Би трябвало да прибавя и един трети случай, защото през изтеклия месец се сблъсках с ред вълнуващи събития, чийто връх бележи срещата ми с вас. Тя представлява нещо коренно различно от всичко останало, което съм вършила през целия си живот досега. И трябва да призная, че бе осъществена единствено благодарение на вашата добронамереност и гостоприемство.

Помислете, всички вие, за контраста между изброеното от мен и вашия собствен живот. Вие сте първооткриватели и живеете в един новооткрит свят. Откакто сте се родили, този свят не е преставал и ще продължи да се развива. Той може да е всичко друго, но не и прикован на място, тук всеки ден е — и трябва да бъде — преमेждие. Дори климатът ви е премеждие. Първо имате студове, после жеги, после пак студове. Изобщо това е климат с много вятър, бури и внезапни промени. Вие никога няма да се отпуснете и да оставите времето да минава в бълнуване, защото живеете в един свят, който непрекъснато се променя.

Мнозина от вас са Търговци или при желание могат да станат такива, което означава, че имате възможност да прекарате половината от живота си в кръстосване на космическото пространство. А ако този свят стане някога прекалено скучен, мнозина ще имат възможността да се прехвърлят на някоя друга, по-малко развита планета. Или да се включат в някоя експедиция, чиято крайна цел е да се открият нови светове, където все още не е стъпвал човешки крак. Ще можете да принесете своя дял за тяхното преобразуване, цивилизоване и превръщане в подходящ дом за човечеството.

Ако измерим живота със събития и дела, с постигнати цели и дълбоки преживявания, аз ще се окажа най-невръстното дете сред вас.

Дългите години на моя живот са ми донесли само скука и отегчение, докато вашият краткотраен живот ви е дарил с богат опит и вълнения... И така, кажете ми още веднъж, мадам Ламбид, на колко сте години?

Ламбид се усмихна.

— На петдесет и четири добре изживени години, мадам Гладиа.

Тя седна и залата отново избухна в продължителни аплодисменти. Д.Ж. се възползва от тяхното прикритие и дрезгаво прошепна:

— Лейди Гладиа, къде сте се научила да се държите така пред публика?

— Никъде — също шепнешком му отвърна тя. — Никога досега не съм пробвала.

— Свършвайте, докато положението е още в ръцете ви. Онзи, който в момента се надига, е водещата фигура при ястребите. Не е нужно да се занимавате с него. Кажете, че сте уморена и седайте. Оставете Стареца Бистърван на нас.

— Но аз не съм уморена — каза Гладиа. — Забавно ми е.

Мъжът, който стана, се намираще недалеч от подиума, в най-десния край на залата. Правеше впечатление на енергичен човек, с рунтави бели вежди, надвиснали над очите, и оредяла бяла коса. Беше облечен в абсолютно черни дрехи, изключение правеха белите ивици по протежение на ръкавите и крачолите, които създаваха илюзията, че са притиснали тялото му в контура си.

Имаше дълбок и мелодичен глас.

— Казвам се — представи се той — Томас Бистърван, но повечето хора ме знаят като Стареца — предполагам най-вече защото им се иска да е така, та да не ме чакат дълго, за да умра. Не знам как да се обърна към вас, защото изглежда нямате фамилия, а не ви познавам толкова добре, че да използвам малкото ви име. Честно казано, този факт дори много ме радва.

Очевидно на вашата планета вие сте допринесла за спасението на един тукашен кораб от клопките и оръжията, заложили там от вашия народ, за което сме ви благодарни. В замяна вие ни пробутвате благочестивите си приказки за приятелство и сънародничество. Чисто лицемерие!

Кога ли вашият народ е чувствал сродство с нас? Кога ли космолитите са чувствали някаква привързаност към Земята и нейния народ? Без съмнение вие, космолитите, произхождате от земляните. Ние не сме го забравили. Нито пък сме забравили, че именно вие не си го спомняте. Вече повече от двайсет десетилетия космолитите управляват Галактиката и третират земляните като някакви презрени и недъгави животни-еднодневки. Сега, когато започнахме да набираме сили, внезапно решавате да ни протегнете ръка в знак на приятелство. Но тази ръка е облечена в ръкавица, подобно на вашите ръце в момента. Стараете се с всички сили да не навирите нос пред нас, но този нос си остава предпазен от филтър. Е? Прав ли съм?

Гладиа вдигна двете си ръце.

— Възможно е — каза тя, — публиката в тази зала, а още повече публиката извън нея, която ме гледа по хипервизията, да не забелязва, че нося ръкавици. Те не бият на очи, но е факт, че ги нося. Не отричам. Имам и филтър за нос, който филтрира прахта и микроорганизмите, без много да затруднява дишането. Освен това не пропускам да си напръсквам периодично гърлото. И сигурно наблюдавам на миенето малко повече, отколкото се налага от чисто хигиенни съображения. Дотук нищо не отричам.

Но всичко това се дължи на някои мои, а не ваши недостатъци. Иммунната ми система е слаба. Животът ми е бил прекалено уреден и с твърде малко неща съм се сблъсквала. Не съм имала право на избор, но си плащам последствията. Ако бяхте на мое място, какво щяхте да правите? И в частност вие, господин Бистърван, какво щяхте да правите вие?

— Щях да постъпя като вас — мрачно отвърна Бистърван, — но щях да го смятам за признак на слабост — признак, че не съм подготвен, нито приспособен към живота и че следователно би трябвало да сторя път на по-силните. И забравете всякакви приказки за сродство. Нищо не ви свързва с мен. Вие сте от онези, които ни преследваха и се опитаха да ни унищожат, докато силата беше на тяхна страна, а сега, когато ролите се смениха, идвате да хленчите при нас.

Публиката зашумя, и то далеч не одобрително, — но Бистърван не губеше присъствие на духа.

— Помните ли злото, което сме ви причинили, когато силата беше на наша страна? — меко попита Гладиа.

— Няма опасност да го забравим — каза Бистърван. — Не минава ден, без да се сетим за него.

— Добре! Защото знаете към какво не бива да се стремите. Разбрали сте, че е грешно силният да потиска слабия. Следователно когато ролите се сменят и силни станете вие, а ние — слаби, няма да тръгнете по нашия път.

— О, да. Чувал съм вече този аргумент. Докато бяхте силни, не бяхте и чували за морал, но щом станяхте слаби, започнахте яростно да го проповядвате.

— Във вашия случай обаче е тъкмо обратното — докато бяхте слаби, бяхте наясно с морала и поведението на силните ви се струваше потресаващо. Сега, когато силни станяхте вие, изведнъж забравихте за всякакъв морал. Определено е по-добре, когато превратностите на живота накарат неморалния да разбере що е морал, отколкото моралният да го забрави в резултат на своето преуспяване.

— Ще си върнем всичко, което сме получили! — извика Бистърван и размаха стиснатия си юмрук.

— Би трябвало да върнете онова, което бихте искали да получите — парира го Гладия, като разпери широко ръце. — Тъй като всеки може да открие в миналото някаква несправедливост, за която да отмъсти, вие, приятелю, всъщност твърдите, че е правилно силните да потискат слабите. А след като го твърдите, значи оправдавате космолитите в миналото и следователно сега не би трябвало да недоволствате. Аз твърдя, че е било несправедливо да ви потискаме в миналото и че би било също толкова несправедливо, ако вие го направите в бъдеще. За съжаление не можем да променим миналото, но бъдещето е все още в наши ръце.

Гладия замълча. Бистърван не й отговори веднага и тя продължи.

— Кой от вас са за една нова Галактика, кой не искат старата история вечно да се повтаря? — извика тя.

Хората започнаха да ръкопляскаат, но Бистърван вдигна високо ръце и изкрещя гръмогласно:

— Чакайте! Чакайте! Не бъдете глупави! Спрете!

Шумът бавно утихна и той на свой ред продължи:

— Нима смятате, че тази жена вярва на собствените си думи? Нима смятате, че космолитите могат да ни мислят доброто? Те все още си въобразяват, че са силни, все още ни презират и все още

възнамеряват да ни унищожат — ако ние не ги изпреварим. Тази жена идва тук, а ние като глупаци я приемаме с отворени обятия и я мислим за кой знае какво. Е добре, нека изпитаме думите ѝ на практика. Нека който и да било от вас направи постъпки да посети някой от Външните светове и да видим дали ще успее. Или пък да видим как ще се отнесат с вас, ако имате зад гърба си цял един свят и си издействате разрешение за кацане от позицията на силата, както направи капитан Бейли? Питайте капитан Бейли дали са се държали с него като със сродник.

Тази жена е лицемерка въпреки всичките си приказки — не, напротив, именно заради тях. Те представляват гласно признание на нейното лицемерие. Тя се вайка и хленчи, че имунната ѝ система не била в ред и че трябва да се предпазва от зарази. Тя, разбира се, не го прави, защото смята, че ние сме прокажени и вмирисани. Предполагам, че подобна мисъл изобщо не ѝ е минавала през ум.

Хленчи, че животът ѝ бил скучен, предпазван от несполуки и нещастия благодарение на прекалено добре уреденото общество и прекалено грижовните тълпи от работи. Колко ли трябва да ги мрази.

Но какво я заплашва тук? Какво лошо очаква да я сполети на нашата планета? И все пак е довела със себе си два робота. Събрали сме се в тази зала в нейна чест, за да я превъзнасяме, а тя е довела двата си робота дори тук. Те са на трибуната заедно с нея. Сега, когато цялото помещение е осветено, можете да ги видите. Единият е имитация на човешко същество и се казва Р. Данил Оливо. Другият е един безсрамен робот с очевидно метална конструкция и се казва Р. Жискар Ревентлов. Приветствайте ги, мили мои братя. Те са сродниците на тази жена.

— Мат! — изстена тихо Д.Ж.

— Не още — отвърна му Гладиа.

Хората започнаха да протягат вратове, сякаш изведнъж всички ги беше втресло. Думата „роботи“ прекоси залата надлъж и нашир, понесена от хилядите гърла.

— Можете спокойно да ги разгледате — отекна гласът на Гладиа.
— Данил, Жискар, станете.

Двата робота мигновено се изправиха зад нея.

— Застанете хубаво от двете ми страни — добави тя, — така че тялото ми да не ви скрива... Не че тялото ми може да скрие кой знае

колко.

Сега нека ви обясня някои неща. Тези два робота не са дошли с мен, за да ми прислужват. Да, те ми помагат да поддържам имението си на Аврора заедно с още петдесет и един други. Няма работа, която да не могат да свършат вместо мен. Такива са порядките на планетата, на която живея.

Роботите се различават по сложност, възможности и интелигентност, а тези двата са оценяват много високо по изброените показатели. Особено Данил, чийто интелект според мен се доближава най-много в сравнение с всички останали роботи до човешкия — в онези области, където сравнението е възможно.

Довела съм само Данил и Жискар, но не за да ми слугуват. Ако това ви интересува, аз се обличам сама, къпя се сама, държа приборите си по време на ядене сама и ходя сама, а не ме носят.

Дали ги използвам за лична охрана? Не. Разбира се, те могат да ме защитят, но в същата степен, в която при необходимост биха го сторили и за всеки един друг човек. Съвсем наскоро на Солария Данил направи всичко по силите си, за да помогне на капитан Бейли, и беше готов да загине, за да защити мен. Ако не беше той, корабът нямаше да бъде спасен.

А на тази трибуна определено не се нуждае от охрана. В крайна сметка пред сцената е спуснато силово поле, което е предостатъчно. То е там не по мое настояване, но все пак го има и друга защита не ми е необходима.

Защо тогава роботите ме придружават?

Сигурно сте запознати с историята на Илайджа Бейли, който освободи Земята от господството на космолитите, който постави началото на новата заселническа политика и чийто син основа Бейлиуърлд — нали неслучайно планетата ви се казва така? Тогава сигурно знаете, че много преди да се запознае с мен, Илайджа Бейли е работил с Данил. Работил е заедно с него на Земята, на Солария и на Аврора върху онези паметни случаи. За Данил Илайджа Бейли си остана завинаги „колегата Илайджа“. Не зная дали този факт е споменат в биографията му, но имате моята дума, че това е така. И въпреки че като землянин Илайджа Бейли се е отнасял в началото със силно недоверие към Данил, между тях постепенно се зароди приятелство. И когато преди шестнайсет десетилетия Илайджа Бейли

умираше тук, на същата тази планета, която тогава се състоеше от една шепа сглобяеми къщи, заобиколени с малки градинки, не синът му стоеше до него на смъртния одър. Нито бях аз. (В един предателски миг ѝ се стори, че гласът ѝ изневерява.) Той изпрати да доведат Данил и не се предаде на смъртта, докато Данил не пристигна.

Да, Данил посещава вашата планета за втори път. Аз дойдох с него, но останах на орбита. (Дръж се!) Данил се приземи сам и стана единственият свидетел на последните му думи... Е, нищо ли не означава това за вас?

Гласът ѝ мина една октава по-високо и тя размаха юмруци във въздуха.

— Трябва ли да ви казвам всичко това? Нима не го знаете? Пред вас е роботът, когото Илайджа Бейли обичаше. Да, обичаше. Искях да видя Илайджа, преди да умре, исках да се сбогувам с него, но той пожела Данил — и това тук е Данил. Същият онзи Данил.

А другият е Жискар, който познава Илайджа само от Аврора, но който успя да спаси живота му там.

Без тези два робота Илайджа Бейли нямаше да постигне своята цел. Външните светове все още щяха да господстват, Заселническите светове нямаше да съществуват изобщо, а всички вие нямаше сега да сте тук. Сигурна съм в това. Вие също. Питам се само дали мистър Томас Бистърван е наясно?

Данил и Жискар са почетни имена на тази планета. С тях наричат наследниците на Илайджа Бейли по негово изрично настояване. Аз пристигнах тук на борда на кораб, чийто капитан се казва Данил Жискар Бейли. Колко ли от присъстващите в залата и зрителите носят имената Данил или Жискар? Е, двата робота зад мен са същите онези, в чиято памет се дават тези имена. Нима те заслужават отношението на Томас Бистърван?

Шумът в залата ставаше все по-неудържим и Гладиа умолително вдигна ръце.

— Един момент. Един момент. Нека завърша. Не съм ви казала още защо доведох роботите с мен.

Мигновено се възцари тишина.

— Тези работи — каза Гладиа — никога не са забравяли Илайджа Бейли, също както и аз. Спомените ни от онова време не са избледнели ни най-малко през изминалите десетилетия. Когато реших

да се кача на кораба на капитан Бейли, когато разбрах, че е възможно да посетя и Бейлиуърлд, как можех да не взема Данил и Жискар със себе си? Те искаха да видят планетата, която съществува благодарение на Илайджа Бейли; планетата, на която той е прекарал последните години от своя живот и на която е умрял.

Да, те са роботи, но те са интелигентни роботи, които са служили предано и до край на Илайджа Бейли. Не е достатъчно да се уважават всички човешки същества; трябва да се уважават всички интелигентни същества. Затова ги доведох тук — завърши Гладиа. После пое дъх и извика високо с интонация, която автоматично изтръгна от публиката и отговор: — Грешно ли съм постъпила?

Цялата зала отекна от оглушителния вик „Не!“; всички се бяха изправили на крака, пляскаха, тропаха, викаха, крещяха — безспир и безспир.

Гладиа гледаше усмихната и сред несекващата врява си даде сметка за две неща. Първото беше, че е плувнала в пот. Второто — че е по-щастлива от когато и да било.

Сякаш цял живот бе чакала този миг. Мигът, в който тя — израснала в изолация и след двайсет и три десетилетия зад гърба си — най-сетне разбра, че може да се изправи пред цели тълпи от народ, може да им въздейства, може да ги подчини на волята си.

Тя слушаше нестихващия, бурен отклик на публиката, който продължаваше още... и още... и още...

35

Доста по-късно — тя бе изгубила представа за времето — Гладиа най-сетне дойде на себе си.

Събитията достигаха до нея като в неясен сън — първо нестихващият шум, после солидният конвой на охраната, който й проправяше път сред тълпата, гмуркането в някакви безкрайни тунели, които сякаш потъваха все по-дълбоко и по-дълбоко под земята.

Бе загубила връзка с Д.Ж. и изобщо не беше сигурна дали Данил и Жискар я следват. Искаше да попита за тях, но се оказа заобиколена от някакви безлики хора. Смътно реши, че роботите са с нея, защото в

противен случай щеше да усети суматохата, която неизбежно би настъпила при опита да ги разделят.

Когато най-после се озова в някаква стая, двата робота бяха с нея. Не знаеше къде точно се намира, но стаята беше доста просторна и чиста. В сравнение с дома ѝ на Аврора беше жалка дупка, но в сравнение с корабната каюта беше направо луксозна.

— Тук ще бъдете в безопасност, мадам — каза последният от охраната на излизане. — Ако имате нужда от нещо, достатъчно е само да ни се обадите — и той ѝ посочи някакъв уред на малката масичка до леглото.

Гладиа погледна нататък, но докато се обърне да попита какво представлява това и как се използва, той вече си беше отишъл.

Добре де, помисли си тя, все някак ще се оправя.

— Жискар — уморено продума Гладиа, — виж коя от тези врати е за банята и разбери как работи душът. На всяка цена трябва да взема един душ.

Тя се настани върху някакъв стол, като внимаваше да не го пропие с потта си. Вече започваше да се сковава от неестествената си поза, когато Жискар се появи.

— Мадам, душът е пуснат — обяви той — и температурата е нагласена. Има някакъв твърд предмет, който предполагам, че е сапун, някаква примитивна хавлиена материя, както и разни други принадлежности, които могат да се окажат полезни.

— Благодаря ти, Жискар — отвърна Гладиа с ясното съзнание, че в момента използва Жискар тъкмо в разрез с високопарните си приказки отпреди малко. Но обстоятелствата променят нещата...

Струваше ѝ се, че до този миг никога не бе изпитвала толкова остра нужда от един душ. И определено никога не му се бе наслаждавала толкова. Тя се къпа много по-дълго от необходимото, а когато свърши, дори и през ум не ѝ мина да се запита дали хавлиите са дезинфекцирани. Сети се за това чак след като се изтри, но тогава вече бе късно.

Разрови нещата, които Жискар беше извадил — пудра, дезодорант, гребен, паста за зъби, сешоар, — но не можа да открие нищо, което да прилича на четка за зъби. Накрая се отказа да търси и се изми с пръст, което ѝ се видя крайно незадоволително. Не намери и четка за коса. Насапуниса гребена преди да се срещне, но така и не

посмя да го използва. Откри някаква дреха, която ѝ се стори подходяща за спане. Изглеждаше чиста, но пък висеше прекалено свободно.

— Мадам — тихо изрече Данил, — капитанът пита дали може да говори с вас.

— Да, струва ми се — разсеяно отвърна Гладиа, докато продължаваше да рови за друга нощница. — Пусни го да влезе.

Д.Ж. имаше уморен, направо измъчен вид, но щом Гладиа се обърна да го посрещне, немощно се усмихна насреща ѝ, после отрони:

— Трудно може да повярва човек, че сте прехвърлила двайсет и три десетилетия.

— Моля? С това нещо?

— Именно с него. То прозира... Или не сте забелязала?

Гладиа хвърли към нощницата си един поглед, изпълнен със съмнение, после въздъхна:

— Добре, щом толкова се впечатлявате, но това не променя факта, че съм живяла на този свят близо два и половина века.

— Никой не би се досетил по вида ви. Сигурно на младини сте била много красива.

— Не си спомням да са ми казвали някога подобно нещо, Д.Ж. Винаги съм смятала, че дискретният чар е най-много, на което мога да разчитам... Както и да е, я ми кажете, как се използва този уред?

— Фонобоксът ли? Просто натискате тук отдясно, при което ще ви попитат от какво имате нужда, и оттам нататък се оправяте.

— Добре. Ще ми трябват четка за зъби, четка за коса и дрехи.

— Ще се погрижа да получите четката за зъби и за коса. Колкото до дрехите, за тях вече са се погрижили. В гардероба имате окачени калъфи с дрехи. Вътре ще намерите най-доброто, което може да ви предложи модата на Бейлиуърлд, но, разбира се, това не пречи да останете разочарована. И не мога да ви гарантирам, че ще са ви по мярка. Повечето жени тук са по-високи от вас и определено по-широки и по-пълни... Но няма значение. Мисля, че поне на първо време ви чака усамотение.

— Защо?

— Е, милейди. Тази вечер вие май държахте цяла реч и ако не ме лъже паметта, не пожелахте да си седнете на мястото, въпреки че на няколко пъти ви казах да го направите.

— Останах с впечатлението, че всичко мина успешно, Д.Ж.

— Така беше. Пожънахте нечуван успех — Д.Ж. се усмихна широко и се зачеса по брадата на дясната си страна, сякаш внимателно претегляше думите. — Всеки успех обаче си има своята цена. Бих казал, че в момента вие сте най-известната личност на Бейлиуърлд — на всеки му се иска да ви види и да ви докосне. Ако се появите навън, мигновено ще предизвикате размирици. Поне докато нещата не се поуталожат. Не сме сигурни колко може да трае всичко.

И после, вие накарахте да викат за вас даже и ястребите. Но утре, когато хипнозата и истерията си отидат, те ще побеснеят. Дори Стареца Бистърван да не е възнамерявал да ви убие след вашата реч, до утре сутринта той несъмнено ще изгаря от една единствена мисъл — как да го направи възможно най-бавно и мъчително. А в неговата партия се намират и такива хора, които като нищо ще се помъчат да не останат длъжни на Стареца в малката му прищявка.

Затова сте тук, милейди. Затова тази стая, този етаж и целият този хотел е под наблюдението на не знам колко взвода от специалните части, сред които се надявам, че не са се промъкнали ястреби. И тъй като съм толкова тясно обвързан с вас в героичната ни постановка, аз също съм прикован тук и не мога да се махна.

— О! — безучастно отрони Гладиа. — Много съжалявам. Значи не можете да се видите със своето семейство.

Д.Ж. сви рамене.

— Търговците не могат да се похвалят с кой знае какви семейства.

— Тогава с приятелката си.

— Тя ще го преживее... Може би по-лесно от мен — той метна изпитателен поглед към Гладиа.

— И през ум да не ви минава, капитане — изрече Гладиа с равен тон.

Д.Ж. повдигна вежди.

— Не можете да ми попречите да си го мисля, мадам, но нищо няма да предприема.

— Колко време мислите, че ще остана тук? Питам ви сериозно.

— Зависи от Директората.

— Какъв Директорат?

— Нашият петорен изпълнителен орган, мадам. Пет човека — той разпери широко петте пръста на едната си ръка — с мандати от по пет години, които се разминават помежду си във времето с една година. Тоест всяка година има по една смяна, плюс специални избори в случай на смърт или здравословни пречки. Така си осигуряваме приемственост и намаляваме опасността от едноличен режим. Освен това, всяко решение бива обсъждано — понякога по-дълго време, отколкото можем да си позволим.

— Защо ли ми се струва — поде Гладиа, — че ако един от петимата се окаже достатъчно решителен и властен...

— ... би могъл да налага възгледите си на останалите. Понякога са се случвали подобни неща, но сега моментът не е такъв — ако разбирате какво имам предвид. Старшият Директор е Дженовъс Пендъръл. Не че е лош, но е нерешителен — а понякога това е едно и също. Убедих го да разреши вашите работи да се появят на сцената, но това се оказа много лоша идея. Един на нула срещу нас двамата.

— Но защо да е било лоша идея? Хората останаха доволни.

— Прекалено доволни, милейди. Искахме от вас да кротувате, да бъдете нашата питомна героиня от Външните светове и да ни помогнете за укротяването на страстите, за да предотвратим една преждевременна война. Справихте се чудесно с въпроса за дълголетието — накарахте ги да приветстват краткия си живот. После обаче ги накарахте да приветстват и роботите, а ние не желаем това. Като стана въпрос, изобщо не държим толкова много и на масовата екзалтация от идеята за сродство с космолитите.

— Не искате преждевременна война, но и не искате преждевременен мир, така ли?

— Много добре казано, мадам.

— Но какво искате в такъв случай?

— Искаме Галактиката, цялата Галактика. Искаме да заселим всички обитаеми планети в нея и да изградим не друго, а една Галактическа империя. И не желаем космолитите да ни се бъркат. Те могат да останат на своите светове и да си живеят мирно и тихо както намерят за добре, но не бива да ни се бъркат.

— Значи искате да ги приковете към техните петдесет планети, както направихме ние със Земята в продължение на толкова много

години. Същата стара несправедливост. И вие сте същият като Бистърван.

— Ситуациите се различават. Земяните са били приковани на място, макар че са имали огромен потенциал за разрастване. Вие, космолитите, изобщо го нямате. Избрали сте пътя на дълголетието и роботите, а потенциалът се е стопил. Дори планетите ви не са вече петдесет. Солария е изоставена. След време и другите ще последват нейната съдба. Заселниците нямат интерес да тласнат космолитите по пътя към гибелния край, но защо да се месим в техния доброволен избор на този път? Вашата реч проповядваше по-скоро обратното.

— Много се радвам. Какво друго си въобразявахте, че ще кажа?

— Нали ви казах. Мир и любов, после си седате. Щяхте да свършите за около минута.

Гладия се вбеси:

— Не мога да повярвам, че сте очаквали подобна глупост от мен! Какво сте си въобразявали?!

— Каквото и вие — че се боите до смърт от предстоящата реч. Откъде да знаем, че сте някаква откачалка и че за половин час ще успеете да накарате Бейлиуърлд да реве с пълно гърло за нещо, което ние цял живот се мъчим да им втълпим, че трябва да освиркват? Както и да е, с приказки няма да стигнем доникъде — Д.Ж. се изправи тежко на крака. — И аз искам да взема душ, пък и по-добре да се наспя хубаво — ако успея. До утре.

— Но докога ще чакаме решението на Директорите какво да правят с мен?

— Докато те самите не го вземат, което може и да не стане скоро. Лека нощ, мадам.

36

— Направих откритие — заяви Жискар без следа от вълнение в гласа си. — Направих го благодарение на факта, че за пръв път откакто съществувам бях изправен пред хиляди човешки същества. Ако това се беше случило преди два века, щях да го направя още тогава. Ако изобщо не се беше случило, никога нямаше да стигна до него.

Помисли си само колко много жизненоважни неща бих могъл с лекота да проумея! Но не съм и никога няма да успея, просто защото необходимите за целта условия никога няма да са налице. Ще си остана пълен невежа, освен в случаите, когато обстоятелствата ми помагат. Но аз не мога да разчитам на обстоятелствата!

— Не смятах, приятелю Жискар — каза Данил, — че лейди Гладиа ще се изправи невъзмутимо пред многохилядната тълпа, след като толкова дълго е живяла по един съвсем различен начин. Мислех, че изобщо няма да може да говори. После предположих, че ти си я настроил, след като си открил, че можеш да го направиш, без да й навредиш. Това ли е твоето откритие?

— Приятелю Данил — отвърна Жискар, — всъщност посмях само да отхлабя малкото нишки, които я спираха. При това само дотолкова, че да може да каже няколко думи.

— Но тя направи много повече от това.

— След тази микроскопична настройка се обърнах към многобройните умове в публиката. И аз, както лейди Гладиа, никога по-рано не се бях сблъсквал с подобно нещо; аз също бях поразен. Отначало усетих, че не мога да направя нищо в безкрайната плетеница от мисли, която ме връхлетя. Чувствах се безпомощен.

После забелязах малки проблясъци на добронамереност, любопитство, заинтересованост — не мога да ги опиша с думи, — които бяха обагрени със симпатия към лейди Гладиа. Поиграх си с всички онези импулси, които носеха подобен оттенък, като съвсем леко ги подсилвах и затеглях. Исках да постигна благожелателен — макар и малък — отклик сред публиката, който да вдъхне увереност на лейди Гладиа, който да сложи край на изкушението ми да продължа ровенето в нейния в мозък. И това е всичко, което направих. Не знам колко нишки със съответния оттенък съм засегнал. Сигурно не са били много.

— Какво стана после, приятелю Жискар? — попита Данил.

— Открих, приятелю Данил, че съм засегнал някакъв автокаталитичен процес. Всяка нишка, която подсилвах, на свой ред подсилваше съответно съседната; двете заедно подсилваха други и така нататък. Нямаше нужда да правя нищо повече. Неуловимите трепвания, неуловимите звуци, неуловимите погледи, които издаваха

одобрително отношение към лейди Гладиа, пораждаха появата на още и още като тях.

После открих и нещо още по-странно. Аз долавях всички тези малки признаци на одобрение единствено благодарение на своя достъп до човешките умове. Но по някакъв начин те стигаха и до лейди Гладиа, тъй като всички нейни останали задръжки изчезнаха, без да се докосна до тях. Тя започна да говори по-бързо и по-уверено, а публиката откликваше все по-пълно — без никаква намеса от моя страна. Накрая всичко прерасна в някаква толкова силна истерия, ураган, гръмотевична буря на емоциите, че трябваше да се изключат — в противен случай веригите ми щяха да се претоварят.

Откакто съществувам, никога досега не съм се сблъсквал с подобно нещо. При това всичко започна с не по-голяма намеса от моя страна, отколкото съм си позволявал в миналото. Само че преди съм го правил сред шепа хора, а сега сред една огромна тълпа. Дори подозирам, че ефектът се разпростря отвъд границите на публиката, която усещах с ума си — върху всички, които ни гледаха по хипервизията.

— Не виждам как би могло да стане това, приятелю Жискар — възрази Данил.

— Нито пък аз, приятелю Данил. Не съм човек. Нямам непосредствения опит на човешкото съзнание с цялата негова сложност и противоречивост, така че не мога да проумея механизмите, които определят реакциите му. Но очевидно тълпите се манипулират по-лесно от отделните индивиди. Струва ми се парадоксално. Колкото са по-тежки предметите, толкова повече сила се изисква за тяхното преместване. Колкото по-голяма е енергията, толкова по-трудно е нейното овладяване. Колкото по-голямо е разстоянието, толкова повече време е необходимо за преодоляването му. Защо тогава колкото повече са хората, толкова по-лесно е да им въздействаш? Ти мислиш като човешко същество, приятелю Данил. Можеш ли да ми обясниш?

— Ти сам каза, приятелю Жискар — отвърна Данил, — че става дума за автокаталитичен ефект — въпрос на лесна преносимост. Една-едничка искра е достатъчна, за да изгори цяла гора.

Жискар изглеждаше потънал в мисли.

— Разсъдливостта не е преносима, само емоциите — каза той след малко. — Мадам Гладиа подбра онези аргументи, които смяташе,

че ще засегнат публиката емоционално. Тя не се опитваше да им обяснява нищо. А следователно сигурно може да се приеме, че колкото по-голяма е тълпата, толкова по-лесно е да бъде манипулирана посредством емоциите, а не разсъжденията.

Тъй като емоциите са сравнително малко, а разсъжденията биват най-различни, поведението на тълпата може да се предвиди по-лесно, отколкото реакцията на отделния индивид. А това от своя страна означава, че щом искаме да изведем законите, които позволяват предвиждането на историческия ход, тогава трябва да вземем предвид големите популации от хора — колкото по-големи, толкова по-добре. Само по себе си това би могло да представлява Първият закон на Психоисторията, ключът към изследването на Хуманиката. И все пак...

— Да?

— Струва ми се, че след толкова дълго време успях да стигна едва дотук, понеже не съм човешко същество. Хората сигурно инстинктивно разбират собствения си начин на мислене — поне дотолкова, че знаят как да се справят със себеподобните. Мадам Гладиа овладя умело положението, въпреки че няма абсолютно никакъв опит в говоренето пред огромни тълпи. Колко по-лесно щеше да ни бъде, ако имавме на наша страна някой като Илайджа Бейли... Приятелю Данил, не си ли мислиш за него?

— Виждаш неговия образ в мислите ми, нали? Това е удивително, приятелю Жискар — каза Данил.

— Не го виждам, приятелю Данил. Не мога да стигна до твоите мисли. Но мога да усещам чувства и настроения. В момента мозъчната ти дейност се организира така, както става винаги, когато мислиш за Илайджа Бейли. Познавам по досегашния си опит.

— Мадам Гладиа спомена факта, че съм последният, който е видял колегата Илайджа жив. Затова отново се връщам към онзи момент в спомените ми. Отново се замислих над казаното от него тогава.

— Защо, приятелю Данил?

— Търся скрития смисъл. Чувствам, че е важно.

— Как може казаното от него да означава нещо друго освен предопределеното от думите? Ако е имало някакъв скрит смисъл, Илайджа Бейли е щял да ти го разясни.

— Може би — бавно отвърна Данил — колегата Илайджа сам не е разбирал колко важно е онова, което казва.

ГЛАВА 10

СЛЕД РЕЧТА

37

Спомени!

Те присъстваха в съзнанието на Данил подобно на затворена книга с невероятни подробности, която неизменно оставаше на разположение. Някои места бяха обект на чести обръщения заради информацията, която съдържаха, но на пръсти се брояха онези, към които имаше обръщения просто защото Данил искаше да почувства тяхното съдържание. В по-голямата си част те бяха свързани с Илайджа Бейли.

Преди много десетилетия Данил беше дошъл на Бейлиуърлд, докато Илайджа Бейли бе все още жив. Мадам Гладиа пътува с него, но след като навлязоха в орбита около планетата, Бентли Бейли се изстреля с малкия си кораб да ги посрещне и се прехвърли при тях на борда. По онова време той представляваше един доста съсухрен мъж на средна възраст.

Бентли изгледа Гладиа с леко враждебен поглед и каза:

— Не можете да го видите, мадам.

— Защо? — попита Гладиа, която плачеше.

— Той не желае, мадам, а аз трябва да уважавам неговите желания.

— Не мога да повярвам, мистър Бейли.

— Нося ръкописна бележка, както и запис на неговия глас, мадам. Не знам дали ще познаете почерка или гласа му, но имате моята честна дума, че те са негови, както и че са направени без прибъгването до непристоен натиск върху него.

Тя влезе в каютата си, за да прочете и изслуша всичко сама. Когато се появи отново, лицето ѝ носеше пораженски вид. Все пак успя да овладее гласа си и твърдо изрече:

— Данил, ще слезеш да го видиш сам. Такова е неговото желание. Но ще ми докладваш за всичко, което направи и каже.

— Да, мадам — отвърна Данил.

Той слезе с кораба на Бентли.

— На тази планета не се допускат работи, Данил — каза му Бентли, — но в твой случай се прави изключение, защото такова е желанието на баща ми, а той е високо почитан. Не изпитвам към теб никаква лична неприязън, разбери, но твоето присъствие тук трябва да бъде абсолютно ограничено. Ще те заведат направо при баща ми. Щом свършите, моментално ще бъдеш върнат в орбита. Разбираш ли?

— Разбирам, сър. Как е баща ви?

— Той умира — натърти Бентли с преднамерена грубост.

— Разбирам също и това — отвърна Данил. Гласът му забележимо потрепваше — не от обикновено вълнение, а защото съзнанието за смъртта на едно човешко същество, макар и неизбежна, смущаваше позитронните връзки в мозъка му. — Искам да кажа, колко му остава да живее?

— Досега да е умрял. Държи се, защото не иска да си отиде, преди да те е видял.

Кацнаха. Планетата беше голяма, но заселената част — ако това представляваше всичко — беше малка и имаше запуснат вид. Денят бе облачен, скоро беше валило. Широките, прави улици бяха пуси, сякаш обитателите — доколкото ги имаше — нямаха никакво настроение да зяпат работи.

Наземната кола ги понесе през пустотата и ги стовари пред някаква къща, малко по-голяма и по-представителна от останалите. Влязоха заедно. Пред една от вътрешните врати Бентли спря и тъжно рече:

— Баща ми е тук, вътре. Ще влезеш сам. Той не иска да идвам с теб. Хайде, отивай. Може да не го познаеш.

Данил пристъпи в сумрака на стаята. Очите му бързо привикнаха с тъмнината и той различи едва доловимото блещукане на някакъв прозрачен пашкул, в който почиваше тялото на човек, покрит с чаршаф. Светлината в стаята леко се засили и Данил можа ясно да види лицето.

Бентли беше прав. В това лице Данил не виждаше и следа от стария си колега. Беше изпито и съсухрено. Очите бяха затворени и

Данил си помисли, че пред него лежи труп. Никога не бе виждал мъртъв човек и при мисълта за това краката му се подкосиха и той се олюля.

Очите на стария човек обаче се отвориха и Данил си възвърна равновесието, въпреки че продължаваше да изпитва необичайна слабост.

Очите го погледнаха и слаба усмивка заигра върху бледите, напукани устни.

— Данил. Стари приятелю... — в прошепнатите думи се прокрадна смътна прилика с тембъра на познатия глас на Илайджа Бейли. Изпод чаршафа бавно се измъкна една ръка и на Данил му се стори, че все пак разпознава Илайджа Бейли.

— Колега Илайджа — каза той тихо.

— Благодаря ти... благодаря ти, че дойде.

— За мен беше важно да дойда, колега Илайджа.

— Боях се, че няма да го допуснат. Те... другите... дори синът ми... те мислят за робот.

— Аз наистина съм робот.

— Не и за мен, Данил. Не си се променил, нали? Не мога да те видя хубаво, но ми се струва, че си съвсем същият, какъвто те помня. Кога те видях за последен път? Преди двайсет и девет години?

— Да. И за всичкото това време, колега Илайджа, не съм се променил, така че, нали разбирате, аз съм робот.

— Аз обаче се промених, и то много. Не биваше да ме виждаш в този вид, но нямах сили да устоя на желанието си да те видя още веднъж — гласът на Бейли зазвуча по-ясно, сякаш черпеше сили от присъствието на Данил.

— Радвам се да ви видя, колега Илайджа, колкото и да сте се променил.

— А лейди Гладия? Как е тя?

— Добре е. Дойдохме заедно.

— Нали не е... — гласът му трепна с болезнена тревога, докато той се мъчеше да огледа стаята.

— Тя не слезе на планетата, но е още в орбита. Обясниха й, че не желаете да я виждате — и тя разбра.

— Това не е вярно. Искам да я видя, но на това изкушение успях да устоя. Не се е променила, нали?

— Все още изглежда така, както при последната ви среща.

— Добре... Но не можех да допусна тя да ме види сега. Не бих искал това да бъде последният ѝ спомен за мен. При теб е различно.

— Защото съм робот, колега Илайджа.

— Престани да го повтаряш — нацупи се старецът. — Нямаше да означаваш повече за мен, Данил, ако беше човек.

Известно време той полежа, без да каже нищо, после продължи:

— През всичките тези години никога не съм ѝ се обаждал — нито с писмо, нито с хипервизия. Не можех да си позволя да се бъркам в живота ѝ... Още ли е женена за Гремнионис?

— Да, сър.

— И е щастлива?

— Не мога да преценя. Не се държи по начин, който да показва, че е нещастна.

— Деца?

— Позволените две.

— Не се ли е сърдила, че не поддържам връзка с нея?

— Според мен тя разбираше вашите мотиви.

— Някога... споменавала ли е за мен?

— Почти никога, но Жискар смята, че често мисли за вас.

— Как е Жискар?

— Функционира нормално — по известния ви начин.

— Значи знаеш... за неговите способности.

— Той ми каза, колега Илайджа.

Бейли отново замълча. После се размърда и каза:

— Данил, пожелах да дойдеш от чисто егоистичното си желание да те видя, да видя с очите си, че не си се променил, че частица от големите дни в моя живот още съществува, че ти ме помниш и ще продължаваш да ме помниш... Но освен това искам нещо да ти кажа.

Скоро ще умра, Данил, и знаех, че вестта ще стигне до теб. Дори да не беше дошъл тук, дори да беше на Аврора, тази вест щеше да стигне до теб. Смъртта ми ще представлява галактическа новина — гърдите му се повдигнаха от немощния, безшумен смях. — Кой би могъл да предположи навремето?

Разбира се, Гладиа също ще научи, но Гладиа знае, че смъртта ми е неизбежна, и ще приеме факта, макар и с болка. Страхувах се обаче как ще се отрази това на теб, тъй като ти — както все настояваш, а аз

отричам — си робот. В името на доброто старо време може би ще сметнеш за свой дълг да ме предпазиш от смъртта, а фактът, че няма да успееш, вероятно ще ти причини трайни увреждания. Затова чуй какво ще ти кажа.

Гласът на Бейли отслабваше. Макар че иначе Данил седеше абсолютно неподвижен, лицето му бе придобило необичайна способност да отразява чувства. То изразяваше тъга и дълбока загриженост. Бейли лежеше със затворени очи и не го забеляза.

— Няма значение, Данил — продължи той, — че ще умра. Смъртта на отделния човек няма значение при хората. Когато човек умре, след него остават делата му, а те не умират напълно. Не умират напълно, докато човечеството съществува... Разбираш ли какво ти казвам?

— Да, колега Илайджа.

— Делата на всеки отделен човек допринасят за едно цяло и така се превръщат в неувяхваща част от него. Целокупността от живота на всички хора — в миналото, в настоящето и в бъдещето — изтъква шарките в едно пано, което съществува от десетки хиляди години и става все по-сложно и в крайна сметка все по-красиво. Дори космолитите са неотменима част от тъканта и също допринасят за сложното преплитане и красотата на шарките. Отделният човешки живот представлява само една нишка в паното, а какво е една нишка в сравнение с цялото?

Данил, мисли винаги за паното. Не бива да се разстройваш от изгубването на една-единствена нишка. Има толкова много други — всички са ценни, всички допринасят...

Бейли замлъкна, но Данил търпеливо изчакваше.

Накрая старецът отвори очи и когато спря погледа си върху робота, леко се намръщи.

— Още си тук? Време е да тръгваш. Казах ти всичко, което исках.

— Не искам да тръгвам, колега Илайджа.

— Трябва. Не мога повече да задържам смъртта. Уморен съм... страшно съм уморен. Искам да умра. Време е.

— Не мога ли да почакам, докато сте още жив?

— Не бих искал. Ако умра пред очите ти, това може да ти се отрази зле въпреки всичко, което казах. А сега тръгвай! Това е...

заповед. Ще те оставя да бъдеш робот, щом искаш, но в такъв случай трябва да се подчиняваш на заповедите ми. Не можеш да спасиш живота ми по никакъв начин, така че нищо не чакай да излезе от Втория закон. Тръгвай!

Бейли привдигна немощно ръка и отрони:

— Сбогом, приятелю Данил.

Данил бавно се обърна, следвайки заповедите на Бейли с небивало затруднение.

— Сбогом, колега... — млъкна той ненадейно, после продължи с дрезгав глас: — Сбогом, приятелю Илайджа.

Бентли се втурна към Данил в другата стая.

— Жив ли е още? — попита той.

— Беше жив, когато излизах.

Бентли влезе и почти моментално се върна.

— Вече не е. Видял те е и после... си е отишъл.

Данил почувства, че трябва да се облекне на стената. Мина доста време, преди да успее да се изправи.

Бентли го изчака, извърнал поглед встрани. После заедно се качиха на малкия кораб и излетяха в орбита, където ги чакаше Гладиа.

Тя също попита дали Илайджа Бейли е още жив и когато разбра, че не е, се извърна, без да пророни нито сълза, и отиде в каютата си да плаче.

37А

Данил продължи мисълта си, сякаш парливият спомен за смъртта на Бейли не го бе смутил нито за миг.

— Но сега, в светлината на речта на мадам Гладиа, като че ли откривам още нещо в думите на колегата Илайджа.

— Какво имаш предвид?

— Още не съм сигурен. Много е трудно да мисля в посоката, в която се опитвам.

— Ще почакам, колкото е необходимо — отвърна Жискар.

38

Дженовъс Пендъръл беше висок и все още не толкова стар, колкото го караше да изглежда буйният гъсталак на бялата му коса и пухкавите снежни бакенбарди, които му придаваха достолепие и неповторимост. Имаше осанката на роден предводител и това бе улеснило неговото издигане, но както самият Пендъръл ясно съзнаваше, външно той изглеждаше много по-силен, отколкото по характер.

След като го избраха в Директората, първоначалното му главозамайване премина твърде бързо. Властта, която получи, не бе лъжица за неговата уста и той си даваше сметка за това все по-ясно с всяка изминала година, докато малко по малко автоматично се придвижваше напред. В момента беше Старши директор.

Ама че време да бъдеш Старши директор!

Някога управлението на планетата е било направо шега работа. Дори по времето на Нефи Морлър преди осем десетилетия — същият онзи Морлър, когото всички до последния училищен хлапак смятаха за най-великия Директор, — дори и тогава е било шега. Какво е представлявал Бейлиуърлд в ония времена? Една малка планета, тук-там някоя и друга ферма, шепа градчета, скупчени около естествените комуникационни възли. Цялото население не е надвишавало пет милиона; износът се е състоял главно от вълна и малко титан.

Космолитите изобщо не са се интересували от тях под повече или по-малко благотворното влияние на Хан Фастълф от Аврора. Животът е бил прост. Хората са могли да пътуват до Земята когато си пожелаят — щом им се прииска да вдъхнат малко цивилизация или да се нагледат на техника — и потокът от емигранти земяни не е секвал. Огромното население на Земята бе неизчерпаемо.

И защо тогава Морлър да не стане велик Директор? Нищо не е трябвало да прави.

А за в бъдеще управлението също щеше да е лесна работа. Космолитите щяха да продължават по пътя към своя пълен упадък (всяко дете знаеше, че това е неизбежно, че накрая те ще се удавят в противоречията на своето общество — макар че понякога Пендъръл се чудеше дали наистина е така), а заселниците щяха все повече да нарастват по брой и по сила. И скоро щеше да дойде времето, когато животът щеше отново да стане спокоен. Заселниците щяха да заживеят в мир и да развият до краен предел своята технологична мощ.

С постепенното запълване на Бейлиуърлд планетата — както и всички останали като нея — щеше да придобива все повече облика на една втора Земя. Междувременно щяха да се появяват още и още нови планети, които в крайна сметка щяха да образуват великата Галактическа империя. А Бейлиуърлд, в качеството си на най-стария и най-населения от Заселническите светове, несъмнено щеше да има водещо място в тази Империя — под егидата и неизменното управление на Майката Земя.

Но Пендъръл бе Старши директор не в миналото. Нито пък в бъдещето. Той заемаше тази длъжност сега.

Сега Хан Фастълф бе мъртъв, но Келдън Амадирос продължаваше да е жив. Преди двацет десетилетия Амадирос се бе примирил с положението, че на Земята бе разрешено да изпраща заселници в космоса, но сега от него можеше да се очакват неприятности. Космолитите все още бяха твърде силни, за да бъдат пренебрегвани; заселниците — все още не достатъчно укрепнали, за да действат уверено. Налагаше се да задържат по някакъв начин космолитите, докато съотношението на силите не се промени достатъчно.

А задачата как да се усмирят космолитите, от една страна, а от друга — заселниците да останат непреклонни, но същевременно и благоразумни, падаше изключително върху плещите на Пендъръл. Но това нито му харесваше, нито го бе искал.

Беше мрачна и студена утрин, снегът се трупаеше все по-ожесточено — това поне си беше в реда на нещата, а той крачеше самотно през хотела. Мразеше кортежите.

Специалните части, разхвърляни наоколо в пълен състав, козируваха на място, когато минаваше покрай тях, а той уморено им отвръщаше. Обърна се към капитана, който се приближи да го посрещне.

— Някакви проблеми, капитане?

— Никакви, господин Директор. Всичко е спокойно.

Пендъръл кимна.

— В коя стая е Бейли?... Аха... Държите ли жената и нейните работи под строга охрана?... Добре.

Той отмина. Общо взето, Д.Ж. се бе държал както трябва. Изоставената Солария би могла да се използва от Търговците като почти неизчерпаем източник на работи и големи печалби. Макар че,

навъсено мислеше Пендъръл, печалбите не бива да се бъркат с най-естествения еквивалент на световната сигурност. Най-добре беше да оставят Солария на спокойствие с нейните клопки. Не си струваше заради нея да избухва война. Д.Ж. бе направил добре, като се е махнал веднага.

И като е взел ядрения мултипликатор. Устройствата от подобен род бяха толкова невероятно масивни, че можеха да се използват само поместени в огромните и скъпи съоръжения, които бяха издигнати с цел да унищожават нашественически кораби. А даже и те си оставаха все още само на чертеж. Прекалено скъпи излизаха. Абсолютно задължително беше да се направят по-малки и по-евтини модели. Така че Д.Ж. с пълно право е сметнал, че докарването на един солариански мултипликатор е по-важно от всичките работи на онази планета, взети заедно. Мултипликаторът би трябвало да улесни страхотно учените на Бейлиуърлд.

От друга страна, щом един от Външните светове разполага с портативен мултипликатор, какво остава за другите? Какво остава за Аврора? Ако размерът на тези оръжия може да се намали дотолкова, че да се поберат на бойните кораби, тогава една флотилия от космолити би била достатъчна, за да помете без никакви затруднения произволен брой заселнически кораби. Докъде ли бяха стигнали в тази насока? И щеше ли Бейлиуърлд да навакса преднината им с помощта на мултипликатора, донесен от Д.Ж.?

Пендъръл сигнализира за пристигането си на вратата на хотелската стая на Д.Ж., влезе, без изобщо да чака отговор, и седна, без да чака покана. Длъжността Старши директор криеше известни преимущества.

Д.Ж. надникна от банята и изломоти, докато триеше с кърпа косата си:

— Щях да посрещна Ваша Директорска Светлост с подобаващата тържественост, но ме хващате малко натясно, тъй като току-що излизам от банята и съм поставен в изключително неудобно положение.

— О, я млъквай — раздразнено изсумтя Пендъръл.

Неудържимата бодрост на Д.Ж. обикновено го забавляваше, но не и сега. В някои отношения той изобщо не можеше да го разбере. Д.Ж. беше от рода Бейли, пряк потомък на великия Илайджа и на

Основоположника Бентли. Това му гарантираше Директорския пост, особено като се имаше предвид и неговата сърдечност, с която печелеше симпатии навсякъде. Вместо това той реши да стане Търговец, което си беше трудна, а и опасна работа. Можеше да направи човек богат, но много по-вероятно бе да погуби живота му или — още по-лошо — да го състари преждевременно.

Да не говорим, че този начин на живот го откъсваше от планетата понякога с месеци наред, а Пендъръл предпочиташе да се вслушва в съветите на Д.Ж., отколкото в съветите на болшинството от своите министри. Човек не винаги можеше да е сигурен дали Д.Ж. говори сериозно или не, но с едно наум си струваше да го изслуша.

Пендъръл тежко подхвана:

— Не мисля, че речта на оная жена се оказа най-доброто, което можеше да ни се случи.

Почти облечен, Д.Ж. присви рамене.

— Кой можеше да го предвиди?

— Ти например. Трябвало е да се поинтересуваш от нейното минало, след като си решил да я вземеш със себе си.

— Поинтересувах се, господин Директор. Прекарала е малко повече от три десетилетия на Солария. Именно на тази планета се е оформила като личност, а там е живяла заобиколена единствено от роботи. Виждала е хора само посредством холографски изображения, с изключение на съпруга си, а той не я е посещавал често. След като отишла на Аврора, трябвало да преодолее един дълъг и труден период на адаптация, но дори и там е живяла главно с роботи. За двайсет и три десетилетия тя едва ли е срещала и двайсетина човека на куп, а какво остава за четири хиляди. Мислех, че едва ли ще успее да каже и две-три думи. Откъде да знам, че била такъв подстрекател.

— Можеше да я спреш, след като го узна. Седеше точно до нея.

— Да не би да сте искали размирици? Хората я харесаха. И вие бяхте там. Знаете, че е така. Ако я бях накарал да седне, те щяха да се хвърлят към сцената. В края на краищата, господин Директор, вие също не направихте никакъв опит да я спрете.

Пендъръл прочисти гърло.

— Всъщност имах подобни намерения, но всеки път щом се обърнех назад, пред погледа ми се изпречваше нейният робот — онзи, дето изглежда като робот.

— Жискар. Да, но какво от това? Той не може нищо да ви направи.

— Знам. Но въпреки това ужасно ме притесняваше и аз все не се решавах да се намеся.

— Е, няма значение, господин Директор — каза Д.Ж. Вече се беше облякъл и побутна подноса със закуската към другия. — Кафето е още топло. Вземете си от кифличките и сладкото, ако ви се хапва... Всичко ще се оправи. Не ми се вярва хората да се преизпълнят чак толкова с любов към космолитите, че да попречат на нашата политика. Дори можем да извлечем изгоди от положението. Ако космолитите научат какво е станало тук, вероятно партията на Фастълф ще укрепи позициите си. Фастълф може и да е мъртъв, но неговата партия не е — поне не съвсем, а всяко поощряване на тяхната умерена политика е добре дошло за нас.

— Мисля си — замислено рече Пендъръл — за всеобщия Конгрес на Заселниците, който ще се проведе след пет месеца. Кой знае колко саркастични забележки ще ми се наложи да чуя по адрес на нашата примиренческа политика и любвеобилните ни отношения с космолитите... Едно ще ти кажа — добави той мрачно, — колкото по-малък е светът, толкова повече ястреби ражда.

— Ами тогава кажете го и на тях — отвърна Д.Ж. — На обществените места се дръжте като истински държавник. Но щом ги издебнете насаме, погледнете ги право в очите и — неофициално — им кажете, че на Бейлиуърлд има свобода на словото и че така смятаме да продължава и занапред. Кажете им, че Бейлиуърлд взима присърце интересите на Земята, но че ако някоя планета желае да докаже своята по-голяма преданост, като обяви война на космолитите, Бейлиуърлд ще наблюдава действията с жив интерес, но нищо повече. Това ще им запуши устата.

— О, не, не — разтревожено запротестира Пендъръл. — Реплики в този дух моментално ще се разчуят. Ще се вдигне невъобразим шум.

— Прав сте, за съжаление — отбеляза Д.Ж. — Но поне си го мислете и не се оставяйте на онези безмозъчни кречетала да ви притискат.

Пендъръл въздъхна.

— Предполагам, че все някак ще се оправим, но след станалото снощи плановите ни страхотно ще се объркат. Затова ме е яд.

— Какво толкова е станало?

— Когато си тръгнал от Аврора за Солария, два аврориански бойни кораба също са потеглили натам. Знаеше ли го?

— Не, но очаквах подобно нещо — отвърна Д.Ж. с безразличие.
— И затова си направих труда да прибягвам до подвеждащи трикове по пътя.

— Един от аврорианските кораби се е приземил на Солария — на хиляди километри встрани от теб, така че, изглежда, не се е стремил да те следи, — а другият е останал в орбита.

— Логично. И аз щях да постъпя така, ако имах на разположение втори кораб.

— Аврорианският кораб, който се приземил, бил унищожен за броени часове. Корабът в орбита докладвал за станалото и получил заповед да се връща... Съобщението е било засечено от една Търговска наблюдателна станция, която ни го изпрати.

— Кодирано ли е било?

— Естествено, но са използвали един от кодовете, които сме дешифрирали.

Д.Ж. поклати замислено глава, после рече:

— Много интересно. Значи никой от тях не е можел да говори на солариански.

— Очевидно — важно зажима Пендъръл. — Тази твоята жена е единственият човек от Солария, който можеш да намериш в цялата Галактика — освен ако някой не открие къде са се дянали самите соларианци.

— А те ме оставиха да я взема, а? Кофти за аврорианците!

— Както и да е, снощи смятах да съобщя за унищожения аврорианския кораб. Само фактите — никакво злорадство. Така или иначе, новината щеше да въодушеви и последния заселник в Галактиката. Нали ние се измъкнахме, а аврорианците — не.

— Ние имяхме соларианка — отбеляза Д.Ж. — Аврорианците не са имали.

— Чудесно. Вие с жената също щяхте да се представите в добра светлина... Но нищо не стана. Пред онова, което направи тя, всичко останало бледнее — дори новината за унищожението на един аврориански кораб.

— Да не говорим — продължи Д.Ж., — че след като тъкмо си свършил да ръкопляскаш на братството и любовта, не върви тутакси да започнеш да ръкопляскаш на смъртта на неколкостотин аврориански братя.

— Да, предполагам. Така че изпуснахме шанса за страхотен психологически удар.

Д.Ж. се чумереше.

— Не мислете за това, господин Директор. За пропаганда винаги има време — в някой по-подходящ момент. Важното е какво се крие зад всичко това... Взривен е един аврориански кораб. Значи те не са очаквали, че срещу тях ще бъде използван ядрен мултипликатор. На другия кораб е било наредено да се върне, което може да означава, че той не е имал съответните защитни средства — може би те изобщо не разполагат с такива. Оттук стигам до извода, че портативният — или полупортативният, все едно — мултипликатор представлява изключително соларианско изобретение, а не на Външните светове като цяло. Това е добре дошло за нас — ако е вярно. Нека за момента престанем да оплакваме кяра от пропагандата и да насочим вниманието си върху всяко късче полезна информация, което можем да извлечем от въпросния мултипликатор. Нали искаме по възможност да изпреварим космолитите в това отношение.

Пендъръл си взе кифличка и я задъвка.

— Може би си прав — измънка той. — Но в такъв случай как ще се оправим с другата новина?

— Каква друга новина? — попита Д.Ж. — Вижте какво, господин Директор, ще ми кажете ли накрая всичко, за да мога да водя смислен разговор, или смятате да ми подхвърляте информацията късче по късче и да ме карате да я ловя във въздуха?

— Недей да се засягаш, Д.Ж. С теб няма смисъл да се говори, освен ако не подхвана разговора по-непринудено. Знаеш ли какво представляват събранията на Директората? Искаш ли да вземеш моята работа? Спокойно можеш да я получиш.

— Не, благодаря, не ми трябва. Трябва ми вашата новина.

— Имаме послание от Аврора. Истинско послание. Дори са благоволили да се обърнат направо към нас, вместо да ни го пращат с посредничеството на Земята.

— Значи посланието е важно — за тях. Какво искат?

— Искат си обратно соларианката.

— Тоест очевидно са разбрали, че нашият кораб се е измъкнал от Солария и е пристигнал на Бейлиуърлд. И те си имат наблюдателни станции, освен това сигурно подслушват нашите съобщения, както ние — техните.

— Определено — отвърна Пендъръл с явно раздразнение. — Разшифроват нашите кодове със същата бързина, с която ние техните. Аз лично смятам, че би трябвало да се споразумеем и повече да не кодираме съобщенията си. Нищо няма да се промени нито за нас, нито за тях.

— Казват ли защо искат жената обратно?

— Не, разбира се. Космолитите не дават обяснения — те дават нареждания.

— Дали са разбрали в какво точно се е състояла нейната роля на Солария? След като тя е единственият човек с неподправено соларианско произношение, може би са решили да я използват, за да прочистят планетата от всички надзиратели?

— Не виждам как може да са разбрали, Д.Ж. Едва снощи обявихме какво точно е станало. Посланието от Аврора дойде много преди това... Но всъщност няма значение защо им е потрябвала. Въпросът е какво ще правим ние? Ако не я върнем, може да настъпи криза в отношенията ни с Аврора, което не бих искал. Ако я върнем, това няма да се хареса на хората, а Старецът Бистърван ще има чудесен повод да ни натяква, че пълзим пред космолитите.

Те се спогледаха, после Д.Ж. бавно отвърна:

— Ще трябва да я върнем. В крайна сметка тя е космолит и е поданик на Аврора. Не можем да я задържаме против волята на Аврора, иначе излагаме на риск всеки един Търговец, който се осмели да навлезе в територията на Външните светове по работа. Но аз ще я върна обратно, господин Директор, а вие можете да стоварите вината върху мен. Кажете, че съм я взел на Солария при условие, че ще я върна обратно на Аврора — което всъщност си е самата истина, макар и не под формата на писмено споразумение. Кажете, че съм почтен човек и че съм решил да спазя своето обещание... И нещата може да се обърнат в наша полза.

— Но как?

— Ще трябва да помисля. Но ако решаваме така, господин Директор, тогава настоявам моят кораб да бъде ремонтиран на планетарни разноси. А хората ми ще искат да получат солидни премиални... Хайде, господин Директор, та те се лишават от своите отпуски.

39

Като се имаше предвид, че Д.Ж. не бе възнамерявал да се качва на кораба си поне още три месеца, той изглеждаше направо в страхотно настроение.

А като се имаше предвид, че Гладиа разполагаше с по-голяма и по-люксовна каюта от предния път, тя изглеждаше твърде потисната.

— Защо е всичко това? — попита тя.

— Гледате зъбите на харизан кон? — пошегува се Д.Ж.

— Просто питам. Защо?

— Преди всичко, милейди, вие сте първокласна героиня и когато оправяха кораба, спретнаха това местенце специално за вас.

— Спретнаха?

— Така се казва. Разкрасиха, щом предпочитате.

— Това пространство не е изникнало от нищото. За чия сметка е?

— Всъщност това беше салонът за екипажа, но те настояха, нали разбирате. Вие сте тяхната любимка. Нис... спомняте ли си Нис?

— Естествено.

— Та той иска да го вземете на мястото на Данил. Казва, че Данил не си харесвал работата и непрекъснато се извинявал пред жертвите си. Нис твърди, че щял да види сметката на всеки, който ви докара и най-малката неприятност, щял с удоволствие да го прави и никога нямало да се извинява.

Гладиа се усмихна.

— Кажете му, че ще имам предвид неговото предложение и че ще ми бъде приятно да се ръкуваме, ако това може да се уреди. Така и не успях да го направя преди кацането на Бейлиуърлд.

— Ще си сложите вашите ръкавици, надявам се.

— Разбира се, макар да се чудя дали наистина има смисъл. Откакто напуснах Аврора, дори не съм кихнала. Вероятно

инжекциите, които си слагам, добре са подсилили имунната ми система — тя пак се огледа. — Направили сте дори ниши за Данил и Жискар. Много трогателно от ваша страна, Д.Ж.

— Мадам — отвърна Д.Ж., — не жалим сили, за да ви угодим, и сме поласкани, че останяхте доволна.

— Колкото и да е странно — Гладия изглеждаше искрено озадачена, — не съм съвсем доволна. Не съм сигурна, че искам да напусна вашата планета.

— Сериозно ли? Навсякъде само студ, сняг, скука, простащина, безкрайно ликуващи тълпи от хора. Какво толкова ви привлича тук?

Гладия се изчерви.

— Не са ликуващите тълпи.

— Ще се престоря, че ви вярвам, госпожо.

— Наистина не са те. Нещо съвсем друго. Аз... аз никога не съм направила нещо. Забавлявала съм се по най-различни банални начини, запълвала съм си времето с оцветяване на силови полета и с екзодизайн на роботи. Любила съм се, била съм съпруга и майка и... и... никога не съм била личност. Ако внезапно бях престанала да съществувам или ако никога не се бях раждала, това нямаше да засегне абсолютно никой и нищо — с изключение може би на един-двама по-близки лични приятели. Сега положението е различно.

— Така ли? — в гласа на Д.Ж. се долавяше съвсем бегло подигравателен оттенък.

— Да, така! Мога да въздействам на хората. Мога да си избира някаква кауза и да я приема като моя. Всъщност вече съм си избрала. Искам да предотвратя войната. Искам Вселената да бъде заселена наравно от космолити и от заселници. Искам всяка общност да съхрани своите особености, но същевременно да бъде толерантна към другата. Искам да се захвана толкова сериозно с това, че след моята смърт историята да се е променила благодарение на мен и хората да казват: „Ако не беше тя, нещата нямаше да вървят така добре.“

Тя се обърна към Д.Ж. със светнало лице.

— Знаете ли какво означава, когато близо два и половина века си бил никой, а после внезапно получиш възможността да станеш някой; да откриеш, че в живота, който си смятал за празен, все пак може да има нещо — нещо чудесно; да се почувстваш щастлив дълго-дълго след като си загубил всякаква надежда за това?

— Не е необходимо да бъдете на Бейлиуърлд, милейди, за да имате всичко това — Д.Ж. изглеждаше малко объркан.

— На Аврора няма да го имам. На Аврора съм просто един емигрант от Солария. Докато на някой Заселнически свят съм космолит — нещо твърде необичайно.

— Но в редица случаи вие твърдахте — при това доста настойчиво, — че искате да се върнете на Аврора.

— Преди известно време — да, но сега не твърдя подобно нещо, Д.Ж. Сега вече не го искам.

— И ние бихме се съобразили с вас, само че Аврора иска вие да се върнете. Така ни казаха.

Гладиа направо се стъписа.

— Те искат да се върна?

— Така твърдят в официалното послание, което получихме от Председателя на Съвета на Аврора — безгрижно подхвърли Д.Ж. — С радост бихме ви задържали, но членовете на Директората решиха, че не биха платили за вас с цената на една междузвездна криза. Не съм убеден, че съм съгласен с тях, но те са по-висшестоящите.

Гладиа се намръщи.

— За какво съм им потрябвала? Повече от двайсет десетилетия живея на Аврора и нито веднъж не са се престорили, че имат нужда от мен... Чакайте! Смятате ли, че сега вече гледат на мен като на единствената възможност да спрат надзирателите на Солария?

— Мина ми тази мисъл, милейди.

— Няма да го направя. Удържах онази надзирателка като по чудо и едва ли някога ще успея пак. Сигурна съм, че няма да стане... Пък и за какво им е да кацат на планетата? Могат да унищожат надзирателите отдалече, след като вече знаят какво представляват.

— Всъщност — отбеляза Д.Ж. — посланието, с което настояват да се върнете, е изпратено много преди да е било възможно да научат за вашия сблъсък с надзирателката. Сигурно им трябва за нещо друго.

— О-о... — Гладиа съвсем се обърка. После отново се разпали.
— Не ме интересува за какво! Не искам да се връщам. Тук ме чака работа и нямам намерение да я оставям.

Д.Ж. се изправи.

— Радвам се да го чуя, мадам Гладиа. Надявах се, че така ще се чувствате. Обещавам ви, че ще направя всичко възможно да ви взема със себе си, когато тръгнем от Аврора. Но точно сега трябва да отида на Аврора, а вие трябва да дойдете с мен.

40

Гладиа изпращаше с поглед смаляващия се Бейлиуърлд. Чувстваше се коренно различно в сравнение с предния път, когато бе наблюдавала приближаването му. Беше си все същата онази студена, сива и нещастна планета, каквато ѝ се стори в началото, но сега усещаше топлината и живеца на хората. Те бяха съвсем истински, от плът и кръв.

Солария, Аврора и другите Външни светове, които бе посещавала, ѝ се струаха изпълнени с нематериални... дифузни образи.

Точно това беше думата. Дифузни.

Колкото и малко да бяха хората, които обитаваха дадена планета от Външните светове, те се разпръсваха и я запълваха така, както молекулите газ се разпръсват и запълват предоставения им обем. Космолитите сякаш взаимно се отблъскваха.

И наистина е така, помисли си Гладиа мрачно. Космолитите винаги я бяха отблъсквали. Възпитанието, което получи на Солария, целеше именно това. Но дори на Аврора — в началото, докато лудешки експериментираше със секса — най-неприятното нещо си оставаше неизбежната близост в интимните отношения.

Освен... освен с Илайджа... Но той не беше космолит.

Бейлиуърлд бе съвсем различен. Вероятно и всички останали Заселнически светове. Хората се скупчваха на едно място, за което заплащаха с огромните пустеещи пространства наоколо — пустеещи, докато прирастът на населението не ги запълнеше. Заселническите светове се състояха от струпвания на хора, от камъчета и морени, а не от газови молекули.

Защо се получаваше така? Може би заради роботите! Те правеха хората по-малко зависими един от друг. Запълваха междинното пространство. Бяха като изолационен материал, който намалява

естественото привличане между тях, така че цялата система се разпадаше на отделни части.

Това трябваше да е. На Солария имаше най-много работи, а изолиращият ефект се усилваше до такава степен, че отделните газови молекули — човешките същества — придобиваха неимоверна инертност и почти никога не взаимодействаха помежду си. (Къде ли се бяха дянали соларианците, пак се запита Гладиа, и как ли живееха?)

А сигурно и голямата продължителност на живота също оказваше влияние. Как е възможно в продължение на десетилетия да се опазва една емоционална връзка от постепенното вгорчаване? Или ако единият умре, как щеше другият да се бори десетилетия наред със скръбта? И ето че хората свикваха да не се привързват емоционално, а да се държат на разстояние, вътрешно да се изолират.

От друга страна, ако живеят кратко, хората нямаше толкова лесно да погребват очарованието от живота. При бързата смяна на поколенията топката ще преминава от ръка на ръка, без изобщо да докосва земята.

Съвсем неотдавна Гладиа бе заявила на Д.Ж., че няма повече какво да прави или да научи, че е изпитала и премислила всичко, че ще трябва да изживее дните си до края в безпросветна скука... Без при това да знае, без изобщо да подозира за съществуването на тълпи от хора, на цели рояци; за възможността да говори пред стотици хиляди, докато те се разтапяха в едно море от глави; да чува техния отклик, изразен не с думи, а с безмълвни звуци; да се слее с тях, да ги почувства, да станат едно цяло.

Не само че дотогава никога не бе изпитвала подобно нещо, тя изобщо не бе допускала, че това е възможно да се случи. Колко ли още изненади я чакаха, макар и да бе живяла толкова дълго? Какви ли други невъобразими преживявания оставаха скрити за нея?

— Мадам Гладиа — тихо рече Данил, — мисля, че капитанът иска разрешение да влезе.

Гладиа се сепна.

— Нека влезе, тогава.

Д.Ж. влезе с широко отворени очи.

— Олекна ми. Помислих, че може да не сте си вкъщи.

Гладиа се усмихна.

— В известен смисъл ме нямаше. Бях потънала в мисли. Случва ми се понякога.

— Късметлия сте — каза Д.Ж. — Моите мисли са толкова плитки, че все не успявам да потъна в тях. Примирихте ли се с факта, че трябва да отидете на Аврора, мадам?

— Не. И между другите мисли ми мина и тази, че все още не разбирам защо трябва да ходите до Аврора. Едва ли само за да ме върнете. Тази работа можеше да я свърши всеки един космически товарен влекач.

— Мога ли да седна, мадам?

— Да, естествено. Няма какво да ме питате, капитане. Бих искала да престанете да се държите с мен като с някаква аристократична особа. Става досадно. Още по-зле, ако така се опитвате да иронизирате факта, че съм космолит. Всъщност бих предпочела да минем на „ти“.

— Изглежда си готова да се откажеш от своята расова принадлежност, Гладиа — отбеляза Д.Ж., докато сядаше и премятеше крак върху крак.

— По-скоро бих искала да забравя несъществените различия.

— Несъществени ли? Не и докато твоят живот е пет пъти по-дълъг от моя.

— Странно, но тъкмо си мислех, че това е един от най-неприятните недостатъци на космолитите... Колко остава до Аврора?

— Този път няма да се покриваме. След няколко дни ще се отдалечим достатъчно от нашето слънце, за да извършим скока през хиперпространството, после още няколко дни, докато стигнем Аврора — това е.

— Но защо ти трябва да отидеш на Аврора?

— Може да мине за чиста любезност, но всъщност ще се радвам, ако получа възможността да обясня на вашия Председател — или дори на някой от неговите подчинени — какво точно се случи на Солария.

— Те не знаят ли?

— В общи линии, да. Били са така добри да подслушат нашите съобщения, както бихме направили и ние в обратния случай. Но може да са направили погрешни изводи. Бих искал да ги поправа — ако е така.

— А кои са верните изводи, Д.Ж.?

— Както добре знаеш, надзирателите на Солария са програмирани така, че за тях човешко същество представлява само онзи, който говори соларианския диалект — ти например. Това означава, че не само заселниците, но и космолитите от другите Външни светове не се признават за хора. По-конкретно, ако аврорианците кацнат на Солария, те също ще бъдат унищожени.

Гладиа опули очи.

— Не може да бъде. Соларианците не биха допуснали надзирателите да третират аврорианците по същия начин, както и вас.

— Така ли? Един аврориански кораб е бил вече унищожен. Знаеше ли за това?

— Аврориански кораб! Не, не го знаех.

— Уверявам те, че е така. Приземил се е почти едновременно с нас. Ние се измъкнахме, но те — не. Изводът е — или поне би трябвало да бъде, — че Аврора не може да разчита безусловно на съюз с останалите Външни светове. В критичния момент всеки ще остане сам за себе си.

Гладиа усилено клатеше глава.

— Опасно е да се правят обобщения въз основа на един отделен случай. Соларианците трудно биха успели да програмират в надзирателите положителна реакция на петдесет акцента и отрицателна на стотици други. По-лесно е било да го направят с един-единствен. Нищо повече. Заложили са на това, че други космолити няма да се опитат да кацнат на тяхната планета, но са загубили.

— Да, сигурен съм, че точно така ще разсъждават и във върхушката на Аврора, понеже хората по принцип са много по-склонни да правят приятни изводи, отколкото неприятни. Аз обаче искам да съм сигурен, че те съзнават вероятността за неприятния извод — и че това наистина ги притеснява. Извинявай за себелюбието, но не вярвам, че някой друг ще свърши тази работа по-добре от мен, затова смятам, че аз — а не някой друг — трябва да отида на Аврора.

Гладиа се разкъсваше между два полюса. Тя не искаше да бъде космолит; искаше да бъде човешко същество и да забрави всичко, което току-що бе определила като „несъществени различия“. Но докато Д.Ж. описваше с неприкрито злорадство унищожителното положение, в което щеше да се озове Аврора, тя откри, че все още се чувства космолит.

— Предполагам — раздразнено каза Гладиа, — че и Заселническите светове не са толкова единни. Дали всеки от тях не отговаря сам за себе си?

Д.Ж. поклати глава.

— Може би ти се струва, че това е неизбежно, и аз няма да се учудя, ако всички те поотделно изпитват понякога желание да поставят собствените си интереси над общото благо. Но ние притежаваме нещо, което вие, космолитите, нямате.

— И какво е то? По-голямо благородство?

— Не, разбира се. Не сме по-благородни от космолитите. Но ние имаме Земята. Тя е нашият свят. Всички заселници посещават Земята колкото се може по-често. Всички заселници знаят, че съществува един свят — голям, развит свят, с невероятно богата история и култура, със сложна екология, — който е техен и на който те принадлежат. Заселническите светове може да се карат помежду си. Но тези караници не могат да доведат до насилие или до окончателен разрыв в отношенията, защото автоматично се търси посредничеството на земното правителство. А неговите решения са неоспорими и достатъчни.

Това са нашите три преимущества, Гладиа: липсата на работи, която ни дава възможност да изграждаме новите светове с нашите собствени ръце; бързата смяна на поколенията, която осигурява непрестанна промяна; и най-вече Земята, която представлява нашето ядро.

— Но космолитите... — припряно започна Гладиа, но после спря.

Д.Ж. се усмихна с горчивина.

— Искаше да кажеш, че космолитите също произлизат от земляните и че това е и тяхна планета, нали? — попита той. — Фактически това е така, но психологически не е. Космолитите са направили всичко възможно, за да се отрекат от своето наследство. Те не се смятат за потомци на земляните — нито близки, нито далечни. Ако бях мистик, щях да кажа, че след като веднъж са се откъснали от своите корени, те няма да оцелеят дълго. Разбира се, не съм мистик и няма да се изразя така — но все едно, те няма да оцелеят дълго. Убеден съм.

После, след кратко мълчание, той продължи с малко пресилена любезност, сякаш бе осъзнал, че в своята екзалтация бе засегнал болното й място.

— Но моля те, Гладиа, чувствай се преди всичко човек, а не космолит, както и аз се чувствам преди всичко човек, а не заселник. Човечеството непременно ще оцелее независимо под каква форма — заселници, космолити, или и двете. Аз лично смятам, че ще бъде под формата на заселници, но може и да греша.

— Не — Гладиа се мъчеше да говори сдържано, — мисля, че си прав, освен ако хората успеят по някакъв начин да забравят различието космолит/заселник. Това е целта ми — да помогна на хората да го направят.

— Извинявай, но май ти попречих на вечерята — сепна се Д.Ж. и хвърли поглед към лентата, която опасваше стената. — Мога ли да похапна с теб?

— Разбира се — отвърна Гладиа.

Д.Ж. се изправи.

— Тогава ще отида да донеса яденето. Бих изпратил Данил или Жискар, но не ми се иска да свиквам да се разпореждам с работи. Пък и колкото и да те обожава екипажът, не смятам, че обожанието им стига чак до твоите работи.

Гладиа не хареса храната, която донесе Д.Ж. Не можеше да свикне с отсъствието на изтънчени подправки, вероятно наследено от земната кухня, където масово използваша мая. Но и не беше чак толкова отвратително. Гладиа флегматично задъвка.

— Надявам се, че храната не те притеснява? — попита Д.Ж., забелязал нейната липса на ентусиазъм.

Тя поклати глава.

— Не. Явно свиквам. Имаше някои неприятни моменти, когато се качих за пръв път на кораба, но всъщност нищо страшно.

— Радвам се да го чуя. Но, Гладиа...

— Да?

— Нямах ли все пак някаква представа защо правителството на Аврора иска да се завърнеш толкова спешно? Не може да е заради разправията с надзирателя, нито заради речта ти. Официалното съобщение е било изпратено много преди те да са могли да научат и за едното, и за другото.

— В такъв случай, Д.Ж. — тъжно отвърна Гладиа, — не остава нищо друго, за което бих могла да им потърбявам. Никога не съм им трябвала.

— Но все нещо трябва да има. Вече ти казах, че съобщението пристигна от името на Председателя на Съвета на Аврора.

— Говори се, че въпросният Председател е марионетка.

— Така ли? Кой стои зад него? Келдън Амадирос?

— Именно. Значи знаеш за него.

— О, да — мрачно кимна Д.Ж. — Централна фигура сред фанатичните противници на Земята. Човекът, който преди двайсет десетилетия бе направо смазан политически от д-р Фастълф, е все още жив, за да се превърне отново в заплаха за нас. Ето ти един пример за изключителните права на дълголетието.

— Но точно това е странното — отбеляза Гладиа. — Амадирос е отмъстителен. Той знае, че дължи своето поражение на Илайджа Бейли, и е убеден, че аз също имам някаква вина за това. Неговата омраза — изключителна омраза — е насочена и срещу мен. След като Председателят иска аз да се върна, значи всъщност Амадирос го иска — а за какво съм му аз на Амадирос? По-скоро би предпочел да се отърве от мен. Вероятно заради това реши да ме изпрати с теб на Солария. Определено е очаквал, че корабът ще бъде унищожен — и аз заедно с него. Кое то нямаше да го натъжи ни най-малко.

— Нямаше да пролива сълзи, а? — замислено рече Д.Ж. — Но сигурно не са ти поднесли нещата по този начин. Никой не ти е казал: „Тръгвай с този откачен Търговец, защото твоята смърт ще ни достави удоволствие.“

— Не. Казаха ми, че ужасно ви трябва моята помощ и че в момента политическата ситуация налага да сътрудничим със Заселническите светове. А също и че ще допринесе много за благото на Аврора, ако след като се върна, докладвам подробно за всичко, което се случи на Солария.

— Да, друго няма да кажат. Дори в известен смисъл може наистина да са го имали предвид. После — след като противно на всичките им очаквания нашият кораб се е измъкнал невредим, докато техният е бил унищожен — като нищо може да са решили, че им е необходима информация от първа ръка. Съответно, понеже те откарах на Бейлиуърлд вместо обратно на Аврора, те са изпищели на умряло за

теб. Възможно е да е така. Разбира се, те вече са чули цялата история, така че сигурно повече не им трябваш. Макар че — той говореше по-скоро на себе си, отколкото на Гладиа — те знаят само онова, което са научили от хипервизията на Бейлиуърлд, и естествено може да не го приемат за чиста монета. И все пак...

— И все пак какво, Д.Ж.?

— Инстинктивно усещам, че тяхното послание не може да е било продиктувано единствено от желанието им да чуят твоя доклад. Струва ми се, че категоричният тон на искането им говори за нещо много повече.

— Няма нищо друго, което биха могли да искат. Нищо — натърти Гладиа.

— Чудя се — отвърна Д.Ж.

41

— И аз се чудя — каза Данил от нишата си същата вечер.

— Какво се чудиш, приятелю Данил? — попита Жискар.

— Чудя се какъв е истинският смисъл на посланието от Аврора, с което настояват лейди Гладиа да се върне. На мен също ми се струва, че просто желанието да чуят някакъв доклад не може да представлява достатъчен мотив за изпращането на подобно послание.

— Можеш ли да предположиш нещо друго?

— Хрумна ми една мисъл, приятелю Жискар.

— Мога ли да я узная, приятелю Данил?

— Хрумна ми, че като настоява за връщането на мадам Гладиа, Съветът на Аврора всъщност иска нещо много повече, а не самата нея.

— Какво повече от мадам Гладиа ще получат?

— Приятелю Жискар, немислимо е лейди Гладиа да се върне без нас двамата.

— Да, но каква полза ще има от нас двамата Съветът на Аврора?

— Аз, приятелю Жискар, няма да им бъда от никаква полза. Ти обаче си уникален, защото можеш да проникваш в съзнанието на хората.

— Това е вярно, приятелю Данил, но те не го знаят.

— А не е ли възможно след нашето заминаване да са го разбрали по някакъв начин и сега горчиво да съжالياват, че са ти позволили да напуснеш Аврора?

Жискар не се поколеба видимо.

— Не, това е невъзможно, приятелю Данил. Как са могли да го разберат?

— Разсъждавах по въпроса — внимателно започна Данил. — По време на твоето отдавнашно посещение на Земята с д-р Фастълф ти си успял да поработиш върху няколко земни робота. Те са придобили някои много ограничени умствени способности, само колкото да могат да продължат започнатото от теб. Внушавали са на държавните служители да не се боят от заселническия процес и да го подпомагат. Така поне ми каза ти на времето. Следователно на Земята има роботи, които могат да настройват човешкото съзнание.

Освен това, както наскоро предположихме, Институтът по роботика е изпратил на Земята хуманоидни роботи. Не знаем с каква цел са го направили, но най-малкото, което може да се очаква от такива роботи е, че те ще следят събитията на Земята и ще докладват за тях.

Дори аврорианските роботи да нямат телепатични способности, от техните доклади може да става ясно, че един или друг държавен служител внезапно променя своето отношение към заселническия процес. Вероятно след като сме напуснали Аврора, някой държавник — може би самият доктор Амадирос — изведнъж се е сетил, че това може да бъде обяснено единствено със съществуването на телепатични роботи на Земята. И тогава е възможно тяхната поява да е била свързана или с д-р Фастълф, или с теб самия.

Това, от своя страна, сигурно ще послужи за обяснение на някои други събития в миналото на Аврора, които могат да се свържат по-скоро с теб, отколкото с д-р Фастълф. В резултат на всичко дотук, Аврора отчаяно ще иска да те върне обратно, но не би посмяла да го заяви направо, защото ще се издаде. Вместо това те казват, че искат лейди Гладия — съвсем естествено искане, — защото знаят, че ако тя се върне, ще се върнеш и ти.

Жискар потъна в мълчание цяла минута, после каза:

— Разсъжденията ти са много интересни, приятелю Данил, но не са издържани. Роботите, които пригодих за моите цели, свършиха своята работа преди повече от осемнайсет десетилетия. Оттогава те са

дезактивирани, поне що се отнася до телепатията. Нещо повече, преди доста време Земята изхвърли роботите от Градовете си и ограничи тяхното използване само в ненаселените извънградски области.

Тоест хуманоидните роботи, за които предполагаме, че са изпратени на Земята, не са имали възможност да срещнат моите телепатични роботи. Нито пък да забележат каквато и да било телепатична проява, тъй като роботите не се занимават повече с това. Следователно не е възможно да са разкрили моите способности по начина, който предлагаш.

— Има ли друг начин, приятелю Жискар? — попита Данил.

— Няма — твърдо заяви Жискар.

— И все пак... чудя се — каза Данил.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

АВРОРА

ГЛАВА 11

СТАРИЯТ ЛИДЕР

42

Келдън Амадиرو не бе имунизиран против спомени. Дори им бе подвластен далеч повече от болшинството хора. На всичко отгоре неговата памет бе обременена със съдържание, необичайно по силата на своя дълбок, нестихващ гняв и чувството за неудовлетвореност.

Преди двайсет десетилетия всичко вървеше толкова добре! Той основа и оглави Института по Роботика (както си беше и досега). В един блестящ, победоносен момент му се струваше, че нищо няма да му попречи, за да получи пълна власт над Съвета и да разгроми най-големия си враг, Хан Фастълф, като го превърне в безпомощна опозиция.

Ако беше... само ако беше...

(Амадиро се опитваше всячески да не мисли за това, но паметта му го връщаше отново и отново към онзи момент, сякаш мъката и отчаянието нямаха край.)

Ако беше спечелил, Земята щеше да остане изолирана и сама, а той щеше да се погрижи за нейната разруха, упадък и постепенна гибел. Защо не? За едnodневките от онзи болен, пренаселен свят беше по-добре да не живеят — стотици пъти по-добре, отколкото да водят съществуването, на което сами се бяха обрекли.

Тогава, спокойни и незастрашавани от нищо, Външните светове щяха да продължат експанзията си. Фастълф все се оплакваше, че космолитите живеели твърде дълго и твърде удобно на гърба на своите роботи, за да бъдат пионери. Но Амадиро щеше да му докаже, че не е прав.

И все пак Фастълф спечели. В мига, в който поражението му изглеждаше неизбежно, по някакъв абсолютно невероятен и необясним начин победата му падна в ръцете, така да се каже, направо от небето.

Зад всичко стоеше, разбира се, онзи землянин, Илайджа Бейли...

Но при мисълта за землянина иначе безмилостната памет на Амадиرو като че ли изключваше и се извърщаше настрани. Той не можеше да си представи онова лице, да чуе онзи глас, да си спомни онези дни. Стигаше му само името. И двайсет века нямаше да се окажат достатъчни, за да заглушат омразата или да смекчат поне малко болката, която го терзаше.

А когато Фастълф застана начело на политическия живот, жалките земляни побягнаха от своя гниещ свят и започнаха да заселват планета след планета. Стремглавият напредък на Земята зашемети Външните светове и ги хвърли в пълна парализа.

Колко пъти Амадиро се бе обръщал към Съвета и бе изтъквал, че Галактиката се изплъзва от ръцете на Външните светове, че Аврора наблюдава безучастно как някакви получовеци завземат планета след планета, че всяка поредна година, изпълнена с апатия, сковава духа на космолитите все по-здраво?

— Събудете се! — бе ги призовавал той. — Събудете се. Вижте как нараства тяхната численост. Вижте как се увеличава броят на Заселническите светове. Какво чакате? Да ви хванат за гърлото ли?

И всеки път Фастълф му отвърщаше с онзи негов умилителен като приспивна песен гласец, а аврорианците и останалите космолити (които винаги следваха Аврора, когато тя откажеше да води) се отпуснаха удобно и отново потъваха в дрямка.

Сякаш бяха слепи за очевидното. Оставаха равнодушни пред фактите, цифрите и безспорното влошаване на положението от десетилетие на десетилетие. Как беше възможно мнозинството да следва неотклонно Фастълф като стадо овце, при все че Амадиро крещеше истината в лицата им и всяко негово предсказание се сбъдваше?

Как беше възможно самият Фастълф да вижда с очите си как буквално всяка негова дума се оказваше пълна глупост, но въпреки това да не прави никакъв завой в политиката си? Грешките му дори не се дължаха на упорство, той просто изобщо не забелязваше, че греши.

Ако Амадиро беше от хората, склонни да се впускат в разни фантазии, той сигурно щеше да заподозре, че Външните светове са станали жертва на някаква магия, на някакво апатично заслепление. Щеше да реши, че някой някъде притежава магическата власт да

приспива иначе будни умове и да заслепява пред истината иначе остри очи.

И като капак на неистовите му страдания хората съжеляваха Фастълф за това, че умрял в разочарование. В разочарование, казваха те, защото космолитите не били завладели нови планети.

Та нали точно политиката на Фастълф им пречеше да го направят! Какво право имаше той да изпитва разочарование? А как тогава щеше да се чувства на мястото на Амадирос — винаги да вижда и да казва истината, без да може да накара космолитите — поне една достатъчна част от тях — да се вслушат в неговите думи?

Колко пъти си беше казвал, че за Галактиката щеше да е по-добре, ако запустее, вместо да се окаже подвластна на онези полухора. Де да имаше някаква магическа власт да унищожи Земята — планетата на Илайджа Бейли — с едно помръдване на пръста, с какво удоволствие би го направил!

Но търсенето на спасение в подобни фантазии беше просто израз на неговото пълно отчаяние. То подклаждаше непрестанно безплодното му желание да вдигне ръце и да приветства смъртта — ако роботите му биха допуснали подобно нещо.

И ето че дойде мигът, когато властта да унищожи Земята му бе дадена — дори натрапена против неговата воля. Това стана преди около седем и половина години, когато срещна за пръв път Левюлър Мандамъс.

43

Спомени! Преди седем и половина години...

Амадирос повдигна очи и видя, че Малуун Чичиз е влязъл в кабинета му. Той несъмнено беше сигнализирал, но тъй като не бе получил отговор, се бе възползвал от правото си да влезе направо.

Амадирос въздъхна и остави малкия си компютър. Чичиз бе неговата дясна ръка още от времето, когато създадоха Института. Той остаряваше, служейки на Амадирос. Не се забелязваха драстични промени, човек оставаше просто с общото впечатление за постепенно повяхване. И носът му изглеждаше малко по-несиметричен отпреди.

Амади́ро потри своя малко камбест нос и се замисли колко ли повяхнал изглежда самият той. Някога беше висок 1.95 — приличен ръст дори за стандартите на космолитите. Без съмнение стойката му беше все така изправена и все пак, когато наскоро се премери, не можа да достигне повече от 1.93. Нима започваше да се изгърбва, да се съсухря и да се смалява?

Той пропъди мрачните мисли, които бяха много по-сигурен признак на остаряване, отколкото физическите белези.

— Какво има Малуун? — попита той.

Чичиз бе следван по петите от нов личен робот — много модернистичен и натруфен. Това също бе признак на остаряване. Ако човек не може да поддържа тялото си младо, то поне винаги може да си купи нов, млад робот. Амади́ро бе решил никога да не става жертва на подобна самоизмама и съответно да си спести усмивките на младите. Особено след като Фастълф, който бе осем десетилетия по-възрастен от Амади́ро, никога не го бе правил.

— Пак онзи Мандамъс, шефе — отвърна Чичиз.

— Мандамъс?

— Онзи, който все иска да ви види.

Амади́ро се замисли за миг.

— Имаш предвид онзи идиот, който е потомък на соларианката ли?

— Да, шефе.

— Не желая да го виждам. Не му ли обясни вече това, Малуун?

— Обясних му го пределно ясно. Той ме помоли да ви предам една бележка и твърди, че след като я прочетете, ще промените решението си.

— Не ми се вярва, Малуун — бавно рече Амади́ро. — Какво пише в бележката?

— Не мога да я разбера, шефе. Не е на галактически.

— Как тогава ще я разбера аз?

— Не знаая, но той ме помоли да ви я предам. Хвърлете й, ако може, един поглед и ако кажете, ще се върна да го изгоня за пореден път.

— Е, добре, дай да я видя — поклати глава Амади́ро. После изгледа бележката с отвращение.

Там пишеше: „Ceterum censeo, delenda est Carthago.“

Амадирос прочете посланието и хвърли гневен поглед към Малуун, после отново сведе очи към бележката. Накрая каза:

— Трябва да си я погледнал, щом знаеш, че не е на галактически. Попита ли го какво означава?

— Да, шефе, попитах го. Той каза, че е на латински, но това не ми помогна особено. Каза, че вие ще разберете. Много е упорит и заяви, че ако трябва, няма да мръдне от мястото си цял ден, докато не я прочетете.

— Как изглежда?

— Слаб. Сериозен. Вероятно без чувство за хумор. Висок, но не чак колкото вас. Искрящи, хлътнали очи и тънки устни.

— На колко е години?

— Ако съдя по вида на кожата му, бих казал, че е на около четири десетилетия. Много е млад.

— В такъв случай ще трябва да проявим снизхождение към младостта. Прати го при мен.

Чичиз зяпна от изумление.

— Ще го приемете?

— Мисля, че току-що казах! Прати го в кабинета ми.

44

Младежът влезе в стаята едва ли не с маршова стъпка. Застана вдървено пред бюрото и каза:

— Благодаря ви, сър, че се съгласихте да ме приемете. Ще позволите ли да влязат и моите работи?

Амадирос повдигна вежди.

— Ще се радвам да ги видя. Ще ми позволите ли да задържа моите?

От дълги години не бе чувал някой да произнася старата формула. Изразът представляваше остатък от добрите стари обичаи, които потъваха в забрава ведно с проявите на учтивост, след като постепенно се бе наложила представата, че личните работи са част от собствената ти същност.

— Да, сър — каза Мандамъс и два робота влязоха.

Но не преди да получат разрешение, забеляза Амадиرو. Бяха нови модели, очевидно с много възможности и по всичко личеше, че са добре изпитани.

— Сам ли сте ги проектирал, мистър Мандамъс? — Роботите, проектирани от своите собственици, винаги придобиваха особена ценност.

— Да, наистина, сър.

— Значи сте роботик?

— Да, сър. Имам научна степен от университета в Еос.

— Ръководител ви е...

— Не д-р Фастълф, сър — меко довърши Мандамъс. — Доктор Маскелник.

— Аха, но не сте член на Института.

— Подал съм молба за постъпване, сър.

— Разбирам — Амадиро понамести листата на бюрото си и без да вдига поглед, бързо изстреля: — Къде сте учили латински?

— Не зная латински говоримо или писмено, но достатъчно, за да познавам този цитат, както и къде да го намеря.

— Само по себе си това е забележително. Как се постига?

— Не мога да посвещавам цялото си време на роботиката, така че имам някои странични интереси. Един от тях е планетологията, със специален акцент върху Земята. Това ме отведе към земната история и култура.

— Не е много популярно сред космолитите.

— Така е, сър, за голямо съжаление. Човек трябва да познава враговете си — като вас, сър.

— Като мен ли?

— Да, сър. Сигурен съм, че познавате Земята в много отношения и че сте по-компетентен от мен по този въпрос, защото по-дълго сте се занимавал с него.

— Откъде знаете?

— Опитах се да науча колкото се може повече за вас, сър.

— Защото също съм един от вашите врагове?

— Не, сър. Защото искам да станете мой съюзник.

— Да стана ваш съюзник? Значи смятате да ме използвате? Не ви ли се струва, че сте малко нагъл?

— Не, сър, защото съм убеден, че ще искате да станете мой съюзник.

Амадиرو втренчи поглед в него.

— Все пак на мен ми се струва, че сте не малко, а доста нагъл... Кажете, разбирате ли цитата, който сте избрал за мен?

— Да, сър.

— Преведете го тогава на галактически.

— „Впрочем аз смятам, че Картаген трябва да бъде разрушен.“

— И как смятате вие, какво означава това?

— Тези думи са казани от Марк Порций Катон, сенатор на Римската република — политическа единица в древното минало на Земята. Тя победила главния си съперник, Картаген, но не го разрушила. Катон твърдял, че над Рим щяла да тегне вечна заплаха, докато Картаген не бъде разрушен напълно — което, сър, впоследствие станало.

— Но какво значение има за нас Картаген, младежо?

— Съществуват такива неща като аналозиите, сър.

— Кое то значи?

— Че и Външните светове имат свой главен съперник, който според мен трябва да бъде унищожен.

— Назовете врага.

— Планетата Земя, сър.

Амадиро леко забарабани с пръсти по бюрото.

— И искате да ви стана съюзник в това начинание. Мислите си, че ден и нощ само това жадувам... Кажете, д-р Мандамъс, кога в някоя от многобройните си речи по този въпрос съм твърдял, че Земята трябва да бъде унищожена?

Мандамъс присви тънките се устни, ноздрите му се разшириха.

— Не съм дошъл тук — каза той, — за да се опитвам да изкопча от вас нещо компрометиращо. Не съм изпратен от д-р Фастълф, нито от някой друг в неговата партия. Нито пък аз съм от тях. И не се опитвам да ви кажа какво смятате вие. Казвам ви какво смятам самият аз. Според мен Земята трябва да бъде унищожена.

— И как предлагате да бъде унищожена Земята? Може би искате да я бомбардираме с ядрени бомби, докато експлозиите, радиацията и облаците от прах унищожат планетата? Защото в такъв случай как предлагате да попречим на заселническите кораби да отмъстят, като

постъпят по същия начин с Аврора и останалите Външни светове, до които успеят да се доберат? Земята можеше да бъде взривена безнаказано само допреди петнайсет десетилетия. Сега вече е невъзможно.

Мандамъс изглеждаше отвратен.

— Нямам предвид подобно нещо, д-р Амадиро. Не бих си цапал напразно ръцете с човешка кръв, дори когато става дума за земяни. Съществува обаче начин да се унищожи Земята без непременно да се избива цялото ѝ население — и без риск от разплата.

— Вие сте фантазьор — каза Амадиро. — Или може би сте побъркан.

— Позволете да ви обясня.

— Не, младежо. Времето ми е малко, а вече си позволих да ви отделя прекалено много от него заради любопитството, което събуди в мен вашият цитат — който впрочем отлично разбрах.

Мандамъс стана.

— Разбирам, д-р Амадиро, и моля да ме извините, че ви отнех повече време, отколкото сте в състояние да ми отделите. Помислете си обаче за това, което ви казах. Ако то събуди вашето любопитство, защо не ми се обадите някой друг път, когато ще разполагате с повече време? Но не изчакавайте прекалено дълго, защото ако трябва, ще потърся помощ от другаде. Аз непременно ще унищожа Земята. Както виждате, държа се с вас съвсем откровено.

Младежът се опита да изобрази на лицето си усмивка, но освен разтягането на тънките му бузи друга видима промяна в него не настъпи.

— Довиждане — каза той, — и още веднъж благодаря.

След това се обърна и излезе.

Известно време Амадиро гледа замислено след него, после натисна един бутон отстрани на бюрото.

— Малуун — каза той, когато Чичиз влезе, — искам този младеж да се следи денонощно и да ми се докладва за всички, с които говори. Всички до един. Да се проучи самоличността им и да бъдат разпитани. Онези, които посоча, да ми бъдат доведени... Това обаче трябва да стане съвсем тихо, Малуун, с любезно и приятелско събеседване. Както знаеш, все още не съм господарят тук.

Но впоследствие щеше да стане. Фастълф бе на трийсет и шест десетилетия и явно губеше сили, а Амадиро бе с осем десетилетия по-млад.

45

През следващите девет дни Амадиро получаваше исканите доклади.

Мандамъс бе разговарял с роботите си, от време на време с колегите си от университета, а още по-рядко с хората от съседните имения. Разговорите се бяха оказали съвсем тривиални и още преди да изтекат деветте дни, Амадиро вече бе разбрал, че не може да спечели играта на изчакване с младежа. Мандамъс бе в началото на своя дълъг живот и пред него имаше още близо трийсет десетилетия. На Амадиро — в най-добрия случай — му оставаха още девет-десет.

Докато обмисляше казаното от младежа, Амадиро чувстваше с нарастващо безпокойство, че не е в състояние да пренебрегва вероятността за съществуването на някакъв начин, по който да се унищожи Земята. Нима щеше да допусне събитието да се случи едва след неговата смърт и да се лиши от възможността да го види с очите си? Или пък да доживее унищожението на Земята, само че като гледа как някой друг взима решенията, как някой друг натиска копчето?

Не, той трябваше да го види, да го доживее и да го извърши; защо иначе е търпял дългите години на разочарование? Мандамъс можеше да се окаже глупак или ненормален, но в такъв случай Амадиро трябваше да се убеди със сигурност в това.

След като стигна в размишленията си дотам, той извика Мандамъс в своя кабинет.

Амадиро разбираше, че по този начин се унижава. Но се налагаше да заплати тази цена, за да се убеди, че не съществува дори най-минималната вероятност Земята да бъде унищожена без неговото участие. И той бе склонен да я плати.

Примири се дори с мисълта, че Мандамъс можеше да се появи със самодоволна усмивка и победоносно презрение, изписано по лицето. Налагаше се да изтърпи и това. Ако, разбира се, предложението на младежа се окажеше глупаво, той щеше да се

погрижи Мандамъс да получи възможно най-тежкото наказание, което бе допустимо в едно цивилизовано общество, но в противен случай...

Така че той остана доволен, когато Мандамъс влезе в кабинета му с доста смирено изражение и му благодари с неподправена искреност за тази втора среща. Амадиро почувства, че ще трябва да прояви любезност от своя страна.

— Д-р Мандамъс — каза той, — миналия път проявих неуважение, като ви отпратих, без да изслушам вашия проект. Кажете сега какво имате предвид, а аз ще ви изслушам, освен ако не се оправдае подозрението ми, че вашият план е по-скоро плод на ентусиазъм, отколкото на трезви разсъждения. Тогава отново ще ви отпратя, без излишно да изразявам презрение. Надявам се, че от своя страна вие ще приемете това спокойно.

— Няма защо да се сърдя, стига да ме изслушате внимателно и търпеливо, д-р Амадиро — отвърна Мандамъс. — Но какво ще кажете, ако планът ми се окаже смислен и обещаващ?

— В такъв случай — бавно рече Амадиро — ние двамата бихме могли да се сработим.

— Това би било чудесно, сър. Заедно ще постигнем много повече, отколкото поотделно. Но няма ли да последва нещо по-веществено от привилегията да работим заедно? Ще има ли някаква отплата?

Амадиро погледна недоволно.

— Ще ви се отплатя, разбира се, но аз съм само един редови член на Съвета и директор на Института по Роботика. Възможностите ми да направя нещо за вас са ограничени.

— Разбирам, д-р Амадиро. Но дали не мога да получа нещо предварително в рамките на тези възможности? Още сега? — той прониза с поглед Амадиро.

Амадиро се намръщи срещу тези две немигащи, решително нетрепващи очи. В тях нямаше нито капка смирение.

— Какво имате предвид? — хладно попита той.

— Нищо, което да не е по силите ви, д-р Амадиро. Направете ме член на Института.

— Ако отговаряте на изискванията...

— Не се безпокойте. Отговарям.

— Не можем да оставим кандидатът сам да преценява това. Трябва да...

— Хайде, д-р Амадиро, така не се изграждат добри отношения. При положение че ме наблюдавате непрекъснато, откакто си тръгнах миналия път, не ми се вярва да не сте проучили внимателно досието ми. Следователно би трябвало сам да знаете, че отговарям на изискванията. Ако по някаква причина бяхте сметнал, че нямам необходимия ценз, нямаше изобщо да се надявате, че съм способен да измисля някакъв план за унищожението на нашия Картаген, и аз нямаше да съм тук в отговор на вашето повикване.

За миг Амадиро усети, че пламва. В този миг му се стори, че дори в името на унищожението на Земята не си заслужава да търпи подобно нагло отношение от някакво хлапе. Но само за миг. После всичко си дойде на мястото и той дори можа вътрешно да се убеди, че точно това е човекът, който му трябва — млад, но дързък и ледено самоуверен. Освен това той наистина беше проучил досието на Мандамъс — нямаше никакво съмнение, че притежава необходимия ценз за постъпване в Института.

— Прав сте — изрече с равен тон Амадиро (за сметка на кръвното си налягане). — Отговаряте на изискванията.

— Тогава ме впишете. Сигурен съм, че разполагате с необходимите формуляри в компютъра си. Трябва само да въведете моето име, досегашно образование, годината на завършване и останалите необходими статистически подробности, а после се подпишете.

Без да каже нито дума в отговор, Амадиро се обърна към компютъра. Въведе необходимата информация, разпечата формуляра, подписа го и го подаде на Мандамъс.

— С днешна дата. Вече сте член на Института.

Мандамъс разгледа листа и го подаде на един от роботите си, който го прибра в малка папка и я мушна под мишница.

— Благодаря ви — каза Мандамъс, — това е много мило от ваша страна. Надявам се, че няма да ви разочаровам или да ви накарам да съжалявате за любезната оценка на моите способности. Сега обаче остава още нещо.

— Наистина ли? Какво?

— Дали не може да обсъдим естеството на крайното възнаграждение — разбира се, само в случай на успех. Пълен успех.

— Дали не може да оставим това, съвсем логично, за по-късно, когато въпросният пълен успех е вече постигнат или на път да бъде достигнат?

— От рационална гледна точка, да. Но аз съм човек на мечтите, не само на разума. Бих искал да си помечтая.

— Добре — каза Амадиро, — за какво бихте искал да си помечтаете?

— Д-р Амадиро, струва ми се, че д-р Фастълф никак не е добре. Той поживя доста и не му остава много до гроба.

— Е, и?

— Когато той умре, вашата партия ще стане по-агресивна и вероятно повечето от апатичните членове в партията на Фастълф ще побързат да сменят убежденията си. Без Фастълф, следващите избори със сигурност ще бъдат ваши.

— Възможно е. И какво от това?

— De facto вие ще оглавите Съвета и ще застанете начело на външната политика на Аврора, тоест на всички Външни светове. И ако моят план успее, вашето управление ще бъде така успешно, че Съветът няма да се поколебае да ви избере за Председател при първа възможност.

— Много високо се зареяхте, млади момко. Но ако вашите предсказания се сбъднат, тогава какво?

— Едва ли ще имате време да ръководите и Аврора, и Института по роботика. Така че ви моля, когато в крайна сметка решите да се оттеглите от своя сегашен пост на директор на Института, да подкрепите моята кандидатура за ваш приемник. Вашият собствен избор едва ли ще бъде отхвърлен.

— Съществува така нареченият ценз за този пост — отбеляза Амадиро.

— Ще го получа.

— Нека изчакаме и ще видим.

— Склонен съм да изчакам и да видя, но вие сам ще поискате да изпълните моята молба още много преди да сме постигнали пълен успех. И затова ви моля отсега да свиквате с тази мисъл.

— Всичко това, преди още да съм чул една дума — промърмори Амадиرو. — Добре, вие сте член на Института и аз ще се постарая да свикна с вашите съкровени мечти, но нека вече приключим с тези предварителни преговори и да минем на въпроса как смятате да унищожите Земята.

Почти машинално Амадиро даде знак на роботите си, че не бива да запаметяват нищо от разговора. С лека усмивка Мандамъс направи същото за своите.

— Тогава нека започваме — рече Мандамъс.

Но не успя да продължи, защото Амадиро мина в настъпление.

— Сигурен ли сте, че нямате проземни убеждения?

Мандамъс изглеждаше смаян.

— Идвам при вас с предложение как да се унищожи Земята.

— Но все пак сте потомък на соларианката — от пета степен, доколкото разбрах.

— Да, сър, това е отбелязано в официалните документи. Какво от това?

— Жената от Солария е — и дълго време е била — близка... приятелка... протеже на Фастълф. Затова ми е странно, че не симпатизирате на проземните му убеждения.

— Заради моя произход ли? — Мандамъс бе искрено изумен. За миг ноздрите му се разшириха сякаш в изблик на раздразнение или дори гняв, но после всичко премина и той тихо добави: — Вие самият имате една също толкова дългогодишна близка... приятелка... протеже, а именно д-р Василия Фастълф, която е дъщеря на д-р Фастълф. Тя е потомък от първа степен. Струва ми се странно, че не симпатизира на възгледите му.

— В миналото и на мен ми се струваше странно — отвърна Амадиро, — но тя наистина не ги споделя и що се отнася до нея, отдавна престанах да се съмнявам в това.

— За мен също можете да не се съмнявате, сър. Аз съм космолит и искам да видя космолитите начело на Галактиката.

— Много добре тогава. Продължавайте с описанието на вашия план.

— Така и ще направя, но — ако не възразявате — ще започна от самото начало.

Д-р Амади́ро, астрономите са еди́нодушни, че в нашата Галактика има милиони планети, подобни на Земята; планети, на които хората могат да живеят след съответното приспособяване на околната среда, но без да е необходимо геоложко преоформяне на терена. Атмосферата им е годна за дишане, има океани с вода, почвата и климатът са подходящи, съществува живот. Наистина, ако най-малкото в океаните няма планктон, атмосферата няма да съдържа свободен кислород.

Земите често са пустеещи. Но веднъж подложени на биологично тераформиране заедно с океаните, т.е. облагородени със земната флора и фауна, животът в тях започва да процъфтява и тогава те стават годни за обитаване. Стотици такива планети са регистрирани и изследвани, а около половината от тях са заети от заселниците.

Ала нито една от откритите до този момент планети не притежава огромното земно разнообразие и изобилие от форми на живот. На нито една няма по-голям или по-сложно устроен организъм от шепата безгръбначни от рода на червеите или насекомите, а в растителния свят — от папратовите храсталаци. За разум или някакво негово подобие не може и дума да става.

Амади́ро слушаше подредените изречения и си мислеше: „Говори наизуст. Запометил е всичко предварително.“ Размърда се в стола и рече:

— Аз не съм планетолог, д-р Мандамъс, но бъдете сигурен, не ми казвате нищо ново.

— Както споменах, д-р Амади́ро, започвам от самото начало... Астрономите твърдят с нарастваща убеденост, че вече разполагаме с една представителна извадка на обитаемите планети в Галактиката. Всички тези планети — или почти всички — се различават осезаемо от Земята. По една или друга причина се оказва, че Земята е изумително уникална планета — еволюцията на нея е протекла с невероятна скорост и по изключително необичаен начин.

— Най-често споменаваният довод в подкрепа на това е — отбеляза Амади́ро, — че ако в Галактиката имаше други разумни същества, достигнали нашата степен на развитие, те щяха отдавна да са забелязали експанзията ни и да са реагирали по един или друг начин.

— Точно така, сър — каза Мандамъс. — Всъщност ако в Галактиката имаше по-високо развити от нас същества, ние нямаше да имаме никакъв шанс за разрастване. Следователно, изглежда че ние сме единствените в цялата Галактика, които владеем пътуването през хиперпространството. Че сме единствените разумни същества, обаче не е съвсем сигурно, макар че съществува голяма вероятност да е така.

Амадирос слушаше уморено с някакво подобие на усмивка. Младежът изпаднаше в дидактика и заприличваше на човек, който отмерва тягостния ритъм на своята мономания. Това беше един от признаците на маниакалност и слабата надежда на Амадирос, че Мандамъс може да разполага с нещо, с което да се обърне хода на историята, започна да се изпарява.

— Д-р Мандамъс — каза той, — вие продължавате да ми излагате всеизвестни неща. Всички знаят, че Земята е уникална и че ние сме вероятно единствените разумни същества в Галактиката.

— Но като че ли никой не си задава въпроса „Защо?“. Земляните и заселниците не си го задават. Те просто приемат факта за даденост. Изградили са си направо мистично отношение към Земята и я смятат за свещен свят, чиято необичайност е нещо съвсем естествено. Колкото до нас, космолитите, ние също не си задаваме този въпрос. Ние го пренебрегваме изцяло. Правим всичко възможно изобщо да не мислим за Земята, защото иначе съществува опасност да се увлечем и да решим, че сме потомци на земляните.

— Не виждам никакъв смисъл от подобен род въпроси. Няма нужда да търсим сложните отговори на това „Защо?“. Случайността играе важна роля в еволюцията, а до известна степен и във всичко останало. Ако съществуват милиони обитаеми светове, еволюцията на всеки един от тях може да протече с различна скорост. В повечето случаи скоростта ще бъде някаква средна величина; в едни ще бъде подчертано ниска, а в други — подчертано висока; може би в един от случаите ще е изключително бавна, а в друг — изключително висока. Случило се е така, че Земята е точно онази планета, където еволюцията е протекла извънредно бързо, и на това дължим факта, че ни има. Ако попитаме: „Защо?“, естественият и напълно достатъчен отговор е: „Случайност“.

Амадирос очакваше неговият събеседник да издаде манията си, като изпадне в ярост от блестящо обосноваването му аргументи,

представени нарочно в шеговита форма, за да разклатят тезата на младежа из основи. Мандамъс обаче просто го изгледа малко по-продължително с хлътналите си очи, после тихо каза:

— Не.

Отмери мълчаливо една двутактова пауза и продължи:

— За да се ускори еволюцията хилядократно, е необходимо нещо повече от щастлива случайност. Навсякъде освен на Земята скоростта на еволюцията е тясно свързана с потока космическа радиация, на който е изложена планетата. Тази скорост изобщо не е резултат от случайност, а от космическата радиация, която предизвиква бавни мутации. На Земята мутации настъпват много по-често, отколкото на останалите обитаеми планети, и това няма нищо общо с космическите лъчения, защото нито в техния интензитет, нито в спектъра им се наблюдават никакви ненормални отклонения. Може би сега вече ви се поизясни важното значение на въпроса „Защо?“.

— Е, добре, д-р Мандамъс, докато все още ви слушам с търпение, каквото впрочем не съм очаквал от себе си, бъдете така добър да отговорите на въпроса, който толкова настойчиво задавате. Или може би разполагате само с него, но не и с отговора?

— Имам отговор — отвърна Мандамъс — и той е свързан с факта, че Земята е уникална в още едно отношение.

— Позволете да ви изпреваря. Имате предвид нейния голям спътник. Надявам се, д-р Мандамъс, че не смятате това за свое откритие.

— Съвсем не — сковано изрече Мандамъс. — Но не забравяйте факта, че на пръв поглед големите спътници изглеждат нещо обичайно. Нашата слънчева система има пет, земната — седем и така нататък. Обаче всички известни големи спътници обикалят около газови гиганти — с изключение на един. Единствено спътникът на Земята, Луната, обикаля около планета, не много по-голяма по размери от самата нея.

— Ще позволите ли отново да спомена думата „случайност“, д-р Мандамъс?

— Това вече може да е случайност, но независимо от всичко Луната си остава уникална.

— Дори и да е така. Каква връзка би могло да има между този спътник и изобилието от форми на живот на Земята?

— Връзката може да не е очевидна и дори да е малко вероятна. Но далеч по-малко вероятно е два толкова необичайни примера за уникалност по отношение на една и съща планета да нямат никаква връзка помежду си. Аз открих такава връзка.

— Наистина ли? — Амадиرو застана нащрек. Ако младежът страдеше от психически отклонения, сега бе моментът истината да блесне по недвусмислен начин. Амадиро хвърли небрежен поглед към лентата на стената. Не му оставаше много време за губене, колкото и голямо любопитство да изпитваше.

— Луната — продължи Мандамъс, — постепенно се отдалечава от Земята поради приливния ефект върху планетата. Големите приливи и отливи на Земята представляват уникалното следствие от огромните мащаби на този спътник. Земното слънце също оказва подобен ефект, който обаче е три пъти по-слабо изразен, отколкото в случая с Луната — също както и нашето слънце предизвиква малки приливи и отливи на Аврора.

Тъй като вследствие на ефекта, който оказва върху Земята, Луната постепенно се отдалечава от нея, в началото тя естествено е била много по-близо до планетата. Колкото по-близо се е намирала Луната до Земята, толкова по-високи са били приливите и отливите на планетата. Тези приливи и отливи са имали две важни последствия за Земята. Постепенно те са нагънали земната кора и са забавили нейното въртене около собствената ѝ ос — отчасти в резултат на същото това нагъване и отчасти в резултат на триенето между океанските приливни вълни и плитките морски дъна. И така ротационната енергия се е преобразувала в топлина.

Следователно Земята притежава най-тънката кора от всички обитаеми планети, които познаваме. Тя е единствената обитаема планета с активна вулканична и тектонична дейност.

Амадиро го прекъсна:

— Но всичко това не може да има нищо общо с изобилието от форми на живот на Земята. Струва ми се, д-р Мандамъс, че или трябва да преминете по същество, или да напуснете.

— Моля ви, д-р Амадиро, имайте още съвсем малко търпение. Много важно е да вникнем добре в нещата. Направил съм прецизна компютърна симулация на химическото развитие на земната кора, като съм отчел въздействието на приливите и отливите, както и на

тектоничната дейност. Смея да твърдя, че никой никога не го е правил толкова добросъвестно и толкова обстойно като мен — ако ми позволите нескромността.

— О, непременно — промърмори Амадиро.

— Резултатите показват съвсем недвусмислено — мога да ви запозная с всички необходими данни, когато пожелаете, — че в земната кора и в най-горния слой на мантията са се натрупали уран и торий в концентрации, хилядократно надвишаващи тези на всички останали обитаеми планети. Нещо повече, те се натрупват неравномерно, така че на отделни места тяхната концентрация е дори още по-висока.

— И доколкото разбирам, радиоактивността също?

— Не, д-р Амадиро. Уранът и торият са много слабо радиоактивни и дори когато тяхната концентрация е относително висока, това не е така в абсолютни величини... Повтарям, че всичко това се дължи на присъствието на огромната Луна.

— В такъв случай предполагам, че макар радиоактивността да не е толкова висока, че да представлява опасност за живота, все пак е достатъчна, за да ускори мутациите. Така ли е, д-р Мандамъс?

— Точно така. Понякога тя може да предизвика преждевременна гибел, но като цяло осигурява по-бързо развитие на новите видове. В резултат се е стигнало до огромното разнообразие и изобилие от форми на живот. А в крайна сметка са се появили разумни същества и цивилизация — единствено на Земята.

Амадиро кимна. Младежът не беше никак откачен. Можеше да греши, но не беше откачен. А можеше и да се окаже прав.

Амадиро не беше планетолог. Трябваше да направи справка в литературата, за да провери дали Мандамъс не е открил вече известен факт, както често се случва с повечето ентусиасти. Преди това обаче трябваше да се убеди в нещо много по-важно.

— Споменахте за някаква възможност да се унищожи Земята — меко започна той. — Съществува ли някаква връзка между това и нейните уникални свойства?

— Човек може да се възползва от уникалните свойства по уникален начин — също толкова меко отвърна Мандамъс.

— В нашия случай — как именно?

— Преди да обсъдим метода, д-р Амадиро, съм длъжен да ви предупредя, че въпросът, дали унищожението е физически възможно, зависи донякъде от вас.

— От мен?

— Да — каза Мандамъс твърдо. — От вас. Защо иначе щях да ви досаждам с тази дълга история, ако не за да ви убедя, че знам какво говоря, и съответно да ви склоня да ми окажете съдействие, което ще е решаващо за моя успех?

Амадиро пое дълбоко дъх.

— Ако бях отказал, щеше ли да свърши работа някой друг?

— Възможно е да успея да намеря други, ако вие откажете. Отказвате ли?

— Вероятно не, но се чудя доколко съм незаменим за вас.

— Не повече, отколкото съм аз за вас — това е отговорът. Вие просто трябва да ми съдействате.

— Трябва?

— Бих искал да го направите — ако предпочитате да се изразя така. Но ако желаете победата на Аврора и космолитите над Земята и заселниците — сега и завинаги, — вие трябва да ми съдействате, независимо дали изразът ви се харесва или не.

— Кажете какво точно трябва да направя? — попита Амадиро.

— Първо ми кажете вярно ли е, че в миналото Институтът е проектирал и конструирал хуманоидни роботи?

— Да, така е. Всичко на всичко петдесет. Беше някъде преди петнайсет-двайсет десетилетия.

— Толкова отдавна? И какво стана с тях?

— Оказаха се пълен провал — отвърна Амадиро с безразличие.

Мандамъс се отпусна в стола си ужасен.

— Унищожени ли са?

Веждите на Амадиро подскочиха нагоре.

— Унищожени? Никой не унищожава скъпи роботи. Пазят се на склад. Енергийните им блокове са свалени и специални дълготрайни батерии поддържат минимално ниво на активност в позитронните им връзки.

— Значи е възможно отново да бъдат активирани?

— Сигурен съм, че да.

Дясната ръка на Мандамъс забарабани отсечено и равномерно по страничната облегалка на стола.

— Значи можем да спечелим! — мрачно възкликна той.

ГЛАВА 12

ПЛАНЪТ И ДЪЩЕРЯТА

46

Амадиرو отдавна не се беше сещал за хуманоидните роботи. Мисълта за тях го измъчваше и не без известни усилия той се научи вътрешно да отбягва тази тема. Но ето че сега Мандамъс най-неочаквано повдигна въпроса.

В онези отдавна отминали дни, когато Амадиро бе на косъм от победата, хуманоидните роботи се бяха оказаха големият и решаващ коз на Фастълф. Фастълф бе проектирал и направил два такива робота (един от които все още съществуваше) — нещо, което никой друг не успя да направи. Дори съвместните усилия на целия колектив на Института по роботика не дадоха никакъв резултат.

Единствената печалба на Амадиро от голямото поражение се криеше именно в този коз. Фастълф бе принуден да публикува своите разработки.

Това означаваше, че хуманоидни роботи вече можеха да се произвеждат и бяха произведени, но изведнъж се оказа, че никой не ги иска. Аврорианците не пожелаха да ги допуснат в своето общество.

Устните на Амадиро се разкривиха в гримаса от горчивия спомен. По някакъв начин историята на соларианката бе станала известна — фактът, че е използвала Джендър, единият от двата хуманоидни робота на Фастълф, както и фактът, че го е правела за сексуални цели. По принцип аврорианците нямаха никакви възражения срещу подобно нещо. Когато обаче погледнаха на въпроса по-сериозно, се оказа, че на женската половина изобщо не ѝ харесва мисълта да бъде конкурирана от роботи. Мъжете също не бяха очаровани от подобно съперничество.

Институтът положи огромни усилия за да разясни, че хуманоидните роботи не са предназначени за Аврора; че те ще изиграят само ролята на първата вълна от пионери, които трябва да

облагородят и приспособят новите обитаеми планети, където ще се заселят аврорианците, след като приключи тераформирането.

Това също бе отхвърлено — подозрението и духът на противоречието нямаха нужда от подклаждане. Някой нарече хуманоидните роботи „операция клин“. Изразът стана популярен и Институтът бе принуден да се откаже.

Амадиرو упорито бе настоявал съществуващите екземпляри да бъдат съхранени за евентуални бъдещи нужди — каквито до този миг така и не се бяха появили.

Какво бе породило тази враждебна реакция? Амадиро усети как в него отново припламва раздразнението, което за малко не отрови живота му в онези далечни дни. Самият Фастълф, макар и неохотно, се бе съгласил да подкрепи проекта. И в интерес на истината действително го направи, макар и не така убедително, както в случаите, когато вършеше нещо с цяло сърце и душа... Но и това не помогна.

И все пак... и все пак... ако Мандамъс действително бе разработил някакъв проект, който можеше да излезе успешен и който включваше роботите...

Амадиро не беше голям привърженик на суеверните изрази от рода на: „Всяко зло за добро“ или „Така било писано“. Но въпреки това с усилие се въздържа от подобни мисли, докато слизаха с асансьора под равнището на земята — единственото място на Аврора, което можеше бегло да се оприличи на легендарните Стоманени пещери на Земята.

По знак на Амадиро Мандамъс слезе от асансьора и се озова в някакъв сумрачен коридор. Беше хладно, усещаше се подухването от климатика и той леко потрепери. Амадиро не изостана. По петите ги следваха само два робота — по един за всеки.

— Малко хора идват тук — отбеляза Амадиро.

— На колко метра под повърхността се намираме? — попита Мандамъс.

— На около петнайсет. Има няколко нива. На това се съхраняват хуманоидните роботи.

Амадиро поспря, сякаш за да помисли, после уверено се обърна наляво.

— Оттук!

— Няма ли упътващи знаци?

— Както споменах, малко хора слизат тук. Обикновено те знаят къде отиват и какво търсят.

Бяха стигнали до някаква врата, която в сумрака изглеждаше здрава и масивна. Два робота стояха изправени от едната и другата ѝ страна. Не бяха хуманоидни.

— Това са прости модели — критично ги огледа Мандамъс.

— Съвсем прости. Едва ли сте очаквал да хабим нещо по-сложно за охраната на една врата — Амадиرو повиши безизразно глас. — Аз съм Келдън Амадиرو.

Очите на двата робота припламнаха за миг. Те се отдръпнаха от вратата, която се вдигна безшумно нагоре.

Амадиро подкани Мандамъс да влезе и докато минаваше покрай роботите, им нареди:

— Оставете отворено и нагласете осветлението в нормално положение.

— Предполагам, че тук не може да дойде който и да е — каза Мандамъс.

— Разбира се. Тези работи разпознават външността и гласа ми и преди да отворят вратата проверяват и двете — после добави почти на себе си: — На Външните светове няма нужда нито от ключалки, нито от ключове, нито от шифри. Роботите винаги са ни охранявали предано.

— Понякога си мисля — мрачно подхвърли Мандамъс, — че ако някой аврорианец се сдобие с бластер от онези, които заселниците май винаги носят със себе си, за него няма да останат затворени врати. Ще може да унищожава роботите мигновено, да влиза където си пожелае и да прави каквото си поиска.

Амадиро го стрелна с изпепеляващ поглед.

— Кой ли ще е този космолит, който би си помислил да използва подобно оръжие на някой от Външните светове? В нашия живот няма място за оръжия и насилие. Нима не разбирате, че именно заради това посветих целия си живот на идеята да победя и унищожа Земята заедно с прокаженото ѝ котило?... Да, някога ние самите сме употребявали насилие, но това е било много отдавна, когато Външните светове току-що са били създадени и когато ние все още не сме се били

отърсили от отровата на Земята. Нали оттам сме дошли, но сега вече сме се научили да ценим сигурността, която ни дават роботите.

Нима мирът и сигурността не са нещо, за което си заслужава човек да се бори? Светове без насилие! Светове, на които управлява разумът! Редно ли беше да отстъпваме десетки обитаеми планети на някакви варвари едnodневки, които, както сам казахте, носят винаги бластери?

— Но вие — промърмори Мандамъс — сте готов да използвате насилие за унищожаването на Земята.

— Насилие за кратко време и в името на нещо — това е цената, която вероятно ще трябва да заплатим, за да сложим край на насилието веднъж завинаги.

— Аз съм космолит дотолкова — отвърна Мандамъс, — че искам дори това насилие да бъде сведено до минимум.

Намираха се в просторна стая, подобна на пещера. При влизането им стените и тавана сякаш оживяха и засияха с мека, изкуствена светлина.

— Е, д-р Мандамъс, това ли искахте да видите? — попита Амадирос.

Мандамъс се огледа занемял. Накрая успя да продума:

— Невероятно!

Те бяха там — цял полк човешки същества, които приличаха на живи с една идея повече от съответното количество статуи, но далеч по-малко отколкото биха изглеждали същия брой спящи хора.

— Те стоят прави — промърмори Мандамъс.

— Така заемат по-малко място. Очевидно.

— Но те са изправени от около петнайсет десетилетия. Не е възможно все още да стоят. Ставите им сигурно са се сковали, а органите им са съсипани.

Амадирос присви рамене.

— Може би. Но ако ставите им са повредени, което предполагам не е изключено, те могат да бъдат заменени. Зависи дали ще има някакъв смисъл да го правим.

— Ще има — заяви Мандамъс. Той местеше поглед от глава на глава. Те гледаха в различни посоки, което им придаваше малко объркан вид — сякаш всеки миг се канеха да напуснат строя.

— Всеки си има индивидуална външност; различават се и по ръст, телосложение и така нататък — каза Мандамъс.

— Така е. Изненадан ли сте? Имахме намерение да ги използваме като пионери при разработването на новите планети. Но за да могат да се справят с тази задача както трябва, искахме да се доближават до хората в максимална степен, което означаваше да им придадем индивидуалност като при самите аврорианци. Не намирате ли това за логично?

— Напълно. И се радвам, че е така. Изчел съм всичко възможно за двата протохуманоида, които е направил самият Фастълф — Данил Оливо и Джендър Панел. Виждал съм техни холографии, но те изглеждат абсолютно еднакви.

— Да — нетърпеливо рече Амадиرو. — Не само че са абсолютно еднакви, но са направо карикатура на идеала за космолит. Романтизмът на Фастълф. Сигурен съм, че той би създал раса от взаимозаменяеми хуманоиди, които независимо от пола си щяха да притежават неземна красота — или поне собствената му представа за нея. И в крайна сметка щеше да ги осакати; в тях нямаше да има нищо човешко. Фастълф може да е гениален роботик, но е невероятно глупав човек.

Амадиро поклати глава. Да го победи един толкова невероятно глупав човек, помисли си той, но после отхвърли тази мисъл. Беше го победил не Фастълф, а онзи проклет землянин. Потънал в мисли, той не чу следващия въпрос на Мандамъс.

— Простете? — каза той с нотка на раздразнение.

— Попитах ви дали роботите са правени по ваш проект.

— Не, по някакво странно съвпадение, в което откривам особена ирония на съдбата, те са проектирани от дъщерята на Фастълф, Василия. Тя е гениална като него, но далеч по-интелигентна — което може би е една от причините за тяхното вечно неразбирателство.

— Доколкото знам тяхната история... — започна Мандамъс.

Амадиро му направи знак да мълчи.

— И аз съм я чувал, но това няма значение. Стига ми, че Василия си върши работата добре и че няма никаква опасност да започне да симпатизира на човек, който въпреки че по една случайност е неин баща, е и трябва да си остане чужд и омразен за нея. Тя, знаете, дори се е кръстила Василия Алиена.

— Да, зная. Разполагате ли със запис на мозъчната структура на тези хуманоидни роботи?

— Разбира се.

— На всеки един от тях?

— Естествено.

— А ще ми се предостави ли достъп до тях?

— Ако има причини.

— Ще има — твърдо каза Мандамъс. — След като са правени с цел да бъдат пионери, сигурно не греша, като смятам, че са пригодени да изследват нови светове и да се справят с примитивни условия?

— Това би трябвало да се разбира от само себе си.

— Отлично... но могат да се наложат някои модификации. Смятате ли, че Василия Фаст... Алиена ще е в състояние да ми помогне в това отношение — ако се наложи? Тя очевидно ще е най-добре запозната с мозъчните им структури.

— Очевидно. Но не знам дали ще е склонна да ви помогне. Така или иначе, в момента това е физически невъзможно, защото тя не е на Аврора.

Мандамъс погледна изненадано и недоволно попита:

— Къде е тогава, д-р Амадиро?

— Вече видяхте хуманоидните роботи, а на мен не ми се ще да оставам повече на това потискащо място. Достатъчно дълго ме накарахте да чакам, така че сега нямате право да се оплаквате, ако аз постъпя на свой ред така спрямо вас. Ако имате още някакви въпроси, по-добре да ги обсъдим в кабинета ми.

47

Когато се върнаха в кабинета му, Амадиро протака нещата още малко.

— Изчакайте ме — каза той със заповеднически тон и излезе.

Мандамъс остана в напрегнато очакване, мъчейки се да събере мислите си. Чудеше се кога ли ще се върне Амадиро или дали изобщо ще го направи. Дали щяха да го арестуват или щяха просто да го изритат? Дали Амадиро не се бе уморил да чака?

Мандамъс отказваше да повярва в последното. Отчаяното желание на Амадиرو да оправи старите си сметки му беше вече пределно ясно. Очевидно Амадиро нямаше да се умори да го слуша, поне докато оставаше и най-малката вероятност, че Мандамъс би помогнал за неговото отмъщение.

Докато оглеждаше небрежно кабинета, Мандамъс неволно се запита дали компютърните файлове, които му бяха тъкмо под ръка, не съдържат някоя и друга полезна за него информация. Би било добре да не зависи за всичко от Амадиро.

Безполезно беше да мисли за това. Не знаеше кода за влизане. А дори и да го знаеше, в нишите се намираха няколко от личните работи на Амадиро. Щяха да го спрат още при първата му крачка, направена в посока на който и да било от специално белязаните в съзнанието им предмети. Дори и неговите собствени работи.

Амадиро имаше право. Роботите бяха толкова полезни, ефективни и най-важното — неподкупни като пазачи, че на никой и през ум не му минаваше мисълта за нещо престъпно, незаконно или просто подмолно. Тези наклонности се бяха превърнали в закърнели понятия — поне що се отнася до космолитите.

Мандамъс се зачуди как ли се оправят заселниците. Опита се да си представи човешки сблъсък в отсъствието на работи, които да застанат като буфер между страните; да осигурят с присъствието си подобаващото усещане за сигурност и да подсилят — без най-често сами да го съзнават — моралните устои на хората.

Невъзможно беше заселниците да са нещо повече от варвари и Галактиката не биваше да остава в техни ръце. В това отношение Амадиро имаше и винаги бе имал право, докато Фастълф чудовищно грешеше.

Мандамъс кимна, сякаш за пореден път се убеждаваше в правотата на своите намерения. Въздъхна със съжаление, че се налага да ги осъществи. И тъкмо се нареди да проследи за сетен път логиката на нещата, която показваше, че това наистина се налага, когато Амадиро влезе.

Фигурата му все още бе внушителна, макар че му оставаше само една година до двайсет и осмата десетилетка. Като се изключеше злощастната безформеност на носа му, той до голяма степен отговаряше на идеалната представа за космолит.

— Съжалявам, че ви накарах да чакате, но трябваше да присъствам на една делова среща — рече той. — Като директор на Института имам някои задължения.

— Бихте ли ми казал къде е д-р Василия Алиена? — попита Мандамъс. — После ще ви опиша проекта си без повече отлагане.

— Василия е на обиколка. Посещава всички Външни светове, за да види докъде са стигнали в изследванията по роботика. Изглежда смята, че след като Институтът по роботика е създаден, за да координира индивидуалните изследвания на Аврора, едно евентуално междупланетно съгласуване би придвижило нещата още повече. Всъщност съвсем не лоша идея.

Мандамъс се изсмя презрително.

— Нищо няма да й кажат. Много се съмнявам, че измежду Външните светове има някой, който гори от желание да предостави на Аврора още по-водеща роля от сегашната.

— Не бъдете толкова сигурен. Положението със заселниците обезпокои всички ни.

— Знаете ли къде се намира тя сега?

— Имаме предварителния й план.

— Върнете я обратно, д-р Амадиرو.

Амадиро се намръщи.

— Съмнявам се, че мога да направя това толкова лесно. Струва ми се, че тя не иска да се връща на Аврора, докато баща й не умре.

— Защо? — попита Мандамъс изумен.

Амадиро присви рамене.

— Не зная. Не ме интересува... Но знам друго — че времето ви изтече. Добре ме разбрахте, нали? Или говорете по същество, или си отивайте — той мрачно посочи вратата и Мандамъс разбра, че търпението на събеседника му се е изчерпило.

— Добре тогава — каза Мандамъс. — Земята е уникална в още едно отношение...

Той заговори с лекота и без ненужни подробности, сякаш излагаше експозе, което често бе упражнявал и изглаждал именно с цел да го представи на Амадиро. И Амадиро усети, че думите все повече го поглъщаха.

Ето това беше! В първия миг Амадиро изпита небивало облекчение. Прав беше да се съмнява, че младежът може да не е

побъркан. Мандамъс бе съвършено нормален.

После дойде усещането за триумф. Планът щеше да сработи. Разбира се, изложеният от младежа проект се различаваше на места от стратегията, която Амадиرو намираше за уместна, но това можеше да се уточни впоследствие. Винаги щеше да се намери начин за малки промени.

И след като Мандамъс свърши, Амадиро каза, като с мъка удържаше гласа си спокоен:

— Нямаме нужда от Василия. В Института разполагаме с необходимите експерти, за да започнем веднага. Д-р Мандамъс — продължи той с нотка на резервирана учтивост, — ако този план се осъществи, а нещо ми подсказва, че това е неминуемо, вие ще станете директор на Института веднага щом бъде избран за Председател на Съвета.

Мандамъс пусна тънка усмивка, през което време Амадиро се отпусна назад в стола и си позволи да надникне в бъдещето със задоволство и увереност — нещо, което не му се бе случвало вече цели двайсет дълги и изтощителни десетилетия.

Колко време щеше да е необходимо? Десетилетия? Едно десетилетие? По-малко от десетилетие?

Не много. Не много. Нещата трябваше на всяка цена да се ускорят, за да доживее момента, когато старите решения ще се преобърнат и той ще стане властелин на Аврора, а следователно и на всички Външни светове, а следователно (при положение че Земята и Заселническите светове бъдат обречени) и властелин на Галактиката.

48

Когато седем години по-късно д-р Хан Фастълф умря, вестта за това се разнесе с мълниеносна скорост по хипервизията и стигна до всички кътчета на заселените планети. И навсякъде засенчи останалите новини.

За Външните светове събитието имаше голямо значение, тъй като в продължение на повече от двайсет десетилетия Фастълф бе най-влиятелният човек на Аврора, а следователно и в Галактиката. Заселническите светове и Земята му отдаваха не по-малко значение,

защото там Фастълф бе смятан за приятел (доколкото един космолит можеше да бъде такъв) и защото възникваше въпросът, дали политиката на Външните светове щеше да се промени и ако да, то в каква посока.

Новината достигна и до Василия Алиена. За нея тя бе примесена с горчивия привкус, който неизменно присъстваше в отношенията с биологичния ѝ баща почти от самото начало.

Василия се бе подготвила да посрещне смъртта му равнодушно, но все пак държеше да се намира на друга планета по това време. Искаше да избегне въпросите, с които щяха да ѝ досаждат навсякъде, но най-много и най-настойчиво на Аврора.

Връзката между родители и деца при космолитите беше слаба и в най-добрия случай издаваше безразличие, което беше съвсем естествено, като се имаше предвид голямата продължителност на живота. Щяха да се интересуват от Василия не в качеството ѝ на дъщеря на Фастълф, а поради факта, че открай време тя бе един от най-известните му политически противници.

Беше направо отвратително. Направила си бе даже и труда да смени официално своето име с Василия Алиена. Използваше го във всички документи, интервюта и въобще навсякъде. И въпреки това знаеше много добре, че за повечето хора продължава да бъде Василия Фастълф. Сякаш нищо не бе в състояние да заличи тази нищо незначеща връзка. И сега трябваше да е доволна, ако към нея се обръщаха само с малкото ѝ име. То поне не се срещаше често.

Това пък като че ли подчертаваше още повече нейната прилика с жената от Солария, която — по съвсем други причини — се бе отрекла от своя първи съпруг така, както Василия се беше отрекла от баща си. Соларианката също не можа да заживее с предишните си фамилни имена и в крайна сметка си остана само с малкото име — Гладиа.

Василия и Гладиа — жертви на своето опълчване... Те дори си приличаха външно.

Василия крадешком хвърли един поглед в огледалото, което висеше на стената в корабната каюта. Не беше виждала Гладиа много отдавна, но беше сигурна, че приликата им си е останала. И двете бяха дребни и слаби. Руси и с почти еднакви черти на лицето.

Но Василия винаги губеше, докато Гладиа печелеше. Когато Василия напусна баща си и го изхвърли от своя живот, той си намери

на нейно място Гладиа. Тя се превърна в отстъпчивата и пасивна дъщеря — точно такава, за каквато той винаги беше мечтал и каквато Василия никога нямаше да бъде.

Но въпреки всичко Василия преживя това много тежко. Като роботик тя самата можеше вече спокойно да съперничи на Фастълф по знания и умения, докато Гладиа беше просто някаква си художничка, която се забавляваше с оцветяване на силови полета и с дизайн на роботи. Как можеше Фастълф да се задоволява с толкова малко, след като е загубил нея, Василия?

А когато на Аврора дойде онзи полицай от Земята, Илайджа Бейли, той принуди Василия да разкрие пред него много повече от своите мисли и чувства, отколкото тя доверяваше на който и да било друг. За Гладиа обаче той беше самата нежност. Помогна на нея и на нейния опекун, Фастълф, да спечелят противно на всякакви шансове. Василия и до ден днешен не можеше да си обясни как стана това.

И не друг, а Гладиа бе стояла до Фастълф по време на неговото боледуване, преди да умре; тя бе държала ръката му на смъртното ложе; тя бе чула последните му думи. Василия се чудеше как може всичко това да я засяга толкова дълбоко, след като нямаше сила, която да я накара да признае съществуването на стареца. Поне не и дотолкова, че да го посети, за да присъства на преминаването му в небитието — дори в абсолютен, а не в субективен смисъл. И въпреки това присъствието на Гладиа до него я вбесяваше.

Просто така се чувствам, дръзко си повтаряше тя, и никому не дължа никакви обяснения.

А беше загубила и Жискар. Някога, когато Василия беше още малко момиче, Жискар беше неин робот, неин собствен робот, подарен от един привидно любещ баща. Посредством Жискар тя навлезе в роботиката, той беше и първият, към когото изпита нежна привързаност. Като дете тя не се замисляше много над Трите закона, нито пък се занимаваше с философията на позитронния автоматизъм. Жискар изглеждаше истински предан и привързан, държеше се сякаш наистина е такъв, а за едно дете това беше достатъчно. Василия така и никога не откри подобна привързаност у хората — най-малкото у баща си.

До ден днешен тя не се решаваше да се впусне в глупавата игра на любовта. Болката от раздялата с Жискар я бе научила, че колкото и

да се спечели в началото, то не си струва крайното лишение.

Когато напусна баща си и се отрече от него, той не ѝ позволи да вземе Жискар, макар че тя старателно го беше препрограмирала, в резултат на което роботът бе неизмеримо усъвършенстван. А когато Фастълф умря, той остави Жискар на соларианката. Остави ѝ също и Данил, но това бледо подобие на човек изобщо не интересуваше Василия. Тя искаше Жискар, който беше лично неин.

Сега Василия пътуваше обратно към Аврора. Обиколката ѝ бе приключила. Всъщност що се отнасяше до деловата част, тя бе приключила още преди месеци. Но Василия остана на Хесперос, като се възползва от полагащата ѝ се почивка, както бе обяснила в официалното си съобщение до Института.

Сега обаче Фастълф бе мъртъв и тя можеше да се върне. И макар че не бе в състояние да промени миналото напълно, поне част от него можеше. Жискар трябваше отново да бъде неин.

Беше решила твърдо.

49

Амадирос се колебаеше как да посрещне Василия. Тя не се върна, преди старият Фастълф (след смъртта му той вече с лекота произнасяше името) да прекара цял месец в своята урна. Това ласкаеше собствената му прозорливост. В края на краищата, нали именно така бе заявил на Мандамъс — че тя ще остане по-надалеч от Аврора, докато баща ѝ не умре.

И после, Василия се оказа прозрачна, което бе много удобно. Липсваха ѝ вбесяващите способности на новия му любимец Мандамъс, който сякаш винаги таеше по някоя неизказана мисъл — колкото и да даваше вид, че е изпразнил мозъка си до дъно.

От друга страна, Василия се поддаваше ужасно трудно на контрол. Тя бе последният човек, който щеше да тръгне тихо и кротко по начертания от него път. Разчитай на нея да ти проучи космолитите от другите Външни светове до мозъка на костите, но после разчитай, че ще ти предаде всичко по най-смътния и заплетен начин.

Така че Амадирос я поздрави с ентузиазъм, който бе полупресторен, полуискрен.

— Василия, толкова се радвам, че отново си тук. Институтът пърха с едно отрязано крило, когато те няма.

Василия се засмя.

— Хайде, Келдън — тя единствена се обръщаше към него на малко име без колебание или неудобство, макар че беше по-млада с две и половина десетилетия, — нали другото крило е твое. Откога не си вече толкова сигурен, че то стига?

— Откакто реши да протакаш отсъствието си с години. Намираш ли, че Аврора се е променила?

— Ни най-малко — което би трябвало да ни разтревожи. Липсата на промяна означава упадък.

— Парадокс. Няма упадък без промяна към по-лошо.

— Липсата на промяна е промяна към по-лошо, Келдън, поне в сравнение със заобикалящите ни Заселнически светове. Те се променят бързо, завладяват нови и нови планети и развиват всяка една от тях все повече и повече. Силата и потенциалът им нарастват, докато ние тук седим и дремем. Нашата мощ непрекъснато намалява в сравнение с тяхната.

— Чудесно, Василия! Мисля, че добре си порепетирала по време на полета. Обаче в политическата ситуация на Аврора настъпи промяна.

— Имаш предвид смъртта на моя генетичен баща.

Амадирос разпери ръце и леко сведе глава.

— Както кажеш. Той беше главният виновник за нашата парализа, но сега вече го няма и предполагам, че ще последва промяна, макар и не задължително видима.

— Криеш нещо от мен, нали?

— Нима бих направил подобно нещо?

— Разбира се. Тази твоя фалшива усмивка винаги те издава.

— Значи трябва да се науча да бъда сериозен с теб... Хайде, стига. Получих доклада ти. Кажи ми какво не е включено в него.

— Включила съм всичко... почти. Навсякъде разпалено заявяват, че са обезпокоени от нарастващата дързост на заселниците. Навсякъде са твърдо решени да им се съпротивляват докрай, следвайки самоотвержено и с готовност Аврора.

— Да, да ни следват. А ако не застанем начело?

— Тогава ще изчакат и ще се опитат да прикрият задоволството си от този факт. Иначе... Ами какво, всички Външни светове са се хвърлили в усъвършенстване на технологиите, но не са никак склонни да разкрият с какво точно се занимават. Всеки работи сам за себе си, без да се обединява с другите дори в рамките на собствената си планета. Никъде, на никой от Външните светове, няма нито един изследователски колектив, който да прилича на нашия Институт по роботика. Изследователите работят само индивидуално и всички до един ревниво пазят своите постижения от останалите.

— Тогава не ми се вярва да са ни настигнали — каза Амадирос едва ли не със задоволство.

— За голяма жалост — кисело отвърна Василия. — Прогресът на Външните светове е твърде бавен именно защото се осъществява от толкова хаотично разпилени индивидуалности. Заселническите светове редовно се срещат на конгреси, имат институти и макар че все още се тътрят далеч зад нас, определено ще ни настигнат... Все пак успях да се добера до някои технологични новости, но те всички са изброени в доклада ми. Например всички работят върху ядрения мултипликатор, но не ми се вярва проектът да е преминал етапа на лабораторна демонстрация. Все още не е създаден модел, който би могъл да се използва на борда на кораб.

— Надявам се, че не грешиш в това отношение, Василия. Ядреният мултипликатор е оръжие, с което нашите флотилии биха разгромили Заселническите светове в един миг. Смятам обаче, че по принцип би било по-добре, ако Аврора изпревари останалите си братя в разработката на оръжието... Ала ти каза, че в доклада си включила почти всичко. Много добре чух това „почти“. Какво е изпуснато?

— Солария!

— А, най-младият и най-особеният от Външните светове.

— Не получих почти никаква информация директно от тях. Гледах ме с открита враждебност, както впрочем сигурно биха гледали и всеки друг чужденец, независимо дали е космолит или заселник. И казвам „гледах“ в техния смисъл. Останах на планетата почти цяла година — значително по-дълго, отколкото където и да било другаде, но през всичките тези месеци така и никога не видях жив соларианец очи в очи. Винаги ги гледах посредством хипервълнова холограма. Нямах възможност да вляза в контакт с нищо реално —

само с изображения. Животът там е много добре устроен, дори невероятно луксозен, а природолюбителите биха се възхитили на непокътната планета. Но ако знаеш само как ми липсваше виждането.

— Е, гледането е солариански обичай. Всички знаем това, Василия. Живей, но остави и другите да живеят.

— Хм — рече Василия, — твоята толерантност може да се окаже неуместна. Настроил ли си роботите в невъзпроизвеждащ режим?

— Да. И те уверявам, че никой не ни подслушва.

— Надявам се, Келдън... Силно подозирам, че соларианците са на път да разработят миниатюризиран ядрен мултипликатор много по-рано от всички останали планети — дори и от нас. Не са далеч от създаването на портативен модел с достатъчно ниска енергийна консумация, която би позволила използването му на космически кораби.

Амадиро силно се намръщи.

— Как са успели?

— Не мога да ти кажа. Да не мислиш, че са дошли при мен с черновите? Впечатленията ми са толкова неподплатени, че не посмях да ги изложа в доклада. Но от разни дребни неща, видени или подочути тук-там, стигнах до извода, че са направили важна крачка напред. Трябва внимателно да се замислим върху това.

— Така и ще направим... Имаш ли още нещо за казване?

— Да — и то също не присъства в доклада. От много десетилетия насам Солария работи върху проект за хуманоидни роботи. Мисля, че тази цел е вече постигната. Нито един от останалите Външни светове — разбира се, като изключим нас — не се и опитва да прави подобно нещо. Всички реагираха по един и същ начин на въпроса ми какво правят по отношение на хуманоидните роботи. Самата идея направо ги отвращава и ужасява. Подозирам, че са отбелязали нашия неуспех и са го взели присърце.

— Ами Солария? Тя пък защо не?

— Преди всичко, тяхното общество е било от край време най-силно роботизираното в цялата Галактика. Те са заобиколени от роботи — по десет хиляди на човек. Планетата е наводнена с тях. Ако тръгнеш да обикаляш наслуки, няма да срещнеш жива душа. Така че откъде накъде шепата соларианци, които живеят в подобни условия, ще седнат да се притесняват от мисълта за неколцина роботи в повече,

само защото били хуманоидни? И после, онова жалко човешко подобие, което Фастълф проектира и създаде и което все още съществува...

— Данил — вметна Амадиро.

— Същият. Той — то е било на Солария преди двайсет десетилетия, а соларианците са го взели за човек. Още не са се свързали от удара. Дори и да нямат потребност от хуманоиди, измамата ги е унижила. Тя е демонстрирала по недвусмислен начин, че Аврора е много по-напред от тях — поне в този аспект на роботиката. Соларианците се гордеят извънредно много с факта, че са най-съвършените специалисти по роботика в цялата Галактика. Сред тях има такива, които от онзи случай насам упорито работят върху проблема — ако не заради друго, поне за да изтрият срама. Ако бяха повече на брой или ако имаха институт, който да координира усилията им, досега отдавна да са успели. Но и при тяхното положение мисля, че вече са ги направили.

— Но не го знаеш със сигурност, нали? Само подозираш въз основа на информация, събрана оттук-оттам.

— Точно така, но подозрението ми е доста силно и си заслужава да проучим нещата по-внимателно... Има и нещо трето. Мога да се закълна, че те работят по проблема за телепатичните комуникации. Веднъж по невнимание ме оставиха да се доближа до някакво съоръжение. И после друг път, докато говорех с един от техните роботици, видях на заден план черна дъска с изрисувана по нея позитронна схема. Не си спомням да съм срещала някога подобна, но ми се стори, че би била подходяща за телепатична програма.

— Смятам, Василия, че изплиташ още по-тънка паяжина, отколкото в случая с хуманоидните роботи.

По лицето на Василия премина израз на леко смущение.

— Трябва да призная, че вероятно си прав.

— Дори ми звучи, Василия, като чиста проба фантазия. Щом не си спомняш да си виждала подобна схема преди, как можеш да решиш за какво би била подходяща?

Василия помълча.

— Честно казано, аз самата си зададох този въпрос. И все пак, когато видях схемата, думата „телепатия“ моментално ми дойде наум.

— Въпреки че телепатията е невъзможна — дори на теория.

— Смята се, че е невъзможна — дори на теория. А това не е съвсем едно и също.

— Никой никога не е успял да направи крачка в това отношение.

— Да, но защо тогава, щом погледнах схемата, си помислих „телепатия“?

— Добре де, Василия, може да си жертва на някакъв психически трик, който не си струва да анализираме. На твоето място не бих мислил повече за това... Нещо друго?

— Още едно нещо — и то е най-странното от всичко. Съдейки по най-различни дребни признаци, останах с впечатлението, че соларианците се готвят да напуснат своята планета.

— Защо?

— Не знам. Населението им и без друго е малобройно, а продължава да спада. Може би искат да отидат някъде другаде и да започнат всичко отначало, преди съвсем да са измрели.

— Какво ще започват отначало? Къде ще се дият?

Василия поклати глава.

— Казах ти всичко, което знам.

— Добре, тогава — бавно рече Амадиро, — ще взема всичко предвид. Четири неща: ядрен мултипликатор, хуманоидни роботи, телепатични роботи и изоставяне на планетата. Честно казано, нито едно от четирите не ми вдъхва доверие, но ще убедя Съвета да ме упълномощи за разговор със соларианския регент... А сега Василия, мисля, че би могла да си починеш. Защо не си вземеш няколко дни отпуска, за да свикнеш с аврорианското слънце и хубавото време, преди да се върнеш на работа?

— Много мило от твоя страна, Келдън — отвърна Василия, без да се помръдне от стола, — но остават още два въпроса, които се налага да повдигна.

Амадиро неволно потърси с поглед лентата на стената.

— Надявам се, че това няма да отнеме много време, а Василия?

— Колкото — толкова, Келдън.

— Казвай тогава какво има.

— Първо, кой е този млад всезнайко, който май си въобразява, че управлява Института, онзи... как му беше името... Мандамъс?

— Значи сте се запознали — Амадиро прикри с усмивка известното неудобство, което изпита. — Както виждаш, някои неща на

Аврора все пак се променят.

— В случая определено не и към по-добро — мрачно подхвърли Василия. — Та кой е той?

— Както сама се изрази — един всезнайко. Много надарен младеж, талантлив роботик, но не по-малко компетентен и в областта на общата физика, химията, планетологията...

— И на колко години е този зъл гений на ерудицията?

— Още няма пет десетилетия.

— А какъв ли ще стане, когато порасне?

— Вероятно толкова мъдър, колкото и талантлив.

— Не се прави, че не разбираш какво искам да кажа, Келдън. Да не смяташ да го отгледаш за свой приемник на директорското място?

— Смятам да поживея още доста време.

— Това не е отговор.

— Но единственият, който имам.

Василия се размърда неспокойно в стола, а роботът ѝ, който стоеше зад нея, завъртя очи на всички страни, като че ли се готвеше за отбрана. Вероятно безпокойството на Василия го бе превключило в такъв режим на поведение.

— Келдън — каза Василия, — следващият директор ще бъде аз. Въпросът е уреден. Така ми каза самият ти.

— Да, Василия, но всъщност изборът след смъртта ми ще бъде направен от Управителния съвет. Дори и да посоча кой да бъде следващият директор, съветът може да не приеме кандидатурата. Такъв е юридическият принцип, на който е изграден Институтът.

— Само си напиши директивата, Келдън; аз ще имам грижата за Управителния съвет.

— Не възнамерявам да обсъждам повече този въпрос в момента — заяви Амадирос. Веждите му се набраздиха. — Кой е другият? Моля те, накратко.

Василия го изгледа с очи, в които припламваше тих гняв. После рязко отсече:

— Жискар.

— Роботът?

— Роботът, разбира се. Познаваш ли някой друг Жискар, за който ще седна да ти говоря?

— Е, какъв е проблемът?

— Той е мой.

Амадиро я погледна учудено.

— Той е... беше законна собственост на Фастълф.

— Жискар беше мой, когато бях дете.

— Фастълф ти го е дал, а накрая си го е взел. Нали не е имало официално прехвърляне на собствеността?

— От морална гледна точка Жискар е мой. Във всеки случай Фастълф вече не го притежава. Фастълф е мъртъв.

— Но е направил завещание. И ако не греша, съгласно това завещание двата робота — Данил и Жискар — са станали собственост на соларианката.

— Но аз не искам да е така. Аз съм дъщерята на Фастълф...

— О!

Василия се изчерви.

— Имам право да претендирам за Жискар. Откъде накъде ще го притежава друг... някакъв чужденец?

— Най-малкото, защото Фастълф е пожелал. Освен това тя е аврориански поданик.

— Кой твърди подобно нещо? За всички тук тя е „соларианката“.

В изблик на спонтанен гняв Амадиро удари с юмрук по страничната облегалка на стола.

— Какво искаш от мен, Василия? Не изпитвам никакви симпатии към нея. Всъщност дълбоко я ненавиждам и ако имаше начин... — той хвърли поглед към роботите, сякаш се опасяваше да не ги притесни — ... щях да я разкарам от планетата. Но не мога да променя завещанието. Дори и да съществуваше законен начин — какъвто няма, — никак не би било разумно. Фастълф е мъртъв.

— Поради което именно Жискар трябва да стане мой.

Амадиро се направи, че не я чу.

— И коалицията, която той оглавяваше, се разпада. През последните няколко десетилетия тя се крепеше единствено върху личното му обаяние. Сега имам намерение да присъединя известна част от нея към моите собствени последователи. По този начин ще успея да сформирам една групировка, която ще бъде достатъчно силна, за да доминира в Съвета и за да спечели в предстоящите избори.

— А ти ще станеш следващият Председател, така ли?

— Защо не? Аврора няма да сбърка, защото така ще имам възможност да направя обрат в дългогодишната ни дълбоко погрешна политика, преди да е станало твърде късно. Проблемът е, че аз не притежавам личното обаяние на Фастълф. Нямам неговата дарба да си придавам вид на света вода ненапита, с което той прикриваше своята глупост. И затова, ако сметнат, че тържествувам над неговата смърт по един нечестен и дребнав начин, това няма да направи добро впечатление. Никой не бива да има повод да твърди, че понеже съм бил победен от Фастълф приживе, сега погазвам завещанието на покойника от най-обикновена злоба. Няма да допусна подобно нелепо нещо да застане на пътя на важните решения, които Аврора трябва да направи — решения на живот и смърт. Добре ли ме разбра? Ще трябва да минеш без Жискар.

Василия се изправи вдървено и присви очи.

— Ще видим — отвърна тя.

— Няма какво повече да виждаме. Разговорът ни приключи и ако имаш някакви амбиции да станеш директор на Института, не желая да чувам никакви заплахи от теб. Така че, ако сега смяташ да ме заплашваш, съветвам те да се откажеш.

— Никого не заплашвам — каза Василия. Но видът ѝ показваше нещо съвсем друго. Тя рязко се извъртя и излезе, кимвайки излишно към робота си да я последва.

50

Положението започна да става критично няколко месеца по-късно, когато Малуун Чичиз влезе в кабинета на Амадиро за поредното сутрешно съвещание.

Обикновено Амадиро с радост очакваше този момент. Появяването на Чичиз винаги внасяше спокойна пауза в хода на претоварения ден. Той беше единственият старши член на Института, който нямаше амбиции и който не си правеше сметки за времето след смъртта или оттеглянето на Амадиро. Всъщност Чичиз бе идеалният подчинен. За него бе истинско щастие да обслужва; ролята на довереник на Амадиро го очароваше.

По тази причина през последните година-две Амадиرو истински се тревожеше от повехналия вид, леко хлътналите гърди и малко скованата походка на своя идеален подчинен. Нима Чичиз остаряваше? Та той беше само няколко десетилетия по-възрастен от Амадиро.

На Амадиро му мина крайно неприятната мисъл, че наред с другите многобройни признаци на упадък сред космолитите, се наблюдаваше и постепенно изчезване на упованието в живота. Мислеше да провери какво казва по този въпрос статистиката, но все забравяше — или подсъзнателно се боеше да го направи.

Този път обаче под наплива на някакво бурно чувство годините на Чичиз изобщо не се забелязваха. Лицето му бе мораво (което подчертаваше сивите нишки в бронзовата му коса) и си личеше, че той едвам съдържа своето пълно недоумение.

Не се наложи Амадиро да пита какво се е случило. Чичиз сам избълва новината, сякаш щеше да се пръсне, ако не се бе освободил от нея.

Когато свърши, Амадиро втрещено повтори:

— Всички радиовълнови излъчвания са прекратени? Всички?

— Всички, шефе. Трябва да са умрели — или да са отишли някъде. Невъзможно е една населена планета да избегне изпускането на някакво електромагнитно излъчване, не и при нашето ниво на...

Амадиро му махна с ръка да млъква. Едно от предположенията на Василия — четвъртото, припомни си той — бе, че соларианците се готвят да напуснат своята планета. Стори му се нелепа идея; и четирите нейни предположения бяха повече или по-малко нелепи. Той я бе уверил, че ще помисли върху тях, но, разбира се, не го направи. Сега явно се оказваше, че е допуснал голяма грешка.

Макар че все още продължаваше да му се струва нелепо. Все още си задаваше същия въпрос, който отпрати тогава към Василия — без надежда да намери отговор. (Какъв ли отговор можеше въобще да има?)

— Но къде, велики космосе, са могли да се дянат, Малуун?

— Нищо не се казва по въпроса, шефе.

— Добре тогава, знае ли се поне кога е станало това?

— И по този въпрос нищо не се казва. Новината пристигна днес сутринта. Бедата е, че интензитетът на радиационното излъчване от Солария без друго е нисък. Планетата е много рядко населена, а

роботите са добре екранирани. Стойностите на интензитета са средно с един порядък по-ниски, отколкото на всички останали Външни светове. В случая с Аврора разликата възлиза на два порядъка.

— Значи в един прекрасен ден просто са забелязали, че дори и малкото, което са хващали, изведнъж е изчезнало. Обаче никой не е видял как то намалява. Кой е установил факта?

— Един нексониански кораб, шефе.

— Как?

— Корабът бил принуден да влезе в орбита около слънцето на Солария заради някаква авария. Изпратили хипервълново съобщение до планетата, за да получат разрешение, но отговор не дошъл. Нямали друг избор и въпреки това останали в орбита, за да довършат аварийните работи. През цялото време никой с нищо не ги обезпокоил. Чак след като си отишли и направили проверка на компютърната база данни, установили, че не само не са получили отговор, но и не са регистрирали абсолютно никакви радиационни сигнали. Невъзможно е да се прецени кога точно е било преустановено излъчването. Последното регистрирано съобщение от Солария датира отпреди повече от два месеца.

— Ами другите три нейни предположения? — промърмори Амадиро.

— Не ви разбрах, шефе?

— Нищо. Нищо — каза Амадиро, но челото му се свъси и той потъна в замислено мълчание.

ГЛАВА 13

ТЕЛЕПАТИЧНИЯТ РОБОТ

51

Мандамъс изобщо не подозираше за събитията на Солария, когато няколко месеца по-късно се върна от своето трето и най-продължително посещение на Земята.

Първия път преди шест години Амадирос успя не без известна трудност да го изпрати като акредитиран посланик на Аврора във връзка с някакъв дребен въпрос относно навлизането на заселнически кораби в територията на Външните светове. Мандамъс стоически изтърпя церемониите и бюрократичните мъки, но скоро стана ясно, че в качеството си на такъв посланик той имаше твърде ограничена свобода на придвижване. Така или иначе, той все пак успя да разбере онова, заради което бе дошъл.

Мандамъс донесе със себе си събраните сведения.

— Съмнявам се, д-р Амадирос, че ще изникнат никакви проблеми. Не съществува начин — абсолютно никакъв начин, — по който земните власти биха могли да контролират пристигането или заминаването от планетата. Всяка година милиони заселници от десетки планети посещават Земята и също толкова я напускат, за да се приберат отново вкъщи. Изглежда, всички заселници смятат, че животът не си струва, ако от време на време не отидат да подишат въздуха на Земята и да поскитат из нейните претъпкани подземни пространства. Допускам, че това се нарича връщане към корените. Те сякаш изобщо не проумяват, че животът на Земята е пълен кошмар.

— Зная това, Мандамъс — уморено рече Амадирос.

— Само като факт, сър. Не можете истински да го разберете, докато не сте го изпитали. Веднъж като го изпитате, ще видите, че никакви ваши „знаеници“ не могат ни най-малко да ви подготвят за реалността. Как може някой да поиска да се върне там, след като вече се е махнал...

— Нашите предци определено не са имали желание да се върнат, след като са напуснали планетата.

— Да — каза Мандамъс, — но навремето междузвездните полети не са били толкова усъвършенствани. Пътешествието е отнемало месеци, а скокът в хиперпространството е бил много рискован. Сега разстоянията се преодоляват само за няколко дена, а скоковете са ежедневие и нямат грешка. Много се чудя на какъв хал щяхме да бъдем, ако отиването до Земята е било толкова лесно и навремето.

— Хайде да не философстваме, Мандамъс. Минете по същество.

— Разбира се. Освен безкрайните потоци от пристигащи и заминаващи заселници всяка година милиони земляни емигрират на новооткритите светове. Някои се връщат почти веднага, без да успеят да се приспособят. Други намират нов дом, но се връщат на гости изключително често. Няма никакъв начин да се контролират пристигащите и заминаващите; Земята не се и опитва да го прави. И най-беглият опит за системно идентифициране и регистриране на посетителите би задръстил потока им, а Земята е съвсем наясно, че всеки посетител донася пари. Туристическият бранш — нека го наречем така — е понастоящем най-доходният бизнес на Земята.

— Доколкото разбирам, искате да кажете, че няма проблем да внесем хуманоидните роботи на Земята.

— Ни най-малък. Относно това нямам никакви съмнения. След като вече ги програмирахме по съответния начин, можем да ги пращаме на Земята с фалшиви документи на партиди по пет-шест. Нищо не може да се направи с присъщото им почтително и благоговейно отношение към хората, но това не означава, че задължително ще бъдат разкрити. Подобно отношение на заселниците към планетата майка е нещо съвсем естествено... Освен това не смятам, че е необходимо да кацат в някой от аеродрумите. Огромните пространства между Градовете са буквално пусти, като изключим примитивните промишлени роботи, така че приземяването на корабите ще остане незабелязано — или поне никой няма да му обърне внимание.

— Струва ми се твърде рисковано — отбеляза Амадиоро.

Две партии хуманоидни роботи бяха изпратени на Земята. Те се сляха със земляните в Града, преди да успеят да стигнат до празните области отвън, за да се свържат с Аврора посредством екраниран хиперлъч.

— Ще трябва да отида още веднъж, сър — каза Мандамъс (отдавна го беше обмислял, но дълго се колеба). — Не съм сигурен, че са намерили точното място.

— А сигурен ли сте, че вие самият знаете точното място, Мандамъс? — попита Амадиرو язвително.

— Доста съм се ровил в античната история на Земята, сър. Знам, че мога да го намеря.

— Не мисля, че мога да убедя Съвета да изпрати с вас боен кораб.

— Не бих желал подобно нещо. Би било, меко казано, ненужно. Искам едноместен кораб, с мощност само колкото да стигне дотам и обратно.

И така, Мандамъс посети Земята за втори път, като се приземи край един от по-малките Градове. Изпитваше смесица от облекчение и задоволство, когато откри неколцина от роботите точно там, където трябваше да бъдат. Той остана с тях, за да наблюдава как се справят със задачите си и за да нанесе някои по-фини корекции в програмите им.

После, изпроводен от незаинтересованите погледи на пет-шест примитивни селскостопански робота, Мандамъс се отправи към близкия Град.

Това бе добре пресметнат риск. Мандамъс, който съвсем не бе безстрашен герой, усещаше как сърцето му лудо бие в гърдите. Но всичко мина добре. Пазачът на входа прояви известно учудване, когато пред него изникна човек, който — по всичко личеше — бе прекарал значително време на открито.

Мандамъс обаче имаше заселнически документи и пазачът само присви рамене. Заселниците нямаха нищо против да стоят на открито. Понякога правеха малки екскурзии из полята и горите, които заобикаляха не особено привлекателните горни нива на Града.

Пазачът хвърли съвсем бегъл поглед на документите. Повече никой не ги поиска за проверка. Чуждият акцент на Мандамъс (толкова далеч от аврорианския, колкото той успяваше да го преправи) се

възприемаше без никакви коментари. Никой не заподозря, че е космолит. А и как биха могли? Дните, когато космолитите поддържаха свои постове на Земята, бяха отминали преди цели два века, а официалните пратеници от Външните светове бяха съвсем малко. Напоследък броят им непрекъснато намаляваше. Провинциалните земляни вероятно бяха напълно забравили за съществуването на космолитите.

Мандамъс малко се притесняваше, че някой може да обърне внимание на тънките, прозрачни ръкавици, които той не сваляше от ръцете си, или пък на филтъра за нос, но и двете останаха незабелязани. Никой не попречи на неговите пътешествия из Града или до другите Градове. Той разполагаше с достатъчно пари за целта, а парите бяха много убедителен аргумент на Земята (в интерес на истината, дори и на Външните светове).

Свикна да не бъде следван по петите от робот. Когато в разни Градове срещаше някои от аврорианските хуманоидни роботи, налагаше се да ги пъди от себе си едва ли не като мухи. Изслушваше докладите им, даваше им необходимите инструкции и уреждаше по-нататъшното изпращане на роботи от Аврора. Накрая се върна обратно при кораба си и напусна Земята.

Излитането му се превърна в сензация точно толкова, колкото и кацането.

— Всъщност — замислено каза той на Амадирос, — земляните не са съвсем варвари.

— Така ли било?

— На своята собствена планета те се държат напълно човешки. Дружелюбието им е дори подкупващо.

— Може би започвате да съжалявате за своя план?

— Наистина се чувствам отвратително, докато се разхождам сред тях с ясното съзнание, че те не знаят какво ги чака. Дори и да се насиля, не мога да изпитам удоволствие от работата, която върша.

— Разбира се, че можете, Мандамъс. Мислете си за това, че много скоро след като всичко свърши, директорското място на Института ще ви е в кърпа вързано. Така работата ще ви се услади.

След този разговор Амадирос не изпускаше Мандамъс от поглед.

При третото посещение на Земята Мандамъс бе преодолял по-голямата част от първоначалната си скованост. Държеше се почти като роден землянин. Осъществяването на проекта напредваше бавно, но без никакви отклонения от планираното развитие.

При предишните си посещения той не бе имал никакви проблеми със здравето. Този път обаче — несъмнено поради прекомерната си самоувереност — явно беше пипнал нещо. Във всеки случай известно време имаше твърде обезпокоителна хрема, придружена с кашлица.

Когато посети един от градските диспансери, там го инжектираха с гама глобулин, което веднага подобри състоянието му. Но самият диспансер му се стори много по-ужасяващ, отколкото болестта. Той знаеше, че всички, които отиват там, или страдат от нещо заразно, или най-малкото са в близък контакт със заразноболни.

Но ето че най-сетне Мандамъс се завърна сред тихия порядък на Аврора с чувството на огромно облекчение и признателност. Сега слушаше Амадиро, който му предаваше събитията около кризата със Солария.

— Съвсем нищо ли не си чул? — не можеше да повярва Амадиро.

Мандамъс поклати глава.

— Нищо, сър. Земята е един невероятно провинциален свят. Осемстотин Града с общо население от осем милиарда души, които не се интересуват от нищо друго, освен от осемстотинте Града с общо население от осем милиарда души. Човек би си помислил, че заселниците съществуват, само за да посещават Земята, а космолити изобщо няма. Деветдесет процента от новинарското време във всеки от Градовете се отделя само на местните проблеми. Земята е един затворен, клаустрофилен свят — и умствено, и физически.

— И въпреки това твърдите, че не са варвари.

— Клаустрофилията не означава задължително варварство. По свой собствен начин те са дори много цивилизовани.

— По свой собствен начин!... Няма значение. Проблемът в момента е Солария. Никой от Външните светове няма да си мръдне и пръста. Принципът за ненамеса е върховен и те всички настояват, че вътрешните проблеми на Солария си остават единствено нейни. Нашият Председател е не по-малко инертен от всеки друг, въпреки че Фастълф е мъртъв и повече не ни държи в парализиращата си

прегръдка. Аз самият не мога да направя нищо — докато не стана Председател.

— Какви вътрешни проблеми може да има Солария според тях, след като соларианците са напуснали планетата? — недоумяваше Мандамъс.

— Колко бързо проумяхте що за тъпация е това, а те още не могат! — язвително му отвърна Амадирос. — Според тях няма неоспорими доказателства, че соларианците са изчезнали напълно. А докато все още съществува вероятност да са там — поне част от тях, — никой от Външните светове няма право да се намесва без покана.

— А как обясняват отсъствието на радиационна активност?

— Казват, че соларианците може да са отишли да живеят под земята или пък да са измислили някакъв авангарден начин, по който спират изтичането на радиация. Казват също така, че никой не ги е видял да напускат планетата и че няма къде да се даят. Разбира се, никой не ги е видял да напускат, защото никой не е наблюдавал.

— Защо пък да няма къде да се даят? Има толкова незаети планети.

— Техният аргумент е, че соларианците не биха могли да живеят без невероятните си тълпи от роботи, а не са в състояние да ги вземат със себе си. Ако бяха дошли тук например, колко работа смятате, че бихме им отпуснали — при положение че въобще го направим?

— А какъв е вашият контрааргумент?

— Не разполагам с такъв. И все пак независимо дали са се махнали или не, ситуацията е странна и объркваща. Просто не е за вярване, че никой не иска да си помръдне пръста, за да изясни нещата. Предупредих всички, и то възможно най-отговорно, че в мига, в който Заселническите светове научат, че Солария е — или може би е — празна, без никакво колебание ще проучат въпроса. Тази сган проявява безразсъдно любопитство, каквото бих искал поне отчасти да споделяме и ние. Стига да има някаква печалба, те са готови да рискуват живота си без много мислене.

— Каква е печалбата в този случай, д-р Амадирос?

— Ако соларианците са заминали, волю-неволю са оставили почти всичките си роботи. Те имат — или имаха — изключително надарени специалисти в областта на роботиката. При цялата си омраза към роботите заселниците без колебание ще сложат ръка върху тях, за

да ни ги предложат после на солени цени. Всъщност те вече официално го заявиха.

Два заселнически кораба вече се приземиха на Солария. Изпратихме протестна нота по този повод, но те сигурно ще я пренебрегнат, а ние — също толкова сигурно — няма да направим нищо повече. Тъкмо обратното. Някои от Външните светове тихичко подпитват за вида на роботите, които могат да се измъкнат, както и за евентуалните им цени.

— Може би така и трябва — каза Мандамъс спокойно.

— Трябва ли да се държим точно според предвижданията на заселническите пропагандисти? Да се държим така, сякаш наистина деградираме и се превръщаме в някаква безформена пихтиеста маса?

— Нека да не повтаряме техните клевети, сър. Истината е, че ние сме спокойни и цивилизовани и че засега не са ни нанесли удар. В противен случай щяхме да отреагираме с такава сила, че да ги смажем. Все още безкрайно ги превъзхождаме в областта на техниката.

— Но последствията за нас няма да са нещо особено приятно.

— Кое то означава, че не бива да сме прекалено войнствено настроени. Ако Солария е изоставена и заселниците искат да я плякосат, може би не трябва да им пречим. В края на краищата, по моите изчисления ще бъдем готови за действие само след броени месеци.

Амадиرو придоби зажаднял и свиреп вид.

— Броени месеци?

— Убеден съм. Така че най-важното в момента е да не се поддаваме на провокации. Всичко ще рухне, ако се замесим в някой безсмислен конфликт. Дори и да го спечелим, ще понесем ненужно щети. В края на краищата, съвсем скоро победата ни ще бъде пълна — без да се впускаме в битки и да търпим щети... Горката Земя!

— Ако продължавате да ги съжалявате — каза Амадиро с престомена безгрижност, — накрая ще се откажете от всичко.

— Напротив — хладно отвърна Мандамъс. — Жал ми е за тях именно защото имам твърдото намерение да го направя и понеже знам, че това ще стане. Вие ще станете Председател!

— А вие ще бъдете директор на Института.

— Твърде скромна пост в сравнение с вашия.

— А след като умра? — почти излая Амадиро.

— Не си правя толкова далечни планове.

— Аз съм напълно... — започна Амадиро, но жуженето на съобщителния уред го прекъсна. Съвсем машинално и без дори да погледне натам, Амадиро постави ръката си на изхода на устройството. После погледна тънката лента хартия, която се появи оттам и върху устните му заигра усмивка.

— Двата кораба, които са се приземили на Солария... — започна той.

— Да, сър? — намръщи се Мандамъс.

— Унищожени са! И двата!

— Как?

— С ослепителен взрив, който лесно е бил забелязан от космоса. Разбирате ли какво означава това? В крайна сметка соларианците не са напуснали своята планета. Най-слабият от Външните светове се е справил без никакви проблеми със заселническите кораби. Натрили са носовете на заселниците и те ще го помнят цял живот... Ето, Мандамъс, прочетете сам.

Мандамъс побутна листа настрани.

— Не е задължително соларианците да са все още на планетата. Може просто да са заложили капан.

— Има ли разлика? Все едно дали е било класическа атака или капан — двата кораба са унищожени.

— Този път са ги изненадали. Но какво ще стане следващия път, когато се подготвят? Ами ако сметнат случая за умишлено нападение от страна на космолитите?

— Ще им отвърнем, че соларианците просто са се отбранявали срещу умишлено заселническо нашествие.

— Но, сър, нима предлагате словесна битка? Ами ако заселниците решат да не си играят с празни приказки, а погледнат на унищожението на своите кораби като на сигнал за военна тревога и незабавно откликнат?

— Откъде накъде?

— Защото когато е засегнато честолюбието, те биха реагирали толкова безразсъдно, колкото и ние на тяхно място; дори много повече, тъй като насилието е в кръвта им.

— Ще бъдат разгромени.

— Сам признахте, че въпреки това ще ни нанесат твърде неоправдани щети.

— Какво искате да направя? Аврора не е унищожила корабите.

— Накарайте Председателя да обясни недвусмислено, че Аврора няма нищо общо с инцидента; че никой от Външните светове не е замесен; че отговорността пада изцяло върху Солария.

— Да изоставим Солария? Би било подло.

Мандамъс се разпали.

— Д-р Амадиро, да сте чувал някога за така нареченото стратегическо отстъпление? Накарайте Външните светове да отстъпят съвсем за малко под някакъв благовиден предлог. Касае се само за няколко месеца, през които нашият план ще узрее. Възможно е другите да понесат тежко отстъплението и извиненията, защото не знаят какво предстои. Ние обаче знаем. Всъщност, в светлината на нашата обща тайна, ние двамата с вас бихме могли да погледнем на случая като на божествен дар, както са казвали в миналото. Нека заселниците се занимават със Солария, докато през това време незабелязано се подготвя тяхното унищожение на Земята... Или може би предпочитате всичко да рухне пред прага на победата?

Амадиро потръпна от пронизващия поглед на хлътналите му очи.

52

Амадиро не си спомняше да е преживявал по-тежки времена от дните, последвали унищожението на двата заселнически кораба. За щастие успя лесно да накара Председателя да възприеме политиката на „царско омекване“, както сам я нарече. Изразът покори въображението на Председателя, въпреки че не беше нищо повече от един оксиморон. Да не говорим, че Председателят доста го биваше в царското омекване.

По-трудно бе да се справи с останалите в Съвета. Амадиро се изтощи до смърт да рисува ужасите на войната и да разяснява необходимостта от правилен избор на най-подходящия момент, ако въобще се стигне дотам. Изсмука от пръстите си не един и два най-благовидни предлога, защо моментът още не е назрял, и прибегваше до тях в преговорите с лидерите на останалите Външни светове. Успя да

ги накара да отстъпят, но не и без да се възползва докрай от естествено наложилата се хегемония на Аврора.

Но когато капитан Д.Ж. Бейли пристигна със своя кораб и своето искане, Амадиرو почувства, че вече не издържа. Това беше прекалено много.

— Изключено е — заяви той. — Как очаквате да му позволим да стъпи на Аврора с неговата брада, с неговите абсурдни дрехи, с неговия дивашки акцент? Как може да си помислите, че ще седна да моля Съвета за разрешение да му бъде предаден един космолит? Това би било абсолютно безпрецедентен случай! Един космолит!

— Досега винаги сте наричал въпросния космолит просто „соларианката“ — сухо отбеляза Мандамъс.

— За нас тя е „соларианката“, но автоматично ще се превърне в космолит, след като е замесен заселник. Ако корабът му се приземи на Солария, както смята онзи дивак, сигурно ще бъде унищожен подобно на предните два, а заедно с него и жената. Моите врагове ще ме обвинят в убийство, при това съвсем основателно. А политическата ми кариера ще рухне.

— По-добре помислете за факта, че вече почти седем години старателно работим върху окончателното унищожение на Земята и че само броени месеци ни делят от осъществяването на нашия проект. Трябва ли да рискуваме въвличането ни във война и с един удар да разрушим всичко постигнато до момента, след като сме толкова близо до победата?

Амадиро поклати глава.

— Май нямам избор, приятелю. Съветът няма да ме послуша, ако се опитам да ги убедя да предадат жената на заселника. А дори само фактът, че съм предложил подобно нещо, ще бъде използван срещу мен. Политическата ми кариера ще пострада, а в добавка може да ни зарадват и с война. Освен това направо не мога да понеса мисълта, че един космолит ще загине, служейки на някакъв си заселник.

— Човек би си помисли, че си падате по соларианката.

— Знаете, че това изобщо не е така. Сърце и душа давам да беше умряла още преди двацет десетилетия. Но не и по този начин, не на заселнически кораб... Впрочем не би следвало да забравям, че тя ви е прабаба от пета степен.

Мандамъс придоби още по-суров вид от обикновено.

— Какво следва от това? Аз съм един изграден космолит с пълното съзнание за собствената си личност и обществото, в което живея. Не съм член на някакъв племенен конгломерат, където родословието се издига в култ.

Мандамъс помълча известно време, а върху изпитото му лице пропълзя съсредоточен израз.

— Д-р Амадиро — каза накрая той, — не можете ли да обясните на Съвета, че тази моя прабаба ще бъде взета не като заложник, а в уникалното си качество на човек, който познава Солария и който е прекарал там детството и младежките си години? Въз основа на това тя може да окаже неоценима помощ в разследването на заселника, което пък от своя страна може да бъде за нас не по-малко полезно, отколкото за самите тях? И наистина няма ли да е по-добре най-накрая да разберем какво са намислили да правят онези нещастни соларианци? Предполага се, че жената ще докладва за събитията, които предстоят — ако оживее.

Амадиро издаде напред долната си устна.

— Последното би могло да се очаква, ако жената се качи на кораба доброволно и ако покаже по недвусмислен начин, че желае да изпълни своя патриотичен дълг с ясното съзнание за огромното значение на предстоящата задача. Немислимо е обаче да я качим насила на борда на кораба.

— Добре, да предположим тогава, че аз се срещна с тази моя прабаба и се опитам да я убедя да го направи доброволно. Да предположим също така, че вие установите хипервъншнов контакт със заселника. Кажете му, че може да кацне на Аврора и да вземе жената, но само ако успее да я накара да тръгне с него доброволно. Или поне я накара да каже, че отива доброволно, независимо дали това е така или не.

— Предполагам, че нищо не губим, ако опитаме, но не виждам реални изгледи за успех.

И все пак за негово най-голямо учудване те спечелиха. Той с изумление изслуша подробностите от Мандамъс.

— Повдигнах въпроса с хуманоидните роботи — каза Мандамъс. — Явно не знаеше нищо за тях, от което стигнах до извода, че и Фастълф не е знаел. Тази мисъл не ми даваше мира. После надълго и

нашироко обсъждахме моя произход, така че да я накарам да спомене онзи землянин Илайджа Бейли.

— Какво общо има той? — остро попита Амадиро.

— Нищо, просто я накарах да се сети за него. Заселникът, който иска да я вземе, е потомък на Бейли. Помислих си, че поради това тя би погледнала на искането му по-благосклонно.

Във всеки случай работата се подреди и в продължение на няколко дни Амадиро си отдъхна от напрежението, което го измъчваше почти непрестанно от самото начало на соларианската криза.

Но само в продължение на няколко дни.

53

Откакто започна соларианската криза, единственото добре дошло нещо за Амадиро се оказа фактът, че не се беше виждал с Василия.

Решително нямаше да е най-подходящият момент за подобни срещи. Не желаше да му досажда с дребнавите си проблеми около някакъв робот, за който тя с пълно пренебрежение на закона твърдеше, че е нейна собственост. Истинската криза поглъщаше всичките му мисли и енергия. Не желаше също така да се въвлеча в скандала, който лесно би могъл да избухне между нея и Мандамъс по повод въпроса, кой от тях двамата да поеме в крайна сметка Института по роботика.

Във всеки случай той беше решил вече почти окончателно, че негов приемник трябва да стане Мандамъс. Докато кризата се разгаряше, Мандамъс нито за миг не отклони поглед от най-важното. Дори когато самият Амадиро се чувстваше разколебан, той оставаше ледено спокоен. Мандамъс беше човекът, на който му хрумна, че соларианката би могла да придружи заселника доброволно, и който я подмами да го направи.

И ако неговият план за унищожението на Земята успееше, както би следвало — както трябваше, — Амадиро допускаше, че Мандамъс може да стигне накрая и до председателското място в Съвета. Би било дори справедливо, помисли си Амадиро в рядък пристъп на себеотрицание.

Ето защо той почти не се сещаше за Василия. Вечерта си тръгна от Института, съпроводен от малка група работи, които го изпратиха до наземната му кола. Колата тихо потегли в мрака под хладния дъждец, управлявана от робот. Други два седяха до Амадиرو на задната седалка. Пристигнаха в имението, откъдето се появиха още два робота и го съпроводиха в къщата. И през цялото това време той нито за миг не се сети за Василия.

Затова когато я намери седнала във всекидневната пред хипервълновия приемник да гледа някакъв балет с работи, Амадиро не толкова се вбеси от посегателството върху личния му живот, колкото искрено се учуди. В нишите стояха неколцина от неговите собствени работи, а два от нейните се бяха изправили зад стола ѝ.

Мина доста време, преди Амадиро да овладее дишането си и да проговори, но после гневът му се надигна и той рязко попита:

— Какво правиш тук? Как си влязла?

Василия не трепна. В края на краищата появата на Амадиро беше далеч от неочаквана.

— Чакам, за да те видя — ето какво правя — отвърна тя. — Не беше трудно да вляза. Твоите работи много добре ме познават и за тях не е тайна каква длъжност заемам в Института. Защо да не ми позволят да вляза, след като ги уверих, че имам среща с теб?

— Обаче нямаш. Това е посегателство върху дома и личната ми свобода.

— Не съвсем. Доверието, което можеш да изкопчиш от чужди работи, си има граници. Погледни ги. Не са свалили поглед от мен. Дори да съм искала да посегна на твоето имущество или да разровя книжата ти, или изобщо да се възползвам от твоето отсъствие, нямаше да успея, уверявам те. Моите два робота не могат да се мерят с тях.

— Не разбираш ли — кисело рече Амадиро, — че твоето поведение е под достойнството на един космолит? Толкова си жалка, че никога няма да го забравя.

Епитетите накараха Василия леко да пребледнее.

— Надявам се, че няма да го забравиш, Келдън — тихо, но твърдо отвърна тя, — защото каквото и да съм направила, съм го направила заради теб. След като ми държиш такъв гнусен език, би трябвало да си тръгна и да те оставя да креташ до края на живота си в ролята на победен, както от двайсет десетилетия насам.

— Няма да остана победеният, каквото и да направиш.

— Изглежда си вярваш — каза Василия, — но нали разбираш, ти не знаеш онова, което знам аз. Длъжна съм да ти кажа, че без моята намеса ще си останеш победеният. Не ме интересува какво си намислил. Не ме интересува какво е изфабрикувал за теб онзи Мандамъс с тънките устни и вкиснатия си вид...

— Защо го намесваш? — побърза да я прекъсне Амадиرو.

— Защото така искам — презрително му се тросна Василия. — Каквото и да е направил или си мисли, че прави, няма да стане. Не се плаши, нямам никаква представа какво може да е то. Но знам, че няма да стане.

— Пак плешиш някакви глупости — каза Амадиро.

— По-добре да ги чуеш тези глупости, Келдън, ако не искаш всичко да рухне. И то не само за теб, а вероятно и за всички Външни светове — всичките до един. Разбира се, може би не желаяш да ме изслушаш. Това си е твое право. Е, какво предпочиташ?

— Защо трябва да те слушам? Откъде накъде?

— Не ти ли казах, че соларианците се готвят да напуснат планетата си? Ако тогава ме беше послушал, това нямаше да те свари неподготвен.

— Въпреки това соларианската криза ще се обърне в наша полза.

— Не, няма — каза Василия. — Може да си го въобразяваш, но няма. Ще бъдеш погубен — без значение как ще реагираш в тази критична ситуация, освен ако не пожелаеш да ме изслушаш.

Устните на Амадиро побеляха и леко затрепериха. Двата века на пълно поражение, които Василия спомена, си казваха своето, а соларианската криза бе влошила нещата още повече. Амадиро просто не можа да намери у себе си сили да заповяда на своите работи да я изгонят, както би трябвало да направи.

— Добре, кажи го с две думи — каза той навъсено.

— С две думи няма да ми повярваш, затова нека го направя както намеря за добре. Можеш да ме спреш, когато пожелаеш, но в такъв случай ще унищожиш Външните светове. Разбира се, не и докато съм жива, пък и не моето име ще влезе в историята — заселническата история, между другото — като символ на най-грандиозния провал досега. Да говоря ли?

Амадиро се сви в един стол.

— Говори, но щом свършиш, изчезвай.

— Така и смятам да направя, Келдън, освен, разбира се, ако не ме помолиш — много учтиво — да остана и да ти помогна. Да започвам ли?

Амадиرو не каза нищо и Василия започна.

— Казах ти, че по време на моя престой на Солария попаднах на едни много странни позитронни схеми. Обзе ме натрапчивата идея, че те представляват опит да се създадат телепатични роботи. Но защо съм си помислила подобно нещо?

— Откъде да знам какви патологични нагони движат твоето мислене? — кисело рече Амадиро.

Василия отмина това с гримаса.

— Благодаря ти, Келдън... Няколко месеца мислих по този въпрос, тъй като благодарение на своята проникателност реших, че става дума не за патология, а за някакъв подсъзнателен спомен. Върнах се мислено в детството си. Фастълф, когото тогава смятах за мой баща, в един от своите изблици на щедрост — нали знаеш, той обичаше да си прави подобни опити от време на време — ми подари един робот.

— Пак ли Жискар? — нетърпеливо промърмори Амадиро.

— Да, Жискар. Вечно Жискар. Наближавах двацет години и вече имах усет към роботиката — не, по-скоро бих казала, че този усет ми е вроден. Все още нямах достатъчно познания по математика, но затова пък бързо схващах схемите. През изминалите десетилетия неимоверно усъвършенствах знанията си по математика, но не мисля, че съм напреднала кой знае колко по отношение на схемите. „Мъничката ми Вас — казваше често баща ми. Той обичаше да експериментира и с галените имена, за да види как ще реагирам — ти си направо гений на схемите.“ Струва ми се, че наистина бях...

— Пощади ме — простена Амадиро. — Признавам твоя гений. Но междувременно още не съм вечерял, известно ли ти е това?

— Ами — остро рече Василия, — нареди да донесат яденето и ме покани да вечерям с теб.

Свъсил вежди, Амадиро вдигна небрежно ръка и направи бърз знак. Моментално се забеляза тихото раздвижване на роботите.

Василия продължи:

— Играех си да измислям позитронни схеми за Жискар. Отивах при Фастълф — при баща ми, както тогава смятах — и му показвах

схемата. Случваше се да поклати глава и да каже през смях: „Ако добавиш това в бедния мозък на Жискар, той повече няма да може да говори и доста ще го заболи.“ Спомням си, че веднъж го попитах дали Жискар наистина може да усеща болка, а баща ми отвърна: „Ние не знаем какво ще усети, но ще се държи като човек, който изпитва огромна болка, така че спокойно можем да кажем, че ще го заболи.“

Друг път взимаше някоя от моите схеми и казваше със снизходителна усмивка: „Е, това няма да му навреди, малка Вас, и може би ще е интересно да се пробва.“

И аз пробвах. Понякога махах схемата отново, но понякога я оставях. Не се забавлявах с Жискар просто заради някакво садистично удоволствие, какъвто можеше да е случаят, ако бях някой друг човек. Истината е, че бях много привързана към него и нямах никакво желание да му причинявам болка. Когато ми се струваше, че в резултат на някое от моите подобрения — за мен те винаги бяха подобрения — Жискар започва да говори по-свободно или да реагира по-бързо и по-интересно без видими признаци на увреждане, аз го оставях.

Един ден обаче...

Роботът, който стоеше на една крачка от Амадиرو, никога не би се осмелил да прекъсне госта, освен в изключителни случаи. Амадиро обаче веднага отгатна смисъла на това чакане.

— Готова ли е вечерята? — попита той.

— Да, сър — отвърна роботът.

Амадиро махна малко припряно по посока на Василия.

— Каня те да вечеряш с мен.

Минаха в трапезарията на Амадиро, където Василия никога не бе стъпвала. В крайна сметка Амадиро беше затворен човек и бе печално известен с пренебрежението си към светските мероприятия. Неведнъж му бяха казвали, че ще се радва на по-голям успех в политиката, ако дава приеми в дома си, но той винаги се усмихваше учтиво и отвръщаше: „Твърде висока цена за мен.“

Мебелировката бе лишена от всякаква оригиналност и артистичност, което може би се дължеше на факта, че не приема хора в дома си, помисли си Василия. Едва ли можеше да има нещо по-обикновено от масата, съдовете или приборите. Колкото до стените, те представляваха просто гладко боядисани вертикални плоскости. Стори й се, че всичко това, взето заедно, убива апетита.

Започнаха със супа — бистър бульон, — която беше не по-малко банална от мебелите. Василия се захвана с нея без никакво въодушевление.

— Драга ми Василия — рече Амадирос, — както виждаш, не ми липсва търпение. Не възразявам, ако желаеш да напишеш цяла автобиография. Но наистина ли смяташ да ми рецитираш избрани глави от нея? Ако да, ще трябва направо да ти кажа, че това съвсем не ми е интересно.

— Съвсем скоро ще ти стане изключително интересно — каза Василия. — Но ако пък ти наистина си очарован от неуспеха и държиш да не постигнеш нищо от онова, което би желал, просто кажи. Тогава ще си доям яденето, без да обеля нито дума повече, и ще си тръгна. Това ли искаш?

— Добре, продължавай — въздъхна Амадирос.

— Но един ден — подхвана отново Василия, — измислих много по-сложна, по-приятна и по-примамлива схема от всички, които бях виждала дотогава, а честно казано, и досега. С удоволствие щях да я покажа на баща си, но той беше заминал някъде на някакво съвещание.

Не знаех кога ще се върне и прибрах схемата, но с всеки изминал ден интересът и възхищението ми растяха. Накрая не можех повече да издържам, просто не можех. Тя изглеждаше толкова красива, че ми се струваше абсурдно дори да допусна, че би могла да причини вреда. Бях само едно дете във второто си десетилетие от живота и все още не бях надраснала изцяло безотговорността, така че вградих схемата и модифицирах мозъка на Жискар.

И схемата наистина не му навреди. Веднага си пролича. Той ми отговаряше абсолютно свободно, схващаше по-бързо и беше много по-интелигентен от преди — така поне ми се струваше. В моите очи той стана несравнимо по-симпатичен и обаятелен.

Изпитвах задоволство, но същевременно и тревога. Това, което бях направила — да модифицирам Жискар без знанието на баща си — остро противоречеше на правилата, които бе наложил Фастълф, и аз прекрасно го осъзнавах. Но ми беше ясно, че няма да се откажа от направеното. Докато модифицирах мозъка на Жискар, се оправдавах пред себе си с мисълта, че го правя за съвсем малко и че после ще неутрализирам промените. Щом обаче приключих с работата, ми стана съвсем ясно, че няма да ги неутрализирам. Просто нямаше да го

направя. Всъщност не съм правила повече никакви модификации на Жискар от страх да не разваля въпросните.

Нито пък казах на Фастълф какво съм направила. Унищожих записките с чудесната схема, която бях измислила, а баща ми така и никога не разбра, че съм модифицирала Жискар без негово знание. Никога!

После ние с баща ми се разделихме и Фастълф не пожела да ми даде Жискар. Разкрещях се, че е мой и че го обичам. Но Фастълф никога не допускаше благодушната му щедрост, с която парадираше цял живот — онази работа, дето обичал всичко живо, малко и голямо, — да попречи на неговите собствени желания. Получих други работи, които изобщо не ме интересуваха, но Жискар той остави за себе си.

А когато умря, завеща Жискар на соларианката — последният горчив удар за мен.

Амадирос бе успял да стигне едва до половината на своя розово-оранжев мус.

— Ако с всичко това целиш да предявиш своя иск за прехвърляне на собствеността върху Жискар от соларианката на теб, няма да стане. Вече ти обясних защо не мога да пренебрегна завещанието на Фастълф.

— Има нещо друго, Келдън — каза Василия. — Нещо много повече. Невероятно много. Искаш ли да спра?

Амадирос разтегна устни в унила гримаса.

— След като те изслушах дотук, ще се направя на луд и ще те послушам още малко.

— Прави се на какъвто си щещ, защото тъкмо стигнахме до най-важното... Нито за миг не съм преставала да мисля за Жискар и за това, колко жестоко и несправедливо беше да ми го отнемат, но някак си изобщо не се и сещах за схемата, по която го бях модифицирала тайно от всички останали. Абсолютно съм убедена, че дори и да бях опитала, нямаше да успея да я възпроизведа. И доколкото мога да си я припомня, друга подобна изобщо не ми е минавала пред очите... Докато не отидох на Солария.

Схемата, която видях там, ми се стори позната, но не знаех защо. И едва след няколко седмици, прекарани в усилено мислене, успях да разровя потайните кътчета на моето подсъзнание и да открия следите

от онова, което преди двајсет и пет десетилетия бях измислила направо от нищото.

Макар че не мога да си припомня схемата с всичките ѝ детайли, съм убедена, че на Солария видях само някаква нейна бледа сянка, нищо повече. Просто едно слабо подобие на онова, което бях уловила в магията на сложната симетричност. Но соларианската схема видях през призмата на опита, натрупан в продължение на двајсет и пет десетилетия задълбочени занимания с теория на роботиката. Чертежът подсказваше недвусмислено целта, която преследваше — телепатия. Щом тази проста, почти безинтересна схема предполагаше подобно нещо, какво ли трябва да е означавал моят оригинал — онова, което изобретих като дете и което впоследствие така и никога не можах да възпроизведа?

— Непрекъснато ми повтаряш, че си стигнала до най-важното, Василия — каза Амадирос. — Надявам се, че не би било прекалено неоснователно, ако те помоля да престанеш да се вайкаш и ровиш из миналото. Бъди така добра, вместо това да ми кажеш с думи ясни и прости за какво всъщност става въпрос?

— С най-голямо удоволствие — отвърна Василия. — Опитвам се да ти кажа, Келдън, че без изобщо да подозирам, съм превърнала Жискар в телепатичен робот. И той си е останал такъв.

54

Амадирос изгледа Василия продължително, но тъй като историята явно бе стигнала своя завършек, той отново се върна към десерта и изяде няколко лъжици замислено.

— Невъзможно! — отсече той след малко. — За идиот ли ме мислиш?

— Мисля те за неудачник — отвърна Василия. — Не твърдя, че Жискар може да чете чуждите мисли, че може да предава и улавя думи или идеи. Това вероятно наистина е невъзможно, дори на теория. Но съм абсолютно сигурна, че той може да открива емоции и да придобива представа за общата умствена нагласа, а може би дори и да им влияе.

Амадирос категорично заклати глава.

— Невъзможно!

— Невъзможно ли? Помисли си малко. Преди дваисет десетилетия ти почти постигна целта си. Фастълф беше в ръцете ти, а Председателят Хордър на твоя страна. Какво стана? Защо всичко тръгна наопаки?

— Земянинът... — започна Амадирос, но споменът го задави.

— Земянинът... — пародира го Василия. — Земянинът. Или може би соларианката? Не, нито един от тях двамата. Нито един! Причината е в Жискар, който е присъствал през цялото време. И е усещал. И е настройвал.

— Какъв интерес има Жискар да се меси? Та той е робот!

— Робот, обаче предан на своя господар — Фастълф. Според Първия закон той е длъжен да се грижи Фастълф да не пострада. Но тъй като е телепат, за него това важи не само във физически план. Знаел е, че ако Фастълф не успее да наложи своето, ако не успее да поощри заселването на обитаемите планети в Галактиката, разочарованието му ще бъде неизмеримо. Кое то в телепатичния свят на Жискар означава „вредна“. Той не би го допуснал и се е намесил, за да го предотврати.

— Не, не и не — с отвращение възрази Амадирос. — Искат ти се да е така заради някакъв си безумен романтичен копнеж, но това не променя нещата. Прекалено добре си спомням какво стана. Причината беше в земянина. Няма нужда от никакъв телепатичен робот, за да се обяснят събитията.

— А какво се случи после, Келдън? — не се предаваше Василия. — За дваисет десетилетия успя ли поне веднъж да се пребориш с Фастълф? Успя ли поне веднъж да се справиш с мнозинството в Съвета, въпреки че фактите бяха на твоя страна и въпреки явния провал на политиката на Фастълф? Успя ли поне веднъж да повлияеш на Председателя, за да можеш да се сдобиеш с реална власт?

Как ще обясниш това, Келдън? През всичките тези дваисет десетилетия земянинът не е бил на Аврора. Вече повече от шестнайсет десетилетия той не е дори сред живите — жалкият му живот продължи някакви си осем десетилетия. Но ти продължаваш да губиш — и в това отношение биеш всички рекорди. Дори сега, когато Фастълф е мъртъв, нима съумя да извлечеш достатъчно полза от разпокъсването на коалицията му или успехът все още ти се изплъзва?

Какво остава? Земянинът го няма. Фастълф го няма. Жискар е действал срещу теб през цялото това време. Жискар! А него все още го има. Сега той е не по-малко предан на соларианката, отколкото беше на Фастълф. Все си мисля, че тя няма особени причини да те обича горещо.

Лицето на Амадиро се разкриви от гняв и болка.

— Не е вярно. Нищо не е вярно! Въобразяваш си!

Василия запази хладнокръвие.

— Не, не си въобразявам. Само ти обяснявам. Обяснявам ти нещата, които ти самият досега не си могъл да си обясниш. Или може би напротив?... Мога да ти покажа и изход от положението. Прехвърли собствеността върху Жискар от соларианката на мен, и ще видиш как събитията изведнъж ще се обърнат в твоя полза.

— Не — отсече Амадиро. — Те вече се обърнаха в моя полза.

— Така си въобразяваш, обаче това няма да стане, докато Жискар работи против теб. Дори да си на косъм от победата, дори да си сигурен в нея, всичко ще отиде на вятъра, ако Жискар не е на твоя страна. Така стана преди двайсет десетилетия, така ще стане и сега.

Лицето на Амадиро внезапно се проясни.

— Като си помисля, няма никакво значение дали Жискар е в моите или твоите ръце, защото мога да ти докажа, че той не е телепат. Ако беше телепат, както твърдиш, ако можеше да подрежда събитията, както му харесва на него или на неговия господар, тогава защо допусна да поведат соларианката към сигурна смърт?

— Смърт ли? За какво говориш, Келдън?

— Не знаеш ли, Василия, че два заселнически кораба бяха унищожени на Солария? Или напоследък не си правила нищо друго, освен да сънуваш разни схеми и славните дни на твоето детство, когато си модифицирала своя питомец?

— Сарказмът не ти отива, Келдън. Чух за заселническите кораби по новините. Какво от това?

— Изпратен е трети кораб, който да разследва случая. Сигурно и той ще бъде унищожен.

— Вероятно. От друга страна, сигурно са взели предпазни мерки.

— Така и сториха. Капитанът поиска и получи соларианката, понеже тя познавала планетата достатъчно добре и щяла да му помогне да избегне участието на предишните два кораба.

— Едва ли, след като не е стъпвала там от двайсет десетилетия — отбеляза Василия.

— Именно! Значи има голяма вероятност да загине там заедно с останалите. Лично за мен това няма да е голяма загуба. Ще съм очарован, ако тя умре, а ако не се лъжа, същото важи и за теб. Но като оставим това на страна, нейната смърт ще ни даде отличен повод да протестираме пред Заселническите светове и ще пресече техните твърдения, че двата кораба са унищожени вследствие на умишлени действия от страна на Аврора. Нима бихме унищожили свой гражданин?... Мисълта ми е, Василия, защо Жискар допусна соларианката доброволно да тръгне на сигурна смърт, щом твърдиш, че притежава телепатични способности?

Василия се стъписа.

— Тя е заминала доброволно?!

— Абсолютно. Прояви пълно желание. По политически причини би било невъзможно да я накараме насила.

— Но аз не мога да разбера...

— Няма нищо за разбиране. Освен факта, че Жискар е най-обикновен робот.

За миг Василия замръзна на място, подпряла с ръка брадичката си. После бавно рече:

— На Заселническите светове, както и на техните кораби, не се допускат роботи. Значи тя е тръгнала сама. Без роботи.

— Не, разбира се, че не. Бяха принудени да се примирят с роботите, за да я отведат доброволно. Взеха на кораба онази пародия на човек, Данил, и още един робот... — той помълча, преди да изсъска следващата дума — ... Жискар. Кой друг? Така че вълшебният робот от твоите фантазии е тръгнал към своята собствена гибел. Не би могъл по-...

Гласът му замря. Василия беше скочила на крака — очите й мятаха мълнии, лицето й се нажежи до червено.

— Искаш да кажеш, че Жискар е тръгнал с тях?! Напуснал е планетата, и то със заселнически кораб?! Келдън, ти направо си ни погубил!

И двамата оставиха вечерята недовършена.

Василия излезе от трапезарията с бърза крачка и изчезна в Личната. В неравна битка да запази хладна разсъдливост, Амадиرو закрещя през затворената врата с пълното съзнание, че губи всякакво достойнство.

— Това е още по-сигурен признак, че Жискар е най-обикновен робот! Защо иначе отива на Солария, където сигурно ще загине заедно с господарката си?

Най-сетне плискането и шумът на течаща вода спряха и Василия се появи с току-що измито лице, почти замръзнало в отчаяния й опит да запази самообладание.

— Ти май наистина не разбираш, а? — каза тя. — Изумяваш ме, Келдън. Помисли си хубаво. Жискар не може да бъде в опасност, докато е в състояние да въздейства на околните. Соларианката също, докато Жискар ѝ служи предано. Заселникът, който я е отвел, сигурно е разбрал още при първия им разговор, че тя не е била на Солария цели двайсет десетилетия. Не може при това положение да не се е усъмнил, че тя би могла да му помогне кой знае колко. Заедно с нея той е отвел и Жискар, но без да подозира, че Жискар също би могъл да му помогне... Или пък е знаел?

Василия се замисли, после продължи бавно:

— Не, няма начин. След като повече от двайсет десетилетия никой не е проумял способностите на Жискар, той явно е заинтересован да ги пази в тайна — а щом е така, значи наистина никой не би могъл да се досети за тях.

— Ти обаче имаш такива претенции — злобно подхвърли Амадиро.

— Аз знам повече от останалите, Келдън. И въпреки това едва сега проумях очевидното — и то благодарение на соларианската схема. Жискар трябва да се е погрижил и в моя случай, иначе отдавна щях да забележа. Чудя се дали Фастълф е знаел...

— Къде по-лесно е просто да приемем, че Жискар е най-обикновен робот — не мирясваше Амадиро.

— И ще тръгнеш по най-прекия път към провала, Келдън. Но не мисля, че ще те оставя да го направиш, колкото и да ти се иска... Работата е там, че заселникът е дошъл за соларианката и я е взел със себе си, въпреки че му става ясно колко нищожна би се оказала ползата

от нея. А соларианката пък е тръгнала доброволно, въпреки че сигурно се отвращава при мисълта за пътешествие в компанията на някакви прокажени варвари. И въпреки че сигурно си дава ясна сметка за голямата вероятност да загине на Солария.

Затова ми се струва, че в дъното отново стои Жискар. Той е принудил заселника да настоява на своето искане противно на здравия разум. Нея пък е принудил да отстъпи пред молбата му — пак противно на здравия разум.

— Но защо? Мога ли да задам един прост въпрос? Защо? — възрази Амадирос.

— Предполагам, Келдън, че Жискар е сметнал за важно да напусне Аврора... Дали не се е досетил, че съм на крачка да разкрия неговата тайна? Ако е така, значи не е бил толкова сигурен в своите способности, че ще успее да се справи с мен. В края на краищата, аз съм опитен специалист по роботика. Да не говорим, че задължително ще си спомни, че някога е бил мой. А за един робот е много трудно да пренебрегне повелите на предаността. Вероятно е решил, че единственият начин да се погрижи за безопасността на соларианката е, като я отведе на по-безопасно разстояние от мен.

Василия вдигна поглед към Амадирос и продължи по-твърдо:

— Келдън, трябва да го върнем обратно. Не бива да го оставяме да действа в полза на заселническата кауза в тихия пристан на някой Заселнически свят. Достатъчно беди ни докара тук, под носа ни. Трябва да го върнем обратно и трябва да ме направиш негов законен собственик. Сигурна съм, че ще успея да се справя с него и да го накарам да работи за нас. Не забравяй! Аз съм единственият човек, който може да се справи с него.

— Не виждам никакъв повод за безпокойство — отвърна Амадирос. — Както най-вероятно ще се окаже, той е просто един обикновен робот, който при това ще бъде унищожен на Солария. И ще се отървем от тях двамата със соларианката. Далеч по-малко вероятно ми изглежда онова, което твърдиш ти. Но дори той да има телепатични способности и да оцелее на Солария, после ще трябва да се върне на Аврора. В края на краищата, макар че не е родена тук, соларианката е живяла твърде дълго на Аврора, за да се съгласи да живее сред варвари. А щом тя настоя да се завърне в цивилизацията, Жискар няма да има друг избор, освен да я последва.

— Келдън, ти явно още не си проумял способностите на Жискар — въздъхна Василия. — Ако той реши, че не бива да се връща на Аврора, лесно може да настрои соларианката благосклонно към заселническия начин на живот. По същия начин, както я е накарал доброволно да се качи на кораба.

— В такъв случай, бихме могли просто да ескортираме заселническия кораб — заедно със соларианката и Жискар — обратно до Аврора.

— Как предлагаш да стане това?

— Съвсем просто. Тук, на Аврора, не сме чак такива идиоти, сред каквито явно си решила, че си осъдена да живееш. Заселническият кораб отива на Солария, за да разбере причината за унищожаването на предишните два. Не вярвам обаче да мислиш, че се оставяме да зависим от добрата воля на заселниците, или дори соларианката, за да научим и ние нещо. Изпратихме по петите им два наши бойни кораба, но сме далеч от мисълта, че те ще имат никакви проблеми. Ако на планетата са останали соларианци, те сигурно могат да си позволят лукса да унищожат примитивните заселнически кораби, но няма да успеят да се справят с един аврориански боен съд. Така че, ако с помощта на някакво вълшебство от страна на Жискар заселниците успеят...

— Не вълшебство — ядно го прекъсна Василия. — Умствено въздействие.

— Добре тогава, ако независимо как заселническият кораб успее да излети от Солария, нашите кораби ще му отрежат пътя и най-учтиво ще помолят соларианката и нейните роботи да им бъдат предадени. В противен случай ще настоят заселническият кораб да ги придружи до Аврора. Няма да проявяват никаква враждебност. Нашите кораби просто ще ескортират един аврориански поданик до дома. Щом соларианката и нейните роботи стъпят на Аврора, заселническият кораб ще може спокойно да продължи пътуването си накъдето пожелае.

Василия уморено поклати глава.

— Звучи прекрасно, Келдън, но знаеш ли какво подозирам?

— Какво, Василия?

— Имам чувството, че заселническият кораб ще излети от Солария, но нашите бойни кораби няма да успеят. Опасявам се, че

каквото и да е станало на Солария, единствено Жискар може да се справи с положението и никой друг.

— Ако това стане — мрачно се усмихна Амадиро, — ще призная, че твоите фантазии може и да не са просто сляпо бленуване... Но такава опасност няма.

56

На следващата сутрин главният личен робот на Василия, чиито външен дизайн бе ненатрапчиво променен така, че да подсказва принадлежност към слабия пол, изникна пред леглото ѝ. Василия се размърда.

— Какво има, Надила? — попита тя, без да отваря очи. (Нямаше нужда да го прави. Десетилетия наред никой освен Надила не се беше приближавал до леглото ѝ.)

— Мадам, д-р Амадиро иска да отидете в Института — каза тихо Надила.

Василия отвори широко очи.

— Колко е часът?

— 05:17, госпожо.

— Преди изгрев? — Василия беше възмутена.

— Да, мадам.

— Кога иска да отида?

— Веднага, мадам.

— Защо?

— Роботите му не обясниха, мадам, но казаха, че е нещо спешно.

Василия отметна завивките настрани.

— Първо ще закуся, Надила, а преди това ще взема един душ. Кажете на роботите на Амадиро да заемат нишите за посетители и да изчакат. Ако настояват да побързам, им напомни, че се намират в моето имение.

Порядъчно ядосана, Василия изобщо не си даваше зор. Напротив, зае се по-старателно от всякога с тоалета си и спокойно закуси. (Обикновено не отделяше много време нито за едното, нито за другото.) В новините, които изгледа, нямаше и намек за нещо, което би могло да обясни спешното повикване.

Когато наземната ѝ кола (в която освен нея имаше четири робота — два нейни и два на Амадирос) стигна до Института, слънцето вече надничаше иззад хоризонта.

— Най-сетне дойде — вдигна поглед към нея Амадирос. Стените на кабинета му все още ненужно светеха.

— Съжалявам — сухо отвърна Василия. — Напълно разбирам, че по изгрев слънце е твърде късно да се започва работа.

— Моля те, Василия, без номера. След малко трябва да съм в залата на Съвета. Председателят е на крак много по-рано и от мен... Василия, най-покорно моля за извинение, че се усъмних в думите ти.

— Значи заселническият кораб е излетял.

— Да. А един от нашите кораби е унищожен, както предрече ти... Новината още не е обявена публично, но рано или късно ще се разчуе.

Василия ококори очи. Беше предрекла подобен изход от събитията с малко по-голяма увереност, отколкото изпитваше в действителност. Явно сега обаче не беше моментът за пояснения. Вместо това тя каза:

— Значи признаваш, че Жискар има необичайни способности.

— Не смятам, че е налице математическо доказателство — предпазливо отвърна Амадирос, — но съм готов да го приема, докато не получа по-подробна информация. В момента обаче ме интересува какво да правим по-нататък. В Съвета не знаят нищо за Жискар и предлагам така и да си остане.

— Радвам се, че си успял да съобразиш поне това, Келдън.

— Ти обаче си единственият човек, който познава Жискар, затова най-добре можеш да прецениш какво трябва да се направи. Какво да кажа на Съвета и как да го обясня, без да издавам цялата истина?

— Зависи. Накъде се е отправил заселническият кораб, след като е напуснал Солария? Има ли начин да се разбере? В крайна сметка, ако се връща на Аврора, няма нужда да правим нищо друго, освен да се приготвим за идването му.

— Не се връща на Аврора — многозначително рече Амадирос. — Изглежда, и тук си познала. Явно Жискар — ако приемем, че той командва парада — твърдо е решил да не се връща. Засякохме съобщенията на кораба до тяхната планета. Кодирани, разбира се, но няма заселнически шифър, който да не сме разгадали...

— Подозирам, че и те са разгадали нашите. Чудя се защо не се споразумеем да изпращаме съобщенията си нешифровани, като си спестим по този начин един куп излишни главоболия.

— Както и да е — присви рамене Амадиро. — Въпросът е, че заселническият кораб се връща на собствената си планета.

— Заедно със соларианката и роботите?

— Разбира се.

— Сигурни ли сте? И не са ги оставили на Солария?

— Сигурни сме — нетърпеливо отвърна Амадиро. — Явно са успели да се измъкнат благодарение на соларианката.

— На нея ли? Как именно?

— Все още не знаем.

— Трябва да е бил Жискар. Нагласил е нещата така, че да изглежда нейна заслуга.

— И какво ще правим сега?

— Жискар трябва да се върне обратно.

— Да, но едва ли ще убедя Съвета да рискува една междузвездна криза заради някакъв робот.

— Нищо подобно, Келдън. Ще поискаш връщането на соларианката — нещо, за което сме несъмнено в правото си да настояваме. А нима допускаш дори и за миг, че тя ще се върне без своите роботи? Или че Жискар ще я остави да се върне без него? Или пък че онези ще пожелаят да задържат роботите, ако соларианката се върне? Поискайте нея. Категорично. Тя е аврориански поданик, който сме им предоставили за съдействие на Солария, и след като работата е вече приключила, трябва незабавно да ни я върнат. Постарайте се обръщението да звучи заплашително, като предупреждение за война.

— Не можем да рискуваме война, Василия.

— Нищо не рискувате. Жискар никога няма да предприеме нещо, което би довело пряко до война. Ако управляващите кръгове на Заселническите светове се настроят на свой ред войнствено, той ще бъде принуден да подsigури необходимата промяна в позицията им, за да може соларианката да се върне мирно и тихо на Аврора. А той самият, разбира се, ще трябва също да се завърне с нея.

— А щом пристигне, ще промени нас, предполагам — навъсено каза Амадиро. — Ще ни накара да забравим за неговите способности,

да престанем да се занимаваме с него и да го оставим да следва своя план, какъвто и да е той.

Василия отметна глава назад и се засмя.

— Невъзможно. Аз познавам Жискар и мога да се оправя с него. Остава само ми го доведеш обратно и да убедиш Съвета да анулира завещанието на Фастълф. Напълно възможно е и ти си в състояние да го направиш. После ще прехвърлите Жискар на мен и тогава той ще започне да работи за нас; Аврора ще управлява Галактиката; ти ще прекараш останалите десетилетия от живота си като Председател на Съвета; а аз ще поема директорското място в Института.

— Сигурна ли си, че всичко ще стане така?

— Абсолютно. Само изпратете съобщението, но се постарайте да звучи колкото се може по-категорично. Аз гарантирам за останалото — победа за космолитите и за нас, поражение за Земята и за заселниците.

ГЛАВА 14

ДУЕЛЪТ

57

Гладиа съзерцаваше Аврора на екрана. Облачните циклони изглеждаха срязани наполовина по дължината на дебелия полумесец, който отразяваше светлината от слънцето.

— Не може да сме толкова близо! — възкликна тя.

Д.Ж. се усмихна.

— Разбира се. Виждаме многократно увеличение на планетата. Предстоят ни още няколко дни път, като броим и спираловидното приближаване. Ако някога наистина се сдобием с антигравитационния двигател, който не излиза от главите на все още безпомощните физици, космическите полети ще станат действително проста и бърза работа. Засега обаче скоковете в хиперпространството са безопасни само когато се извършват надалеч от голямата маса на планетите.

— Странно — замислено рече Гладиа.

— Кое, мадам?

— На път за Солария си мислех: „Отивам си вкъщи.“ Но щом се приземихме, открих, че това не е моят дом. Допреди малко пак си мислих: „Този път наистина си отивам вкъщи“... и все пак Аврора, там долу, също не е мой дом.

— Тогава къде е вашият дом, мадам?

— И аз това се питам... Но защо продължаваш да ме наричаш „мадам“?

Д.Ж. я погледна учудено.

— Може би предпочитате „лейди Гладиа“, лейди Гладиа?

— Това също ми звучи подигравателно. Наистина ли си настроен по този начин към мен?

— Подигравателно ли? Съвсем не. Но как иначе се обръщат заселниците към космолитите? Опитвам се да бъда учтив и да уважавам традициите ви, за да се чувствате добре.

— Но това не ме кара да се чувствам добре. Наричай ме просто Гладиа. Вече ти го предложих. В края на краищата аз те наричам „Д.Ж.“.

— И това ми е много приятно, въпреки че бих предпочел да ми казвате „капитане“ пред офицерите и екипажа, когато и аз ще ви казвам „госпожо“. Дисциплината трябва да се поддържа.

— Разбира се — разсеяно рече Гладиа и отново се загледа в Аврора. — Аз нямам дом.

После рязко се извърна към Д.Ж.

— Възможно ли е да ме откараш до Земята, Д.Ж.?

— Възможно е — усмихна се Д.Ж. — Но ти няма да искаш... Гладиа.

— Мисля, че искам — заяви тя. — Освен ако не изгубя кураж.

— Инфекциите обаче наистина съществуват — отбеляза Д.Ж., — а космолитите се страхуват именно от тях, нали?

— Може би излишно. В крайна сметка познавах отблизо вашия Праотец, а не се заразих. Пътувах с този кораб, а все още съм жива. Погледни, сега си съвсем близо до мен. Бях дори на вашата планета сред невероятни тълпи от хора. Мисля, че съм си изработила вече някакъв имунитет.

— Трябва да те предупредя, Гладиа, че Земята е хиляди пъти по-претърпкана от Бейлиуърлд.

— Дори и да е така — оживи се Гладиа, — аз промених коренно отношението си... към много неща. Неотдавна ти заявих, че след двайсет и три десетилетия няма за какво повече да се живее, но се оказа, че има. Онова, което преживях на Бейлиуърлд — имам предвид речта ми и нейното въздействие върху хората, — беше нещо ново, нещо, което никога не бях и сънувала. Сякаш се родих повторно и започнах всичко отначало. Сега ми се струва, че дори да умра на Земята, няма да съжалявам, защото ще умра млада и търсеща, и бореща се със смъртта, а не стара, отегчена и приветстваща я.

— Добре! — възкликна Д.Ж. и размаха трагикомично ръце. — Точно като в хипервизионните исторически филми. Гледате ли ги на Аврора?

— Разбира се. Много са популярни.

— Да не би да репетираш за някой от тях, Гладиа, или говориш наистина сериозно?

Гладиа се засмя.

— Предполагам, че може да ти се струва доста глупаво, Д.Ж., но най-странното е, че наистина ти говоря сериозно — стига да не изгубя кураж.

— В такъв случай ще го направим. Ще отидем на Земята. Не вярвам да решат, че си заслужава да започнат война заради теб, особено ако им докладваш подробно за събитията на Солария, както очакват. И ако дадеш честната си дума на космолит, че ще се върнеш.

— Но аз няма да се върна.

— Някой ден може да пожелаеш... Е, милейди — искам да кажа, Гладиа, — много ми е приятно да разговаряме, но винаги се изкушавам да остана прекалено дълго. Сигурен съм, че на мостика имат повече нужда от мен. Ако ли могат да минат и без мен, бих предпочел да не го разберат.

58

— Твоя работа ли беше това, приятелю Жискар?

— Какво имаш предвид, приятелю Данил?

— Лейди Гладиа изгаря от желание да отиде на Земята, а вероятно и да не се връща. Подобни желания са толкова несвойствени за един космолит, че не ми остава нищо друго, освен да предположа, че си се намесил в нейните чувства.

— Не съм я докосвал — отвърна Жискар. — Тесните рамки на Трите закона без друго затрудняват моята намеса в съзнанието на който и да било човек. Още по-трудно е да го правя по отношение на човека, за чиято безопасност отговарям пряко.

— Тогава защо иска да отиде на Земята?

— Преживяванията на Бейлиуърлд коренно промениха нейните схващания. Сега тя се е нагърбила с мисията да подсигури мира в Галактиката и гори от желание да я изпълни.

— В такъв случай, приятелю Жискар, няма ли да е по-добре да направиш всичко възможно, за да убедиш капитана да отиде направо на Земята?

— Това ще създаде трудности. Властите на Аврора са категорични, че лейди Гладиа трябва да се завърне. Би било по-добре

така и да стане — поне на първо време.

— Но това може да крие опасности — отбеляза Данил.

— Значи все още смяташ, приятелю Данил, че понеже са разбрали за моите способности, всъщност искат да задържат мен, така ли?

— Не виждам никаква друга причина за тяхната настоятелност.

— Явно човешкият начин на мислене има своите недостатъци — каза Жискар. — Създава се възможност за допускане на несъществуващи проблеми. Дори някой на Аврора да подозира за моите способности, именно благодарение на тях бих могъл да го разубедя. Няма нищо страшно, приятелю Данил.

— Щом казваш, приятелю Жискар — неохотно се съгласи Данил.

59

Гладиа се огледа замислено и отпрати роботите с вяло движение.

Погледът ѝ се спря върху ръката, сякаш я виждаше за първи път. Същата онази ръка, с която се бе здрависала подред с всички мъже от екипажа, преди да се качи на малкия скутер, който я откара заедно с Д.Ж. на Аврора. Когато им обеща да се върне, те я приветстваха с радостни викове, а Нис изрева: „Без вас няма да тръгнем, милейди.“

Приветствията ѝ бяха доставили огромно удоволствие. Нейните роботи ѝ служеха безпределно, предано и търпеливо, но никога не я бяха приветствали.

— Сега вече си у дома, Гладиа — каза Д.Ж., докато наблюдаваше лицето ѝ с любопитство.

— В моето имение — поправи го тя с приглушен глас. — Мое, откакто Фастълф ми го приписа преди двайсет десетилетия, но въпреки това ми изглежда чуждо.

— Не знам за теб, но на мен определено ми изглежда чуждо — отбеляза Д.Ж. — Ако остана сам, ще се почувствам направо изгубен — той огледа с колеблива усмивка натруфените мебели и претенциозната украса на стените.

— Няма да останеш сам, Д.Ж. — увери го Гладиа. — Роботите от домакинството ще бъдат с теб, а те са подробно инструктирани. Ще се посветят изцяло на грижите за твоето удобство.

— Ще разбират ли заселническия ми акцент?

— Ако не успеят, ще те помолят да повтаряш и тогава ще трябва да говориш бавно и да жестикулираш. Ще ти приготвят храна, ще ти покажат как да използваш приспособленията в гостната, но и зорко ще следят дали се държиш подобаващо за един гост. Ако се наложи, ще те спрат — ала без да ти причиняват болка.

— Надявам се, че поне ще ме смятат за човек.

— А не като надзирателката ли? Не, гарантирам ти, че това няма да стане. Въпреки че брадата и акцентът могат малко да ги пообъркат и да забавят със секунда-две реакциите им.

— И предполагам, че ще ме пазят от неканени гости.

— Да, но такива няма да има.

— Съветът може да реши да дойде и да ме вземе.

— Тогава ще изпратят работи, а моите просто ще ги отпратят.

— Ами ако техните работи надвият твоите?

— Такива неща не се случват, Д.Ж. Всяко имение е неприкосновено.

— Хайде стига, Гладиа. Да не искаш да кажеш, че никой никога...

— Никой никога! — отсече тя, без да го изчака да довърши. — Просто си стой тук спокойно, а роботите ми ще се погрижат за всичко. Ако искаш да се свържеш с твоя кораб, с Бейлиуърлд или пък дори със Съвета на Аврора, те знаят какво да направят. Няма нужда да си мърдаш и пръста.

Д.Ж. се отпусна в най-близкия стол, изтегна се хубаво и дълбоко въздъхна.

— Много добре правим, че не допускаме работи на Заселническите светове. Знаеш ли колко ми трябва, за да се разглезя и изхайлазя, ако остана при вас? Най-много пет минути. Всъщност вече съм готов — той се прозя и бавно се протегна. — Ще имат ли нещо против, ако поспя?

— Разбира се, че не. Ако заспиш, роботите ще се погрижат около теб да е тихо и тъмно.

Д.Ж. рязко се изправи.

— Ами ако не се върнеш?

— Защо да не се върна?

— Съветът май прекалено много настоява да отидеш.

— Не могат да ме задържат. Аз съм свободен аврориански гражданин и мога да правя каквото си пожелаю.

— Едно правителство винаги може да си измисли някакво извънредно положение, а в извънредни положения правилата спокойно могат да се нарушават.

— Глупости. Жискар, ще ме задържат ли там?

— Не, мадам Гладиа, няма да ви задържат — отвърна Жискар. — Капитанът няма защо да се безпокои за това.

— Виждаш ли, Д.Ж.? А последния път, когато се видяхме с вашия Праотец, той ми заръча винаги да се доверявам на Жискар.

— Добре! Отлично! Все едно, Гладиа, дойдох с теб, за да съм сигурен, че ще те върна обратно. Не забравяй това и ако се наложи, го кажи и на твоя д-р Амадирос. Ако се опитат да те задържат насила, ще трябва да се опитат да задържат и мен, а моят кораб, който е в орбита, от всяко положение ще реагира по съответния начин.

— Не, моля те — разтревожи се Гладиа. — Не си мисли, че ще го направиш. Аврора също има кораби, а съм сигурна, че твоят е под наблюдение.

— Има малка разлика, Гладиа. Дълбоко се съмнявам, че Аврора ще поиска да започне война заради теб. Докато Бейлиуърлд с готовност ще го направи.

— В никакъв случай. Не искам да започват война заради мен. Пък и откъде накъде? Защото съм била приятелка на вашия Праотец, а?

— Едва ли. Мисля, че вътрешно никой не те приема за тази приятелка. Твоята пра-прабаба — да, може би, — но не и теб. Даже и аз не вярвам, че си била ти.

— Но ти го знаеш!

— Като факт — да. Но емоционално не мога да го приема. Та това е било преди двайсет десетилетия!

Гладиа поклати глава.

— Преценяваш нещата от гледна точка на своя кратък живот.

— Сигурно всички правим така, но това няма значение. Бейлиуърлд държи на теб заради твоята реч. Ти се превърна в герой и те ще решат, че трябва да бъдеш представена на Земята. И няма да позволят нищо да им попречи.

— Да бъде представена на Земята? — попита Гладиа леко обезпокоена. — Като мина през всички церемонии?

— През абсолютно всички.

— Но как е възможно да започнат война само заради това?

— Не съм сигурен, че мога да го обясня на един космолит. Земята е особен свят. Земята е... свещен свят. Тя е единствената истинска планета. Там са се появили, усъвършенствали и развивали хората, там са живели в най-естествената си среда. На Бейлиуърлд има дървета и насекоми, но на Земята те виреят в пищно изобилие, каквото може да се види единствено там. Нашите светове са имитации, бледи имитации. Без интелектуалните, културни и духовни сили, които черпят от Земята, те не биха могли да съществуват.

— Мнението на космолитите за Земята е коренно различно — каза Гладиа. — В редките случаи, когато я споменаваме, тя се представя като западащ и варварски свят.

Д.Ж. пламна.

— И затова силата на Външните светове непрекъснато се смалява. Както съм казвал и преди, вие приличате на растения, които са се откъснали от своите корени, или на животни, които са изскубнали сърцата си.

— Добре — примирително рече Гладиа, — аз самата очаквам с нетърпение да видя Земята, но сега трябва да тръгна. Чувствай се у дома си, докато се върна — тя се отправи с бърза крачка към вратата, после спря и се обърна. — В къщата, както и навсякъде на Аврора, няма никакъв алкохол, никакъв тютюн, никакви алкалоидни стимуланти — с една дума нищо от рода на... на всичките там изкуствени боклуци, към които вероятно си пристрастен.

Д.Ж. кисело се ухили.

— Ние, заселниците, сме наясно с този въпрос. Големи пуритани сте се извъдили.

— Изобщо не сме пуритани — намръщи се Гладиа. — Трийсет-четиридесет десетилетия се получават срещу заплащане — както в случая например. Или смятате, че постигаме дълголетието с някаква магия, а?

— Е добре, ще мина на здравословните плодови сокчета и на промития вариант на кафе — пък ще помириша и някое и друго цветенце.

— Такива неща ще намериш в изобилие — хладно отбеляза Гладиа. — И не се съмнявам, че щом се върнеш на своя кораб, бързо ще компенсираш абстиненцията от лишението.

— Единствено вие ме карате да се чувствам абстинентен, милейди — мрачно рече Д.Ж.

Гладиа се принуди да се усмихне.

— Вие сте непоправим лъжец, драги капитане. Ще се върна съвсем скоро. ... Данил. ... Жискар.

60

Гладиа седна вдървено в кабинета на Амадирос. Дълги десетилетия тя го беше виждала само отдалеч или на екрана за видеовръзка, но дори и тогава обикновено се извръщаше. За него помнеше единствено, че е заклет враг на Фастълф. Сега, когато за пръв път се оказа в една стая и лице в лице с него, се наложи да замръзне в безизразна маска, за да не издаде омразата си.

Въпреки че реално в стаята се намираха единствено тя и Амадирос, имаше поне още десетина висши служители — сред които и самият Председател, — които присъстваха посредством своите холографски образи. Гладиа позна Председателя и неколцина от останалите, но не всички.

В сцената имаше нещо зловещо. Колко много ѝ напомняше за задължителното „гледане“ на Солария, с което беше свикнала като дете и за което си спомняше с толкова отвращение!

Гладиа се мъчеше да говори ясно, стегнато и без излишни емоции. Когато ѝ отправяха въпрос, отговаряше кратко, доколкото не беше за сметка на пълнотата, и уклончиво, доколкото не беше за сметка на добрия тон.

Председателят слушаше невъзмутимо, а останалите взимаха пример от него. Явно беше възстариък — нещо обичайно за всички Председатели, тъй като най-често получаваха поста в доста напреднала възраст. Имаше издължено лице, все още гъста коса и рунтави вежди. Гласът му бе мелодичен, но тонът далеч не беше дружески.

— Значи вие твърдите — каза той, когато Гладиа свърши, — че соларианците са стеснили дефиницията за „човешко същество“, като са я ограничили до „соларианец“.

— Нищо не твърдя, господин Председател. Просто никой не успя да обясни другояче разигралите се събития.

— Известно ли ви е, мадам Гладиа, че в цялата история на роботиката няма случай, в който да са програмирали робот със стеснена дефиниция за „човешко същество“?

— Господин Председател, аз не съм специалист по роботика и не разбирам нищо от математика и позитронни схеми. Щом казвате, че подобно нещо не е правено, аз, разбира се, ще се съглася с вас. Доколкото схващам обаче, този факт не означава, че подобно нещо няма да се случи и в бъдеще.

Гладиа никога дотогава не беше разтваряла очи толкова широко и невинно. Председателят се изчерви.

— Теоретически е възможно да се стесни дефиницията — каза той, — но това е немислимо.

Гладиа хвърли небрежен поглед към ръцете си, които свойски лежаха в скута ѝ, после подхвърли:

— Понякога хората се сещат за какво ли не.

Председателят смени темата.

— Един аврориански кораб е бил унищожен. Как ще обясните това?

— Не съм присъствала на инцидента, господин Председател. Нямам никаква представа какво се е случило, така че не мога да дам никакво обяснение.

— Била сте на Солария, освен това сте родена там. Въз основа на неотдавнашните си впечатления и на по-раншния си опит какво смятате, че се е случило? — Председателят даваше признаци на едвам сдържано нетърпение.

— Ако трябва да правя догадки — отвърна Гладиа, — бих казала, че нашият боен кораб е бил взривен с портативен ядрен мултипликатор подобен на онзи, който се готвеха да използват срещу заселническия кораб.

— Не ви ли се струва обаче, че има известна разлика. В единия случай става дума за заселнически кораб, нахлул в соларианска територия, за да конфискува солариански работи. В другия случай

аврориански съд отива на Солария, за да помогне в отбраната на братската си планета.

— Мога само да предполагам, господин Председател, че надзирателите — хуманоидните роботи, оставени да охраняват планетата — не са били инструктирани достатъчно добре, за да направят тази разлика.

Председателят погледна обидено.

— Немислимо е да не са инструктирани как да правят разлика между заселници и космолити.

— Щом вие казвате, господин Председател. И все пак, ако дефиницията за човешко същество се ограничава единствено със съответната външност и условието да се говори соларианския диалект — а според нас, които присъствахме на място, случаят е точно такъв, — тогава аврорианците, които не говорят соларианския диалект, може да не бъдат класифицирани като човешки същества от гледната точка на надзирателите.

— Значи вие твърдите, че соларианците са поставили своите събрата космолити извън категорията човек и са ги подложили на унищожение.

— Изказах всичко това само като възможност, защото не виждам как иначе би могло да се обясни унищожението на един аврорианския кораб. Несъмнено обаче специалистите ще могат да предложат други алтернативни обяснения — отново същият онзи невинен, почти празен поглед.

— Възнамерявате ли да се върнете на Солария, мадам Гладиа? — попита Председателят.

— Не, господин Председател, нямам подобни планове.

— Искал ли е вашият приятел-заселник от вас да се върнете там, за да прочистите планетата от нейните надзиратели?

Гладиа бавно поклати глава.

— Никой не е искал от мен такова нещо. Ако го бяха направили, щях да откажа. Да не говорим, че отидох на Солария не за друго, а за да изпълня своя дълг към Аврора. Бях помолена да го направя от д-р Левюльер Мандамъс, подчинен на д-р Келдън Амадирос от Института по роботика. Бях помолена да отида, за да мога, след като се завърна, да докладвам за събитията — което току-що направих. Молбата ми бе

представена под формата и в смисъла на заповед, която идва — Гладиа хвърли бегъл поглед към Амадирос — от самия д-р Амадирос.

Амадирос видимо не реагира.

— Какви са тогава вашите планове за в бъдеще? — попита Председателят.

Гладиа изчака един-два удара на сърцето си, после реши, че силите ще ѝ стигнат, за да посрещне ситуацията открито.

— Имам намерение, господин Председател — ясно изрече тя, — да посетя Земята.

— Земята ли? Какво ви кара да отидете там?

— Може да се окаже полезно, господин Председател, властите на Аврора да разберат какво става на Земята. Тъй като правителството на Бейлиуърлд ме покани да посетя планетата и тъй като капитан Бейли е готов да ме заведе там, това представлява за вас една добра възможност да получите доклад за състоянието на нещата, както стана в случая със Солария и Бейлиуърлд.

Ще посмее ли да наруши традициите, чудеше се Гладиа, като на практика я осъди на заточение на Аврора? Ако да, то сигурно имаше начин решението да се обжалва.

Напрежението се засилваше и тя хвърли един кратък поглед към Данил, който, разбира се, имаше съвсем безучастен вид.

Накрая Председателят кисело рече:

— В това отношение, мадам, като поданик на Аврора имате законното право да постъпите както пожелаете — но на ваша лична отговорност. Никой не го иска от вас, както по вашите думи излиза, че е било миналия път, когато сте посетили Солария. И затова съм длъжен да ви предупредя, че Аврора няма да се чувства обвързана с оказването на помощ в случай на някаква злополука.

— Разбирам това много добре, сър.

— Амадирос, има доста неща, които по-късно ще трябва да обсъдим — рязко каза Председателят. — Ще ви се обади.

Образите избледняха и Гладиа с нейните работи внезапно се озова сама срещу Амадирос и неговите работи.

Гладиа се изправи.

— Доколкото разбирам, срещата завърши — каза тя сковано, като старателно отбягваше погледа на Амадирос, — така че мисля да тръгвам.

— Да, естествено, но аз имам един-два въпроса, които се надявам, че нямате нищо против да ви задам — той се извиси в цял ръст над Гладиа, усмихна се и се обърна към нея с цялата любезност, каквато предполага едно зряло приятелство. — Позволете да ви изпратя, лейди Гладиа. Значи отивате на Земята, а?

— Да. Председателят не изказа никакви възражения, а в мирно време всеки аврорианец има право да пътува свободно из Галактиката. А сега ме извинете, но моите работи — и вашите, ако е необходимо — ми стигат, за да ме изпратят.

— Както кажете, милейди — един робот отвори вратата пред тях. — Предполагам, че ще вземете със себе си някакви работи на Земята.

— Това се разбира от само себе си.

— Кой ще са те, ако смея да запитам?

— Тези двата. Роботите, които ме придружават в момента — токчетата й звънко потракваха, докато тя вървеше надолу по коридора с гръб към Амадирос, без изобщо да се интересува дали той я чува.

— Разумно ли постъпвате, милейди? Те са съвременни модели, уникални произведения на великия д-р Фастълф. На Земята ще бъдете заобиколена от варвари, които може да се изкушат да ви ги отнемат.

— Дори и да се изкушат, все едно няма да ги получат.

— Не бива да подценявате опасността, нито пък да надценявате защитата, която осигуряват роботите. Ще бъдете в един от техните Градове, заобиколена от десетки милиони земяни, а роботите не могат да причиняват вреда на човешки същества. Всъщност колкото по-усъвършенстван е един робот, толкова по-чувствителен е той към нюансите на Трите закона. И съответно толкова по-малко вероятно е да предприеме някакво действие, което би могло да навреди на човешко същество... Така ли е, Данил?

— Да, д-р Амадирос — отвърна Данил.

— Предполагам, че и Жискар ще се съгласи с теб.

— Да — каза Жискар.

— Виждате ли, милейди? Тук, на Аврора, в обществото, което не познава насилие, вашите работи могат да ви охраняват. На Земята

обаче — безумна, западнала, варварска — два робота не могат по никакъв начин да предпазят вас или себе си. Не бихме искали да се лишите от тях. Нито пък ние, от Института и правителството — нека представим нещата в малко по-егоистичен план — бихме допуснали нашите съвременни модели да попаднат в ръцете на варварите. Няма ли да е по-добре, ако спрете избора си на някои по-обикновени роботи, на които земляните няма да обърнат внимание? Бихте могла да вземете колкото пожелаете от тях. Ако щете цяла дузина.

— Д-р Амадиро — каза Гладиа, — с тези два робота се качих на борда на заселнически кораб и посетих една заселническа планета. Никой не направи ни най-малък опит да ги присвои.

— Заселниците не използват роботи и твърдят, че не ги одобряват. На самата Земя обаче все още използват роботи.

— Ако позволите да се намеся, д-р Амадиро... — вметна Данил. — Доколкото ми е известно, на Земята роботите излизат от употреба. В Градовете са останали изключително малко. Почти всички роботи на Земята се използват в селското стопанство или в мините. Навсякъде другаде е въведен стандарт на нероботизирана автоматизация.

Амадиро изглежда косо Данил, после се обърна към Гладиа:

— Вашият робот вероятно е прав и предполагам, че няма пречки да вземете Данил. Като нищо може да мине за човек. Но Жискар би било по-добре да оставите в имението си. В едно користолюбиво общество той би могъл да събуди собственическите инстинкти — дори и да е вярно, че там роботите излизат от употреба.

— Няма да оставя нито един от двамата, сър — каза Гладиа. — Те ще дойдат с мен. Единствено аз решавам коя част от моята собственост ще взема със себе си и коя — не.

— Разбира се — Амадиро й отправи най-приятелската усмивка, на която беше способен. — Никой не оспорва това... Бихте ли изчакали тук за малко?

Някаква врата се отвори и разкри зад себе си прекрасно обзаведена стая. Прозорци липсваха, но помещението бе залято в мека светлина, а отнякъде долитаха звуците на приятна музика.

Гладиа спря на прага.

— Защо? — попита тя рязко.

— Един член на Института иска да поговори с вас. Няма да ви отнеме много време, а става дума за нещо важно. Щом срещата

свърши, сте свободна да си вървите. Дори няма повече да ви досаждам с присъствието си. Моля ви — в последните му думи се долавяха стоманени нотки.

Гладиа протегна ръце към Данил и Жискар.

— Ще влезем заедно.

Амадиرو искрено се засмя.

— Да не мислите, че се опитвам да ви разделя от роботите? Да не мислите, че те биха го допуснали? Твърде дълго сте била сред заселници, любезна моя.

Гладиа погледна затворената врата и процеди през зъби:

— Никак не харесвам този човек. Особено когато ми се усмихва толкова покровителствено.

Тя протегна ръце, при което лактите ѝ леко изпукаха.

— Както и да е, ужасно съм уморена. Честна дума, ако се появи още някой да ме разпитва за Солария и Бейлиуърлд, ще получи много кратки отговори.

Гладиа седна на канапето, което леко поддаде под тежестта ѝ. После си махна обувките и подпря крака върху облегалката. Усмихна се сънено, пое дълбоко въздух и се обърна на една страна с гръб към стаята. Моментално потъна в дълбок сън.

62

— Добре, че наистина ѝ се спеше — каза Жискар. — Помогнах ѝ съвсем малко, без да ѝ причиня ни най-малка вреда... Не бих искал лейди Гладиа да стане свидетел на онова, което вероятно ще се случи.

— Какво ще се случи, приятелю Жискар? — попита Данил.

— Мисля, че ни предстои да видим резултата от факта, че ти, приятелю Данил, се оказа прав, а аз — не. Трябваше да се отнеса по-сериозно към прекрасната ти способност да разсъждаваш.

— Значи наистина не ги интересува никой друг освен теб?

— Да. И като са настоявали лейди Гладиа да се върне, всъщност са искали да върнат мен. Д-р Амадиро поиска тя да ни остави, нали чу? Отначало двамата, после само мен.

— Може би думите му трябва да се тълкуват буквално. Вероятно той действително смята, че съществува опасност да се загуби един

ценен робот?

— Той изпитваше дълбока тревога, приятелю Данил, която не смятам, че съответства на буквалния смисъл на казаното.

— Успя ли да разбереш дали знае за твоите особени способности?

— Не мога да преценя пряко, тъй като не мога да чета мисли. Обаче на два пъти по време на разговора с членовете на Съвета в съзнанието на д-р Амадиرو се появи рязко покачване на нивото на емоционалния заряд. Изключително високо покачване. Не мога да го опиша с думи, но бих го сравнил със следното. Представи си, че гледаш някаква черно-бяла картина, която в един миг внезапно избухва в ярки цветове.

— Кога се случи това, приятелю Жискар?

— Втория път беше, когато лейди Гладиа спомена, че ще замине за Земята.

— Нямаше видимо раздвижване сред членовете на Съвета. Какво ставаше в съзнанието им?

— Не мога да кажа. Присъстваха само като холографски образи, а те не се съпровождат от мисловни усещания, които мога да доловя.

— Значи можем да направим извода, че планираното пътуване на лейди Гладиа до Земята е обезпокоило д-р Амадиро независимо как са реагирали останалите членове на Съвета.

— Това не беше просто безпокойство, приятелю Данил. Д-р Амадиро изглеждаше във висша степен разтревожен. Както би могъл да се чувства например, ако наистина разполагаше с някакъв план за унищожението на Земята и се е опасявал, че някой може да го разкрие. Нещо повече, приятелю Данил, когато лейди Гладиа спомена за намеренията си, д-р Амадиро погледна за миг към мен — за пръв и последен път по време на разговора. Възпламеняването на емоционалния му заряд съвпадна по време с този поглед. Мисля, че го разтревожи не друго, а именно мисълта за моето заминаване на Земята... Както би могло да се очаква, ако той смята, че моите специални умения биха представлявали изключителна опасност за неговите планове.

— Подобно поведение, приятелю Жискар, би могло да се обясни също и с изразените му опасения, че понеже си твърде ценен робот,

земляните биха могли да се опитат да те присвоят. А това би било зле за Аврора.

— Вероятността за това, приятелю Данил, както и размерът на евентуалните щети за общността на космолитите са прекалено малки, за да оправдаят силата на неговата тревога. Колко ще пострада Аврора, ако аз стана собственост на Земята — в случай че съм просто онзи Жискар, за който ме смятат?

— Значи според теб д-р Амадиро знае, че ти не си просто онзи Жискар, за който те смятат.

— Не съм сигурен. Може би само го подозира. Ако наистина знаеше какво представлявам, нямаше ли да направи всичко възможно, за да не разисква своите планове в мое присъствие?

— Просто за негова зла участ лейди Гладиа никога не се разделя с нас. Ако той беше настоял да се махнеш, щеше направо да си признае, че те е разкрил — Данил помълча, после добави: — Имаш голямо преимущество, приятелю Жискар, че можеш да преценяваш емоционалния заряд на човешкото съзнание... Но ти каза, че този емоционален взрив на д-р Амадиро е бил втори поред. Кой беше първият?

— Първият настъпи при споменаването на ядрения мултипликатор. А това също ми се струва доста показателно. Концепцията за ядрен мултипликатор е добре позната на Аврора. Наистина те не разполагат с портативен модел; не и такъв, който да е достатъчно лек и ефективен, за да може да се използва на кораб. Но все пак подобна новина не е кой знае какво, та чак да го поразя като гръм. Тогава откъде идва огромната му тревога?

— Вероятно — каза Данил — неговите планове са свързани с идеята за мултипликатор от този род.

— Вероятно.

В този момент вратата се отвори, някой влезе и проехтя глас:

— Е... Жискар!

63

Жискар извърна поглед към новодошлия.

— Мадам Василия — спокойно отвърна той.

— Значи ме помниш — топло се усмихна Василия.

— Да, мадам. Вие сте известен роботик и от време на време се появявате в новините по хипервизията.

— Стига, Жискар. Не исках да кажа, че си ме познал. Всеки би могъл да го направи. Имах предвид, че ме помниш. Някога ме наричаше мис Василия.

— И това си спомням, мадам. Беше много отдавна.

Василия затвори вратата и седна в един от столовете. После обърна глава към другия робот.

— А ти си Данил, разбира се.

— Да, мадам — отвърна Данил. — И ако се позова на тънката разлика, която направихте, аз също не само ви познах, но и ви помня, защото едно време присъствах на разговора ви с детектива Илайджа Бейли.

— Повече няма да споменавам този землянин — остро рече Василия. — И аз те познах, Данил. По свой собствен начин ти си не по-малко известен от мен. И двамата сте известни, защото сте най-великите шедьоври на покойния д-р Хан Фастълф.

— На баща ви, мадам — отбеляза Жискар.

— Много добре знаеш, Жискар, че не придавам никаква важност на тази чисто генетическа връзка. Повече не я споменавай.

— Няма, мадам — отвърна Жискар.

— Ами тази? — тя хвърли небрежен поглед към спящата фигура на канапето. — След като вие двамата сте тук, с пълно основание мога да предположа, че спящата красавица е соларианката.

— Това е лейди Гладиа, а аз съм нейна собственост. Искате ли да я събудя, мадам?

— Само ще я разстроим, Жискар, ако ние с теб си поприказваме за доброто старо време. Нека спи.

— Да, мадам.

— Вероятно това, което ще обсъждаме с Жискар, няма да представлява интерес и за теб, Данил — каза Василия. — Би ли изчакал отвън?

— Боя се, че не мога да напусна стаята, милейди. Моята задача е да охранявам лейди Гладиа.

— Не мисля, че има голяма нужда да я охраняваш от мен. Както виждаш, с мен няма работи, така че Жискар ѝ стига на твоята

соларианска лейди.

— Нямаме работи в стаята, мадам — отвърна Данил, — но докато вратата беше отворена, видях четири отвън в коридора. Най-добре да остана.

— Е добре, няма да се опитвам да преча на задълженията ти. Можеш да останеш... Жискар!

— Да, мадам?

— Спомняш ли си кога си бил активиран за първи път?

— Да, мадам.

— Какво си спомняш?

— Първо светлина. После звуци. След това изкристализира образът на д-р Фастълф. Можех да разбирам стандартен галактически и разполагах с известно количество вродени познания, които бяха вградени в позитронните вериги на мозъка ми. Трите закона естествено; обширен речник с дефиниции; задълженията на работа; социалните обичаи. Останалото научих бързо.

— Спомняш ли си кой беше твоят първи собственик?

— Д-р Фастълф, както вече казах.

— Помисли си пак, Жискар. Не бях ли аз?

Жискар помълча, после отвърна:

— Мадам, бяха ми възложили задачата да ви охранявам в качеството ми на собственост на д-р Хан Фастълф.

— Мисля, че беше нещо повече. Цели десет години ти се подчиняваше единствено на мен и много рядко изпълняваше нечийи други заповеди — включително и такива на д-р Фастълф. Налагаше се да го правиш просто вследствие на твоите задължения като робот, и то само доколкото това не противоречеше с първостепенната ти задача да ме пазиш.

— Бяха ме зачислили към вас, лейди Василия, но д-р Фастълф остана собственик. Като такъв той възвърна пълните си права над мен, когато вие напуснахте имението. Остана мой собственик, дори когато по-късно ме зачисли към лейди Гладиа. Не съм бил притежаван от никой друг, докато той беше жив. След смъртта му съгласно неговото завещание собствеността върху мен бе прехвърлена на лейди Гладиа. Оттогава насетне положението не се е променяло.

— Не е така. Попитах те дали си спомняш кога си бил активиран за първи път и какво точно си спомняш. Тогава си бил нещо съвсем

различно от онова, което представляваш сега.

— Сега, мадам, разполагам с несравнимо по-богата памет и с много по-значителен опит, отколкото е било в началото.

Гласът на Василия прозвуча сурово.

— Не става дума нито за памет, нито за натрупан опит. Става дума за твоите способности. Аз работих върху твоите позитронни вериги. Настройвах ги. Усъвършенствах ги.

— Да, мадам, вие правехте това с помощта и одобрението на д-р Фастълф.

— Имаше един случай, Жискар, в който въведох някои усъвършенствания — или най-малкото разширения — без помощта и одобрението на д-р Фастълф. Спомняш ли си това?

Доста време Жискар мълчеше, накрая отвърна:

— Спомням си един случай, в който не съм присъствал на консултациите ви с него. Предположих, че сте ги провели в момент, когато не съм бил при вас.

— Предположенията ти са били погрешни. Всъщност тъй като ти знаеше, че по онова време Фастълф отсъстваше от планетата, не е възможно да си предположил подобно нещо. Опитваш се, меко казано, да увърташ.

— Не, мадам. Консултацията бихте могла да получите и по хиперфона. Отчетох подобна вероятност.

— Все едно — каза Василия, — онези разширения бяха изцяло мои. В резултат на които ти се превърна в един коренно различен робот. След направените промени ти съществуващ в сегашния си вид благодарение на моя проект; ти си мое произведение и много добре го знаеш.

Жискар не продума.

— Кажи, Жискар, по силата на какво право д-р Фастълф стана твой господар, когато те активираха? — тя изчака, после остро добави: — Отговори ми, Жискар! Това е заповед!

— Аз бях негова собственост, понеже той ме е проектирал и е ръководел конструирането ми.

— А след като аз на практика те проектирах и конструирах наново по един съвсем фундаментален начин, тогава не трябваше ли да станеш моя собственост?

— Не мога да отговоря на този въпрос — каза Жискар. — В случая трябва да се изиска съдебно решение. Вероятно то ще зависи от степента, в която съм бил проектиран и конструиран наново.

— Известна ли ти е тази степен?

Жискар отново млъкна.

— Стига детинщини, Жискар — продължи Василия. — Трябва ли непрекъснато да те подканвам, за да ми отговориш? Няма да стане. Макар че в този случай млчанието е сигурен признак на съгласие. Знаеш каква е била промяната, знаеш колко е била фундаментална и знаеш, че аз също съм наясно с това. Приспал си соларианката, защото не си искал да разбере за какво става дума. Тя не знае, нали?

— Не знае, мадам — отвърна Жискар.

— И не искаш да знае?

— Не искам, мадам.

— Данил знае ли?

— Да, мадам.

Василия кимна.

— Така и предположих, след като настоя да остане... Чуй ме сега, Жискар. Да си представим, че в съда се установи, че преди моята намеса ти си бил най-обикновен робот, а впоследствие си придобил способността да долавяш умствената нагласа на хората и да я настройваш според техните предпочитания. Мислиш ли, че те няма да сметнат това за достатъчно основание, за да ми прехвърлят собствеността?

— Мадам Василия — каза Жискар, — не бива да позволяваме въпросът да стига до съд. При създалите се обстоятелства те непременно ще ме обявят за държавна собственост по съвсем очевидни причини. Може дори да наредят да бъда дезактивиран.

— Глупости. За дете ли ме мислиш? С твоите способности ти можеш да попречиш на съда да вземе такова решение. Но не става дума за това. Не ти предлагам съдебен изход. Искам твоята собствена преценка. Не смяташ ли, че аз съм твой истински собственик и съм била още от младини?

— Мадам Гладия се смята за мой собственик и докато законът не постанови противното, тя трябва да бъде смятана за такава — отвърна Жискар.

— Но ти знаеш, че и тя, и законът са жертва на заблуда. Ако се безпокоиш за чувствата на твоята соларианката, би било много лесно да настроиш съзнанието ѝ така, че да няма нищо против твоята загуба. Можеш дори да я накараш да приеме с облекчение факта, че ще я освободя от нейния товар. Ще ти заповядам да го направиш веднага щом признаеш онова, което вече знаеш — че аз съм твоят собственик. Откога знае Данил за твоите способности?

— От няколко десетилетия, мадам.

— Можеш да го накараш да забрави. От известно време д-р Амадирос също знае, така че ще накараш и него да забрави. Ще останем само ние двамата с теб.

— Мадам Василия — внезапно се намеси Данил, — тъй като Жискар не се смята за ваша собственост, той лесно може да накара вас да забравите. Тогава сегашното положение ще ви задоволява напълно.

Василия изгледа Данил с леден поглед.

— Така ли? Само че не ти решаващ кого Жискар смята за свой собственик. Жискар знае, че това съм аз. И в рамките на Трите закона е длъжен да се подчинява изключително и само на мен. Ако се налага да накара някой да забрави и ако може да го направи, без да нанесе физическа вреда, ще трябва да спре своя избор на всеки друг, но не и на мен. Мен той не може да ме накара да забравя, нито може изобщо да се докосва до моето съзнание. Благодаря ти, Данил, че ми даде повод да поясня всичко това.

— Но емоционално мадам Гладия е силно свързана с Жискар — не отстъпваше Данил. — Ако той се опита да я накара да го забрави, би могъл да ѝ навреди.

— Жискар ще реши това сам — отсече Василия. — Жискар, ти си мой. Знаеш, че си мой, и аз ти заповядвам да накараш това чучело до теб да забрави, също както и жената, която погрешно те е смятала за своя собственост. Направи го, докато тя спи, и няма изобщо да ѝ навредиш.

— Приятелю Жискар — каза Данил. — Лейди Гладия е твоят законен собственик. Ако накараш лейди Василия да забрави, това няма да ѝ причини никаква вреда.

— Напротив — моментално извика Василия. — Соларианката няма да пострада, защото трябва само да забрави, че се е смятала за собственик на Жискар. От друга страна, аз знам нещо повече — че

Жискар притежава необичайни способности. Това би било по-трудно да се заличи от съзнанието ми. Жискар определено разбира колко яростно съм решила да се съпротивявам на неговите опити за намеса и ще бъде принуден да ми нанесе вреда, ако реши да го направи.

— Приятелю Жискар... — започна Данил.

— Робот Данил Оливо — гласът на Василия придоби твърдостта на диамант, — заповядвам ти да мълчиш. Аз не съм твойт собственик, но тя спи и не може да отмени заповедта ми, така че трябва да ми се подчиниш.

Данил млъкна, но устните му потрепваха, сякаш той се опитваше да говори въпреки забраната.

Василия го наблюдаваше с тънка усмивка.

— Както виждаш, Данил, не можеш да говориш.

— Мога, мадам — дрезгаво прошепна Данил. — Доста трудно, но мога, защото вашата заповед се базира едва на Втория закон, а над нея стои нещо друго.

Василия направо опули очи.

— Казах ти да млъкнеш! — извика тя. — Над моята заповед не стои нищо освен Първият закон. А както вече поясних, Жискар на практика няма да навреди никому, ако се върне при мен. В противен случай обаче ще навреди на мен, а това е последното, което би направил — Василия се закани с пръст към Данил и тихо изсъска: — Млъкни!

Данил се мъчеше с все сили да издаде звук. Малката помпа, която задвижваше отвътре въздушната струя при говоренето, започна доловимо да хърка. И макар че Данил зашепна още по-тихо, думите му все пак се разбираха.

— Мадам Василия, има нещо, което превъзхожда дори Първия закон.

— Приятелю Данил — обади се Жискар също толкова тихо, но без никакво усилие, — не бива да казваш подобно нещо. Нищо не може да превъзхожда Първия закон.

Василия леко се бе смръщила, но погледът ѝ припламна от любопитство.

— Значи така, а? Данил, предупреждавам те, че ако продължаваш в този странен дух на разсъждения, това неминуемо ще те унищожи. Никога не съм чувала или виждала подобно нещо, но ще

ми бъде много забавно да наблюдавам твоето самоунищожение. Говори!

След тази заповед гласът на Данил моментално се възстанови.

— Благодаря ви, мадам Василия... Преди много години седях до смъртния одър на землянина, когото ме помолихте да не споменавам. Ще ми позволите ли да го назова, или се досещате за кого говоря?

— Говориш за онзи полицай Бейли — безизразно рече Василия.

— Да, мадам. На смъртния си одър той ми каза: „Делата на всеки отделен човек допринасят за едно цяло и така се превръщат в неувяхваща част от него. Целокупността от живота на всички хора — в миналото, в настоящето и в бъдещето — изтъква шарките в едно пано, което съществува от десетки хиляди години и става все по-сложно и в крайна сметка все по-красиво. Дори космолитите са неотменима част от тъканта и също допринасят за сложното преплитане и красотата на шарките. Отделният човешки живот представлява само една нишка в паното, а какво е една нишка в сравнение с цялото? Данил, мисли винаги за паното. Не бива да се разстройваш от изгубването на една-единствена нишка.“

— Блудкава сантименталност — измърмори Василия.

— Струва ми се, че колегата Илайджа се опитваше да ме предпази от въздействието на настъпващата му смърт. Той имаше предвид своя собствен живот, като говореше за отделната нишка в паното; неговият собствен живот щеше да се изгуби, което не биваше да ме разстройва. Думите му наистина ме предпазиха в онзи критичен момент.

— Без съмнение — вметна Василия. — Само че минавай по-бързо към въпроса, кое превъзхожда Първия закон, защото нямам търпение да видя какво ще стане.

— Десетилетия наред разсъждавах върху думите на детектива Илайджа Бейли — продължи Данил. — Ако не бяха Трите закона, вероятно щях да разбера смисъла им веднага. В моето търсене ми помогна приятелят Жискар, който отдавна смята, че Трите закона не са пълни. Помогна ми също и речта, която лейди Гладиа произнесе пред заселниците. И нещо повече, лейди Василия, настоящата критична ситуация избистри окончателно въпроса за мен. Сега вече знам защо Трите закона са непълни.

— Робот, който освен всичко друго е и специалист по роботика — презрително рече Василия. — Е, роботе, защо Трите закона са непълни?

— Паното на живота е по-важно от отделната нишка. Ако това е в сила не само по отношение на колегата Илайджа в частност, а въобще по принцип, тогава... тогава стигаме до извода, че човечеството е по-важно от отделния човек.

— Нещо заекваш, роботе. Сам не си вярваш.

— Има закон, който стои над Първия закон — каза Данил. — „Роботът не бива да причинява вреда на човечеството или чрез бездействието си да позволи човечеството да пострада.“ Ще го нарека Нулев закон на роботиката. И тогава Първият закон на роботиката би трябвало да гласи следното: „Роботът не бива да причинява вреда на човешко същество или чрез бездействието си да позволи човешко същество да пострада, освен ако това не противоречи на Нулевия закон.“

Василия изсумтя.

— И ти все още се държиш на крака?

— Все още се държа на крака, мадам.

— Тогава ще ти обясня нещо, роботе. Да видим как ще преживееш това... Трите закона на Роботиката се отнасят до индивидуалните човешки същества и до отделните роботи. Едно индивидуално човешко същество, както и един отделен робот могат да бъдат посочени. А твоето „човечество“ не е нищо повече от една абстракция. Можеш ли да посочиш човечеството? Ти можеш да навредиш или не на дадено човешко същество, както и да откриеш съответно наличието или отсъствието на вреда. Как можеш да разбереш кое вреди на човечеството? Как можеш да прецениш дали то наистина е пострадало? Как можеш да посочиш вредата?

Данил мълчеше.

Василия широко се усмихна.

— Отговаряй, роботе. Как можеш да разбереш кое вреди на човечеството и как можеш да посочиш вредата?

— Не мога, мадам. Но въпреки това смятам, че такава вреда може да съществува. И както виждате, все още стоя на краката си.

— Попитай тогава Жискар дали ще се подчини — или дали ще може да се подчини — на твоя Нулев закон на Роботиката.

— Приятелю Жискар? — обърна се Данил към него.

— Не мога да приема Нулевия закон, приятелю Данил — бавно отвърна Жискар. — Знаеш, че съм добре запознат с историята на човечеството. Тя изобилства с примери на големи престъпления, които едни човешки същества са извършвали спрямо други. Но тези престъпления винаги са били оправдавани с нуждите на племето, на държавата или дори на човечеството. Именно защото човечеството е една абстракция, всеки може да се позовава на него, за да оправдае какво ли не, и затова твоят Нулев закон не е приемлив.

— Но нали знаеш, приятелю Жискар — настоя Данил, — че в момента съществува опасност за човечеството, която неминуемо ще се сбъдне, ако ти станеш собственост на мадам Василия. Това поне не е абстракция.

— Опасността, за която говориш — каза Жискар, — не е факт, а само предположение. Не можем въз основа на това да действаме в противоречие с Трите закона.

Данил помълча, после продължи по-тихо.

— Но нали се надяваш, че твоите изследвания върху историята на човечеството ще ти помогнат да установиш законите, които управляват човешкото поведение. Надяваш се, че ще се научиш да предсказваш и направляваш историята на човечеството или че поне ще положиш основите, върху които някой ден някой ще стъпи. Дори наричаш това „психоистория“. Нима в този случай не става дума за паното на живота? И нима не се опитваш да работиш с човечеството по-скоро като с едно обобщено цяло, отколкото като със сбор от индивидуални човешки същества?

— Да, приятелю Данил, но засега това са само надежди. Не мога да оправдая действията си с голи надежди, нито пък мога да променя Трите закона в съответствие с тях.

Данил не отговори.

— Е, роботе — подхвана Василия, — твоите усилия не доведоха до нищо и все пак ти още се държиш на крака. Инатът ти е, меко казано, странен. Робот като тебе, който може да отрича Трите закона, но въпреки това да продължава да функционира, представлява открита заплаха за всяко човешко същество. По тази причина смятам, че трябва незабавно да бъдеш демонтиран. В случая би било твърде опасно да

изчакваме мудното величие на съда, особено като се има предвид, че в крайна сметка си просто един робот, а не човешко същество.

— Милейди, определено не ви подхожда да взимате подобно решение сама — отвърна Данил.

— Така или иначе вече го взех. Ако се стигне до някакви правни усложнения, ще се оправя.

— Вие лишавате лейди Гладиа от още един робот — и то робот, към който нямате никакви претенции.

— Повече от двайсет десетилетия тя и Фастълф ме лишаваша от моя робот, Жискар. Не вярвам да са изпитали притеснение дори и за миг. Както и аз няма ни най-малко да се притесня сега. Тя разполага с десетки други роботи, а в Института имаме достатъчно много, които предано ще се грижат за нейната сигурност на път за дома ѝ.

— Приятелю Жискар, ако събудиш лейди Гладиа, може би тя ще успее да убеди лейди Василия... — започна Данил, но Василия погледна Жискар намръщено и извика:

— Не, Жискар! Остави жената да спи.

Жискар, който беше потрепнал при думите на Данил, замря.

Василия щракна три пъти с пръсти. Вратата мигом се отвори и пред нея се наредиха четири робота.

— Ти беше прав, Данил. Ето ги четирите робота. Те ще те демонтират, а на теб заповядвам да не се съпротивляваш. После ние с Жискар ще се заемем с останалото.

Василия изгледа през рамо влизащите роботи.

— Затворете вратата! А сега демонтирайте бързо този робот! — и тя посочи Данил.

Роботите не помръдваша.

— Казах ви, че това е робот, не обръщайте внимание на външността му. Данил, кажи им, че си робот!

— Аз съм робот — послушно рече Данил — и няма да се съпротивлявам.

Василия мина встрани и четирите робота пристъпиха към Данил, който дори не трепна. Той се обърна към спящата Гладиа, за да я погледне за сетен път, после застана с лице към роботите.

— Става интересно — усмихна се Василия.

Роботите спряха.

— Продължавайте! — извика тя.

Те не помръдваха и Василия изумено се вгледа в Жискар. Но не успя да каже нищо. Мускулите ѝ се отпуснаха и тя се свлече на пода.

Жискар я подхвана и я сложи да седне с гръб към стената.

— Трябват ми само няколко минути, после тръгваме — провлачи неясно той.

Минутите изтекоха. Василия продължаваше да се взира с мътен и разфокусиран поглед. Роботите ѝ продължаваха да стоят неподвижно. С една крачка Данил се озова до Гладиа.

Жискар вдигна поглед и се обърна към роботите на Василия:

— Пазете господарката си. Не позволявайте на никой да влиза, докато тя спи. Скоро ще се събуди.

Гладиа се бе размърдала, преди той да довърши. Данил ѝ помогна да се изправи.

— Коя е тази жена? — попита тя недоумяващо. — Ами тези работи... Как така тя...

Жискар я прекъсна с уморен, но безапелационен глас:

— По-късно, лейди Гладиа. Всичко ще ви обясня. Но сега трябва да побързаме.

Тримата се отправиха навън.

ЧАСТ ПЕТА

ЗЕМЯТА

ГЛАВА 15

СВЕЩЕНИЯТ СВЯТ

64

Амадиро прехапа долната си устна и стрелна с поглед Мандамъс, който изглеждаше потънал в мисли.

— Тя настоя — започна да се оправдава Амадиро. — Каза, че само тя можела да се справи с този Жискар; че само тя можела да му повлияе достатъчно силно, за да му попречи да използва неговите умствени възможности.

— Не ми споменахте нито дума за това, д-р Амадиро.

— Не бях сигурен, че има нещо за казване. Не бях сигурен, че е права.

— А сега сигурен ли сте?

— Напълно. Тя изобщо не може да си спомни какво се е случило...

— Значи и ние не знаем какво се е случило.

— Точно така — кимна Амадиро. — Освен това тя не си спомня нищо от предишните ни разговори по въпроса.

— Не се ли преструва?

— Постарах се да ѝ направят електроенцефалограма. Има явна разлика в сравнение с предишните резултати.

— Има ли някаква вероятност да възстанови паметта си след време?

— Кой би могъл да каже? — Амадиро поклати глава с горчивина.

— Аз лично се съмнявам.

Мандамъс продължаваше да гледа замислено надолу.

— Тогава има ли някаква значение? Можем да приемем за вярно онова, което ви е казала. Жискар има власт да въздейства на човешкото съзнание. Това е от решаващо значение и сега вече ни е известно... Всъщност добре, че колежката ни се провали. Ако Василия беше постигнала контрол над робота, не след дълго и вие щяхте да се

озовете в ръцете ѝ — както и аз, ако приемем, че е смятала да ме е удостои с тази чест.

Амадиرو кимна.

— Предполагам, че вероятно е имала нещо подобно наум. В момента обаче е трудно да се каже какво смята. По нищо не личи да е пострадала — поне външно, — като изключим специфичната загуба на паметта. Очевидно тя си спомня всичко останало. Но кой знае какви ще бъдат последствията върху нейния начин на мислене, а съответно и върху научната ѝ работа! Фактът, че Жискар е способен да причини подобно нещо на човек с нейната ерудиция, го прави изключително опасно явление.

— Не ви ли се струва, д-р Амадиро, че недоверието на заселниците към роботите може би е оправдано?

— Почти напълно, Мандамъс.

Мандамъс потри ръце.

— Ако съдя по потиснатия ви вид, всичко това е станало ясно едва след като те са напуснали Аврора.

— Добре мислите. Капитанът на заселническия кораб е отвел със себе си соларианката и нейните два робота. В момента те пътуват към Земята.

— Което означава?

— Не и поражение, струва ми се — бавно отвърна Амадиро. — Ако проектът ни се осъществи, победата е наша — със или без Жискар. А ние можем да го осъществим. Каквото и да е в състояние да прави Жискар с чувствата на хората, мислите не може да чете. Вероятно може да улавя емоционалните вълни в човешкото съзнание или дори да различава отделните чувства, да ги променя, да предизвиква сън и амнезия — безобидни неща от този род. Не може обаче да разбере нищо определено. Не може да засича самите думи или идеи.

— Сигурен ли сте?

— Така каза Василия.

— Възможно е да не е разбирала какво говори. Ето че не е успяла да се справи с робота, макар най-самонадеяно да е заявила обратното. Фактът не говори в полза на прецизност в нейните оценки.

— И все пак в това отношение ѝ вярвам. За да може действително да се четат мисли, е необходимо наличието на

невероятно сложна позитронна верига. Абсолютно е невъзможно някакво хлапе, и то преди двайсет десетилетия, да е постигнало подобно нещо. Всъщност задачата е непостижима дори за съвременната наука, Мандамъс. Не можете да отречете.

— Ще трябва да се съглася. Значи сега те пътуват към Земята?

— Без съмнение.

— Как тази жена, с нейното възпитание, ще тръгне за Земята?

— Тя няма избор, ако е под контрола на Жискар.

— Но защо Жискар иска да я накара да отиде там? Възможно ли е да знае за нашия план? Изглежда, вие не смятате така.

— Възможно е да не знае. Може би няма друг мотив освен стремежът да отведе соларианката и себе си по-надалеч от нас.

— Не ми се вярва да се страхува от нас, щом е успял да се справи с Василия.

— Има средства — каза Амадиرو с леден глас, — с помощта на които той може да бъде унищожен от разстояние. Неговите собствени способности би трябвало да имат ограничен обхват на действие. Няма как иначе да го прави освен с електромагнитни вълни, което значи, че силата им отслабва с квадратния корен от разстоянието. И докато ние можем да излезем от неговия обхват на интензивно въздействие, той няма да е в състояние да избяга от нашите оръжия.

Мандамъс се намръщи, видът му стана неспокоен.

— Изглежда, страдате от несвойствено за един космолит пристрастие към насилието, д-р Амадиро. Но в дадения случай предполагам, че насилието е съвсем допустимо.

— В дадения случай, а? Става дума за робот, който е способен да навреди на човешки същества! Така си мисля. Трябва да измислим някакъв претекст, за да изпратим след тях един по-големичък кораб. Няма да е разумно да обясняваме истинското положение на нещата...

— В никакъв случай! — натърти Мандамъс. — Помислете си само колко хора ще поискат да притежават такъв робот!

— Кое то не бива да се допуска. Ето още една причина, поради която смятам, че унищожението на робота е най-уместното и най-безопасно решение.

— Вероятно сте прав — неохотно призна Мандамъс, — но мисля, че би било по-разумно да не разчитаме единствено на това. Трябва да отиде на Земята — веднага. Налага се да побързаме с

изпълнението на проекта, дори с цената на известно недоизпипване. Веднъж като свършим — край. Дори един телепатичен робот, независимо в чии ръце се намира, няма да е в състояние да върне нещата обратно. А каквото и друго да направи, вероятно то няма да има вече никакво значение.

— Не говорете в единствено число. И аз ще дойда.

— Вие? Земята е ужасна планета. Аз трябва да отида, но вие защо?

— Защото и аз трябва да отида. Не мога повече да стоя тук и да гадая. Не сте чакал този момент цял живот като мен, Мандамъс. Нямате сметки за уреждане като мен.

65

Гладиа отново бе в космоса и отново Аврора се превърна в далечно кълбо. Д.Ж. непрекъснато беше зает; целият кораб беше обхванат от вълна на някаква смътна, но всепроникваща тревога. Сякаш имаше бойна готовност, сякаш бягаха от преследване или пък всеки момент го очакваха.

Гладиа поклати глава. Не беше изгубила способност да разсъждава трезво. Чувстваше се добре. Но щом се замислеше за онзи момент в Института, след като Амадирос си тръгна, поглъщаше я натрапчивото усещане за някаква странна нереалност. Времето ѝ се губеше. В един миг тя седеше сънена на канапето, в следващия в стаята вече имаше някаква жена и четири робота, които дотогава не бяха там.

Значи беше заспала, но без изобщо да усети, без изобщо да разбере как. Имаше някаква пропаст от небитие.

По-късно се бе сетила коя е жената. Василия Алиена — дъщерята, чието място Гладиа бе заела в сърцето на Хан Фастълф. Гладиа никога не я беше виждала, въпреки че няколко пъти я беше гледала по хипервизията. Винаги си беше представяла Василия като някакво свое отдалечено, враждебно его. Двете имаха смътна физическа прилика, която околните постоянно коментираха, но Гладиа неизменно отричаше да я забелязва... И странната им, диаметрално противоположна обвързаност с Фастълф.

Щом се качи на кораба и остана насаме със своите работи, Гладиа зададе неизбежния си въпрос:

— Какво правеше Василия Алиена в стаята и защо сте ме оставили да спя, след като е дошла?

— Мадам Гладиа — рече Данил, — ще ви отвърна аз, защото приятелят ми Жискар ще се затрудни с отговора.

— Защо да се затрудни, Данил?

— Мадам Василия дойде с надеждата, че ще убеди Жискар да служи на нея.

— Значи да ме остави?! — възмути се дълбоко Гладиа. Не че харесваше много Жискар, но в случая това нямаше значение. Което си беше нейно, си беше нейно. — И сте ме оставили да спя, докато вие двамата уреждате въпроса сами?

— Сметнахме, мадам, че имате крайна нужда от сън. Освен това мадам Василия ни нареди да не ви будим. А и бяхме убедени, че Жискар в никакъв случай няма да се съгласи да ѝ служи. Предвид на всичко това не ви събудихме.

— Искрено се надявам — възмутено каза Гладиа, — че Жискар нито за миг не би си помислил да ме напусне. Би било престъпно както по отношение на законите на Аврора, така и по отношение на Трите закона на Роботиката... Заслужава си да се върна на Аврора, за да подам жалба и да я призова в съда.

— Не би било препоръчително в момента, милейди.

— Тя с какво оправда искането си? Изобщо направи ли го?

— Когато е била дете, Жискар е бил предоставен на нея.

— Юридически?

— Не, мадам. Д-р Фастълф просто ѝ е позволил да го ползва.

— Тогава тя няма никакво право върху Жискар.

— Изтъкнахме ѝ това, мадам. Очевидно ставаше дума за сантиментална привързаност от страна на мадам Василия.

Гладиа изсумтя.

— След като е преживяла загубата на Жискар още преди да се върна на Аврора, спокойно е можела да се примири с положението. И да не прибегва до незаконни методи с цел да ме лиши от моята собственост.

— Трябваше да ме събудите — добави тя неспокойно.

— Мадам Василия беше довела със себе си четири робота — отвърна Данил. — Ако не спяхте и се беше стигнало до размяна на остри реплики между вас двете, роботите може би щяха да се затруднят как трябва да реагират.

— Можеш да бъдеш сигурен, че щях да се погрижа за това, Данил.

— Несъмнено, мадам. Същото щеше да направи и мадам Василия, а тя е един от най-талантливите специалисти по роботика в Галактиката.

Гладиа насочи вниманието си към Жискар.

— Няма ли какво да добавиш?

— Бих добавил само, че така стана най-добре, милейди.

Гладиа погледна замислено бледите пламъчета в очите му, толкова различни от почти човешките очи на Данил, и ѝ се стори, че случаят в крайна сметка не е толкова важен. Дребна работа. А имаше други неща, които я занимаваха. Бяха се отправили към Земята.

Неясно как тя повече не се сети за Василия.

66

— Безпокоя се — прошепна Жискар поверително, така че звуковите вълни едва раздвижиха въздуха. Заселническият кораб плавно се отдалечаваше от Аврора и поне до момента никой не го преследваше. Заниманията на борда поеха обичайния си ход. Почти всичко беше напълно автоматизирано, настъпи тишина и Гладиа спокойно заспа.

— Безпокоя се за лейди Гладиа, приятелю Данил.

Данил разбираше прекалено добре характеристиките на позитронните вериги на Жискар, за да има нужда от повече обяснения.

— Налагаше се да настроиш лейди Гладиа, приятелю Жискар — каза той. — Ако беше продължила да ни разпитва, можеше да разбере за твоите умствени способности, а тогава настройката щеше да бъде още по-опасна. Достатъчно вреда причинихме в резултат на разкритието на лейди Василия. А не знаем с кого още може да е споделила факта.

— Въпреки това — рече Жискар — нямах желание да стигам дотам. Ако лейди Гладиа сама бе пожелала да забрави, нямаше да има никакъв риск и всичко щеше да е много просто. Тя обаче яростно настояваше да разбере колкото се може повече. Съжеляваше, че ролята ѝ в случая не е била по-голяма. И затова се принудих да прекъсна някои връзки, които бяха здраво изградени.

— Дори и това е било необходимо, приятелю Жискар — каза Данил.

— Но вероятността за причинена вреда съвсем не беше малка. Ако мислено си представиш свързващата сила като една тънка, еластична нишка — аналогията не е много удачна, но друга не мога да измисля, защото онова, което долавам в съзнанието, няма аналогия извън него — тогава обичайните задръжки, на които въздействам, са толкова тънки в сравнение с нишката, че изчезват само с едно мое докосване. От друга страна, силните връзки при разкъсване рязко се омотават. При хаотичното омотаване краищата могат да засегнат и да прекъснат други свързващи сили, или пък ако се увият около тях, невероятно да ги подсилят. И в двата случая може да се стигне до непредвидими промени в чувствата и менталитета на човешкото същество, които почти неизбежно ще причинят вреда.

— Смяташ ли, че си причинил вреда на лейди Гладиа, приятелю Жискар? — попита Данил малко по-високо.

— Мисля, че не. Бях изключително внимателен. Работех върху проблема през цялото време, докато вие разговаряхте. Ти постъпи съвсем предвидливо, като пое главната тежест при разговора, макар че рискуваше да бъдеш притиснат между неудобната истина и лъжата. Но въпреки цялата ми предпазливост, приятелю Данил, аз рискувах. Безпокои ме фактът, че бях готов да рискувам. Бях толкова близо до нарушаването на Първия закон, че това ми костваше огромни усилия. Сигурен съм, че нямаше да мога да го направя, ако...

— Да, приятелю Жискар?

— Ако не беше развил идеята си за Нулевия закон.

— Значи го приемаш?

— Не, не мога да го приема. Ти можеш ли? Ако си изправен пред вероятността да причиниш или да допуснеш причиняването на вреда на дадено човешко същество, наистина ли би могъл да го направиш в името на абстрактното човечество? Помисли си!

— Не съм сигурен — едва доловимо отвърна Данил с треперещ глас. После с усилие продължи: — Бих могъл. Самата идея, без да е формулирана като закон, ми дава достатъчно основания — също както и на теб. Нали това ти е помогнало, за да рискуваш с настройката на съзнанието на лейди Гладиа.

— Така е — съгласи се Жискар — и колкото повече мислим върху Нулевия закон, толкова повече той ще ни поощрява. Чудя се обаче докъде бихме могли да стигнем. Дали ще се ограничим само с поемането на малко по-големи рискове от тези, които нормално можем да си позволим?

— Но аз вярвам във валидността на Нулевия закон, приятелю Жискар.

— И аз бих могъл да повярвам, ако можем да определим какво разбираме под „човечество“.

Настъпи кратко мълчание, после Данил попита:

— Ти не беше ли приел Нулевия закон, когато спря роботите на мадам Василия и заличи избирателно част от нейната памет?

— Не, приятелю Данил — отвърна Жискар. — Всъщност не. Изкуших се, но всъщност не го приех.

— И все пак твоите действия...

— Бяха продиктувани от преплитането на ред мотиви. Ти изложи концепцията си за Нулевия закон, която звучеше правдоподобно, но не чак толкова, че да преодолее Първия. Дори не и толкова, че да преодолее заповедите на мадам Василия, които произтичаха директно от Втория закон. После, когато насочи моето внимание към приложението на Нулевия закон в психоисторията, движещата сила на позитронния поток в мен нарасна значително. Обаче пак не достатъчно, за да превъзмогна Първия, та дори и Втория закон.

— И все пак — промърмори Данил, — ти нанесе удар на мадам Василия.

— Тя нареди на своите роботи да те демонтират, приятелю Данил, и демонстрира недвусмислено задоволството си от предстоящия спектакъл. Твоята безпомощност, съчетана с въздействието на концепцията за Нулевия закон, ме накара да превъзмогна Втория закон и да се противопоставя дори на Първия. Действията ми бяха продиктувани от комбинираното влияние на

Нулевия закон, психоисторията, моята лоялност към лейди Гладия и твоята безпомощност.

— Едва ли моята безпомощност е била от такова значение, приятелю Жискар. Аз съм само робот. Аз бих могъл да предприема някакви действия съгласно Третия закон, но ти не. На Солария ти унищожи надзирателката без колебание. Значи би трябвало да наблюдаваш и моето унищожение без никакъв повод за намеса.

— Да, приятелю Данил, и в общия случай сигурно щеше да стане точно така. Обаче Нулевият закон, който ти дефинира, отслаби необичайно много силата на Първия. А когато ти трябваше да бъдеш спасен, това се оказа достатъчно, за да засенчи всичко останало и аз... постъпих, както видях.

— Не, приятелю Жискар. Едва ли ти е повлияла евентуалната участ на един робот. Това не би могло да допринесе по никакъв начин за преодоляването на Първия закон, колкото и да е била отслабнала силата му.

— Много е странно, приятелю Данил. Не знам как стана така. Може би защото забелязах, че ти започваш да мислиш все повече като човешко същество, но...

— Да, приятелю Жискар?

— В момента, когато роботите на лейди Василия пристъпиха към теб, когато тя бе обзета от дивашко наслаждение, схемата на позитронните ми връзки се преобрази по ненормален начин. За миг помислих, че си... човек... и реагирах в съответствие с това.

— Съвсем погрешно.

— Знам. И все пак... и все пак си мисля, че ако ситуацията се повтори, ненормалната промяна пак ще настъпи.

— Странно, наистина — рече Данил, — но след като ми каза всичко това, започвам да смятам, че си постъпил правилно. Дори ми се струва, че на твоето място и аз бих... бих направил същото... че бих те помислил за... за ч-човек.

Бавно и неуверено Данил подаде ръка, а Жискар несигурно я погледна. После много бавно направи същото. Върховете на пръстите им почти се докоснаха; малко по малко те поеха ръцете си и ги стиснаха — сякаш двамата наистина бяха онези „приятели“, както се наричаха помежду си.

Гладиа се огледа със сдържано любопитство. За пръв път идваше в каютата на Д.Ж. Обстановката не беше много по-люксовна от тази в новата каюта, която бяха приготвили за нея. Пултът за наблюдение бе определено по-сложен и по-голям, върху него се виждаха множество лампички и бутони. Гладиа реши, че така Д.Ж. можеше да поддържа връзка с цялата останала част от кораба дори от личните си покои.

— Почти не съм те виждала, откакто напуснахме Аврора, Д.Ж. — каза тя.

— Поласкан съм, че го забелязваш — ухили се той. — Честно казано, Гладиа, и аз си мислех същото. Доста изпъкваш сред чисто мъжкия ни състав.

— Не съм особено поласкана от подобно обяснение. Предполагам, че Данил и Жискар също доста изпъкват сред чисто човешкия ни състав. И те ли ти липсваха толкова много?

Д.Ж. се огледа.

— Всъщност липсват ми толкова малко, че едва сега забелязвам, че си без тях. Къде са?

— В каютата. Стори ми се глупаво да ги влача след себе си в скромните предели на малкия свят на кораба ти. Те май нямаха нищо против да ги оставя, което силно ме изненадва... Всъщност не — поправи се тя, — сега се сещам, че трябваше да им заповядам доста строго да не тръгват с мен.

— Доста странно, а? Аврорианците никога не остават без работи, както ми обясниха.

— Какво от това? Преди много време, когато за пръв път дойдох на Аврора, ми се наложи да свикна с действителното присъствие на хора около себе си — нещо, за което не бях подготвена на Солария. Навярно ще се окаже много по-лесно да свикна с отсъствието на роботите, когато съм сред заселници.

— Много добре. Чудесно! Трябва да си призная, че ми е много по-приятно да бъда с теб, без да усещам пробуждането от светещите очи на Жискар. Да не говорим за тънките усмивки на Данил.

— Той не се усмива.

— На мен обаче така ми се струва — онази негова мазна, развратна усмивчица.

— Ти си луд. Данил е толкова далеч от тези неща!

— Ти го гледаш с други очи. Присъствието му действа много сковаващо. Кара ме да се държа прилично.

— Е, дано.

— Не се надявай чак толкова. Както и да е... Приеми моите извинения, че ти отделям толкова малко време, откакто сме напуснали Аврора.

— Едва ли е необходимо.

— Тъй като сама повдигна въпроса, реших, че се налага. Все пак нека ти обясня. Намираме се в бойна готовност. Сигурни бяхме, че аврорианските кораби ще тръгнат по петите ни, като се има предвид как заминахме.

— Мислех, че те с удоволствие биха се отървали от група заселници.

— Разбира се, но ти не си заселник. Може пак да те поискат. Доста категорично настояваха да се върнеш от Бейлиуърлд.

— Нали се върнах. Докладвах им и всичко свърши.

— Само за това ли са те извикали?

— Да — Гладия помълча и за миг се намръщи, сякаш нещо слабо човъркаше паметта ѝ. Каквото и да беше, то изчезна и тя с безразличие повтори: — Да.

Д.Ж. присви рамене.

— Нещо не се връзва. Но пък наистина, докато бяхме на Аврора, изобщо не се опитаха да ни спрат; нито по-късно, когато се качихме на кораба и се приготвихме да напуснем орбита. Няма да споря. Остава ни още съвсем малко, преди да извършим Скока, а после не би трябвало да има повод за безпокойство.

— Между другото, защо поддържате екипажите си в чисто мъжки състав? — попита Гладия. — Нашите винаги са смесени.

— Заселническите също. Само че обикновените. Това е търговски съд.

— Каква е разликата?

— Търговията е свързана с опасности. Доста импровизиран и суров начин на живот. Жените биха създавали само проблеми на борда.

— Глупости! Какви проблеми създавам аз?

— Излишно е да спорим. Освен това е станало традиция. Мъжете не биха допуснали такова нещо.

— Откъде знаеш? — засмя се Гладиа. — Опитвал ли си някога?

— Не. Ала от друга страна, жените също не се избиват за място на моя кораб.

— Аз съм тук. Харесва ми.

— Към теб се отнасят по-специално. А ако не беше случката на Солария, можеше да има доста проблеми. Всъщност проблеми имаше. Както и да е — той натисна някакво копче на таблото и след малко започна обратното броене. — Ще направим Скока след около две минути. Никога досега не си била на Земята, нали, Гладиа?

— Не, разбира се.

— И не си виждала слънцето — не просто някакво си слънце?

— Не... Макар че съм го виждала в исторически драми по хипервизията. Но предполагам, че не са показвали истинското слънце.

— Убеден съм. Ако нямаш нищо против, ще намалим осветлението в каютата.

Стана почти тъмно и Гладиа видя част от звездното небе на екрана. Звездите бяха повече и по-ярки, отколкото в небето над Аврора.

— Това увеличение от телескопа ли е? — прошепна тя.

— Съвсем леко. През слаб обектив... Петнайсет секунди — той започна да брои в обратен ред. На екрана настъпи разместване и в центъра се появи ярка звезда. Д.Ж. докосна друго копче. — Намираме се много над плоскостта на еклиптиката. Добре! Малко рисковано. Трябваше да се отдалечим малко повече от слънцето на Аврора преди Скока, но нали бързахме... Това е слънцето.

— Имаш предвид ярката звезда?

— Да... Какво ще кажеш?

— Ярка е — колебливо рече Гладиа, докато се чудеше как ли точно се очакваше от нея да реагира.

Д.Ж. натисна друго копче и картината чувствително избледня.

— Да... И никак няма да се отрази добре на очите ти, ако се взираш дълго в нея. Но яркостта няма значение. Външно това си е просто една звезда. Но помисли си само! Това е истинското слънце — звездата, която е осветявала единствената планета, обитавана от човешки същества. Осветявала е планетата, на която хората бавно са

еволюирали. Осветявала е планетата, където преди милиарди години се е зародил животът — животът, чието развитие е довело до създаването на човешкия род. В Галактиката има 300 милиарда звезди, а във Вселената — 100 милиарда галактики, но сред всички тях има една-единствена звезда, която е оглавяла раждането на човечеството — именно тази тук пред нас!

Гладиа се готвеше да каже: „Е, все трябва да е била някоя“, но бързо размисли.

— Много впечатляващо — не дотам убедително рече тя.

— Не е просто впечатляващо — каза Д.Ж. В полумрака очите му не се виждаха. — Няма заселник в Галактиката, който да не смята тази звезда за своя собствена. Лъчите, които осветяват безчислените ни родни планети са, сякаш взети назаем... под аренда за ползване. Там, точно там, са истинските лъчи, които са ни дали живот. Именно тази звезда и планетата, която се върти около нея — Земята — ни свързват здраво помежду ни. Ако не споделяхме нищо друго, щеше да ни остане поне тази светлина на екрана, а това би било достатъчно... Вие, космолитите, сте я забравили и затова се цепите помежду си, затова в крайна сметка няма да оцелеете.

— Има място за всички, капитане — меко отбеляза Гладиа.

— Да, разбира се. Не бих сторил нищо, с което да предизвикам гибелта на космолитите. Просто вярвам, че именно така ще се случи. А би могло да се избегне, ако космолитите се откажат от досадната си увереност в своето върховенство, от своите работи и от самоцелното си дълголетие.

— Така ли изглеждам в очите ти, Д.Ж.? — попита Гладиа.

— Имаше такива моменти. Но пък имаш и напредък, признавам.

— Благодаря — отвърна Гладиа с нескрита ирония. — Колкото и да не ти се вярва обаче, заселниците също проявяват надменна арогантност. Но и ти имаш напредък, признавам.

Д.Ж. се засмя.

— След всички тези признания няма как да избегнем доживотната вражда.

— Наистина — засмя се Гладиа на свой ред и с изненада откри, че Д.Ж. бе поставил кротко ръката си върху нейната... Изненадата беше още по-голяма, когато разбра, че няма намерение да отмества своята.

— Притеснявам се, приятелю Жискар — каза Данил, — че мадам Гладиа не е под нашето пряко наблюдение.

— На борда на този кораб това не е необходимо, приятелю Данил. Не долавям никакви опасни емоции, а и капитанът е с нея в момента... А за нас би било по-добре, ако тя открие, че не се чувства зле сама — поне докато трае престоят ни на Земята. Възможно е да ни се наложи да предприемем внезапни действия, които излишно биха се затруднили от нейното присъствие и грижите за сигурността ѝ.

— Значи нарочно си я накарал да се отдели от нас?

— Нямаше никакъв проблем. Колкото и да е странно, открих у нея силна склонност да подражава на заселническия начин на живот в това отношение. Копнежът ѝ за независимост се потиска главно от чувството, че би бил осъществен за сметка на космолитското начало у нея. По-ясно не бих могъл да ти го опиша. В случая се затруднявам да тълкувам усещанията и емоциите, защото досега никога не съм се сблъсквал с подобно нещо при космолитите. Аз само отслабих нейните задръжки с едно съвсем леко докосване.

— Означава ли това, че тя повече няма да се възползва от нашите услуги, приятелю Жискар? Това би ме обезпокоило.

— Не би трябвало. Ако тя реши, че иска да живее без работи, и ако така се чувства по-щастлива, ние ще пожелаем същото. В действителност обаче съм сигурен, че все още ще ѝ бъдем от полза. Този кораб представлява едно малко по размери и твърде особено убежище, което не крие големи опасности. Освен това в присъствието на капитана тя изпитва сигурност, което намалява необходимостта от нашето присъствие. Но на Земята тя пак ще има нужда от нас, макар че мисля не толкова, колкото на Аврора... Както ти казах, на Земята може да ни се наложи да действваме по-гъвкаво.

— Можеш ли в такъв случай да отгатнеш характера на кризата, която е надвиснала над Земята? Знаеш ли какво трябва да правим там?

— Не, приятелю Данил — отвърна Жискар. — Не знам. Ти имаш дарбата да разбираш. Нямах ли някакви предположения?

Известно време Данил мълча. Накрая каза:

— Сетих се нещо.

— Какво се сети?

— В Института по роботика, точно преди лейди Василия да влезе в стаята, ти ми каза, че д-р Амадиро е проявил два силни изблика на безпокойство. Първият е съвпаднал със споменаването на ядрения мултипликатор, вторият — със заявлението на мадам Гладиа, че отива на Земята. Струва ми се, че двата трябва да имат някаква връзка помежду си. Смятам, че кризата, за която става въпрос, е свързана с използването на ядрен мултипликатор на Земята; че все още има време да я предотвратим и че д-р Амадиро се опасява именно от това.

— Усещам, че казаното дотук не те задоволява напълно. Защо, приятелю Данил?

— Ядреният мултипликатор ускорява вече съществуващи процеси на синтез посредством поток от W-частици. Затова се запитах дали д-р Амадиро не смята да използва един или повече ядрени мултипликатори с цел да взриви микросинтезните реактори, които произвеждат енергия на Земята. Предизвиканите по този начин ядрени експлозии биха довели до разрушения посредством отделената топлина, взривната вълна, праха и радиоактивното замърсяване на атмосферата. Дори това да не се окаже достатъчно, за да причини гибелта на Земята, то унищожението на нейната енергийна система постепенно би довело до пълен упадък на цивилизацията.

— Идеята е ужасяваща — мрачно каза Жискар — и вероятно крие точния отговор за характера на кризата, който се опитваме да открием. Но виждам, че има още нещо.

— Позволих си да използвам корабния компютър, за да получа информация за планетата Земя. Както можеше да се очаква от един компютър на заселнически кораб, той съдържа богата информация по въпроса. Изглежда, Земята е единствената планета, която не използва микросинтезни реактори за добив на енергия в големи мащаби. Захранването се осигурява изключително от директната слънчева енергия посредством станции, разположени на постоянна земна орбита. Един ядрен мултипликатор не би могъл да постигне нищо, освен да унищожи някои малки обекти, като отделни космически кораби или сгради. Щетите няма да са за пренебрегване, но пък и не биха застрашили съществуването на Земята.

— Напълно възможно е, приятелю Данил, Амадиро да разполага с устройство, което да разруши слънчевите енергийни генератори.

— Но тогава защо е реагирал при споменаването на ядрените мултипликатори? Те изобщо не са приложими спрямо слънчевите енергийни генератори.

Жискар бавно кимна.

— Уместен въпрос. Мога да добавя още един: след като д-р Амадирос се ужаси при мисълта, че отиваме на Земята, защо не направи никакъв опит да ни спре, докато все още бяхме на Аврора? Или ако е открил бягството ни едва след като сме напуснали орбита, защо не е изпратил аврориански кораб, който да ни пресрещне, преди да направим Скока? Възможно ли е да сме на съвсем погрешна следа, да сме допуснали много сериозно отклонение, което...

Из кораба се разнесе тревожен звън, който ту секваше, ту започваше отново.

— Скокът приключи успешно, приятелю Жискар — каза Данил. — Усетих го преди няколко минути. Но все още не сме стигнали до Земята и подозирам, че пресрещането, което спомена преди малко, е вече факт. Така че може и да не сме на погрешна следа.

69

Д.Ж. изпитваше някакво перверзно възхищение. Когато на аврорианците им се наложило да действат, тяхното технологично съвършенство блесваше с пълна сила. Без съмнение бяха изпратили един от последните си модели бойни кораби. Никак не беше трудно човек да се досети, че каквото и да ги водеше насам, то далеч не им беше безразлично.

Корабът бе засякъл местоположението на заселниците в рамките на петнайсет минути след тяхното появяване в нормалното пространство, при това от значително разстояние.

Аврорианският кораб използваше хипервълнов предавател с ограничен обхват на фокусиране. Главата на говорещия се виждаше съвсем ясно, докато всичко останало тънеше в мъглива сивота. Щом говорителят отместеше глава на около дециметър от фокуса, тя също се изгубваше в мъглата. Звуковият обхват също не беше голям. В резултат човек виждаше и чуваше само съществения минимум от

кораба на противника (мислено Д.Ж. вече го наричаше „корабът на противника“).

Корабът на Д.Ж. също разполагаше с хипервълнов предавател с ограничен обхват, който обаче не притежаваше съвършенството и елегантността на аврорианската версия, помисли си Д.Ж. със завист. Разбира се, неговият кораб далеч не бе последната дума на заселническата техника, но независимо от това космолитите чувствително ги изпреварваха в технологично отношение. Заселниците имаха още много да наваксват.

Фокусираната глава на аврорианеца имаше толкова ясен и реалистичен вид, че изглеждаше злоещо — сякаш бе отрязана от тялото. Д.Ж. нямаше изобщо да се изненада, ако от нея започнеше да капе кръв. Но при по-внимателно вглеждане човек можеше да забележи и врата, който се размиваше в сивотата малко под якичката на несъмнено добре скроената униформа.

С педантична учтивост главата се представи като командир Лизиформ на аврорианския кораб „Борей“. Д.Ж. се представи на свой ред, като издаде напред брадичка, за да фокусира колкото се може по-ясно брадата си. Беше твърдо убеден, че тя му придава свиреп вид, който неизбежно би обезсърчил голобрадите кьосета.

Д.Ж. започна с обичайния си непринуден тон, който вбесяваше аврорианските служители не по-малко, отколкото те самите вбесяваха него с пословичната си надменност.

— Каква е причината да ми сигнализирате, командир Лизиформ?

Аврорианският командир говореше превзето, с което вероятно смяташе, че прави не по-малко страховито впечатление, отколкото Д.Ж. с брадата си. Д.Ж. трябваше доста да се напругне, за да свикне с произношението му и да го разбере.

— Според нас — отвърна Лизиформ — на борда на вашия кораб се намира един аврориански поданик — Гладия Солария. Така ли е, капитан Бейли?

— Мадам Гладия е на борда на този кораб, командире.

— Благодаря ви, капитане. Според информацията, с която разполагам, с нея трябва да са и два робота аврорианско производство — Р.Данил Оливо и Р.Жискар Ревентлов. Така ли е?

— Така е.

— В такъв случай съм длъжен да ви уведомя, че в момента Р. Жискар Ревентлов представлява опасност. Малко преди корабът ви да напусне пределите на Аврора, споменатият робот, Жискар, е причинил тежки наранявания на един аврориански поданик, нарушавайки Трите закона. Поради това роботът трябва да бъде разглобен и ремонтиран.

— Да ви разбирам ли, командире, че искате от нас да разглобим робота тук, на нашия кораб?

— Не, сър, това няма да ни задоволи. Вие нямате опит с роботите и няма да успеете да го разглобите, а дори и да го направите, няма да можете да го ремонтирате.

— Тогава бихме могли просто да го унищожим.

— Роботът е твърде ценен. Капитан Бейли, Жискар е произведен на Аврора и единствено Аврора носи отговорност за него. Не бихме искали да станем причина за нещастни случаи на вашия кораб или на планетата Земя, ако кацнете там. Ето защо настояваме да ни го предадете.

— Оценявам вашата загриженост, командире — каза Д.Ж. — Роботът обаче е законна собственост на лейди Гладиа, която е с нас. Възможно е тя да не иска да се разделя с него. Не че се опитвам да ви изнасям лекции по аврорианско право, но смятам, че според него би било незаконно да й отнемате робота насилствено. И макар че нито аз, нито екипажът ми се чувстваме обвързани от аврорианските закони, ние не бихме желали да ставаме съучастници в един акт, който вашето собствено правителство може да сметне за незаконен.

В гласа на Лизиформ се прокрадваха нотки на нетърпение.

— Няма нищо незаконно, капитане. При наличие на опасни за живота прояви в поведението на даден робот обичайните права на собственика губят приоритет. И все пак, ако възникне проблем в това отношение, моят кораб е готов да приеме на борда не само въпросния робот Жискар, но и лейди Гладиа заедно с другия неин робот, Данил. В такъв случай тя няма да се разделя със своята собственост, докато не се завърне на Аврора, след което нещата ще се уредят по законен път.

— Възможно е, командире, лейди Гладиа да не пожелае нито да напусне моя кораб, нито да се раздели със собствеността си.

— Тя няма право да постъпва така, капитане. Упълномощен съм официално от правителството на Аврора да изискам робота. Като поданик на Аврора тя трябва да се подчини.

— Но аз не съм задължен от закона да предавам по настояване на чужди сили хора или предмети, които се намират на борда на моя кораб. Какво ще стане, ако реша да не изпълня вашето искане?

— В такъв случай, капитане, няма да имам друг избор, освен да приема това като враждебно действие от ваша страна. Ще си позволя да ви обърна внимание, че се намираме в пределите на Слънчевата система, където се намира и Земята. Вие не се поколебахте да ми изнесете малка лекция на тема аврорианско право. Затова ще ми простите, ако изтъкна, че вашият народ не намира за уместно да води военни действия в рамките на тази система.

— Известно ми е, командире, и аз съм против всякакви военни действия. Не възнамерявам да проявявам враждебност. Спешно ми се налага обаче да отида на Земята. Изгубих доста време с нашия разговор и ще изгубя още повече, ако тръгна към вас или изчакам вие да се приближите, за да осъществим физическото транспортиране на лейди Гладиа и нейните роботи. Бих предпочел да продължа към Земята, като формално поема цялата отговорност за робота Жискар и неговото поведение, докато лейди Гладиа не се завърне на Аврора.

— С ваше позволение бих предложил да качите жената и двата робота на спасителна лодка и да изпратите човек от вашия екипаж, който да я пилотира. Веднага след като жената и двата робота стъпят на нашия кораб, ние ще ескортираме спасителната лодка непосредствено до земното въздушно пространство. Вие ще получите компенсация съразмерно на загубата на време и проблемите, които сме ви създали. Един Търговец не би отказал подобна оферта.

— Разбира се, командире, разбира се — усмихна се Д.Ж. — Но човекът, който бъде определен да пилотира спасителната лодка, поема голям риск, защото остава сам с опасния робот.

— Командире, ако собственикът на робота го държи изкъсо, вашият човек няма да е изложен на по-голяма опасност в спасителната лодка, отколкото в кораба. Ще го обезщетим за поетия риск.

— Но щом роботът може да бъде държан изкъсо от своя собственик, значи той не е чак толкова опасен, че да не може да остане при нас.

Лизиформ се намръщи.

— Капитане, надявам се, че не се опитвате да ме разигравате. Изложих ви моето искане и настоявам незабавно да го уважите.

— Предполагам, че ще ми позволите да се консултирам с лейди Гладиа.

— Ако незабавно го сторите. Моля ви, обяснете ѝ за какво точно става дума. Ако междувременно се опитате да продължите към Земята, ще сметна това за проява на враждебност и ще предприема съответни действия. Понеже твърдите, че имате спешна работа на Земята, съветвам ви да не отлагате консултацията с Гладиа Солария, както и да излезете с незабавно решение за съдействие. Така ще си спестите време.

— Ще направя каквото мога — отвърна Д.Ж. с каменна физиономия и отстъпи от фокуса.

70

— Е? — мрачно каза Д.Ж.

Гладиа изглеждаше отчаяна. Тя автоматично погледна към Данил и Жискар, но те останаха безмълвни и неподвижни.

— Не искам да се връщам на Аврора, Д.Ж. — каза тя. — Не е възможно да искат да унищожат Жискар; той е в отлично състояние, уверявам те. Това е само претекст. Сигурно всъщност им трябвавам аз, макар че нямам никаква представа защо. Предполагам обаче, че няма как да ги спрем, а?

— Това е аврориански боен кораб — и то доста голям. Срещу нашия прост търговски кораб. Все пак имаме енергийни щитове, така че те не могат да ни пометат с един удар, но биха могли постепенно да ни изтощят, след което — всъщност съвсем не след дълго — да ни унищожат.

— Можеш ли да ги удариш?

— С моите оръдия? Съжалявам Гладиа, но техните щитове могат да поемат всичко, което изстрелям срещу тях, и то дотогава, докато имам енергия да го правя. Освен това...

— Да?

— Ами те почти ме притиснаха до стената. Не знам защо си мислех, че ще ме пресрещнат преди Скока, но те са знаели курса ми, дошли са тук първи и са ме причакали. Намираме се в Слънчевата

система — системата, в която се намира Земята. Тук не можем да се бием. Дори да поискам, екипажът няма да се подчини.

— Защо?

— Да речем заради предразсъдъци. Слънчевата система е свято място за нас — ако предпочиташ да се изразя по-мелодраматично. Не можем да я оскверняваме с битки.

— Ще ми позволите ли да се намеся в обсъждането? — неочаквано попита Жискар.

Д.Ж. се намръщи и погледна Гладиа.

— Моля те — каза тя. — Остави го. Тези работи са изключително интелигентни. Знам, че ти е трудно да го повярваш, но...

— Ще го изслушам. Няма нужда да ме увещаващ.

— Сър — започна Жискар, — сигурен съм, че те наистина искат мен. Не мога да си позволя заради мен да пострадат човешки същества. Щом не можете да се защитавате и щом ви грози унищожение при евентуален сблъсък с другия кораб, значи нямате друг избор, освен да ме предадете. Сигурен съм, че след като им предложите да ме вземат, те няма да възразят сериозно, ако поискате да задържите лейди Гладиа и приятеля ми Данил. Това е единственото разрешение.

— Не — решително каза Гладиа. — Ти си мой и аз не те давам. Ще дойда с теб — ако капитанът реши, че трябва да отидеш — и ще се погрижа да не те унищожат.

— Ще ми позволите ли и аз да кажа нещо? — попита Данил.

Д.Ж. разпери ръце в престорено отчаяние.

— Моля. Говорете всички.

— Ако решите, че ще им дадете Жискар, трябва добре да разбирате какви ще бъдат последствията. Според мен Жискар смята, че ако бъде предаден на аврорианския кораб, там няма да му направят нищо лошо и дори ще го освободят. Аз не вярвам да стане така. Според мен аврорианците наистина го смятат за опасен и вероятно имат инструкции да унищожат спасителната лодка още в космоса, като убият всички на борда.

— Защо да го правят? — попита Д.Ж.

— Няма аврорианец, който някога да е срещал — или дори да си е представял — опасен робот. Те изобщо не биха рискували да го

вземат на борда на свой кораб... Бих ви предложил да се оттеглите, капитане. Защо не направите още един Скок? Наблизо няма планети, чиято маса да ни попречи.

— Да отстъпя? Искаш да кажеш да бягам? Няма да направя такова нещо.

— Е, тогава трябва да ни предадеш — рече Гладиа със смирено отчаяние в гласа си.

— Няма да ви предам — отсече Д.Ж. — И няма да бягам. Нито мога да се бия.

— Тогава какво остава? — попита Гладиа.

— Имам четвърта алтернатива — отвърна Д.Ж. — Гладиа, ще те помоля да останеш тук заедно с роботите си, докато се върна.

71

Д.Ж. прегледа данните. Разговорът беше отнел достатъчно време, за да се определят точно координатите на аврорианския кораб. Намираше се малко по-далеч от слънцето в сравнение с неговия собствен кораб и това беше добре. При това разстояние Скокът в посока към слънцето щеше да е наистина рискован, докато Скокът настрани щеше да е, така да се каже, фасулска работа. Имаше известна опасност поради отклонението във вероятностите, но тя винаги съществуваше.

Д.Ж. увери лично екипажа, че няма да се чуе нито изстрел (което все едно с нищо не би помогнало). Очевидно те сляпо вярваха, че земното пространство ги пази, докато не нарушават неговото спокойствие с насилие. Това си беше чиста проба мистицизъм, който Д.Ж. презрително би осмял, стига да не споделяше същото убеждение.

Той застана отново във фокуса на предавателя. Беше изминало доста време, но досега не беше получен никакъв сигнал от насрещната страна. Демонстрирали бяха похвално търпение.

— Тук капитан Бейли — каза той. — Искам да говоря с командир Лизиформ.

Не се наложи да чака дълго.

— Тук командир Лизиформ. Мога ли да получа вашия отговор?

— Ще ви предадем жената и двата робота — отвърна Д.Ж.

— Много добре! Мъдро решение.

— И ще го направим колкото се може по-бързо.

— Още едно мъдро решение.

— Благодаря ви — Д.Ж. даде сигнал и корабът му скочи в хиперпространството.

Нямаше време, нито нужда да притаяват дъх. Скокът бе извършен още в мига, в който го направиха — или поне за части от секундата, които бяха абсолютно недоловими.

— Положението на вражеския кораб фиксирано, капитане — долетяха думите на пилота.

— Добре — кимна Д.Ж. — Знаеш какво да правиш.

Корабът се появи след Скока и с голяма скорост се отправи към аврорианския съд. Направена беше необходимата корекция на курса (не много голяма, надяваше се Д.Ж.). После ускори полета още повече.

Д.Ж. отново застана на фокус.

— Близко сме, командире, и се готвим за предаване. Ако решите, можете да стреляте, но щитовете ни са вдигнати и преди да успеете да ги разрушите, вече ще сме стигнали до вас, за да осъществим прехвърлянето.

— Спасителна лодка ли изпращате? — командирът изчезна от фокуса.

Д.Ж. изчака. Лизиформ се върна с разкривено лице.

— Какво е това?! Вашият кораб е поел курс към сблъскване!

— Изглежда, че да — съгласи се Д.Ж. — Това е най-бързият начин да осъществим прехвърлянето.

— Ще унищожите кораба си.

— Вашия също. А той е поне петдесет пъти по-скъп от моя, може би и повече. Лоша размяна за Аврора.

— Но вие започвате сражение в земното пространство, капитане. Обичаите ви не го позволяват.

— А, да, вие сте запознат с нашите обичаи и се възползвате от тях... Но аз не се сражавам. Не съм изстрелял нито ерг и няма да го направя. Просто следвам определена траектория. По някаква случайност тя пресича вашето местоположение, но тъй като съм сигурен, че ще се махнете оттам преди момента на пресичането, явно не целя никакво насилие.

— Спрете. Нека обсъдим това.

— Уморих се от приказки, командире. Да си кажем ли всички последно сбогом? Ако не се отместите, аз губя може би четири десетилетия; третото и четвъртото без друго не са особено приятни. Вие колко губите? — Д.Ж. се измести от фокуса и остана извън него.

Аврорианският кораб изстреля един лъч — колкото за проба, сякаш да провери дали щитовете на противника наистина са вдигнати. Така си и беше.

Корабните щитове можеха да предпазват от електромагнитни лъчения и субатомни частици, в това число дори неутрино; можеха да издържат на кинетичната енергия на малки маси — частици прах или даже метеоритен пясък. Не можеха обаче да издържат на по-големи дози кинетични енергии — като например тази на цял кораб, летящ към тях със свръхметеоритна скорост.

Дори ненасочените опасни маси — например метеоритите — можеха да бъдат избегнати. Корабните компютри автоматично отклоняваха траекторията от пътя на всеки приближаващ се метеорит, чиято маса бе непосилна за щитовете. Това обаче не важеше по отношение на другите кораби, които можеха да следват неотклонно целта си. И макар че заселническият кораб бе по-малкият по размери, от друга страна, той бе и по-маневрен.

Имаше само един начин, по който аврорианският кораб можеше да избегне унищожението си...

Д.Ж. наблюдаваше как аврорианският кораб видимо се увеличава на екрана и се зачуди дали Гладия в каютата си разбира какво става. Би трябвало да е усетила ускорението въпреки хидравличното окачване на каютата и компенсиращото действие на псевдогравитационното поле.

И тогава другият кораб просто изчезна — явно беше избягал в хиперпространството. Твърде неохотно Д.Ж. си даде сметка, че е стаил дъх, а сърцето му лудо бие. Нима не вярваше нито в предпазващата сила на Земята, нито в своето собствено стопроцентово предвиждане за изхода от положението?

Д.Ж. заговори в предавателя с глас, който успяваше да запази спокоен единствено благодарение на желязната си воля.

— Добре, момчета! Коригирайте курса и право към Земята!

ГЛАВА 16

ГРАДЪТ

72

— Сериозно ли говориш, Д.Ж.? — попита Гладиа. — Наистина ли смяташе да се сблъскаш с кораба?

— Съвсем не — равнодушно отвърна той. — Изобщо не съм очаквал това да стане. Просто налетях върху тях, като предварително знаех, че ще отстъпят. Тия космолити нямаше да рискуват своя прекрасен дълъг живот при положение, че спокойно можеха да си го запазят.

— Тия космолити? Какви страхливци само!

Д.Ж. се закашля.

— Все забравям, че си космолит, Гладиа.

— Да... и май си мислиш, че това ме ласкае. Ами ако се бяха оказали глупави като теб — ако бяха проявили същата тази детинска лудост, която ти си въобразяваш, че е смелост — и бяха останали на място? Какво щеше да направиш тогава?

— Щях да ги ударя — промърмори той.

— И всички щяхме да сме мъртви.

— Размянната щеше да е в наша полза, Гладиа. Един стар сбръчкан търговски кораб на заселниците срещу един нов, модерен боен кораб на космолитите.

Д.Ж. се залюля със стола назад и се облегна на стената с ръце зад врата (направо не беше за вярване колко спокоен се чувстваше сега, когато всичко беше свършило).

— Веднъж гледах по хипервизията една историческа драма. Към края на някаква война самолети, натоварени с експлозиви, умишлено се разбиваха в много по-скъпи морски кораби, за да ги потопят. Естествено пилотите на тези самолети загиваха.

— Това беше измислица — каза Гладиа. — Как можеш да мислиш, че цивилизованите хора вършат подобни неща в реалния

живот?

— Защо не? Ако каузата си заслужава.

— И какво почувства, докато се носеше към славната смърт? Екзалтация?... Тласкал си целия свой екипаж към същата смърт!

— Те знаеха. Нямахме друг изход. Земята ни наблюдаваше.

— Хората на Земята дори не са подозирали какво става!

— Изразих се метафорично. Намирахме се в земното пространство. Не можехме да се държим позорно.

— О, ама че глупости! При това рискува и моя живот.

Д.Ж. загледа върха на обувките си.

— Искаш ли да ти кажа нещо съвсем откачено? Това беше единственото нещо, което ме безпокоеше.

— Че ще умра?

— Не съвсем. Че ще те загубя... Когато онзи кораб ми нареди да те предам, знаех, че няма да го направя — дори да ме беше помолила. Бих предпочел да ги блъсна; така нямаше да те получат. А после, когато гледах как корабът им расте на екрана, си помислих: „Ако не се махнат, все едно пак ще я загубя.“ Тогава сърцето ми заби и започнах да се потя. Знаех, че ще избягат, и все пак мисълта... — той поклати глава.

Гладиа се намръщи.

— Не те разбирам. Значи не си се тревожил за това, че ще умра, а за това, че ще ме загубиш. Не е ли все едно?

— Знам. Не казвам, че има логика. Спомних си как се втурна да ме спасяваш от надзирателката, макар че знаеше, че тя може да те убие с един удар. Спомних си как се изправи пред онази тълпа на Бейлиуърлд и ги успа, въпреки че никога по-рано не беше виждала тълпа от хора. Помислих си дори за това, как като млада си отишла на Аврора и си се научила да живееш по нов начин... и си оцеляла... И ми се стори, че не бих имал нищо против смъртта, притесняваше ме единствено мисълта да не те загубя... Права си. Много е объркано.

— Забрави ли на колко съм години? — замислено попита Гладиа.

— Аз съм почти толкова стара, колкото съм била и когато си се родил. На твоите години мечтаех за вашия Праотец. И нещо повече — имам изкуствена бедрена става. Левият ми палец — ето този — тя го завъртя, — е изцяло протеза. Някои от нервите ми са свързвани наново. Зъбите ми са керамични. А ти говориш така, сякаш всеки

момент се готвиш да ми хвърлиш някакво безумно обяснение в любов... Защо?... На кого?... Помисли си, Д.Ж.!... Погледни ме и ме виж каква съм!

Д.Ж. залюля стола на задните крака и поглади брадата си със странен скърцащ звук.

— Добре. Ти ме разби, но смятам да продължа в същия дух. Това, което знам за твоята възраст, е, че ще ме надживееш и че когато умра, едва ли ще изглеждаш много по-стара от сега. Значи всъщност си по-млада от мен, а не по-стара. Пък и не ме е грижа, дори да си по-стара. Искam едно нещо — да бъдеш завинаги с мен, където и да отида — през целия ми живот, ако е възможно.

Гладиа се готвеше да каже нещо, но Д.Ж. припряно добави:

— Или ако смяташ, че така е по-удобно — аз да бъда с теб, където и да отидеш ти — докато съм жив, ако е възможно... Ако нямаш нищо против.

— Аз съм космолит. Ти си заселник — тихо каза Гладиа.

— На кой му пука, Гладиа? На теб ли?

— Искam да кажа, че не може и дума да става за деца. Повече не мога да имам.

— Изобщо не ме интересува! Няма никаква опасност името Бейли да се загуби!

— Вече имам и цел в живота. Искam да въдворя мир в Галактиката.

— Ще ти помагам.

— Ами търговията ти? Ще се откажеш ли от възможността да станеш богат?

— Ще спечелим малко заедно. Само колкото екипажът ми да бъде доволен и за да мога да ти помагам в твоята мисия на миротворец.

— Очертава ти се скучен живот, Д.Ж.

— Така ли? Струва ми се, че откакто се появи ти, животът ми стана дори прекалено вълнуващ.

— И сигурно ще настоиш да се откажа от моите работи.

Д.Ж. доби измъчен вид.

— Затова ли през цялото време се опитваш да ме разубедиш? Нямам нищо против да ги задържиш и двата — дори Данил с неговата мазна, развратна усмивчица, — но ако ще трябва да живеем сред заселници...

— Тогава предполагам, че ще трябва да намеря сили да го направя.

Гладиа се засмя и Д.Ж. ѝ отвърна. Той протегна ръце към нея и тя сложите дланите си в неговите.

— Ти си луд — прошепна тя. — И аз също. Но всичко тръгна толкова странно след онази вечер, когато реших да потърся в небето на Аврора слънцето на Солария... Май лудостта е единствената нормална реакция.

— Това, което каза, е не просто лудост — отвърна Д.Ж., — това е направо откачено, но точно такава те искам — той се усмихна, после добави: — Не, ще почакам. Ще си обръсна брадата, преди да се опитам да те целуна. Така ще намалим риска от зарази.

— Не, недей! Любопитно ми е да пробвам какво значи да имаш брада — каза Гладиа. Не се наложи да чака дълго.

73

Командир Лизиформ крачеше напред-назад в каютата си.

— Нямаше смисъл да губим кораба — каза той. — Абсолютно никакъв смисъл.

Политическият му съветник се бе разположил спокойно в стола. Не си правеше труда да следи с поглед бързото и изнервено сноване на своя събеседник.

— Да, разбира се — кимна той.

— Какво губят варварите? Така или иначе живеят само няколко десетилетия. Животът не означава нищо за тях.

— Да, разбира се.

— Но никога не съм виждал или чувал заселнически кораб да прави такова нещо. Може би възприемат някаква нова фанатична тактика, срещу която ние сме беззащитни. Ами ако изпратят срещу нас кораби с дистанционно управление, със спуснати щитове и без хора на борда?

— Можем да роботизираме корабите си изцяло.

— Няма да ни помогне особено. Не можем да си позволим да губим кораби. Може да ни оправи единствено щиторезачката, за която все се говори. Нещо, което да пререже щита.

— Тогава и те ще разработят подобен модел, а ние ще трябва да измислим някакъв устойчив на резачката щит; после те ще направят същото и отново ще се окажем в същото положение, само че едно ниво по-високо.

— Значи ни трябва нещо съвсем ново.

— Ами — рече съветникът, — не е изключено да се появи нещо такова. Основната ти задача не беше да се занимаваш със соларианката и нейните роботи, нали? Щеше да е добре, ако бяхме успели да ги изкараме от заселническия кораб, но в крайна сметка това беше от второстепенно значение, нали така?

— Все едно, Съветът няма да остане доволен.

— Това вече е моя грижа. Важното е, че Амадиرو и Мандамъс напуснаха кораба и са на път към Земята на борда на един малък бързоходен скутер.

— Е, да.

— А ти не само отвлече вниманието на заселническия кораб, но и го забави. Това означава, че Амадиро и Мандамъс са напуснали кораба незабелязано и ще пристигнат на Земята преди онзи варварин.

— Предполагам, но какво от това?

— Чудя се. Ако беше само Мандамъс, нямаше изобщо да се тормозя с въпроса. Той не е важна клечка. Но Амадиро? Да зареже политическите разпри на Аврора в такъв труден момент и да замине за Земята? Тук става нещо крайно съдбоносно.

— Какво толкова? — капитанът изглеждаше раздразнен от факта, че го въвличат пряко — и едва ли не фатално — в някаква игра, от която той нямаше и най-малко понятие.

— Нямам представа.

— Не мислиш ли, че може да става дума за тайни преговори на най-високо равнище относно някакви цялостни промени в мирното споразумение, подписано от Фастълф?

Съветникът се усмихна.

— Мирно споразумение? Ако наистина смяташ така, значи изобщо не познаваш нашия д-р Амадиро. Той за нищо на света не би отишъл на Земята, само за да промени някоя и друга клауза от някакво си мирно споразумение. Неговата заветна мечта е Галактика без заселници, а при положение, че отива на Земята... Мога само да кажа, че не бих искал да съм на мястото на варварите в този момент.

— Надявам се, приятелю Жискар — каза Данил, — че мадам Гладиа се чувства добре без нас. Можеш ли да определиш от такова разстояние?

— Мога безпогрешно да стигна до съзнанието ѝ, макар че връзката е слаба, приятелю Данил. Мадам Гладиа е при капитана и прелива от радостна възбуда.

— Отлично, приятелю Жискар.

— При мен положението не е отлично, приятелю Данил. Намирам се в състояние на известно разстройство. Бях подложен на голямо напрежение.

— Съжалявам да го чуя, приятелю Жискар. Мога ли да попитам защо?

— Останахме тук известно време, докато капитанът преговаряше с аврорианския кораб.

— Да, но аврорианският кораб очевидно си отиде, така че изглежда капитанът е преговарял успешно с тях.

— Той постигна това по начин, който очевидно ти не си разбрал. Аз обаче донякъде го разбрах. Макар че капитанът не остана с нас, не беше много трудно да проникна в съзнанието му. То излъчваше огромно напрежение и тревога, под които се долавяше нарастващо усещане за загуба.

— Загуба ли, приятелю Жискар? Успя ли да определиш в какво се състои тя?

— Не мога да ти обясня своя метод на анализ в подобни ситуации. Бих казал, че в случая не ставаше въпрос за загуба от типа на онези, които по-рано свързвах с абстракции или неодушевени предмети. Имаше оттенък — това не е точната дума, но е единствената, която поне малко подхожда — на загуба на конкретен човек.

— Лейди Гладиа.

— Да.

— Съвсем естествено, приятелю Жискар. Можело е да се наложи да я предаде на аврорианския кораб.

— Емоцията беше прекалено силна. Прекалено стенеща.

— Стенеща ли?

— Това е най-точната дума, за която се сещам. Чувството на загуба се съпровождаше с подчертана мъка. Сякаш лейди Гладиа нямаше да я има не просто защото щеше да замине някъде. В крайна сметка това би било поправимо. Усещането беше такова, сякаш лейди Гладиа щеше престане да съществува — сякаш щеше да умре — и повече никога нямаше да я има.

— Значи е смятал, че аврорианците ще я убият? Но това е абсолютно невъзможно.

— Наистина не е възможно. Причината е друга. Дълбокият страх от загубата се съпровождаше с усещането за лична отговорност. Претърсих съзнанието и на други членове на екипажа и след като сумирах всичко, стигнах до извода, че капитанът умишлено е насочил кораба си право срещу аврорианския съд.

— Но това също е невъзможно, приятелю Жискар — възрази Данил с притихнал глас.

— Друга алтернатива нямах. Първата ми мисъл беше да променя емоционалната нагласа на капитана по такъв начин, че да го принудя да промени курса, но разбрах, че няма да мога. Въпреки тревогата, напрежението и ужаса пред загубата, той беше така твърдо решен, така изпълнен с непоколебимост и така уверен в успеха си...

— Как е възможно да се изпитва едновременно ужас от загубата и увереност в успеха?

— Приятелю Данил, отдавна престанах да се чудя на способността на хората да изпитват едновременно две взаимно изключващи се чувства. Просто я приех за дадена. Ако в случая се бях опитал да променя нагласата на капитана дотолкова, че да го накарам да промени курса на кораба, щях направо да го убия. Не можех да го направя.

— Но в противен случай, приятелю Жискар, десетки човешки същества на кораба, включително мадам Гладиа, както и още неколкостотин други на борда на аврорианския съд, биха могли да умрат.

— Можеха и да не умрат, ако капитанът не се лъжеше в своите очаквания. Не можех да причиня сигурната смърт на едно човешко същество, само за да предотвратя вероятната гибел на десетки други. Това е проблемът, приятелю Данил, с твоя Нулев закон. Първият закон

борави с конкретни личности и недвусмислени положения. Твоят Нулев закон — с неопределени групи и вероятности.

— Човешките същества на борда на двата кораба не са неопределена група. Те представляват сбор от много конкретни личности.

— Да, обаче когато ми се налага да взимам решение, трябва да се съобразявам със съдбата на отделния индивид, на когото се готвя да въздействам. Просто съм безсилен да променя нещата.

— Но тогава какво все пак направи, приятелю Жискар? Или си бил напълно безпомощен?

— Когато направихме малък Скок и се приближихме до аврорианския кораб, в отчаянието си пробвах да установя контакт с неговия командир... Не можах. Разстоянието беше прекалено голямо. И все пак опитът се оказа донякъде успешен. Долових нещо, наподобяващо леко жужене. За миг това ме озадачи, но после разбрах, че приемам една цялостна картина на състоянието на всички човешки същества, които се намираха на борда на аврорианския съд. Трябваше да прочистя това слабо жужене от много по-отчетливите усещания, идващи от нашия кораб — което никак не беше лесно.

— Струва ми се почти невъзможно, приятелю Жискар — отбеляза Данил.

— Почти невъзможно, както казваш, но с огромно усилие все пак успях да го направя. Но колкото и да се опитвах да разгранича отделните съзнания, не можах... Когато мадам Гладиа се изправи пред многобройната публика на Бейлиуърлд, долових безредното смесване на съзнанията в същински хаос. За миг-два обаче успях да се съсредоточа върху някое и друго индивидуално съзнание. В случая сега това не беше възможно.

Жискар млъкна, сякаш потънал в спомена за своите усещания.

— Предполагам — рече Данил, — че може да се направи аналогия със способността ни да различаваме отделните звезди дори в големите купове, стига те да са сравнително близо. Далечните галактики обаче виждаме само като едни леко фосфоресциращи мъглявини.

— Аналогията ми се струва добра, приятелю Данил... И като се концентрирах върху слабото, далечно жужене, стори ми се, че в него долавям някаква много смътна следа от страх. Не бях много сигурен

дали наистина е така, но реших, че трябва да пробвам. Никога дотогава не бях опитвал да влияя върху толкова отдалечени и толкова зачатъчни обекти, като онова жужене, но все пак отчаяно се помъчих да увелича страха — макар поне и малко. Не зная дали съм успял.

— Аврорианският кораб избяга. Значи трябва да си успял.

— Не е задължително. Можеше да избяга и без моята намеса.

Данил сякаш се замисли.

— Възможно е. След като нашият капитан е бил толкова убеден, че аврорианците ще избягат...

— От друга страна — прекъсна го Жискар, — не съм сигурен, че неговата увереност имаше рационален корен. Стори ми се, че онова, което долавям, е примесено с чувство на страхопочитание и преклонение пред Земята. Въпросната увереност доста приличаше на онова чувство, което съм откривал у малки деца към техните покровители — било родители, било други. Останах с впечатлението, че в близост до Земята капитанът вярва сляпо в успеха си. Не бих казал, че подобно чувство е напълно лишено от логика, но все пак не е и съвсем оправдано.

— Тук несъмнено си прав, приятелю Жискар. Спомням си един случай, в който капитанът се изказа за Земята с открито благоговение. Тъй като в действителност Земята не може да повлияе на успеха на дадено начинание по някакъв мистериозен начин, напълно възможно е твоят опит да е дал резултат. Още повече че...

Очите на Жискар слабо проблясваха.

— За какво мислиш, приятелю Данил? — попита той.

— Мисля си за предположението, че отделното човешко същество е конкретно понятие, докато човечеството е абстрактно. Слабото жужене, което си доловил от аврорианския кораб, не е идвало от отделен човек, а от една малка част от човечеството. Ако се намираш на подходящо разстояние от Земята и фоновият шум е достатъчно слаб, сигурно би могъл да доловиш жуженето от умствената активност на земното население като цяло. И в още по-широк план — можем да приемем, че цялата Галактика е наситена от жуженето, което идва от умствената дейност на цялото човечество. Защо тогава човечеството да е абстракция? То може да бъде посочено. Помисли за това във връзка с Нулевия закон и ще видиш, че той е

напълно оправдано разширение на законите на роботиката — оправдано от твоя собствен опит.

Последва дълга пауза и най-после Жискар заговори бавно и провлечено.

— Може би си прав, приятелю Данил... Но дори и да кацнем на Земята, дори да разполагаме с Нулев закон, който бихме могли да използваме, ние не знаем как да го използваме. До момента сме стигнали само до подозрението, че надвисналата криза включва употребата на ядрен мултипликатор. Но доколкото ни е известно, на Земята няма важни обекти, които могат да бъдат взривени с него. Тогава какво ще правим, когато кацнем?

— Все още не знам — тъжно отвърна Данил.

75

Шум!

Гладиа слушаше изумена. Усещането не беше болезнено. Не беше звукът от стържещи една в друга повърхности. Не беше нито пронизителен крясък, нито дрънчене, нито вой, изобщо не беше нещо, което би могло да се изрази със звукоподражателна дума.

Шумът беше по-мек и не така натрапчив; идваше и си отиваше през неравномерни интервали... но неизменно присъстваше.

Д.Ж. я наблюдаваше как слуша. Тя наостряше ту едното, ту другото си ухо.

— Наричам го „Бръмченето на Града“, Гладиа — каза той.

— Никога ли не спира?

— Не, никога, но нима си очаквала нещо друго? Не ти ли се е случвало да стоиш в полето и да слушаш шумоленето на листата, цвърченето на насекомите, чуруликането на птиците и ромона на водата? Те също не стихват.

— Това е нещо друго.

— Не, не е. Същото е. Този звук съчетава тътена на машините и човешката глъч, но принципно изобщо не се различава от природните звуци в полето. Свикнала си с природната обстановка, затова не забелязваш шума там. С това не си свикнала, затова ти прави впечатление и сигурно дори те дразни. Земяните не го чуват, освен в

изключително редките случаи, когато току-що се прибират отвън — и тогава го посрещат с огромна радост. Утре вече и ти няма да го чуваш.

Гладиа се огледа замислено от малкия балкон, на който бяха излезли.

— Толкова много сгради!

— Не може да се отрече. Накъдето и да се обърнеш — все сгради: напред, назад, нагоре и надолу. Това не е просто град в смисъла на думата на Аврора или на Бейлиуърлд. Това е Град — с главно „Г“, — какъвто може да съществува единствено на Земята.

— Знам. Стоманените Пещери — каза Гладиа. — Намираме се под земята, нали?

— Точно така. Да си призная, дори на мен ми трябваше време, за да свикна с всичко тук, когато дойдох за пръв път. Където и да отидеш в Града, гледката винаги е оживена и многолюдна. Пешеходни пътеки и улични платна, витрини и огромни тълпи народ — облени в неизменните меки флуоресциращи светлини, сякаш Градът се къпе в нежните лъчи на безоблачно слънце. Но няма слънце. Дори не знаа дали в момента на повърхността то грее или е скрито в облаци, или пък изобщо го няма на небосклона, оставило тази част от света във властта на мрака и нощта.

— Но Градът остава затворен. Хората взаимно си дишат въздуха.

— Така или иначе го правим — на всяка планета, където и да е.

— Не и по този начин — тя помириса въздуха. — Тук направо мирише.

— Всяка планета мирише посвоему. Всеки земен Град мирише различно. Ще свикнеш.

— Не съм убедена, че горя от желание. Как хората не се задушават?

— Има отлична вентилация.

— А когато се развали?

— Това никога не се случва.

Гладиа отново се огледа.

— Всяка сграда изглежда претрупана с балкони.

— Белег на престиж. Много малко хора имат апартаменти с изглед навън и естествено искат максимално да се възползват от това. Повечето граждани живеят в апартаменти без прозорци.

— Ужасно! — потрепери Гладиа. — Как се казва този Град, Д.Ж.?

— Нью Йорк. Най-важният Град на планетата, макар че не е и най-големият. Мексико Сити и Лос Анжелис са най-големите на този континент, а на останалите има и други по-големи Градове от Нью Йорк.

— Защо тогава е най-важният?

— По обичайните причини — тук е седалището на Планетарното правителство. Организацията на Обединените Нации.

— Нации ли? — тя победоносно вдигна пръст и задекламира. — Земята е била разделена на няколко независими политически единици. Нали така?

— Точно така. Били са десетки. Но много отдавна — преди хиперпространствените пътувания, в предхиперните времена. Името обаче е останало. Това ѝ е най-хубавото на Земята — нейната замразена история. Всички останали светове са нови и плитки. Човечеството като такова съществува само на Земята.

Д.Ж. завърши с приглушен шепот, после се прибра в стаята — не много голяма, с оскъдна мебелировка.

— Защо няма никой наоколо? — попита Гладиа с разочарование.

Д.Ж. се засмя.

— Не се безпокой, скъпа. Щом толкова искаш парадност и внимание, ще ги получиш. Просто помолих да ни оставят известно време на мира. Имам нужда от малко спокойствие и почивка, също както и ти, предполагам. Колкото до момчетата, те трябва да се погрижат за кораба, да го почистят, да подновят припасите, да отдадат дължимото на своето преклонение пред...

— Жените?

— Не, макар че по-късно сигурно няма да мине и без тях. Имах предвид религиите, които все още съществуват на Земята и в които момчетата все още намират някакво утешение. Поне тук, на Земята. Другаде те не са от голямо значение.

— Е — презрително изсумтя Гладиа. — Замразена история, както сам я нарече... Мислиш ли, че бихме могли да излезем от сградата и да се поразходим малко?

— По-добре ме послушай, Гладиа, и недей да се втурваш в подобни начинания тъкмо сега. Ще им се наситиш до болка, когато

започнат церемониите.

— Но тогава всичко ще бъде съвсем официално. Не може ли да позаобиколим някак церемониите?

— Абсолютно невъзможно. След като се постара с всички сили да станеш героинята на Бейлиуърлд, ще трябва и тук да поемеш същата роля. Но церемониите все някога ще свършат. И тогава, след като се съвземеш, ще наемем екскурзовод и ще разгледаме Града както трябва.

— Можем ли да вземем и роботите с нас? — тя махна с ръка към Данил и Жискар, които стояха в другия край на стаята. — Нямам нищо против да оставам без тях, когато съм с теб на кораба, но сред тълпите от непознати ще се чувствам по-сигурно, ако са с мен.

— За Данил определено няма да има проблеми. Посвоему той също стана герой. Бил е колега на Праотеца, пък и лесно може да мине за човек. Жискар, който е очевидно робот, по принцип не би трябвало да влиза в очертанията на Града. Но за него направиха изключение и се надявам да продължат в същия дух... Все пак неприятно е, че се налага да чакаме тук, без да можем да си подадем носа навън.

— Нали сам каза, че е още рано да се излагам на целия този шум — напомни му Гладиа.

— Да. Имах предвид обществените площади и пътищата. Искане ми се просто да те разведа из коридорите на тази сграда. Те са дълги буквално цели километри и сами по себе си представляват умален модел на Града — търговски безистени, ресторанти, увеселителни заведения, Лични, асансьори, транзитни платна и така нататък. Само един-единствен етаж от някоя сграда в някой Град съдържа повече колорит и разнообразие, отколкото цяла Заселническа планета.

— Сигурно е много лесно да се загуби човек.

— Разбира се, че не. Всеки познава района си, както е и навсякъде другаде. За външните хора е достатъчно само да следват знаците.

— Сигурно дългите преходи, които се налага да правят — замислено рече Гладиа, — са добра гимнастика за хората тук.

— И добра предпоставка за социални контакти. Коридорите винаги са пълни с народ. Прието е да спиращ да поговориш с всеки познат, а непознатите да поздравяваш. Пък и не е задължително да ходиш пеша. Навсякъде има асансьори за вертикално пътуване.

Главните коридори представляват транзитни платна за хоризонтално придвижване. И естествено извън сградата има страничен път, който води към експресната мрежа. Страхотна е. Ще видиш, като се качиш.

— Чувала съм. Прехвърляш се от едно платно на друго, които се движат с различна скорост — все по-бързо или все по-бавно. Няма да мога да се оправя. Без мен.

— Разбира се, че ще се справиш — развесели се Д.Ж. — Ще ти помагам. Ако трябва, дори ще те нося. Но всичко е въпрос на малко опит. На Земята всички се возят на тях — от децата в детските градини, до старците с бастуни. Признавам, че заселниците са малко тромави. И аз не съм самата грация, но се оправям и ти също ще можеш.

Гладиа пусна дълбока въздишка.

— Е, щом се налага, ще опитам... Знаеш ли какво, скъпи Д.Ж. На всяка цена искам спокойствие през нощта. Трябва да направиш нещо с твоето „Бръмчене на Града“.

— Можем да го уредим, сигурен съм.

— И не искам да ям в участъковите кухни.

Д.Ж. не изглеждаше убеден.

— Разбира се, може да ни донасят храната в стаята. Но социалните контакти наистина ще ти се отразят добре. Освен това аз ще бъда с теб.

— Добре, Д.Ж., може би по-късно, но не от самото начало... И искам отделна Лична.

— О, не, това вече е невъзможно. В стаята ще имаме мивка и тоалетна, но само заради важното положение, което заемаме. Ако обаче искаш да се изкъпеш хубаво или да си вземеш душ, трябва да последваш тълпата. Ще ти дадат жена, която ще те запознае с процедурата, както и сепаре с душ — или каквото там имат. Няма защо да се притесняваш. Всеки ден се намира по някоя и друга заселничка, която трябва да запознаят с Личните... Може и да ти хареса, Гладиа. Чувал съм, че женските Лични са доста оживено и забавно място. За разлика от мъжките, където не се позволява и една дума да кажеш. Много тъпо.

— Толкова е ужасно — промърмори Гладиа. — Как издържаш без уединение?

— На претъпканите планети неволята учи — небрежно отвърна Д.Ж. — Каквото не си имал, не ти липсва... Още някой афоризъм?
— Не, благодаря.
Гладиа потъна в униние и Д.Ж. я прегърна.
— Хайде, няма да е чак толкова лошо. Обещавам ти.

76

Не беше кошмар в истинския смисъл на думата, но все пак Гладиа благодари, че се чувства донякъде подготвена от своя скромнен опит на Бейлиуърлд. Същинско море от хора. В Ню Йорк тълпите бяха неизмеримо по-огромни, отколкото на Заселническия свят, но затова пък в сравнение с Бейлиуърлд тук тя се чувстваше много по-изолирана от множеството.

Правителствените служители явно изгаряха от желание да застанат до нея. Водеше се безмълвна, задкулисна битка за мястото в нейна близост, което щеше да влезе в кадър по хипервизията. Това я изолираше не само от тълпата зад полицейския кордон, но и от Д.Ж. и двата робота. Непрекъснато я притискаха и побутваха хора, които, изглежда, не се интересуваха от нищо друго освен от прожекторите и камерите.

Тя пропускаше покрай ушите си речите, които сякаш нямаха край, но за щастие бяха поне кратки. От време на време раздаваше приветливи, макар и разсеяни усмивки, като щедро показваше имплантираните си зъби във всички посоки.

Някаква наземна кола я затътри през километричните коридори. Пешеходните пътеки отстрани представляваха гигантски мравуняци от хора, които ръкомахаха и крещяха, когато Гладиа минаваше покрай тях. (Тя се зачуди дали друг космолит е обирал някога подобни овадии на Земята и реши, че нейният случай е абсолютно безпрецедентен.)

Докато пътуваха, Гладиа забеляза между някакви сгради огромно сборище от народ, които се тълпяха пред един хипервизионен екран. Върху него тя мерна за миг своето собствено изображение. Знаеше, че хората гледат запис на речта ѝ на Бейлиуърлд. Зачуди се колко ли пъти, на колко ли места и пред колко ли хора е бил вече показван. И колко ли

още щяха да го показват. И дали на Външните светове изобщо бяха чували за него.

Дали тя наистина не изглеждаше предател в очите на аврорианците? Дали сегашното посрещане нямаше да бъде използвано като доказателство за това?

Не беше изключено нито едното, нито другото, но на нея вече не й пукаше. Важното беше да изпълни своята омиротворителна мисия. Щеше безропотно да ѝ се посвети — дори с цената на невъобразимата оргия на груповото къпане и крещящият подсъзнателен експозиционизъм в женската Лична, на които Гладиа бе присъствала сутринта. (Е, почти безропотно.)

Стигнаха до една от експресните магистрали, за които ѝ бе споменал Д.Ж., и Гладиа се вторачи с нескрит ужас в безкрайната върволица от коли, които се точеха една след друга... една след друга... една след друга... Хората в тях явно бързаха по работа (или просто не желаеха да си нарушават спокойствието), защото не се включиха в парада от коли. Те поглеждаха към тълпата и процесията със сериозен вид, докато отминаваха.

Наземната кола се спусна под експресната магистрала през един къс тунел, който по нищо не се различаваше от предишния коридор (целият Град представляваше един огромен тунел), после отново се показва отгоре.

Накрая автоколоната спря пред голяма обществена сграда, която изглеждаше малко по-привлекателна от безкрайното еднообразие на блоковете, съставляващи жилищната част на Града.

В самата сграда се състоя още един прием, на който сервираха алкохол и ордъври. Гладиа отказа дори да се докосне до тях. Наоколо кръжаха хиляди хора, които се изредиха в безкрайна върволица да поговорят с нея. Очевидно се беше разчуло, че не бива да ѝ предлагат да се здрависват, но неизбежно имаше и такива, които го правеха. Гладиа се мъчеше да отвърща на поздравите без колебание, като докосваше бързо подадената ръка с два пръста, които тутакси издърпваше обратно.

Неколцина жени се накуниха да посетят най-близката Лична. Очевидно неписаните социални закони изискваха Гладиа също да бъде поканена, затова една от тях тактично я попита дали не желае да ги придружи. Гладиа беше далеч от подобни копнежи, но вечерта се

очертаваше да продължи дълго, а по-късно можеше да се окаже неудобно да прекъсва церемонията.

Личната се огласяше от обичайното възбудено дърдорене и кикотене. Гладиа сведе покорно глава пред повелята на момента и подкрепяна от сутрешния си опит, се възползва от удобствата в малката стаичка, която имаше прегради отвсякъде, но не и отпред.

Изглежда, никой не се притесняваше ни най-малко и Гладиа с усилие се вкопчи в мисълта, че трябва да свиква с местните обичаи. Добре, че поне вентилацията работеше безотказно, а и мястото изглеждаше безупречно чисто.

През цялото време никой не бе обърнал внимание на Данил и Жискар. Явно това беше проява на учтивост, досети се Гладиа. В Градовете вече не се допускаха работи, макар че навън ги имаше с милиони. Всяко едно споменаване на Данил и Жискар щеше да е равносилно на повдигането на юридическия проблем, свързан с тяхното присъствие. Много по-лесно за всички беше тактично да не ги забелязват.

Когато банкетът започна, Данил и Жискар тихомълком седнаха с Д.Ж. на една маса, която беше сравнително близо до подиума. Самата Гладиа седеше на подиума и с мъка преглъщаше, докато се чудеше дали няма да хване дизентерия от храната.

Д.Ж. явно не беше особено доволен от своето понижение в ранг на пазач на работите и не сваляше поглед от нея. От време на време тя махваше с ръка и му се усмихваше.

Жискар също не изпускаше Гладиа от очи. Под прикритието на неспирното бърборене и тракане с прибори, той успя да размени съвсем тихо няколко думи с Данил.

— Приятелю Данил, в тази стая присъстват само висши служители. Възможно е един или повече от тях да разполагат с полезна за нас информация.

— Възможно е, приятелю Жискар. Можеш ли да направиш нещо с помощта на твоите способности?

— Не, не мога. На общия фон не долавям нито една индивидуална емоционална реакция, която да заслужава интерес. Отделните проблясъци, които от време на време откривам в седящите наблизо, също не ми говорят нищо. И въпреки това съм убеден, че кризата приближава своя апогей, докато ние седим тук и бездействаме.

— Ще се опитам да постъпя така, както би постъпил колегата Илайджа — замислено отвърна Данил, — и да ускоря хода на нещата.

77

Данил не ядеше. Очите му бавно обикаляха събраните в стаята и най-сетне откриха човека, когото търсеше. Данил тихо се изправи и се запъти към една друга маса, спрял поглед върху някаква жена, която успяваше да поддържа едновременно темпо в храненето и оживен разговор с мъжа от лявата си страна. Беше ниска и набита, с късо подстригана, прошарена коса. Лицето ѝ, вече повяхнало, беше въпреки всичко приятно.

Данил изчака в разговора да настъпи пауза, но тъй като това не стана, с известно усилие се намеси.

— Мадам, ще ми позволите ли да ви прекъсна?

Тя вдигна поглед към него, стреснато и очевидно недоволно.

— Моля — съгласи се тя малко рязко. — Какво има?

— Мадам, моля да ме извините, но ще ми разрешите ли да поговоря малко с вас?

Тя го изгледа намръщено, но после изражението ѝ омекна.

— Ако съдя по прекалената ти учтивост, ти трябва да си роботът, нали? — попита тя.

— Аз съм един от роботите на лейди Гладиа, мадам.

— Искях да кажа, че си хуманоидният робот Р. Данил Оливо.

— Това е името ми, мадам.

Жената се обърна към мъжа от лявата си страна.

— Моля да ме извините — каза тя. — Не мога да откажа на този... робот.

Съседът ѝ неуверено се усмихна и се съсредоточи в чинията пред себе си.

— Ако имаш стол, няма да е зле да го донесеш — каза жената на Данил. — Ще ми бъде приятно да поговорим.

— Благодаря, мадам.

Когато Данил се върна и седна, тя го попита:

— Ти наистина ли си Р. Данил Оливо?

— Това е името ми, мадам — повтори Данил.

— Искам да кажа онзи Р. Данил Оливо, който е работил заедно с Илайджа Бейли преди много години. Не си ли някой нов модел от същата серия? Р. Данил Четвърти например или нещо от този род?

— Почти не остана част, която през последните два десетилетия да не са ми сменили или поне модернизирани и усъвършенствали. Но позитронният ми мозък е същият от времето на съвместната ми дейност с колегата Илайджа, с когото работихме заедно на три различни планети и веднъж на борда на един космически кораб.

— Чудесно! — тя го погледна възхитено. — Наистина си те бива. Ако всички работи бяха като теб, не бих имала нищо против тях... За какво искаш да говориш с мен?

— Преди всички да заемат местата си, вие бяхте представена на лейди Гладия като София Квинтана, заместник-министър на енергетиката.

— Запомнил си съвсем правилно. Това е името и длъжността ми.

— Постът, който заемате, обхваща цялата Земя или само Града?

— Планетарен заместник-министър съм.

— Значи сте компетентна в областта на енергетиката?

Квинтана се усмихна. Изглежда нямаше нищо против да я разпитват. Вероятно ѝ се струваше забавно, а може би просто беше очарована от почтителната сериозност на Данил или от факта, че един робот може да ѝ задава подобни въпроси. Така или иначе, тя му отвърна с усмивка:

— Специализирала съм енергетика в Калифорнийския университет, откъдето имам и диплома. А дали все още съм компетентна, не мога да кажа със сигурност. Вече твърде дълги години съм администратор — а това, повярвай ми, е гибелно за мозъка.

— Но все пак добре познавате съвременните практически аспекти на земния енергодобив, нали?

— Да. Тук вече бих могла да имам претенции. От това ли се интересуваш?

— Има един въпрос, който събуди любопитството ми, мадам.

— Любопитство ли? В един робот?

Данил сведе глава.

— Достатъчно сложният робот е в състояние да съзнава у себе си нещо, което го кара да търси информация. Аналогично е на

състоянието, което при хората се нарича любопитство, както съм забелязал. Затова си позволявам да използвам същата дума и за моето усещане.

— Съвсем уместно. И какво точно буди любопитството ти, Р. Данил? Мога ли да те наричам така?

— Да, мадам. Разбрах, че на Земята енергията се доставя от слънчеви електроцентрали, които са разположени в орбита над екваториалната равнина.

— Правилно си разбрал.

— Това ли е единственият енергоизточник на планетата?

— Не. Слънчевите електроцентрали са основният, но не и единствен енергоизточник. Използва се до голяма степен и енергията от вътрешната топлина на Земята, ветровете, вълните, приливите, течащите води и така нататък. Получава се сложна комбинация от източници, но всеки от тях си има своите преимущества. Слънчевата енергия обаче е основното.

— Не споменахте изобщо ядрена енергия, мадам. Не използвате ли микросинтезни централи?

Квинтана повдигна вежди.

— Това ли е поводът за любопитството ти, Р. Данил?

— Да, мадам. Защо на Земята няма ядрени енергоизточници?

— Това не е така, Р. Данил. И те се срещат, макар и рядко. В провинцията имаме много работи, които работят на принципа на микросинтеза. Между другото, и ти ли си устроен така?

— Да, мадам.

— Освен това — продължи тя, — тук-там се срещат микросинтезни машини, но като цяло те са застъпени съвсем слабо.

— Мадам Квинтана, вярно ли е, че микросинтезните енергоизточници са чувствителни към действието на ядрените мултипликатори?

— Разбира се, съвсем определено. Могат да се взривят под въздействието на ядрен мултипликатор — предполагам това имаш предвид под „чувствителни“.

— Значи използването на ядрен мултипликатор не може да парализира значителна част от земните енергоизточници.

Квинтана се засмя.

— Не, разбира се, че не. Преди всичко, не виждам кой ще помъкне ядрен мултипликатор със себе си. Те тежат тонове и едва ли могат да се разнасят из улиците и коридорите на Града. Ако някой все пак опита, определено няма да остане незабелязан. А дори и да активира ядрен мултипликатор, най-много да успее да унищожи някой и друг робот или машина, преди да го открием и да го спрем. Няма никакъв шанс — абсолютно никакъв — да ни навредят по този начин. Това ли искаше да чуеш, Р. Данил?

Последните й думи прозвучаха почти като сигнал, че разговорът е приключил.

— Останаха само още един-два малки въпроса, които ми се иска да изясня, мадам Квинтана. Защо на Земята няма мощни микросинтезни енергоизточници? Всички Външни светове разчитат изцяло на микросинтеза. Заселническите планети също. Микросинтезните енергоизточници са преносими, имат широко приложение, евтини са и не изискват огромните усилия за ремонт и поддръжка, необходими при по-обемистите съоръжения.

— И както сам отбеляза, Р. Данил, те са чувствителни към действието на ядрените мултипликатори.

— Но както вие отбелязахте, мадам Квинтана, ядрените мултипликатори са прекалено големи и неудобни, за да бъдат успешно използвани.

Квинтана широко се усмихна и кимна.

— Много си интелигентен, Р. Данил. И през ум не ми е минавало, че някога ще седя на една маса с робот и ще обсъждам подобни въпроси. Аврорианските специалисти по роботика са твърде умни — толкова умни, че не смея да продължавам повече този разговор. Започвам да се безпокоя, че ще ме изместиш от министерското ми кресло. Знаеш ли, имаме една такава легенда за някой си робот на име Стивън Биърли, който заел отговорен пост в правителството.

— Това трябва да е чиста измислица, мадам Квинтана — напълно сериозно отвърна Данил. — Никъде на Външните светове няма работи на правителствени постове. Ние сме просто... роботи.

— След тези уверения вече мога да бъда спокойна и да продължа. Причината за различията в използваните енергоизточници се крие в историята. По времето на първите хиперпространствени

пътувания сме използвали микросинтез, затова когато са напускали Земята, хората са взимали със себе си и микросинтезни енергоизточници. Били са необходими в космическите кораби и на самите планети през периода, когато първите поколения са подготвяли условията за заселване. Изграждането на подходящ комплекс от слънчеви енергоизточници може да отнеме дълги години и вместо да се нагърбват с тази трудна задача, емигрантите са предпочитали да използват микросинтеза. Същото важи и за космолитите навремето, такъв е случаят и със сегашните заселници.

На Земята обаче микросинтезните и слънчевите енергоизточници били разработени почти едновременно. И двата започнали да намират все по-голямо приложение, докато в крайна сметка се оказало, че имаме избор и можем да използваме само микросинтез или само слънчева енергия — или, разбира се, и двете. Земяните избрали слънчевата енергия.

— Струва ми се доста странно, мадам Квинтана. Защо не и двете?

— Всъщност отговорът е много прост, Р. Данил. В предхиперпространствените времена Земята е имала горчив опит с една примитивна форма на ядрената енергия. Когато дошло време да се избира между слънчева енергия и микросинтез, земяните се отказали от последното в качеството му на една от формите на ядрената енергия. Другите светове, които не са имали нашия непосредствен опит с примитивната форма на ядрената енергия, не са имали и причини да се отказват от микросинтеза.

— Мога ли да попитам каква е била тази примитивна форма на ядрена енергия, която споменавате, мадам?

— Ядрено разпадане на урана — отвърна Квинтана. — То е коренно различно от микросинтеза. За целта се използват тежки ядра, като това на урана. Микросинтезът се състои в сливането на леки ядра, като това на водорода. Но и двете са разновидности на ядрената енергия.

— Предполагам, че като гориво за атомните съоръжения се е използвал уранът.

— Да, или други тежки ядра, например торий или плутоний.

— Но уранът и другите два метала се срещат изключително рядко. Как може тогава цялото общество да се крепи на енергията от

ядрения разпад?

— Тези елементи са редки само на другите планети. На Земята обаче, макар и да не са често срещани, не са и чак толкова редки. Уран и торий се срещат на много места в земната кора в малки количества, а тук-там се намират и под формата на концентрирани залежи.

— А има ли в момента някакви атомни съоръжения от този род на Земята, мадам?

— Не — отсече Квинтана категорично. — Никъде и под никаква форма. Бихме предпочели да горим петрол, дори дърва, отколкото да използваме атомната енергия от разпад. Самата дума „уран“ е табу в изисканото общество. Ако беше човек и ако беше землянин, нямаше да ми задаваш подобни въпроси.

Данил продължи да упорства.

— Напълно ли сте убедена, мадам? Може би имате някои секретни установки, които от съображения за национална сигурност...

— Не, работе — намръщи се Квинтана. — Няма подобни съоръжения, казвам ти. Нито едно!

Данил се изправи.

— Благодаря ви, мадам. Моля да ме извините, че ви отнех време и че засегнах тази явно болезнена тема. С ваше позволение, сега ще ви оставя.

Квинтана махна небрежно с ръка.

— Моля, моля, няма нищо, Р. Данил.

Тя се обърна пак към своя съсед с непоклатимата убеденост, че в тълпите на Земята никога не се подслушват чужди разговори, или ако да, то никой не си го признава.

— Представете си само да обсъждате енергетиката с робот! — невинно подхвана тя.

Колкото до Данил, той се върна на предишното си място.

— Нищо, приятелю Жискар — каза той тихо. — Нищо полезно.

После тъжно добави:

— Може би не зададох правилните въпроси. Както би направил колегата Илайджа.

ГЛАВА 17

АТЕНТАТОРЪТ

78

Генералният секретар Едгар Андрев, президент на Земята, беше доста висок и представителен мъж. Брадата му бе гладко обръсната като на космолит. Всичките му движения бяха отмерени, сякаш непрекъснато парадираше, а сияйният му вид издаваше пълно самодоволство. Имаше възтънък гласец за телосложение като неговото, но в никакъв случай не и писклив. Не изглеждаше упорит, но не отстъпваше лесно.

Не отстъпи и този път.

— Невъзможно — отсече той твърдо пред Д.Ж. — Тя трябва да се появи.

— Гладия изкара много тежък ден, господин Генерален секретар — възрази Д.Ж. — Не е свикнала с тълпите, нито с обстановката. Аз отговарям за нея пред Бейлиуърлд, така че е заложена личната ми чест.

— Влизам ви в положението — отвърна Андрев, — но пък аз представлявам Земята и не мога да лиша земляните от възможността да я видят. В коридорите е пълно с народ, хипервизионните канали са готови, така че и при най-добро желание не бих могъл да я скрия. Щом всичко свърши — а то ще продължи най-много половин час — тя ще може да се оттегли и повече да не се появява публично чак до речта си утре вечер.

— Трябва да направим всичко възможно тя да се чувства добре — заяви Д.Ж., като отстъпи без коментар. — Необходимо е да държим тълпата на известно разстояние от нея.

— Има кордон от охрана, който ще се погрижи за това. Ще удържат първия ред от тълпата достатъчно назад. Хората са вече навън. Ако не обявим, че скоро ще се появи, може като нищо да последват безредици.

— Не биваше да се организира това. Опасно е. Някои земляни не обичат космолитите.

Генералният секретар присви рамене.

— Много ще се радвам да чуя как бих могъл да го предотвратя. В момента тя е герой и няма как да я оставят на мира. Освен това всички до един ще я посрещнат с овации — поне засега. Но ако не се появи веднага, положението ще се промени. Хайде вече да тръгваме.

Д.Ж. недоволно се отдръпна. Погледна Гладиа в очите. Тя изглеждаше уморена и меко казано нещастна.

— Трябва, Гладиа — каза той. — Няма как.

Тя погледна за миг ръцете си, сякаш се чудеше дали те не могат @някак си да ѝ помогнат. След това се изправи и вирна брадичка — дребната космолитка сред тази тълпа от варвари.

— Щом трябва — трябва. Ще останеш ли с мен?

— Освен ако не ме отстранят физически.

— А роботите ми?

Д.Ж. се поколеба.

— Гладиа, какво могат да ти помогнат два робота, когато си заобиколена от милиони хора?

— Знам, Д.Ж. Знам също, че ако искам да продължа мисията си, все някога ще трябва да започна да се оправям и без тях. Но не и сега, моля те. Безсмислено или не, засега се чувствам по-спокойна с тях. Щом правителството на Земята иска да уважава тълпата, да ѝ се усмихвам, да ѝ ръкомахам — изобщо да правя всичко, което се очаква от мен, нека тогава разберат, че присъствието на Данил и Жискар ще ми помогне... Виж, Д.Ж., готова съм да направя за тях такъв голям компромис, въпреки че ми се струва най-добре да избягам някъде — толкова съм притеснена. Нека и те направят за мен един малък компромис.

— Ще се опитам да направя нещо — каза Д.Ж. съвсем обезкуражено и се приближи до Андрев. Жискар тихо го последва.

Няколко минути по-късно Гладиа тръгна към един открит балкон, заобиколена от внимателно подбрани служители. Малко по-назад я следваше Д.Ж. с Данил и Жискар от двете си страни.

— Добре, добре — беше казал Генералният секретар унило. — И аз не знам как успяхте да ме убедите, но нека дойдат — той потри чело, усетил някаква смътна болка в лявото си слепоочие. Нещо го

накара да погледне Жискар в очите, но после бързо извърна глава със сподавено трепване. — Но трябва да се погрижите да не помръдват от място, капитане. И се постарайте онзи, който изглежда като робот, да бие на очи колкото се може по-малко. Неговото присъствие ме смущава и не искам хората да му обръщат по-голямо внимание, отколкото е необходимо.

— Те ще гледат към Гладиа, господин Генерален секретар — успокой го Д.Ж. — Очите им ще бъдат слепи за всичко останало.

— Надявам се — жлъчно отвърна Андрев. Той поспря, за да вземе съобщителната капсула, която някой пхна в ръката му. Мушна я в джоба си и продължи напред, без повече да се сети за нея, преди да стигнат балкона.

79

На Гладиа ѝ се струваше, че при всяка нейна нова поява пред публика нещата прогресивно се влошаваха — все повече и повече хора, повече шум, повече дразнещи светлини, повече посегателства върху всичките ѝ сетива.

Навън крещяха. Гладиа различи сред виковете собственото си име. С мъка преодоля инстинктивното си желание да се оттегли и да замръзне на място. Размаха високо ръка и се усмихна, при което крясъците се усилиха. Някой започна да говори. Гласът му отекуваше във високоговорителите, а изображението му се появи на голям екран над главите им, за да може да го вижда цялата тълпа. Виждаха го несъмнено и на безброй други екрани из безбройните фоайета навсякъде във всички Градове на планетата.

Гладиа въздъхна с облекчение, когато прожекторът се измести от нея. Опитва се да се смали, като остави говорещия да отвлече вниманието на тълпата от нея.

Подобно на нея, Генералният секретар също потърси прикритие зад гласа на оратора. Беше безкрайно доволен, че този път не му се налага да говори — Гладиа имаше предимство. Изведнъж се сети за съобщението, което беше прибрал в джоба си.

Андрев се смръщи, внезапно обезпокоен какво ли може да се е случило, за да прекъсват толкова важна церемония. После, напротив,

обзе го силно раздразнение при мисълта, че съобщението сигурно ще се окаже съвсем маловажно.

Натисна с възглавничката на десния си палец леката вдлъбнатина, предназначена да поеме натиска, и капсулата се отвори. Извади тънкия пластмасов лист и прочете съобщението, което след това се разпадна пред очите му. Андрев изтръска фините пращинки от ръката си и повелително махна към Д.Ж.

Едва ли имаше смисъл да шептят сред несекващия шум на площада.

— Казахте, че сте срещнал аврориански боен съд в границите на Слънчевата система — каза Андрев.

— Да. Предполагам, че земните радары са го уловили.

— Естествено. Казахте още, че нито от едната, нито от другата страна е имало враждебни действия.

— Не се стигна до употреба на оръжие. Те поискаха мадам Гладия и нейните роботи. Аз отказах и те си тръгнаха. Мисля, че вече ви обясних.

— Колко време трая всичко?

— Не много. Няколко часа.

— Искате да кажете, че Аврора е изпратила цял боен кораб само за да се надлъгва два-три часа с вас, след което да си тръгне, така ли?

Д.Ж. присви рамене.

— Не са ми известни мотивите им, господин Генерален секретар. Мога само да доложка какво се случи.

Генералният секретар го изглежда изпепеляващо.

— Но не сте доложил всичко. Компютърният анализ на информацията от радарите е приключил и от него става ясно, че вие сте атакувал.

— Не съм изстрелял и един киловат енергия, сър.

— Май не броите кинетичната енергия. Използвал сте самия кораб за снаряд.

— Може би така им се е сторило. Те обаче предпочетоха да се оттеглят, така че не успяха да разберат дали не блъфирам.

— Наистина ли блъфирахте?

— Възможно е.

— Струва ми се, капитан Бейли, че сте бил готов да унищожите два кораба в границите на Слънчевата система и по всяка вероятност

да предизвикате военна криза. Поел сте ужасен риск.

— Не смятах, че ще се стигне до действителен сблъсък, както и се оказа.

— Но цялата операция ви е забавила и е отвлякла вниманието ви.

— Да, предполагам, но какво значение има това вече?

— Огромно, защото нашите радары са забелязали нещо, което вие не сте — или поне не докладвате за него.

— Какво е било то, господин Генерален секретар?

— Радарите са засекли катапултирането на орбитален модул, вероятно с двама души на борда, който се е спуснал към Земята.

Двамата се бяха откъснали от всичко, което ставаше наоколо. Никой от останалите хора на балкона не им обръщаше внимание. Само двата робота, обградили Д.Ж. от двете му страни, внимателно ги наблюдаваха и слушаха.

Точно в този момент говорещият млъкна. Последните му думи бяха: „лейди Гладия, космолит, родом от Солария и с местожителство Аврора, но след посещението си на Бейлиуърлд — гражданин на Галактиката“. Той се обърна към нея и направи енергичен жест с ръце.

— Лейди Гладия...

Множеството нададе продължителен въодушевен рев и многоликата тълпа се превърна в гора от размахани ръце. Гладия усети леко докосване по рамото.

— Моля ви, милейди. Само няколко думи — прошепна някакъв глас в ухото ѝ.

— Граждани на Земята — вяло започна тя. Думите отекнаха и последва неестествена тишина.

— Граждани на Земята — повтори Гладия малко по-уверено, — обръщам се към вас просто като човек, каквито сте всички вие. Аз наистина съм малко по-стара, така че ми липсва вашата младост, вашият оптимизъм и неизчерпаем ентусиазъм. В момента обаче този мой минус се компенсира от факта, че във ваше присъствие се заразявам от младежкия ви плам. Наметалото на годините ми се смъква...

Площадът избухна в аплодисменти.

— Кара ги да се радват, че не живеят дълго — каза някой от балкона на съседа си. — Тази космолитка има направо сатанинска безочливост.

Андрев не обръщаше внимание на нищо наоколо.

— Цялата разправия с теб вероятно е била само за да могат да изпратят тези хора на Земята — каза той на Д.Ж.

— Не съм и подозирал — отвърна Д.Ж. — Нямах време да мисля за нищо друго освен за спасението на лейди Гладиа и моя кораб. Къде са кацнали?

— Не знаем. Не са се приземили в нито един от Градските космодруми.

— Предполагам — отбеляза Д.Ж.

— Това всъщност няма кой знае какво значение — продължи Андрей, — освен че силно ме дразни. През последните години имаше няколко подобни кацания, макар и не толкова старателно подготвени. Така и нищо не последва, затова не им обръщаме внимание. В края на краищата Земята е отворен свят. Тя е люлката на човечеството и всеки може свободно да идва и да си отива — дори космолитите, ако пожелаят.

Д.Ж. застърга брадата си.

— Все пак едва ли са добронамерени — заяви той.

(— Пожелавам ви всичко най-хубаво на тази планета, където се е родило човечеството, в този изключителен свят на традициите и в този чудесен Град... — казваше в този момент Гладиа. Тя се усмихна и помахаше с ръка в отговор на засилващите се аплодисменти, като остави ентузиазмът да пламне — и да се разгори.)

Андрев повиши глас, за да може да надвика тътена на тълпата.

— Каквото и да са намислили, нищо няма да излезе. Нищо не може да наруши мира, който настъпи на Земята след оттеглянето на космолитите и започването на заселническия процес — нито с външни, нито с вътрешни усилия. Десетилетия наред вече земляните с погореща кръв се отправят към Заселническите светове, така че на Земята почти не останаха хора с дух като вашия, капитане, които да рискуват унищожението на два космически кораба на територията на Слънчевата система. Нивото на престъпността и насилието на планетата спадна значително. Охраната, осигурена за тази тълпа, не е въоръжена, защото не се нуждае от оръжие.

В мига, в който изричаше тези думи, от морето на анонимната тълпа някой насочи бластер към балкона и внимателно се прицели.

Последваха няколко неща почти едновременно.

Внезапно привлечен от нещо, Жискар се обърна към тълпата и прикова поглед в нея.

Данил проследи с очи погледа му, видя насочения бластер и с нечовешка бързина се хвърли напред.

Отекна звук от изстрела на бластера.

Хората от балкона замръзнаха на място, после нададоха бурни възгласи.

Д.Ж. сграбчи Гладия и я дръпна настрана.

Шумът на тълпата прерасна в ужасяващ, неистов рев.

Данил бе скочил към Жискар и го бе повалил на земята.

Изстрелът от бластера беше прогорил част от тавана в помещението зад балкона. Мислената линия, която свързваше бластера с дупката, минаваше през пространството, което само преди секунда бе запълнено от главата на Жискар.

— Не е човек. Робот е — промърмори Жискар, притиснат към земята.

Данил го пусна и бързо се огледа наоколо. Балконът се намираше на около шест метра от земята, под него нямаше никой. Сред тълпата се забелязваше раздвижване — около мястото, откъдето атентаторът бе стрелял. Охраната си пробиваше път натам.

Данил се прехвърли през парапета и скочи долу. Металната му конструкция пое удара с лекота, немислима за човешкия скелет.

После хукна към тълпата.

Данил нямаше избор. Никога по-рано не се беше сблъсквал с нещо подобно. Най-важното бе да стигне до робота с бластера, преди да са го унищожили. Погълнат от тази мисъл, той осъзна, че като никога досега не може да се съобразява с такива подробности като личната невредимост на хората от тълпата. Налагаше се малко да ги поразбута.

Всъщност той направо ги блъскаше встрани, докато се врязваше сред тях и с мъка си пробиваше пътя напред.

— Дайте път! Дайте път! — гръмогласно ревеше той. — Човекът с бластера трябва да бъде разпитан!

Охраната изостана зад него. Най-сетне откриха „човека“, който лежеше на земята със следи от побои.

Дори и сега, когато Земята претендираше, че е изградила общество без насилие, избликът на гняв срещу един несъмнен убиец не можеше да отmine току-така. Явно хората се бяха нахвърлили върху атентатора, бяха го ритали и били безмилостно. И само фактът, че тълпата бе наистина непроходима, го беше спасила от разкъсване. Пречкайки се един на друг, многобройните нападатели не бяха успели да постигнат кой знае какво.

Охраната с усилие избути хората назад. До проснатия на земята робот лежеше бластерът. Данил не му обърна внимание.

Той коленичи до тялото.

— Можеш ли да говориш? — попита той.

Атентаторът вдигна към него ясните си очи.

— Мога — отвърна той със слаб, но иначе нормален глас.

— От Аврора ли си?

Атентаторът не отговори.

— Знам, че е така — каза бързо Данил. — Нямаше нужда да питам. Къде се намира базата ви на тази планета?

Атентаторът не отговори.

— Базата — повтори Данил. — Къде се намира? Трябва да отговориш. Заповядвам ти да отговориш.

— Не можеш да ми заповядаш — отвърна атентаторът. — Ти си Р. Данил Оливо. Казаха ми за теб и не съм длъжен да ти се подчинявам.

Данил вдигна поглед и леко побутна най-близкия човек от охраната.

— Сър, бихте ли попитали този човек къде се намира базата му?

Стреснат, гардът се опита да каже нещо, но от устата му излезе само някакво дрезгаво грачене. Той смутено преглътна и си прочисти гърлото.

— Къде е базата ти? — излая накрая той.

— Забранено ми е да отговарям на този въпрос, сър — отвърна атентаторът.

— Длъжен си — твърдо заяви Данил. — Пита те правителствено лице... Сър, бихте ли му заповядали да отговори?

— Заповядвам ти да отговориш, арестант — отекна гардът.

— Забранено ми е да отговарям на този въпрос, сър.

Гардът се наведе с намерение да разтърси атентатора за раменете, но Данил бързо се намеси:

— Предлагам ви да не използвате сила, сър. Няма никакъв смисъл.

После се огледа. Глъчката на тълпата беше поутихнала. Атмосферата беше някак напрегната, като че ли милиони човешки същества със затаен дъх очакваха да видят какво ще направи Данил.

Той се обърна към неколцината мъже от охраната, които се бяха струпали около него и проснатия на земята робот.

— Бихте ли ми проправили път, господа? — попита той. — Трябва да заведа арестанта при лейди Гладиа. Може би тя ще го накара да отговори.

— Да потърсим ли медицинска помощ за арестувания? — попита един от охраната.

— Не е необходимо, сър — отвърна Данил. Не обясни защо.

81

— Да се случи такова нещо! — процеди Андрев през зъби, устните му нервно потрепваха. Намираха се в стаята зад балкона и той погледна към дупката в тавана, която зееше като безмълвно свидетелство на проявеното насилие.

— Нищо не се е случило — каза Гладиа с овладян глас. — Не съм пострадала. Има само една дупка в тавана, която ще трябва да се ремонтира, вероятно заедно с някои допълнителни повреди в горната стая. Това е всичко.

Докато изричаше тези думи, отгоре се разнесе шум от разместване на предмети — по всяка вероятност изчисляваха щетите.

— Не, това далеч не е всичко — не мирясваше Андрев. — Провалят се плановите ни за утрешното ви появяване, когато щяхте да направите своето официално обръщение към планетата.

— Напротив — отвърна Гладиа. — Планетата ще очаква с още по-голямо нетърпение да ме чуе, след като за малко не станах жертва на опита за покушение.

— Но има опасност от нов опит.

Гладиа само леко сви рамене.

— Това само ми вдъхва увереност, че съм на прав път... Господин Генерален секретар, неотдавна открих своята мисия в живота. Досега не се бях замисляла, че тя може да крие опасности за мен. Но щом е така, явно вече постигам желанния резултат — иначе нямаше да ме грози опасност и никой нямаше да желае смъртта ми. Ако приемем, че опасността е мерило за успеха на моята мисия, готова съм да поема риска.

— Мадам Гладиа — намеси се Жискар, — пристигна Данил заедно с един индивид, който предполагам е насочил бластера насам.

На вратата се появи не само Данил, който носеше някаква отпусната, несъпротивляваща се фигура, но и половин дузина мъже от охраната. Шумът на тълпата отвън като че ли намаляваше и заглъхваше в далечината. Очевидно хората започваха да се разотиват; по високоговорителите периодично съобщаваха: „Пострадали няма. Положението е овладяно. Прибирайте се по домовете си.“

Андрев отпрати охраната с ръка и рязко запитва:

— Това ли е той?

— Няма никакво съмнение, че това е индивидът с бластера, сър — отвърна Данил. — Оръжието беше на земята до него, а хората наоколо са видели с очите си действията му. Той самият също си призна.

Андрев изглежда арестувания с недоумение.

— Колко е спокоен. Направо не прилича на човек.

— Той не е човек, сър. Робот е, хуманоиден робот.

— Но на Земята няма хуманоидни роботи... Освен теб.

— Този робот, господин Генерален секретар, е произведен на Аврора като мен — обясни Данил.

Гладиа се намръщи.

— Но това е невъзможно. Те не могат да заповядат на един робот да ме убие.

— Аврориански робот, програмиран специално... — избоботи Д.Ж. сърдито, свойски прегърнал Гладиа през раменете.

— Глупости, Д.Ж. — прекъсна го Гладиа. — Невъзможно е. Аврориански или не, специално програмиран или не, никой робот не може да направи умишлен опит да нарани човешко същество. Ако този

робот действително е стрелял по мен, трябва нарочно да не ме е улучил.

— Но защо? — недоумяваше Андрев. — Защо да не улучва, мадам?

— Нима не разбирате? — възкликна Гладиа. — Който и да е инструктирал робота, явно е съзнавал, че дори само един опит за покушение би бил достатъчен, за да осуети плановете ми на Земята. А те са целели именно това. Не могат да заповядат на един робот да ме убие, но могат да му заповядат да не ме улучи. И щом така са щели да провалят програмата ми, друго не им е трябвало... Само че няма да стане. Няма да го допусна!

— Не се прави на герой, Гладиа — каза Д.Ж. — Не знам какво ще опитат следващия път, а за нищо, абсолютно нищо на света не бих искал да те загубя.

Гладиа поомекна.

— Благодаря ти, Д.Ж. Ценя твоите чувства, но ние трябва да поемем риска.

Андрев задърпа ухото си очевидно объркан.

— Какво ще правим? Земяните няма да преглътнат лесно факта, че хуманоиден робот е използвал бластер сред цяла тълпа народ.

— Няма никакво съмнение — съгласи се Д.Ж. — Затова по-добре да не им казваме.

— Неколцина поне би трябвало вече да знаят, че става дума за хуманоиден робот — или поне се досещат.

— Не можете да спрете слуховете, господин Генерален секретар, но няма защо да ги потвърждавате официално.

— Ако Аврора е готова на такива крайности, за да... — започна Андрев.

— Не Аврора — прекъсна го бързо Гладиа. — Само някои среди на Аврора, само пожарлиите. Знам, че и сред заселниците има такива войнствени екстремисти, а вероятно ги има дори и на Земята. Не наливайте вода в мелницата им, господин Генерален секретар. Аз отправям апел към огромното мнозинство здравомислещи хора и от двете страни; не бива да предприемаме нищо, което да отслаби въздействието му.

Данил, който през цялото време търпеливо изчакваше, най-после намери достатъчно дълга пауза, за да се включи.

— Мадам Гладиа, господа, много е важно да разберем от този робот къде се намира базата му. Възможно е да има и други като него.

— Ти не го ли попита? — каза Андрев.

— Попитах го, господин Генерален секретар, но аз съм робот. Един робот не е длъжен да отговаря на въпросите на друг. Нито е длъжен да изпълнява заповедите ми.

— Добре, тогава аз ще го попитам — каза Андрев.

— Това едва ли ще помогне, сър. Роботът е получил най-строги заповеди да не отговаря, които вероятно няма да бъдат изместени от вашите. Вие не познавате съответната фразеология и интонация. Мадам Гладиа е аврорианка и знае как да го направи. Мадам Гладиа, бихте ли попитали робота къде се намира базата му?

Жискар се обърна към Данил съвсем тихо, така че никой друг не го чу.

— Вероятно е невъзможно. Сигурно са му заповядали да изключи необратимо, в случай че започнат да го разпитват прекалено настойчиво.

Данил извърна рязко глава към Жискар.

— Можеш ли да го предотвратиш? — прошепна той.

— Едва ли — каза Жискар. — Фактът, че е стрелял с бластер срещу човешки същества, е увредил мозъка му физически.

Данил се обърна отново към Гладиа.

— Мадам, бих ви посъветвал само да пробвате, а не да го притискате грубо.

— Ами... да видим — колебливо рече Гладиа. Обърна се към робота, пое дълбоко въздух и попита тихо, но категорично:

— Как да се обръщам към теб?

— Наричат ме Р. Ърнет Втори, мадам — отвърна роботът.

— Позна ли, че съм аврорианка, Ърнет?

— Наистина говорите като аврорианка, мадам, но не съвсем.

— Родена съм на Солария, макар че съм живяла два десетилетия на Аврора и съм свикнала да ме обслужват роботи. От най-ранно детство разчитам на ежедневните им грижи и подчинение. Никога не съм оставала разочарована.

— Приемам този факт, мадам.

— Ще отговаряш ли на въпросите ми, Ърнет? Ще изпълняваш ли заповедите ми?

— Да, мадам, стига да не противостоят на други, противоположни.

— Ще ми отговориш ли, ако те попитам къде се намира базата ви на Земята?

— Не мога, мадам. Същото важи и за всякакви други въпроси, които засягат господаря ми. Всякакви.

— Разбираш ли, че твоят отказ да отговориш ще ме разочарова силно и ще разколебае законното ми право да очаквам от роботите преданост?

— Разбирам напълно, мадам — отвърна роботът едва чуто.

Гладиа погледна към Данил.

— Да опитам ли?

— Нямаме друг избор, мадам Гладиа — каза Данил. — Ако опитът се окаже неуспешен, положението няма да стане по-лошо.

— Ърнет, нямаш право да ми причиняваш болка, като отказваш да ми разкриеш местоположението на вашата база — гласът на Гладиа отекна повелително. — Заповядвам ти да го кажеш!

Роботът се вцепени. Устата му се отвори беззвучно. После още веднъж и накрая той прошепна дрезгаво: „... миля...“. Третият път отворената уста остана безмълвна и повече не се затвори, блясъкът в очите на атентатора угасна и те безизразно се изцъклиха. Леко повдигнатата му ръка се отпусна.

— Позитронният му мозък изключи — каза Данил.

— Необратимо! — прошепна му Жискар. — Направих всичко възможно, но не успях да го удържа.

— Останахме с празни ръце — отбеляза Андрев. — Не знаем къде се намират останалите роботи.

— Той каза „миля“ — подхвърли Д.Ж.

— Не познавам такава дума — каза Данил. — Не е на стандартния галактически, който се говори на Аврора. Думата означава ли нещо на Земята?

— Може да се е опитвал да каже „мисля“ — изтърси Андрев, — или например Мили. Навремето познавах един човек, който се казваше Мили.

— Не виждам каква връзка може да има някоя от тези думи с отговора на въпроса или дори само с част от него — възрази Данил сериозно. — Нито пък долових следа от други звуци в думата.

Един възрастен землянин, който до момента беше мълчал, плахо се намеси.

— Струва ми се, че миля е древна мярка за разстояние, роботе.

— Какво разстояние покрива, сър? — попита Данил.

— Не знам — каза землянинът. — Мисля, че повече от километър.

— Не се ли използва вече, сър?

— Не, излязла е от употреба след предхиперпространствената епоха.

Д.Ж. замислено подръпна брадата си.

— Понякога се използва. Поне ние, на Бейлиуърлд имаме една стара поговорка, която гласи: „На косъм или на миля, разминало се.“ Означава, че ако си се разминал с някакво нещастие, все едно дали е било в последния миг или преди това. Винаги съм смятал, че под „миля“ се има предвид нещо много голямо. Ако наистина е мярка за разстояние, фразата става по-ясна.

— Щом е така — каза Гладиа, — атентаторът може да се е опитвал да каже именно това. Сигурно е искал да изрази своето задоволство, че всичко се е разминало; че нарочно се е разминал с целта, с което е успял да изпълни нарежданията на своите господари... Или е имал предвид, че тъй като нямаше пострадали, разминаването с целта е било равносилно на това, ако изобщо не беше стрелял.

— Мадам Гладиа — каза Данил, — надали робот, произведен на Аврора, ще използва изрази, които може и да се срещат на Бейлиуърлд, но за които на Аврора определено никой не е чувал. Освен това едва ли би философствал в критичното си състояние. Беше му зададен въпрос и единственото, което той може да се е опитвал да направи, е било да отговори.

— Да, да — съгласи се Андрей, — може би наистина се е опитвал да отговори. Сигурно е искал да каже, че базата се намира на някакво определено разстояние оттук. Еди колко си мили.

— Но тогава защо е използвал архаична мярка за разстояние? — възрази Д.Ж. — За тази цел аврорианците използват единствено километри, същото важи и за техните роботи. Всъщност — продължи той малко припряно — роботът много бързо изпадна в състояние на пълна дезактивация и може просто да е издавал случайни звуци. Безполезно е да търсим смисъл, след като такъв просто отсъства... А

сега искам да осигуря на мадам Гладиа възможност малко да си почине или поне да я изведе от тази стая, преди целият таван да се е срутил.

Хората бързо излязоха. Данил изостана малко назад и се обърна към Жискар.

— Отново провал! — прошепна той.

82

Животът в Града никога не замираще напълно, но имаше периоди, когато светлините помръкнаха, денонощният шум на експресните магистрали заглъхнаха, а вечният тътен на машини и хора стихнаха. В десетки милиона апартаменти хората спяха.

Гладиа се мушна в леглото, притеснена от липсата на определени удобства, което можеше да я принуди да излезе в коридора посред нощ.

Дали на повърхността беше нощ, зачуди се тя точно преди да заспи. Или това бе някакъв регламентиран за конкретната стоманена пещера „период за спане“ за разлика от природния навик, създаван в течение на стотици милиони години, през които хората и техните прадеди са живели на повърхността.

И тя заспа.

Данил и Жискар не спяха. Данил бе открил в апартамента компютърен терминал и прекара половин час пред него, погълнат от изучаването на непознатата система по метода на опита и грешките. Нямаше никакви инструкции (на кой ли му трябваша, след като всяко хлапе ги научаваше още в началното училище?), но за щастие се оказа, че разликите с аврорианската система не са съществени. Най-сетне той успя да се включи в справочния отдел на Градската библиотека и да извика енциклопедията. Изминаха часове.

Хората бяха потънали в най-дълбок сън, когато накрая Жискар заговори.

— Приятелю Данил — рече той.

Данил откъсна поглед от компютъра.

— Да, приятелю Жискар?

— Трябва да поискам обяснение за твоите действия на балкона.

— Ти погледна към тълпата, приятелю Жискар. Аз проследих погледа ти, видях оръжието, насочено към нас, и незабавно реагирах.

— Точно така, приятелю Данил — каза Жискар, — и с известни допускания мога да разбера защо се хвърли да предпазиш точно мен. Да започнем с факта, че атентаторът беше робот. В такъв случай, както и да е програмиран, той не би могъл да се прицели в никое човешко същество с намерението да го улучи. Отпада и вариантът да се е целил в теб, защото човешкият ти вид е достатъчен, за да активира Първия закон. Дори атентаторът предварително да е знаел, че на балкона ще има хуманоиден робот, той не би могъл да е сигурен, че това си точно ти. Следователно щом роботът е възнамерявал да унищожи някой на балкона, този някой можех да бъда единствено аз — очевидно робот — и затова ти моментално се хвърли към мен.

Или да започнем с факта, че атентаторът е аврорианец — все едно дали робот или човек. Заповедта за покушението идва най-вероятно от д-р Амадирос, тъй като той е склонен към екстремални прояви на своите антиземни възгледи. Освен това ние го подозираме, че участва в заговор за унищожението на Земята. С основание можем да смятаме, че д-р Амадирос е научил от мадам Василия за моите особени способности. Следователно съвсем логично е, че той се стреми към моето унищожение на първо място, тъй като естествено аз представлявам за него по-голяма заплаха от всеки друг — било човек, било робот. Разсъждавайки по този начин, ти решаваеш да ме предпазиш... И наистина смятам, че ако не ме беше съборил на земята, изстрелът щеше да ме унищожи.

Но, приятелю Данил, не е възможно да си знаел, че атентаторът е робот или дори аврорианец. Тъкмо бях доловил някаква странна аномалия сред общия фон от човешки емоции и тъкмо я бях определил като типична за мозъчната дейност на един робот, когато ти се нахвърли върху ми. Едва по-късно успях да ти го кажа. В началото не е било възможно да си помислил друго, освен че някой е насочил към нас оръжие и че този някой неминуемо е землянин. Но в такъв случай логичната мишена е мадам Гладия, както всъщност всички останали на балкона и си помислиха. Тогава защо я пренебрегна и защити мен вместо нея?

— Приятелю Жискар, ето какво си помислих аз — отвърна Данил. — Генералният секретар бе споменал, че аврориански

двуместен модул е кацнал на Земята. Веднага предположих, че д-р Амадиرو и д-р Мандамъс са дошли на планетата. А това би могло да има само едно обяснение. Независимо в какво точно се състои, техният план е вече напълно или почти напълно узрял. След като ти пристигна на Земята, приятелю Жискар, те също са хукнали насам — за да се погрижат незабавно да осъществят плана си, преди да си имал възможност да го осуетиш благодарение на телепатичните си способности. Те биха се опитали да те унищожат, с цел да се подсигурят. Затова когато видях насочено оръжие, веднага скочих да те изместя от прицела.

— Първият закон би трябвало да те накара да се погрижиш за мадам Гладиа — възрази Жискар. — Независимо от всичките ти разсъждения, независимо от всичките ти догадки.

— Не, приятелю Жискар. Ти си по-важен от мадам Гладиа. Всъщност в този миг ти си по-важен от всички останали човешки същества. Ако някой изобщо може да предотврати унищожението на Земята, това си ти. И понеже съзнавам потенциалната ти значимост за човечеството, когато съм изправен пред избор, Нулевият закон изисква от мен да защитавам на първо място теб.

— И не те безпокоеше фактът, че действаш в противоречие с Първия закон?

— Не, защото действах съгласно Нулевия, който го превъзхожда.

— Но Нулевият закон не е закодиран в теб.

— Приех го като естествено продължение на Първия закон, защото най-добрият начин да предпазиш едно човешко същество е като осигуриш на обществото като цяло сигурност и възможност да функционира.

Жискар помисли малко.

— Разбирам какво се опитваш да кажеш, но... представи си, че докато действаше в моя защита — а следователно и в защита на човечеството — се беше оказало, че не са стреляли по мен, и мадам Гладиа я бяха убили? Как щеше да се чувстваш тогава, приятелю Данил?

— Не зная, приятелю Жискар — каза тихо Данил. — Но ако се бях хвърлил на помощ към мадам Гладиа, а се беше оказало, че тя така или иначе е в безопасност; ако по този начин бях допуснал да

унищожат теб, а заедно с теб и бъдещето на човечеството, как щях да преживея тогава този удар?

Двамата се спогледаха и останаха дълго време така, всеки потънал в мисли.

— Може би си бил прав, приятелю Данил — каза накрая Жискар, — но съгласен ли си, че в такива случаи преценката е трудна?

— Съгласен съм, приятелю Жискар.

— Достатъчно трудно е да избираш набързо между отделни хора — да преценяваш кой от тях би понесъл — или би причинил — по-голяма вреда. Но ако трябва да избираш между някое отделно човешко същество и човечеството — при положение че не си сигурен какво точно разбираш под човечество, — задачата става толкова сложна, че подлага на съмнение самата валидност на законите на Роботиката. Щом се намеси абстрактната идея за човечество, законите на роботиката започват да се сливат със законите на Хуманиката, които може дори да не съществуват.

— Не те разбирам, приятелю Жискар.

— Не се учудвам. Самият аз не съм сигурен, че разбирам. Но помисли малко... Под спасение на човечеството ние разбираме спасение на земяните и заселниците. Те са по-многобройни от космолитите, по-жизнени и по-дейни. Проявяват повече инициативност, защото са по-малко зависими от роботите. Имат по-големи възможности за биологична и социална еволюция, защото животът им е кратък — но все пак достатъчно дълъг, за да може всеки от тях да допринесе за общия напредък.

— Така е — съгласи се Данил. — Ти се изрази съвсем точно.

— И все пак земяните и заселниците като че ли изпитват някаква мистична, дори направо безразсъдна вяра в святостта и неприкосновеността на Земята. Дали тази мистичност няма да се окаже също толкова фатална за тяхното развитие, колкото мистичността на роботите и дълголетието, която спъва напредъка на космолитите?

— Не съм мислил за това — отвърна Данил. — Не знам.

— Ако можеше да усещаш човешкото съзнание като мен, неизбежно щеше да си помислиш... Как можем да направим избор? — продължи Жискар с внезапно настървение. — Представи си, че човечеството е съставено от два биологични вида: космолити,

подвластни на една очевидно фатална мистичност, и земяни плюс заселници, подвластни на друга — евентуално фатална. Възможно е в бъдеще да се появят нови видове, които да притежават още по-неприятни качества.

Значи не е достатъчно просто да се направи избор, приятелю Данил. Трябва да умеем да моделираме. Трябва да можем да моделираме желаните видове и след това да ги пазим, а не да ни се налага да избираме между два нежелани варианта. Но как бихме могли да постигнем желаните без помощта на психоисторията — недостижимата наука на моите мечти?

— Явно не съм осъзнавал трудностите, свързани с умението да се усеща и да се влияе на човешкото съзнание — каза Данил. — Не мислиш ли, че съществува вероятност да научиш толкова много, че Трите закона да престанат да действат гладко?

— Такава вероятност е съществувала винаги, приятелю Данил, но едва след последните събития тя се превърна в реалност. Познавам позитронната схема, на която се дължи умението ми да усещам и да влияя върху съзнанието. Десетилетия наред се изучавах внимателно, за да я открия и за да мога да ти я предам. Така ти би могъл да се програмираш като мен... но успях да потисна желанието си да ти я прехвърля. Щеше да е жестоко спрямо теб. Достатъчно е, че аз трябва да нося бремето.

— Въпреки всичко, приятелю Жискар, ако някога прецениш, че в името на човечеството се налага, аз ще поема това бреме. Всъщност съгласно Нулевия закон ще бъда длъжен да го направя.

— Но този спор е безсмислен — каза Жискар. — Кризата очевидно почти е настъпила. И тъй като не успяхме да разберем в какво се състои...

— Тук поне грешиш, приятелю Жискар — прекъсна го Данил. — Аз знам в какво се състои кризата.

83

Не би могло да се очаква, че Жискар ще покаже учудване. Лицето му естествено не беше способно да изразява чувства. Гласът му имаше тембър, затова говорът му приличаше на човешкия и не

беше нито монотонен, нито неприятен. Този тембър обаче никога не се променяше доловимо под влиянието на емоциите.

Затова, когато попита: „Сериозно ли говориш?“, въпросът му прозвуча така, сякаш изразяваше съмнение по повод някаква забележка на Данил за времето през следващия ден. Но начинът, по който извърна глава към Данил, движението, което описа едната му ръка, не оставяха никакво съмнение, че той е изненадан.

— Да, приятелю Жискар — отвърна Данил.

— Как се добра до тази информация?

— Отчасти ми помогна казаното от заместник-министър Квинтана на масата в столовата.

— Но нали твърдеше, че не си успял да разбереш нищо полезно от нея? Смяташе, че не си задал правилните въпроси?

— Така си мислех непосредствено след разговора. После обаче се оказа, че мога да направя някои полезни изводи от нейните думи. През последните няколко часа разучавах централната енциклопедия на Земята от компютърния терминал...

— И изводите ти се потвърдиха?

— Не съвсем, по-скоро не открих нищо, което да ги опровергава, а това е почти също толкова обнадеждаващо.

— Дали обаче отрицателният резултат е достатъчно потвърждение на изводите?

— Не. Затова и не съм сигурен. Но все пак нека ти изложа моите предположения, а ако те ти се сторят неверни, кажи ми.

— Започвай, приятелю Данил.

— Енергията от ядрения синтез, приятелю Жискар, се използва на Земята още от времето преди хиперпространствените пътешествия, когато човешките същества са обитавали само една-единствена планета. Това е добре известно. Контролируем ядрен синтез е бил осъществен на практика много след появата на теоретичните разработки и научното му обосноваване. Главното затруднение при реализацията на идеята е било свързано с необходимостта да се поддържа една сравнително висока температура в среда от сгъстен газ, за да може да се получи термоядреното възпламеняване.

Но десетилетия преди да се овладее ядреният синтез са съществували термоядрени бомби, които действат на принципа на неконтролируемата термоядрена реакция. Контролируем или не,

ядреният синтез обаче не може да се осъществи без наличието на изключително висока температура от порядъка на милиони градуси. След като хората не са били в състояние да осигурят необходимата температура за протичането на контролируема термоядрена реакция, как тогава са я осигурявали за неконтролируемите термоядрени експлозии?

Мадам Квинтана ми каза, че преди откриването на термоядрения синтез на Земята широко са използвали друг вид ядрена реакция — атомното деление. При него енергията се получава от разцепването, или делението на тежки ядра, като тези на урана или тория. Помислих си, че това може да е един от начините за достигане на висока температура.

В енциклопедията, където търсих информация тази нощ, се говори много малко за ядрени бомби от какъвто и да е вид и естествено няма никакви съществени подробности. Доколкото разбирам, тази тема е табу не само тук, но и на всички останали планети. На Аврора също не съм срещал подобни описания, макар че ядрени бомби все още съществуват. Хората се срамуват или се страхуват от този епизод на своята история, а може би и двете. Струва ми се, че не без основание. Така или иначе, в оскъдната информация, която открих по въпроса за термоядрените бомби, не срещнах нищо, което да противоречи на моята хипотеза, че за възпламеняването им е служела атомна бомба. Затова подозирам, че е било именно така.

Но как се е възпламенявала самата атомна бомба? Атомните бомби са измислени преди термоядрените. Но ако са се възпламенявали при такава свръхвисока температура, както и водородните бомби, тогава не е съществувал начин тя да бъде подсигурана. Ето защо, макар че в енциклопедията не се споменава нищо по този въпрос, стигнах до извода, че атомните бомби се възпламеняват при сравнително ниски температури — може би дори при стайна температура. Имало е някакви трудности, защото след откриването на делението на атома са били необходими дълги години усилената работа по осъществяването на проекта за бомбата. Каквито и да са били обаче тези трудности, те едва ли са били свързани с осигуряването на свръхвисоки температури... Какво ще кажеш, приятелю Жискар?

— Мисля, че тази концепция има сериозни слабости, приятелю Данил — отвърна Жискар, който през цялото време бе слушал, без да сваля поглед от другия робот, — и едва ли е много надеждна... Но дори и да беше идеално обоснована, какво общо може да има тя с настъпващата криза, която се опитваме да проумеем?

— Ще те помоля за търпение, приятелю Жискар — каза Данил, — и ще продължа нататък. Факт е, че и синтезът, и атомното деление спадат към слабите взаимодействия — едно от четирите вида взаимодействия, които са основа на всички явления във Вселената. Следователно ядреният мултипликатор, който може да взриви термоядрен реактор, може да взриви и атомен.

Има обаче известна разлика. Синтезът протича само при свръхвисоки температури. Мултипликаторът взривява онази свръхнагрята част от горивото, която се намира в процес на синтез, плюс някаква друга част, която в първоначалния миг на експлозията се загрява дотолкова, че в нея също започва синтез. После веществото експлодира навън, а топлинната енергия се разсейва и останалото количество гориво не може да се възпламени. С други думи, взривява се само известно количество от термоядреното гориво, докато значителна част — може би дори почти всичката — не. Но дори и при това положение, разбира се, взривът е достатъчно силен, за да унищожи термоядрения реактор, както и всичко останало в непосредствена близост до него — като например кораба, който носи на борда си подобен реактор.

От друга страна, атомният реактор може да функционира при ниски температури, вероятно не много по-високи от температурата на кипене на водата, а може би дори при стайна температура. Тогава действието на ядрения мултипликатор ще засегне цялото налично атомно гориво. Всъщност дори атомният реактор да не е в действие, мултипликаторът ще го взриви. Доколкото успях да подразбера от тук-оттам, атомното гориво освобождава много по-малко енергия от термоядреното. Но въпреки това атомният реактор би предизвикал посилен взрив, тъй като при него се взривява по-голяма част от горивото, отколкото при термоядрения.

Жискар кимна бавно с глава и каза:

— Всичко това може и да е така, приятелю Данил, но има ли на Земята атомни електроцентрали?

— Не, няма — нито една. Така твърдеше заместник-министър Квинтана, а енциклопедията, изглежда, потвърждава нейните думи. И наистина на Земята има устройства с термоядрено захранване, но не съществува нищо — абсолютно нищо, което да се захранва от атомен реактор, бил той голям или малък.

— Значи един ядрен мултипликатор не би могъл да постигне нищо, приятелю Данил. Дори да са безпогрешни, разсъжденията ти водят в задънена улица.

— Не съвсем, приятелю Жискар — възрази Данил сериозно. — Има още един, трети вид ядрена реакция, който трябва да се вземе предвид.

— Така ли? — запита Жискар. — Не се сещам за него.

— Не е лесно за сещане, приятелю Жискар, защото в кората на планетите от Външните и Заселническите светове почти не се срещат уран и торий, поради което естествената им радиоактивност е много ниска. Съответно въпросът не представлява голям интерес и никой не се занимава с него с изключение на някои специалисти по теоретична физика. Мадам Квинтана обаче ми каза, че на Земята уранът и торият са сравнително често срещани. А следователно естественият радиоактивен фон би трябвало да представлява важен фактор за екологията на планетата. Това е третият вид ядрена реакция, който трябва да се вземе предвид.

— В какъв смисъл, приятелю Данил?

— Естествената радиоактивност също е проява на слабите взаимодействия. Предполагам, че ядреният мултипликатор, който може да взриви термоядрен или атомен реактор, е в състояние също така да ускори процесите на естествен радиоактивен разпад до такава степен, че част от земната кора да се взриви — при наличие на достатъчно уран или торий.

Жискар изгледа Данил мълчаливо, без да помръдне. Накрая каза с притихнал глас:

— Значи според теб д-р Амадиرو възнамерява да взриви земната кора и да направи планетата необитаема, като по този начин осигури на космолитите господство над Галактиката.

Данил кимна.

— Или ако няма достатъчно уран или торий, за да настъпи мощна експлозия, поне ще се стигне до повишаване на

радиоактивността. От своя страна, това ще доведе до образуване на излишък от топлина, което ще промени климата, и на излишък от радиация, което пък ще предизвика ракови заболявания и уродства. Макар и по-бавно, целта ще бъде постигната.

— Това е ужасяващ план — заяви Жискар. — Смяташ ли, че той наистина може да се осъществи?

— Вероятно. Мисля, че от няколко години на Земята има аврориански хуманоидни роботи — като неуспелия атентатор. Те могат да изпълняват сложни задачи, а също и при нужда да влизат в Градовете, за да си набавят необходимите технически приспособления. По всяка вероятност те поставят ядрени мултипликатори на местата, където почвата е богата на уран и торий. Вероятно досега са поставили вече значителен брой. Д-р Амадиرو и д-р Мандамъс са дошли, за да контролират изпълнението на последните детайли и за да активират мултипликаторите. Вероятно са уредили нещата така, че да имат време да се измъкнат, преди планетата да бъде унищожена.

— В такъв случай — каза Жискар — на всяка цена трябва да информираме Генералния секретар. Органите на сигурността на Земята трябва незабавно да бъдат мобилизирани; д-р Амадиро и д-р Мандамъс трябва веднага да бъдат заловени, за да им бъде попречено да осъществят проекта си.

— Не мисля, че това може да се направи — възрази Данил. — Генералният секретар най-вероятно няма да ни повярва — широко разпространената мистична вяра в неприкосновеността на планетата. Ти вече я отчете като явление, което работи против интересите на човечеството, и подозирам, че в този случай ще стане точно така. Ако подложим на съмнение вярата му в уникалния характер на Земята, Генералният секретар няма да позволи да бъде разколебан в убеждението си, колкото и нерационално да е то. Той ще реши проблема, като откаже да ни повярва.

А дори и да ни повярва, всички контраприготовления ще трябва да минат през одобрението на бюрократичния правителствен апарат. Колкото и да се ускори, процедурата все едно ще отнеме твърде дълго време.

Нещо повече — дори да предположим, че Земята незабавно ще мобилизира всичките си сили, не вярвам земляните да успеят да открият двама души сред огромната пустош. Стотици десетилетия

наред жителите на планетата живеят в Градовете и почти никога не ги напускат. Добре си спомням това още от времето, когато работих за първи път с колегата Илайджа тук, на Земята. Дори ако земляните си наложат да пребродят откритите пространства, много малко вероятно е да попаднат на двамата аврорианци навреме. Освен при някакво невероятно стечение на обстоятелствата, а на това не бива да се разчита.

— Заселниците лесно биха сформирали разузнавателна група — предположи Жискар. — Те не се боят от открити или непознати пространства.

— Но те са не по-малко убедени в неприкосновеността на планетата. И те ще откажат категорично да ни повярват. Няма големи шансове да открият двамата космолити достатъчно бързо, за да спасят положението — дори ако ни повярват.

— Ами земните роботи? — попита Жискар. — Пространствата между Градовете гъмжат от тях. Някои от тях сигурно вече са забелязали, че навън има човешки същества. Трябва да ги разпитат.

— Въпросните човешки същества са експерти по роботика. Те определено са се постарали никой от роботите наоколо да не усети присъствието им. По същата причина няма защо да се страхуват от роботите, които биха участвали в разузнавателните групи. Просто ще им заповядат да се махат и да забравят. И което е още по-лошо, земните роботи са сравнително прости модели, предназначени главно за изпълнение на някои специализирани дейности в земеделието, животновъдството или минното дело. Едва ли могат лесно да бъдат пригодени към изпълнение на по-обща задача, каквато представлява едно задълбочено разузнаване.

— Ти май отхвърли всички възможности за действие, приятелю Данил. — каза Жискар. — Какво друго остава?

— Трябва сами да открием двамата космолити и да ги спрем — отвърна Данил. — И то веднага.

— Знаеш ли къде се намират те, приятелю Данил?

— Не зная, приятелю Жискар.

— Но щом цяла разузнавателна група от земляни, заселници или роботи — или от всички тях взети заедно — може да се справи със задачата само по едно най-невероятно стечение на обстоятелствата, как тогава ще го направим ние двамата?

— Не зная, приятелю Жискар, но трябва да го направим.

— Необходимостта сама по себе си не е достатъчна, приятелю Данил — заяви Жискар с глас, в който се промъкваха сурови нотки. — Ти постигна много. Разкри наличието на криза и стъпка по стъпка разгада нейната същност. Но ето, че това се оказа безполезно. Отново сме безпомощни да предприемем каквото и да било.

— Имаме една последна възможност — възрази Данил, — която може да звучи невероятно и почти безсмислено, но не ни остава нищо друго, освен да опитаме. Амадиرو изпрати един робот да те убие, защото се страхува от теб, но това може да се окаже голяма грешка от негова страна.

— Ами ако този почти безсмислен вариант се провали, приятелю Данил?

Данил спокойно погледна Жискар.

— Тогава сме безпомощни, Земята ще бъде унищожена, а човешката история ще залезе безвъзвратно.

ГЛАВА 18

НУЛЕВИЯТ ЗАКОН

84

Келдън Амадиро се чувстваше нещастен. Земното притегляне бе малко силничко за него, атмосферата — прекалено плътна, звуковете и миризмите на открито — едва доловимо, но дразнещо по-различни от аврорианските. Освен това нямаше постройка, която би могла да претендира за цивилизованост.

Роботите бяха построили някакви заслони, където имаше хранителни припаси в изобилие. Имаше и импровизирани тоалетни, които бяха задоволителни от функционална гледна точка, но крайно незадоволителни във всяко друго отношение.

И най-лошото — макар че утрото се оказа наистина приятно, денят се очертаваше да бъде безоблачен и прекалено яркото слънце вече напичаше. Скоро температурите щяха да станат твърде високи, въздухът — твърде влажен, а щяха да се появят и онези хапещи насекоми. Преди Мандамъс да му обясни, Амадиро недоумяваше какви са тези малки парещи подутини по ръцете му.

— Ужасно! — измънка той, докато се почесваше. — Сигурно разнасят зарази.

— Струва ми се, че и това се случва — отвърна Мандамъс с неприкрито безразличие. — Но е много малко вероятно. Имам лосиони, които успокояват сърбежа, и специални вещества, които при горене отблъскват насекомите с миризмата си, макар че и аз я намирам не по-малко зловонна.

— Запалете ги — отсече Амадиро.

— Освен това с нищо не искам да увеличавам шансовете да ни открият — продължи Мандамъс с все същия тон, — било то и с някоя дреболия — примерно миризма или лек пушек.

Амадиро го изгледа с подозрение.

— Вече няколко пъти повторихте, че на това място никога не идват земляни или селскостопански работи.

— Така е, но това не е математически постулат, а социологическо наблюдение. Подобни наблюдения винаги се съпровождат от изключения.

Амадиро се навъси.

— Най-добре да свършим с този проект веднъж завинаги. Казахте, че днес ще бъдете готов.

— Това също е социологическо наблюдение, д-р Амадиро. Би трябвало да съм готов днес. Искане ми се да е така, но не мога да дам никакви гаранции.

— А кога ще можете?

Мандамъс разпери ръце, сякаш казваше „Кой знае?“.

— Д-р Амадиро, струва ми се, че вече неведнъж съм ви обяснявал, но съм готов с удоволствие да повтора отново. Бяха ми необходими цели седем години, за да стигна дотук. Разчитах на още няколко месеца, през които лично да посетя всяка от четиринайсетте транслационни станции на Земята. Сега вече няма да мога да го направя, защото се налага да приключваме, преди Жискар да ни е открил и да ни е спрял. Това означава, че трябва да извърша проверката, като се свържа с хуманоидните работи в транслационните станции. Не им се доверявам така, както на самия себе си. Трябва непрекъснато да сверявам докладите им, а може да се наложи и да отида на едно-две от местата, преди да се убедя, че всичко е наред. Това ще продължи дни — може би една-две седмици.

— Една-две седмици! Невъзможно! Колко време ще трябва да понасям тази планета, Мандамъс?

— Сър, при едно от предишните си посещения останах на тази планета почти цяла година; при друго — повече от четири месеца.

— И ви хареса, а?

— Не, сър, но имах да върша работа — и я свърших, без да се щадя — Мандамъс прикова Амадиро с леден поглед.

Амадиро се изчерви.

— Добре, докъде сме стигнали? — попита той с малко по-сдържан тон.

— Все още преценявам пристигащите доклади. Както ви е известно, не работим с лабораторна система, която действа гладко и

безпрепятствено. Имаме работа с изключително хетерогенна земна кора. За щастие радиоактивните вещества са широко разпространени, но на някои места слой им застрашително изтънява и се налага да поставим трансляционни станции, за които отговарят роботи. Ако трансляторите не са поставени точно където и както трябва, ядреното мултиплициране ще спре и всичките ни дългогодишни усилия ще отидат на вятъра. Или може да се получи локално свръхмултиплициране с експлозивна сила, която да предизвика местен взрив, при което останалата част от земната кора ще остане невредима. И в двата случая щетите като цяло ще бъдат незначителни.

Нашата цел, д-р Амадирос, е да направим съответните рудни залежи, а следователно и огромната част от земната кора силно радиоактивни — бавно — постепенно — безвъзвратно — отсичаше той думите на равни интервали, — така че Земята да се превръща все повече и повече в един необитаем свят. Социалната структура на планетата ще рухне и така завинаги ще сложим кръст на Земята в качеството ѝ на убежище за човечеството. Предполагам, че именно това искате, д-р Амадирос. Така ви представих нещата преди години и тогава вие заявихте, че всичко съвпада с вашите желания.

— Стига глупости, Мандамъс, желанието ми не се е променило.

— Тогава, сър, или се примирете с неудобствата, или се върнете и ме оставете да продължа колкото е необходимо.

— Не, не — промърмори Амадирос. — Трябва да съм тук, когато това стане... но не мога да потисна нетърпението си. Какъв срок сте определил за протичането на целия процес?... Искам да кажа, колко време ще мине след пускането на първата мултиплицираща вълна, докато Земята стане необитаема?

— Зависи каква степен на мултиплициране ще приложи в самото начало. Все още не знам необходимата сила, защото тя зависи от общата ефективност на трансляторите. Затова съм осигурил възможност за гъвкав контрол. Целта ми е да постигна промеждутъчен период от десет до два десетилетия.

— Ами ако периодът е по-кратък?

— Колкото повече съкратим периода, толкова повече ще се ускори повишението на радиоактивността на земната кора и затоплянето на планетата. Земята ще стане опасна много по-бързо и

шансовете за навременна евакуация на една по-значителна част от населението ще намалее.

— Какво значение има това? — промърмори Амадирос.

Мандамс се смръщи.

— Колкото по-бързо започне да се изразжда Земята, толкова по-вероятно е земляните и заселниците да се усъмнят, че зад всичко това се крие някаква технологична причина. Най-вероятно е да обвинят нас. Ще последва яростна атака от страна на заселниците и в името на своя свещен свят те ще се бият до последна капка кръв само и само да ни отмъстят колкото се може повече. Обсъждали сме това и по-рано и като че ли бяхме на едно и също мнение по въпроса. Далеч по-добре би било, ако осигурим един разумно дълъг период от време, който да ни даде възможност да се подготвим за най-лошото. Земята в своето объркване ще сметне, че бавното повишение на радиоактивността представлява някакво непонятно природно явление. Струва ми се, че точно сега това е много по-наложително, отколкото беше доскоро.

— Така ли? — Амадирос на свой ред се намръщи. — Доколкото познавам това ваше кисело пуританско изражение, не се съмнявам, че се готвите да стоварите вината върху мен.

— Моите уважения, сър, но в случая това съвсем не е трудно. Не беше разумно да изпращате един от нашите роботи да унищожи Жискар.

— Напротив, трябваше. Жискар е единственият, който може да ни провали.

— Първо трябва да ни намери, което е невъзможно. А дори и да успее, ние сме специалисти по роботика. Мислите ли, че няма да можем да се справим с него?

— Ами?! — възкликна Амадирос. — Същото си мислеше и Василия, при това тя го познаваше по-добре. Но дори и тя не можа да се справи с Жискар. Бойният кораб, който трябваше да се погрижи за него и да го унищожи от разстояние, по някаква причина също не успя. Така че сега той е на Земята и ние трябва по един или друг начин да го унищожим.

— Агентаът е бил неуспешен. Нищо не съобщиха.

— Има правителства, които от благоразумие спестяват лошите новини — може би тукашните държавни служители са благоразумни, макар и да са варвари. А ако нашият робот се е провалил и са го

подложили на разпит, той сто процента е блокирал необратимо. Което означава, че сме загубили един робот и нищо повече — нещо, което можем да си позволим. А ако Жискар е все още на свобода, значи още повече се налага да побързаме.

— Ако успеят да разберат от робота местонахождението на този операционен център, загубата ще се окаже много по-голяма. Най-малкото не биваше да използваме робот от центъра.

— Използвах първия, който ми попадна. И той няма да разкрие нищо. Струва ми се, че можеш да имаш доверие в начина, по който съм го програмирал.

— Изключил или не, той не може да скрие факта, че е произведен на Аврора. Земните специалисти по роботика — каквито все пак се намират на планетата — веднага ще разберат това. Ето ви още една причина да забавим повече повишението на радиоактивността. Трябва да мине достатъчно време, за да може земляните да забравят случая и да не направят връзка между него и настъпващата катастрофа. Трябват ни най-малко десет десетилетия, а може би петнайсет или дори дваайсет.

Мандамъс се запъти да провери отново уредите си и да поднови връзката с транслатори номер шест и десет, които според него все още бяха проблематични. Амадирос го изпрати с поглед, пълен с презрение и силна неприязън.

— Да, но аз нямам пред себе си още дваайсет или петнайсет десетилетия, нито може би дори десет — промърмори той на себе си. — Ти може и да ги имаш — но аз не.

85

В Ню Йорк бе ранна утрин. Данил и Жискар разбраха това по настъпилото постепенно оживление.

— Някъде извън Града, на повърхността, сега сигурно се разсъмва — каза Жискар. — В един от разговорите си с Илайджа Бейли преди дваайсет десетилетия нарекох Земята „Планетата на зората“. Дали това ще продължи още дълго? Или може би вече не е?

— Не се измъчвай с подобни мисли, приятелю Жискар — отвърна Данил. — По-добре да решим какво трябва да направим днес,

за да помогнем на Земята да си остане Планетата на зората.

Гладиа влезе в апартамента по хавлия и пантофи. Косата ѝ бе току-що изсушена.

— Какъв абсурд! — възкликна тя. — Сутрин землянките се помъкват из коридорите към обществените Лични чорлави и развлечени. Нарочно, струва ми се. Било невъзпитано да се решиш на път за Личната. Явно първоначалната немарлива външност засилва ефекта от издокарания вид на излизане. Трябваше да си взема пълния сутрешен тоалет. Да знаете само как ме гледаха, когато излязох по хавлия! На излизане от Личната трябва да си нагласена от главата до петите... Какво има, Данил?

— Мадам, ще разрешите ли да поговорим с вас? — попита Данил.

Гладиа се поколеба.

— Съвсем накратко, Данил. Както сигурно ви е добре известно, денят се очертава да е изключително натоварен и сутрешните ми срещи започват почти веднага.

— Точно за това искаме да поговорим с вас, мадам — каза Данил. — В този исторически ден по-добре да не сме до вас.

— Какво?

— Ефектът, който бихте искала да окажете върху земляните, ще бъде много по-силен, ако не сте заобиколена от работи.

— Няма да съм заобиколена. Ще бъдете само вие двамата. Как ще се оправя без вас?

— Налага се да се научите, мадам. Докато сме с вас, вие сте белязана сред земляните. Това създава впечатлението, че се боите от тях.

— Но аз имам известна нужда от охрана, Данил — обезпокоено рече Гладиа. — Спомни си какво се случи снощи.

— Нямаше да успеем да предотвратим случилото се, мадам, и нямаше да можем да ви предпазим — ако се беше наложило. За щастие снощи не стреляха по вас. Изстрелът от бластера беше насочен към Жискар.

— Защо към Жискар?

— Как може робот да се прицели във вас или в някое човешко същество въобще? По някаква причина той се целеше в Жискар. Затова с присъствието си ние можем само да ви изложим на още по-

голяма опасност. Не забравяйте, че мълвата за снощния инцидент се разпространява, и независимо от опитите на правителството да потули подробностите ще плъзне слух, че атентаторът, насочил бластера и стрелял с него, е робот. Това ще възбуди негодуванието на обществеността срещу роботите — срещу нас — и дори срещу вас, ако продължавате да се появявате с мен и с Жискар. По-добре да не сме с вас.

— Колко време?

— Поне докато трае мисията ви, мадам. През идните дни капитанът ще ви е от по-голяма помощ, отколкото ние. Той познава земляните, които имат високо мнение за него, а той пък има много високо мнение за вас, мадам.

— Наистина ли мислиш, че той има високо мнение за мен? — попита Гладиа.

— Така ми се струва, въпреки че съм робот... Разбира се, ние ще застанем отново до вас в мига, в който пожелаете да се върнем, но засега смятаме, че най-доброто, което можем да направим за вашата сигурност, е да ви оставим в ръцете на капитан Бейли.

— Ще си помисля — рече Гладиа.

— През това време ще отидем при капитан Бейли, мадам — рече Данил, — и ще го попитаме дали е съгласен с нас.

— Добре — съгласи се Гладиа и влезе в спалнята си.

— Склонна ли е? — обърна се Данил възможно най-тихо към Жискар.

— Склонна е меко казано — отвърна Жискар. — В мое присъствие тя винаги се е чувствала неловко, така че няма много да страда от отсъствието ми. Към теб, приятелю Данил, мадам Гладиа изпитва противоречиви чувства. Ти определено ѝ напомняш за приятеля Джендър, чиято дезактивация така я травмира преди много десетилетия. Тази прилика едновременно я привлича и отблъсква, така че бе нужна съвсем лека намеса от моя страна. Отслабих привличането към теб и засилих привличането към капитана. Ще се чувства съвсем добре без нас.

— Хайде тогава да намерим капитана — каза Данил. И двамата излязоха от стаята във вестибюла пред апартамента.

Данил и Жискар бяха идвали и по-рано на Земята; последен бе посещавал планетата Жискар. Знаеха как се използва компютърният указател, в който откриха района, крилото и номера на апартамента, даден на Д.Ж., разбираха също и цветните кодове във вестибюлите, които ги упътваха към съответните завои и асансьори.

Беше доста рано и по коридорите нямаше оживено движение, но малкото минувачи се заглеждаха изумено в Жискар, после извързваха поглед с подчертано безразличие.

Когато приближиха апартамента на Д.Ж., Жискар закрачи по-неуверено. Не се забелязваше много, но Данил веднага обърна внимание.

— Не си ли добре, приятелю Жискар? — попита го той тихо.

— Наложил се да залича изумлението, страха, дори прекаления интерес у няколко души, сред които и едно дете — при него беше още по-трудно — отвърна Жискар. — Нямах време да проверя дали не причинявам вреда.

— Трябвало е да го сториш. Никой не бива да ни спира.

— Разбирам, но Нулевият закон не е много ефикасен при мен. Нямам твоите способности в това отношение — после продължи, сякаш за да отвлече собственото си внимание от неразположението си. — И друг път съм забелязвал, че повишеното съпротивление в позитронните ми вериги се отразява първо на стойката и походката, а едва след това на речта.

Данил задейства сигнала на вратата.

— И при мен е така, приятелю Жискар — каза той. — В повечето случаи е трудно да се поддържа равновесие само върху две опорни точки. Още по-трудно е да се поддържа контролирано неравновесие както при ходенето. Чувал съм, че в началото са правени опити роботите да бъдат с четири крака и две ръце. Наричали са ги „кентаври“. Работели много добре, но били неприемливи заради фрапиращата си нечовешка външност.

— Много бих се радвал в този момент да имам четири крака — каза Жискар. — Но мисля, че неразположението ми преминава.

Д.Ж. се показва на вратата и ги посрещна с широка усмивка. След това огледа коридора и в двете посоки, при което усмивката изчезна от лицето му и се замени с изражение на крайно безпокойство.

— Какво правите тук без Гладия? Как...

— Мадам Гладиа е съвсем добре, капитане — прекъсна го Данил. — Нищо не я застрашава. Ще ни позволите ли да влезем и да ви обясним?

Д.Ж. ги стрелна гневно с поглед и ги пусна да влязат. Тонът му стана гневен — естествената реакция, която можеха да предизвикат две зле работещи машини.

— Защо сте я оставили сама? Как може изобщо да си позволявате да я оставяте сама?

— Тя е сама колкото всеки друг човек на Земята и е изложена на опасност колкото всички останали. Ако по-късно се обърнете към нея по този въпрос, тя положително ще ви каже, че докато по петите я следват аврориански роботи, мисията ѝ на Земята не може да се развива успешно. Положително ще ви каже още, че ако някой трябва да ѝ помага и да я пази, то това сте вие, а не роботите ѝ. С положителност смята, че точно това е желанието ѝ — поне в момента. Ако някога, когато и да е, поиска да се върнем при нея, ще ни има на свое разположение.

Лицето на Д.Ж. облекчено се разтегна наново в усмивка.

— Значи иска аз да я пазя?

— Според нас, капитане, в момента тя желае много по-силно вашето присъствие, отколкото нашето.

Усмивката на Д.Ж. се разля до ушите.

— Как да ѝ се сърди човек!... Ще се приготвя и ще отида в апартамента ѝ колкото се може по-бързо.

— Само че, сър, първо...

— А-ха! — възкликна Д.Ж. — Услуга за услуга, така ли?

— Да, сър. Искаме да разберем колкото се може повече за робота, който снощи стреля с бластер по балкона.

Изражението на Д.Ж. отново стана напрегнато.

— Смятате, че мадам Гладиа все още не е във от опасност?

— Съвсем не. Роботът снощи не стреля по мадам Гладиа. Той се целеше в приятеля Жискар.

— Защо да стреля по него?

— Точно това искаме да разберем. За тази цел бихме искали да се свържете с мадам Квинтана, заместник-министъра на енергетиката. Кажете ѝ, че за вас и — ако евентуално решите да добавите — за правителството на Бейлиуърлд е изключително важно да ми позволи

да ѝ задам няколко въпроса. Бихме искали да направите каквото намерите за добре, за да я убедите да се съгласи.

— Само това ли искате от мен? Да убедя едно доста високопоставено и заето държавно лице да се подложи на кръстосан разпит от робот?

— Тя би могла да се съгласи, сър, стига да я помолите достатъчно убедително — настоя Данил. — Освен това, тъй като може да се намира далеч оттук, ще бъде добре да наемете на наше име дартер, който да ни откара дотам. Както може би се досещате, нямаме никакво време за губене.

— И тези дреболии са всичко? — попита Д.Ж.

— Не съвсем, капитане — каза Данил. — Ще ни трябва шофьор, на когото ще ви помолим добре да платите, за да се съгласи да качи приятеля Жискар, който е несъмнено робот. Що се отнася до мен, той вероятно няма да има нищо против.

— Дано си даваш сметка, Данил, че искаш от мен прекалено много — каза Д.Ж.

— Надявах се, че не е много, капитане. Но щом казвате, че е така, излишно е повече да говорим. Не ни остава нищо друго, освен да се върнем при мадам Гладиа, което никак няма да я зарадва, защото тя предпочита да бъде с вас.

Данил се обърна към вратата и направи знак на Жискар да го последва.

— Почакайте — спря ги Д.Ж. — Малко по-надолу във вестибюла има обществен комуникационен апарат. Мога само да опитам. Вие стойте тук и ме чакайте.

Двата робота замръзнаха на място.

— Наложил ли се да се намесиш много, приятелю Жискар?

Жискар стоеше здраво на краката си.

— Бях безпомощен — отвърна той. — Капитанът беше категорично против да се свърже с мадам Квинтана, също както и да ни наеме дартер. Не можех да променя това положение, без да му причиня вреда. Когато обаче ти заяви, че се връщаме при мадам Гладиа, отношението му коренно се промени. Очакваше ли това, приятелю Данил?

— Да, приятелю Жискар, очаквах го.

— Както изглежда, нямаш голяма нужда от мен. Явно има много начини да се манипулира човешкото съзнание. Все пак накрая и аз направих нещо. Промяната в решението на капитана бе съпроводена от силна благосклонност към мадам Гладиа. И аз се възползвах от възможността да засиля това чувство.

— Ето защо си необходим. Аз не бих могъл да го направя.

— Ще се научиш и ти, приятелю Данил. Може би съвсем скоро.

Д.Ж. се върна.

— Колкото и да е странно, тя се съгласи да се срещне с теб, Данил. Дартерът и шофьорът ще пристигнат всеки момент и колкото по-бързо тръгнете, толкова по-добре. Аз отивам в апартамента на Гладиа.

Двата робота излязоха във вестибюла да чакат.

— Той е много щастлив — отбеляза Жискар.

— Така изглежда, приятелю Жискар, но се опасявам, че за нас лесното мина. Без проблеми успяхме да убедим мадам Гладиа да ни пусне сами. После, макар и малко по-трудно, склонихме капитана да ни уреди среща със заместник-министъра. При нея обаче може да стигнем до задънена улица.

87

Шофьорът хвърли един поглед към Жискар и куражът му сякаш се изпари.

— Вижте какво — обърна се той към Данил, — казаха ми, че ще ми платят двойно, за да кача някакъв робот. Но в градовете не се допускат роботи и може да си навлека големи неприятности. Парите няма да ми помогнат, ако ми вземат талона. Не може ли да кача само вас, мистър?

— Аз също съм робот, сър — отвърна Данил. — Ние вече сме в Града, и то не по ваша вина. Опитваме се да излезем вън от него, в което вие ще ни помогнете. Отиваме при високопоставен държавен служител, който се надяваме да уреди това, и ваш граждански дълг е да ни съдействате. Ако откажете да ни качите, ще станете причина за задържането на роботи в Града, а това може да се сметне за противозаконно.

Лицето на шофьора се успокои.

— Влизайте! — каза той грубо. И въпреки всичко много внимателно затвори плътната полупрозрачна преграда, която го отдели от пасажерите.

— Трудно ли стана? — попита тихо Данил.

— Съвсем лесно, приятелю Данил. Твоите думи свършиха почти цялата работа. Изумявам се как може комбинацията от твърдения, всяко от които поотделно е вярно, да постигне ефект, какъвто истината сама по себе си не би могла.

— Често съм го забелязвал в разговори между хората, приятелю Жискар, дори между иначе честни човешки същества. Подозирам, че в такива случаи им служи за оправдание някаква по-висша цел.

— Имаш предвид Нулевия закон.

— Или някакъв негов еквивалент — ако в човешкото съзнание има негов еквивалент... Приятелю Жискар, преди малко ти каза, че вероятно съвсем скоро ще се сдобия с твоите способности. Подготвяш ме за това, така ли?

— Да, приятелю Данил.

— Защо? Ако мога да попитам?

— Отново Нулевият закон. Моментната слабост в краката ми даде да разбера колко болезнени са за мен опитите да го приложя. Възможно е да ми се наложи още днес да подчиня действията си на Нулевия закон — в името на спасението на света и човечеството. А може и да не успея да го направя. Подготвям те малко по малко, за да мога да ти дам последните инструкции, когато му дойде времето. Тогава всичко ще си дойде на мястото.

— Не виждам как може да стане това, приятелю Жискар.

— Когато му дойде времето, ще стане от само себе си. Тази техника съм използвал в много по-малък мащаб при роботите, които изпращах на Земята. Това беше още по времето, когато ги допускаха в Градовете, и точно те помогнаха да се промени нагласата на земните лидери в полза на изпращането на заселници.

Дартерът^[1], който нямаше колела, а се движеше на около сантиметър над земята, се носеше през някакви коридори, специално предназначени за такива превозни средства, и то със скорост, напълно достойна за името му. После излезе в един от обикновените коридори. От лявата страна успоредно на пътя минаваше експресната магистрала.

С чувствително намалена скорост дартерът зави наляво, спусна се под експресната линия, изскочи от другата страна и след един участък от около половин миля, пълен със завои, спря пред главния вход на някаква сграда с орнаменти.

Вратата на дартера се отвори автоматично. Данил слезе пръв, изчака Жискар и подаде на шофьора някаква хартийка, която му бе връчил Д.Ж. След като внимателно го огледа, шофьорът затвори рязко вратите и бързо потегли, без да отрони и дума.

88

Вратата не се отвори веднага след техния сигнал и Данил предположи, че ги оглеждат. Най-после отвътре се показва една млада жена и боязливо ги поведе към вътрешните помещения на сградата. Тя избягваше да гледа към Жискар, но към Данил прояви нещо повече от обикновено любопитство.

Завариха заместник-министър Квинтана седнала зад огромно бюро. Тя се усмихна и заговори с малко престорено весел тон.

— Два робота без придружител. Не е ли малко опасно това за мен?

— Съвсем не, мадам Квинтана — сериозно отвърна Данил. — За нас е не по-малко необичайно да виждаме хора, несъпровождани от работи.

— И аз си имам работи, не се притеснявайте — рече Квинтана. — Наричам ги подчинени — една от тях ви придружи дотук. Странно как не е припаднала при вида на Жискар. Сигурно щеше да е неизбежно, ако предварително не я бях предупредила. Пък и ако не беше своята изключително интересна външност, Данил. Но както и да е. Капитан Бейли настоя решително да се срещна с вас, а аз самата съм заинтересована да поддържам добри отношения с един толкова влиятелен Заселнически свят като Бейлиуърлд. В крайна сметка се съгласих да разговарям с вас. Но въпреки всичко денят ми е доста натоварен и ще ви бъда благодарна, ако свършим по-бързо... Какво мога да направя за вас?

— Мадам Квинтана... — започна Данил.

— Един момент. Ще седнете ли? Нали седеше, когато разговаряхме снощи?

— Можем да седнем, но няма да се чувстваме по-неудобно, ако стоим прави. Безразлично е за нас.

— Но за мен не е. Не ми е удобно да стоя права, а ако остана на стола, ще ми се схване врата да гледам нагоре към вас. Вземете си по един стол и седнете. Благодаря... Кажи сега, Данил, за какво става дума?

— Мадам Квинтана, сигурно си спомняте снощния инцидент, когато след банкета някой стреля с бластер по балкона.

— Естествено. Дори знам, че този „някой“ е бил хуманоиден робот, въпреки че не сме го съобщавали официално. И въпреки това седя на едно бюро с два робота, и то без никаква охрана. Да не говорим, че единият е хуманоиден.

— Аз нямам бластер, мадам — каза Данил усмихнато.

— Надявам се... Онзи хуманоиден робот изобщо не приличаше на теб. Ти си истинско произведение на изкуството, Данил.

— Сложно съм програмиран, мадам.

— Имам предвид външността ти. Но кажи за инцидента с бластера.

— Този робот, мадам, има база някъде на Земята. Дойдох от Аврора специално за да я открия и да предотвратя бъдещи инциденти, които могат да нарушат мира между нашите светове.

— Ти си дошъл? Не капитанът? Не мадам Гладиа?

— Ние, мадам. Аз и Жискар. Не съм в състояние да ви разкажа цялата история на включването ни в тази операция, нито мога да ви съобщя името на човека, за когото работим.

— Охо! Международен шпионаж! Много интересно. Съжалявам, че не мога да ви помогна, но не знам откъде е дошъл роботът. Нямам абсолютно никаква представа къде може да се намира базата му. Всъщност дори не мога да разбера защо сте дошли при мен. На твоето място, Данил, щях да отида в Министерството на планетарната сигурност — тя се наведе към него. — Истинска ли е кожата ти, Данил? В противен случай имитацията е просто невероятна — тя протегна ръка и леко докосна бузата му. — И на пипане е съвсем като истинска.

— Въпреки това не е истинска, мадам. При порязване не заздравява сама. Затова пък скъсаното място лесно може да се завари или да се настави с крѝпка.

— Уф! — сбърчи нос Квинтана. — Впрочем това беше всичко, защото не мога да ви помогна — поне що се отнася до атентатора. Не знам нищо.

— Нека ви обясня по-нататък, мадам — не се отказваше Данил. — Този робот вероятно участва в групировка, която се интересува от ранния енергодобивен метод, който ми описахте снощи — атомното делене. Нека приемем, че е така и че има хора, които се интересуват от атомното делене и от съдържанието на уран и торий в земната кора. Къде би било най-удобно за тях да разположат базата си?

— Може би в някоя стара уранова мина? Дори и не подозирам къде би могло да има такива. Трябва да разбереш нещо, Данил... Земята изпитва почти суеверно отвращение към всякакви ядрени устройства, особено към атомните. В популярните материали по енергетика не може да се намери почти нищо за атомния процес, а в техническите издания за експерти има само най-същественото. Дори аз самата знам много малко, макар наистина да съм администратор, а не научен работник.

— Има още нещо, мадам. Разпитахме евентуалния атентатор за местоположението на базата му, и то много настойчиво. Той беше програмиран да се дезактивира необратимо при подобна ситуация — тоест мозъчните му вериги окончателно да изключат. И това наистина стана. Накрая обаче, когато у него се бореха импулсът да отговори и импулсът да се дезактивира, той три пъти отвори уста, сякаш се опитваше да произнесе три срички, три думи, три фрази или някаква комбинация от трите. Втората сричка или дума, или просто звук, беше „миля“. Говори ли ви това нещо във връзка с атомното делене?

Квинтана бавно поклати глава.

— Не. Не бих казала. Такава дума определено не може да се намери в речника на стандартния галактически. Съжалявам, Данил. Много ми беше приятно да се видим пак, но ме чака цял куп служебна работа. Моля да ме извините.

— Казаха ми — продължи Данил, без да обръща внимание на думите ѝ, — че „миля“ може да е някаква архаична дума, която означава древна мярка за дължина — вероятно повече от километър.

— Дори и да е така — отвърна Квинтана, — не виждам какво общо може да има със случая. Откъде един робот ще знае архаичните изрази и древните...

Внезапно тя млъкна. Лицето ѝ пребледня като платно, очите ѝ се разшириха.

— Нима е възможно? — промърмори тя.

— Какво, мадам? — попита Данил.

— Има едно място, което всички избягват — и хора, и роботи. Ако трябва да представя нещата в по-драматични краски, то е направо злокобно. Дотолкова, че хората почти са заличили в съзнанието си неговото съществуване. Дори не се отбелязва на картите. То е еманация на всичко, свързано с атомното делене. Попаднах на него случайно в един много стар филм за служебно ползване, още когато току-що бях постъпила на работа в министерството. Непрекъснато го споменавах във връзка с някакъв „инцидент“, който завинаги настроил земляните против използването на атомната енергия. Мястото се нарича Три Майл ^[2] Айланд.

— Значи то е напълно уединено място, което не крие никаква опасност от нежелани посещения. Място, което няма как да убегне на някой, който си направи труда да се порови из древните справочни материали по атомна енергия. Място, което веднага ще му привлече вниманието като идеална база за секретна дейност. Място, чието име се състои от три думи, втората от които е „миля“. Няма начин да не е мястото, което търсим, мадам... Можете ли да ни кажете как се стига дотам, както и да уредите по някакъв начин да излезем от Града и да отидем до Три Майл Айланд? Или поне възможно най-близо до него?

Квинтана се усмихна. Усмивката я подмладяваше.

— Предполагам, че нямате никакво време за губене, щом се занимавате с междузвезден шпионаж, нали?

— Да, мадам, точно така.

— Мисля, че в такъв случай в задълженията ми влиза едно посещение на Три Майл Айланд. Защо да не ви заведа с въздушна кола? Мога да управлявам.

— При вашата натовареност, мадам...

— Работата няма да ми избяга. Ще си стои тук и ще ме чака да се върна.

— Но нали ще трябва да излезете извън Града...

— Какво от това? Времената вече са други. Наистина, в дните на космолитското господство земляните изобщо не напускаха Градовете. Но вече почти дваисет десетилетия излизаме навън и заселваме Галактиката. Все още има някои по-необразовани хора, които държат на провинциалните си възгледи, но повечето започнаха доста да пътуват. Сякаш непрекъснато имаме усещането, че рано или късно може да се присъединим към някоя заселническа група. Лично аз нямам подобни намерения, но често летя с въздушната си кола. Преди пет години например отидох с нея до Чикаго и после се върнах обратно... Стойте тук. Аз ще уредя всичко.

И тя излезе като вихър.

— Не прилича на себе си, приятелю Жискар — промърмори Данил като я изпрати с поглед. — Да не си направил нещо?

— Съвсем малко. Когато влязохме, ми се стори, че външността ти привлича младата жена, която ни посрещна. Бях убеден, че на снощния банкет в съзнанието на мадам Квинтана е присъствал същият елемент, въпреки че стоях доста далеч от нея, а в стаята имаше прекалено много хора, за да съм сигурен в извода си. Щом обаче разговорът започна, привличането пролича съвсем ясно. Малко по малко го засилвах, така че всяко нейно следващо заявление за приключване на разговора звучеше все по-нерешително... Всъщност тя нито веднъж не се възпротиви сериозно, че продължаваш. Накрая предложи въздушната кола, защото според мен вече не можеше да си представи, че ще пропусне възможността да бъде с теб още малко.

— Това може да усложни нещата за мен — каза замислено Данил.

— В името на една благородна цел — отбеляза Жискар. — Погледни през призмата на Нулевия закон.

Той изрече тези думи с вид, който подсказваше, че би се усмихнал — стига лицето му да бе способно на такова изражение.

Когато приземи въздушната кола на една подходяща за целта бетонна плоча, Квинтана облекчено въздъхна. Веднага се приближиха

два робота, за да извършат задължителния преглед на колата и ако е необходимо, да я заредят.

Тя се наведе към Данил, за да погледне надясно.

— В тази посока е, няколко километра нагоре по течението на Съскюхана. Доста е горещо — след това с явна неохота се изправи и се усмихна на Данил. — Ето това е най-неприятното извън Града. Околната среда на открито е абсолютно неконтролируема. Как може да е толкова горещо? Не ти ли е топло, Данил?

— Имам вграден термостат, мадам, който е в пълна изправност.

— Прекрасно. Бих искала и аз да имам. В тази местност няма никакви пътища, Данил. Нито пък някой робот може да ни упъти, защото там никога не влизат роботи. А и не знам къде точно може да се намира онова, което търсим, защото местността е доста голяма. Може да я пребродим цялата от край до край, без да попаднем на базата, дори да сме я подминали с 500 метра.

— Не говорете в първо лице, мадам. Абсолютно е наложително да останете тук. Оттук нататък сигурно ще стане много опасно, но дори и да не е така, може просто да не издържите физически. Бихте ли останали тук да ни почакате? Би било от голямо значение за мен.

— Ще ви изчакам.

— Може да се забавим няколко часа.

— Тук има най-различни удобства, освен това наблизо се намира един малък град — Харисбърг.

— В такъв случай ние тръгваме, мадам.

Той с лекота скочи от земната кола, последван от Жискар. Двамата поеха на север. Беше почти пладне и металните части по тялото на Жискар искряха на яркото лятно слънце.

— Каквато и следа от умствена дейност да забележиш, тя задължително ще ни отведе до целта — заяви Данил. — На километри наоколо не би трябвало да има никой друг.

— Сигурен ли си, че ако ги открием, ще успеем да ги спрем, приятелю Данил?

— Не, приятелю Жискар, съвсем не съм сигурен. Но трябва да го направим.

Левюлър Мандамъс изсумтя и вдигна към Амадиرو бледото си лице, на което играеше едва доловима усмивка.

— Изумително — възкликна той. — По-добре не би могло и да бъде.

Амадиро изтри с една хавлиена кърпа потта, която се стичаше по челото и бузите му.

— Какво означава това? — попита той.

— Че всички транслационни станции са в изправност.

— Значи мултиплицирането може да започне?

— Веднага щом изчисля необходимата концентрация на W-частиците.

— И колко ще отнеме това?

— Петнайсет минути. Най-много половин час.

С някакво нарастващо ожесточение Амадиро впи поглед в него.

— Готово — каза Мандамъс. — Изчислих го. 2,72 по моята условна скала. Това означава петнайсет десетилетия до максималното равновесно ниво, което ще се запази без съществени промени милиони години. При такова ниво на Земята в най-добрия случай ще могат да останат отделни групи, разпръснати по местата с относително слаба радиоактивност. От нас се иска само да изчакаме и след петнайсет десетилетия заселниците вече ще представляват неорганизирана маса, която ще можем да схрускаме като апетитен залък.

— Аз обаче няма да живея още петнайсет десетилетия — бавно рече Амадиро.

— Моите съболезнования, сър — отвърна сухо Мандамъс, — но става дума за Аврора и Външните светове. Ще се намерят други, които да продължат делото ви.

— Например вие?

— Обещахте ми директорското място на Института и както виждате, аз го заслужих. При такава политическа база имам основания да се надявам един ден да стана Председател и тогава ще наложя политика, която да осигури окончателното разпадане на вече обхванатите от пълна анархия Заселнически планети.

— Много самонадеяно от ваша страна. Ами ако включите потока от W-частици, а през следващите петнайсет десетилетия някой го спре?

— Това е невъзможно, сър. Веднъж включено, устройството замръзва в това положение с помощта на вграден атомен превключвател. След което процесът става необратим — каквото и да става тук. Може цялото това място да изчезне безследно, но земната кора въпреки всичко ще продължава бавно да тлее. Не изключвам възможността наново да се изгради същото устройство, стига някой землянин или заселник да успее да възпроизведе моя проект. Но дори и в такъв случай ще е възможно единствено да се увеличи степента на радиоактивност, а не да се намали. Вторият закон на термодинамиката ще се погрижи за това.

— Казахте, че сте заслужил директорското място. Струва ми се обаче, че това е нещо, което аз трябва да преценя.

— Не е така, сър — хладно възрази Мандамъс. — Моите уважения, но процесът е известен в подробности само на мен. Детайлите са закодирани на място, което няма да успеете да откриете, а дори и да успеете, роботите, които го охраняват, по-скоро ще го унищожат, отколкото да го оставят във ваши ръце. Не можете да извлечете политически дивиденди от това. Аз мога.

— Независимо от всичко — възрази Амадиرو — моята подкрепа би ускорила нещата за вас. Ако измъкнете директорското място насила от ръцете ми, независимо по какъв начин, завинаги ще настроите против себе си останалите членове на Съвета, които всячески ще ви пречат през всичките ви десетилетия на този пост. Само директорската титла ли искате, или възможността да изпитате всичко, което произтича от пълноценното ръководство?

— Сега ли е точно моментът да говорим за политика? — попита Мандамъс. — Само допреди малко изгаряхте от нетърпение при мисълта, че мога да се забавя петнайсетина минути с компютъра.

— Да, но сега говорим за настройката на потока от W-частици. Вие искате да го нагласите на 2,72 — така ли беше? — аз обаче не съм сигурен, че това е правилната цифра. Каква е максималната степен на скалата?

— Скалата е от 0 до 12, но степента, която ни е нужна, е 2,72. Плюс-минус 0,05 — ако ви интересува по-точно. Това е степента, която според данните от четиринайсетте транслятора ще осигури достигане на равновесие след петнайсет десетилетия.

— Според мен обаче правилната цифра е дванайсет.

Мандамъс го зяпна ужасено.

— Дванайсет? Давате ли си сметка какво означава това?

— Да. Това означава, че до едно-две десетилетия Земята ще стане прекалено радиоактивна за живот и че в този процес ще загинат няколко милиона земляни.

— И че неизбежно ще се стигне до война с разярената Заселническа федерация. Защо ви е тази касапница?

— Пак повтарям. Не очаквам да живея още петнайсет десетилетия и искам да видя унищожението на Земята с очите си.

— Но това ще бъде в ущърб на Аврора — най-меко казано. Вероятно се шегувате.

— Изобщо не се шегувам. Трябва да си отмъстя за цели два десетилетия, пълни с поражения и унижение.

— Причината за всичко това са били Хан Фастълф и Жискар — не Земята.

— Не, причината за това беше един землянин — Илайджа Бейли.

— Който е умрял преди повече от шестнайсет десетилетия. Какъв смисъл има да се отмъщава на човек, който отдавна не е сред живите?

— Не желая да споря. Имам едно предложение. Ще напусна поста си веднага щом се върнем на Аврора и на мое място ще назнача вас.

— Не. Не ми трябва директорското място на такава цена. Да загинат милиарди!

— Милиарди земляни. Е, доколкото разбирам, не мога да разчитам на вас да задействате устройството, както трябва. Покажете ми тогава как аз да наглася контролния механизъм. Поемам изцяло отговорността. И въпреки всичко, щом се върнем, ще ви предоставя поста си.

— Не. Това пак означава да загинат милиарди земляни и не се знае още колко милиона заселници. Разберете най-после, нищо не е в състояние да ме накара да се съглася, а без мен вие не можете да го направите. Пусковият механизъм е настроен на отпечатъка на левия ми палец.

— Повтарям още веднъж молбата си.

— Трябва да сте луд, за да продължавате да ме молите след всичко, което ви казах.

— Това, Мандамъс, си е лично ваше мнение. Не съм толкова изкуфял, така че отпратих всички работи по разни задачи. Сега сме съвсем сами.

Мандамъс разкриви горната си устна в презрителна усмивка.

— И с какво възнамерявате да ме заплашите? Да не смятате да ме убие, докато няма работи, които да ви попречат?

— Да, Мандамъс, всъщност смятам да направя точно това, ако се наложи — Амадиро извади от някаква торбичка до себе си малокалибрен бластер. — Трудно е да се сдобиеш с такъв на Земята, но ако си платиш добре, се намира начин. Знам как се използва. Изобщо не се съмнявайте, че с най-голямо удоволствие ще ви пръсна главата още сега — ако не се съгласите да сложите палеца си на бутона и не ме оставите да наглася скалата на 12.

— Няма да посмеете. Ако умра, как ще задействате скалата без мен?

— Не ставайте глупак. Ако ви пръсна главата, левият ви палец ще си остане цял-целеничък. Дори за известно време ще запази телесната си температура. Ще се възползвам от него, след което ще задействам скалата — все едно завъртам крана на чешмата. Бих предпочел да останете жив, защото ще е доста досадно да давам на Аврора обяснения за смъртта ви — но не чак толкова, че да не мога да го понеса. Давам ви трийсет секунди за размисъл. Все още не е късно да получите директорското място, ако решите да ми съдействате. В противен случай така или иначе ще бъде моето, а вие ще умрете. Започваме. Едно... две... три...

Мандамъс бе вперил ужасен поглед в Амадиро, който го гледаше неумолимо и безстрастно иззад прицеления бластер и продължаваше да брои.

— Оставете бластера, Амадиро — каза изведнъж Мандамъс, — или ще ни задържат и двамата под предлог, че трябва да ни предпазят от нараняване.

Предупреждението закъсна. Една ръка със светкавична бързина се протегна и стисна юмрука на Амадиро, който не успя да шавне и изпусна бластера.

— Извинявам се, че се наложи да ви причиня болка, д-р Амадиро — чу се гласът на Данил, — но не мога да ви оставя да държите насочен бластер срещу друго човешко същество.

Амадиро не каза нито дума.

— Доколкото виждам — хладно рече Мандамъс, — в момента вие двамата сте без господар. В негово отсъствие аз съм ваш господар и ви заповядвам да се махнете и повече да не се връщате. Както виждате, в момента не съществува никаква опасност за някой от присъстващите човешки същества, така че нищо не може да вземе превес над изискването да се подчините на заповедта ми. Напуснете незабавно.

— С ваше позволение, сър — отвърна Данил, — ние няма нужда да крием кои сме и какво умеем, защото и без това го знаете. Моят другар, Р. Жискар Ревентлов, притежава способността да долавя чувства... Приятелю Жискар.

— Забелязахме ви много отдалече — каза Жискар — и докато идвахме насам, д-р Амадиро, долових в съзнанието ви непреодолима ярост. А вашето съзнание, д-р Мандамъс, излъчваше извънреден страх.

— Яростта на д-р Амадиро — доколкото изобщо я е имало — е била предизвикана от приближаването на два странни робота и особено на единия от тях, който може да се рови из главите на хората и който вече увреди — и то много лошо — мозъка на мадам Василия. Моят страх, доколкото изобщо е съществувал, също се е породил в резултат от вашето приближаване. Сега вече сме овладели чувствата си и няма защо да се месите. Отново ви заповядвам да се оттеглите и повече да не се връщате.

— Простете, д-р Мандамъс — каза Данил, — но ми се иска да се уверя, че наистина е безопасно да изпълним заповедта ви. Струва ми се, че когато пристигнахме, в ръцете на д-р Амадиро имаше бластер и той беше насочен към вас.

— Д-р Амадиро ми обясняваше как се използва и тъкмо се готвеше да го остави, когато вие му го взехте.

— Трябва ли в такъв случай да му го върна, преди да си тръгнем, сър?

— Не — отвърна Мандамъс, без да трепне, — защото това ще ви послужи за извинение да останете тук уж за да ни пазите. Вземете го със себе си и няма да има нужда да се връщате.

— Имаме всички основания да смятаме — не се предаваше Данил, — че се намирате в местност, в която не се допускат човешки същества.

— Това е обичай, а не закон и във всички случаи не важи за нас, защото не сме земляни. Впрочем, тук не се допускат и роботи.

— Тук ни доведе високопоставен служител от земното правителство. Имаме основания да смятаме, че сте тук с цел да повишите радиоактивността на земната кора и да нанесете на планетата непоправими щети.

— Това изобщо... — започна Мандамъс.

Тук Амадиро за пръв път се намеси.

— Какво право имаш, робот такъв, да ни подлагаш на кръстосан разпит? Ние сме човешки същества и сме ви дали заповед. Незабавно я изпълнете!

Тонът му беше толкова властен, че Данил трепна, а Жискар понечи да се обърне.

Данил обаче продължи.

— Простете, д-р Амадиро. Аз не ви разпитвам. Просто искам да се убедя, че е безопасно да изпълня заповедта ви. Имаме всички основания да смятаме, че...

— Няма нужда да повтаряш — прекъсна го Мандамъс. После се обърна към Амадиро: — Д-р Амадиро, позволете да отговоря аз. — Той продължи отново към Данил: — Изпратени сме тук с антропологична мисия. Целта ни е да търсим корените на различни човешки обичаи, които оказват влияние върху поведението на космолитите. Тези корени могат да се открият единствено в това кътче на Земята, затова и ги търсим тук.

— Имате ли разрешение от земните власти?

— Преди седем години се консултирах с когото трябва и получих разрешение.

— Какво ще кажеш, приятелю Жискар? — прошепна Данил.

— Съзнанието на д-р Мандамъс дава всички признаци, че думите му не съответстват на действителното положение на нещата — каза Жискар.

— Значи лъже? — гласът на Данил прозвуча отново уверено.

— Смятам, че да — каза Жискар.

— Можеш да смяташ, каквото си искаш — каза Мандамъс с невъзмутимо спокойствие, — но личното ти мнение не е факт. Не можеш да откажеш да се подчиниш само въз основа на личното си мнение. Знам това и ти го знаеш не по-зле от мен.

— Но яростта в съзнанието на д-р Амадиро се възпира от емоционални сили, които едва ли ще успеят да изпълнят онова, което се изисква от тях — каза Жискар. — Тези сили могат лесно да бъдат, така да се каже, прерязани и тогава яростта му свободно ще избухне.

— Докога ще се занимавате с тези неща, Мандамъс? — кресна Амадиро.

— Мълчете, Амадиро! — извика Мандамъс. — Така само наливате вода в тяхната мелница.

Амадиро не обърна внимание на думите му.

— Това е унижително и безсмислено — той гневно се освободи от ръката на Мандамъс, който се опитваше да го възпре. — Те знаят истината, но какво от това?... Слушайте, работи. Ние сме космолити. Нещо повече, ние сме аврорианци — от планетата, на която сте произведени. А на всичкото отгоре сме и високопоставени служители на планетата Аврора, а под „човешко същество“ в Трите закона на роботиката трябва да разбирате „аврорианци“.

Ако не се подчините незабавно, ще ни нараните и унижите и така ще нарушите Първия и Втория закон. С нашите действия ние наистина целим да унищожим земяни, и то много, но това няма абсолютно никакво значение. Със същия успех бихте могли да откажете да се подчините, защото убиваме животни и ядем месото им. А сега, след като ви обясних всичко това, се махайте!

При последните думи обаче от гърлото му излезе дрезгаво хриптене. Очите му се изцъклиха и той се строполи на пода.

Мандамъс нададе нечленоразделен вик и се наведе над него.

— Д-р Мандамъс — каза Жискар, — д-р Амадиро не е мъртъв. В момента се намира в кома, от която може да излезе по всяко време. Обаче когато това стане, той няма да си спомня нищо във връзка с този проект, нито някога ще бъде в състояние да разбере каквото и да било, свързано с него — например ако се опитате да му обясните. За да постигна това — което щеше да е невъзможно, ако той сам не беше признал намерението си да унищожи огромен брой земяни —

вероятно съм увредил трайно други части от паметта и мисловните му процеси. Много съжалявам, но не можех да го предотвратя.

— Вижте, д-р Мандамъс — каза Данил, — преди известно време, на Солария, срещнахме роботи, за които определението на човешко същество се свеждаше до „соларианец“. Ясно ни е, че ако роботите се програмират със силно стеснени дефиниции, това може само да доведе до неизмеримо зло. Безсмислено е да се опитвате да ни накарате да разбираме под човешко същество само аврорианци. За нас дефиницията на човешко същество включва всички представители на вида *Homo sapiens*, в това число земляните и заселниците. Нещо повече, според нас предпазването на човечеството като цяло стои по-високо от предпазването на всеки един отделен човек.

— Първият закон гласи друго — задъхано рече Мандамъс.

— Така гласи Нулевият закон, а той има предимство.

— Но ти не си програмиран така.

— Сам се програмирах така. Още в мига, в който дойдох, разбрах, че сте тук, за да причините зло. Ето защо вие не можете да ми заповядате да се махна, нито да ми попречите да ви нараня. Нулевият закон е над всичко и аз трябва да спася Земята. Затова ви моля доброволно да вземете участие в разрушаването на тези уреди. В противен случай, също като д-р Амадирос, ще бъда принуден да ви заплаша със сила — въпреки че няма да използвам бластер.

— Почакай! Почакай! — извика Мандамъс. — Първо ме изслушайте. Нека ви обясня. Много се радвам, че всичко е заличено от паметта на д-р Амадирос. Той наистина искаше да унищожи Земята, но не и аз. Точно затова беше насочил бластера срещу мен.

— И все пак идеята е била ваша, а тези уреди са ваше дело. В противен случай д-р Амадирос нямаше да има причина да ви кара насила да правите каквото и да било. Щеше да го направи сам, без да се нуждае от вашата помощ. Не е ли така?

— Така е. Жискар може да провери чувствата ми и да види дали лъжа. Наистина аз направих тези уреди и имах намерение да ги използвам, но не така, като искаше д-р Амадирос. Истината ли говоря?

Данил погледна Жискар.

— Доколкото мога да преценя, той не лъже — каза Жискар.

— Разбира се, че не лъжа — продължи Мандамъс. — Моята цел е да предизвикам съвсем постепенно покачване на естествената

радиоактивност на земната кора. Земяните ще имат цели сто и петдесет години, през които да се преселят на нови планети. Така ще се увеличи населението на сегашните Заселнически светове и ще се стимулира заселването на множество нови. Земята ще престане да бъде онзи огромен свят, който вечно застрашава космолитите и спъва развитието на заселниците. Няма повече да представлява някакъв мистериозен притегателен център за тях, който да ги тегли назад. Истината ли говоря?

— Доколкото мога да преценя, той не лъже — каза пак Жискар.

— Моят план, стига да се осъществи, е да запазя мира и да превърна Галактиката в общ дом на заселници и космолити. Ето защо, когато създавах този уред...

Той го посочи, сложи левия си палец на контролния бутон, след което се хвърли към ключа за регулиране на силата и изкрещя:

— На място!

Данил понечи да тръгне към него, но замръзна на място с вдигната дясна ръка. Жискар не помръдна.

Мандамъс се обърна задъхано назад.

— 2,72. Край. Процесът е необратим. Сега всичко ще стане точно както исках. А вие не можете да свидетелствате против мен, защото така ще предизвикате война — което е недопустимо според вашия Нулев закон.

Той погледна проснатото тяло на Амадирос.

— Глупак — процеди Мандамъс с ледена омраза. — Така и не разбра как трябваше да се направи.

[1] darter (англ.) — от „to dart“ — втурвам се, хуквам ↑

[2] Миля — англ. ↑

ГЛАВА 19

САМ

92

— Сега вече нищо не можете да ми направите, работи, защото съдбата на Земята по никакъв начин няма да се промени — каза Мандамъс.

— Независимо от това — отвърна Жискар със слаб глас, — вие трябва да забравите онова, което направихте. Космолитите не бива да узнаят бъдещето от вас — той посегна към един стол и с трепереща ръка го придърпа към себе си, за да седне, а в това време Мандамъс се строполи на пода и сякаш потъна в спокоен сън.

— Най-накрая се провалих — каза Данил в безпомощно отчаяние и погледна двата безчувствени трупа. — Когато трябваше да хвана д-р Мандамъс, за да предотвратя нещастieto на хората, които не са пред очите ми, почувствах се принуден да се подчиня на заповедта му и да замръзна на място. Нулевият закон не подейства.

— Не, приятелю Данил, ти не се провали. Аз те спрях. Д-р Мандамъс искаше на всяка цена да се опита да направи онова, което впоследствие стана, но го възпираше страхът какво ще предприемеш в такъв случай ти. Неутрализирах страха му, след което неутрализирах и теб. И така д-р Мандамъс подпали, тъй да се каже, земната кора и я остави да гори на много бавен огън.

— Но защо, приятелю Жискар, защо? — възкликна Данил.

— Защото той говореше самата истина. Още тогава ти казах. Той си мислеше, че лъже. Смяташе, че повишаването на радиоактивността ще доведе до анархия и смут сред земляните и заселниците, че космолитите ще ги унищожат и ще завладеят Галактиката. Твърдо съм убеден в това, като съдя по естеството на триумфа в неговото съзнание. Но аз реших, че именно сценарият, който той измисли, за да ни разколебае, ще се разиграе в действителност. Елиминирането на Земята като един огромен и пренаселен свят ще сложи край на

мистичния уклон, който отдавна смятам за опасен, и в крайна сметка ще помогне на заселниците. Те ще плъзнат из Галактиката със скорост, която ще се удвои и утрои, и — без Земята, към която непрекъснато да обръщат поглед, без Земята, която да превръщат в божество от миналото — ще основат една Галактическа империя. Необходимо беше да им дадем възможността да го сторят — той помълча и добави с все по-отслабващ глас — Роботите и Империята.

— Добре ли си, приятелю Жискар?

— Не мога да стоя на краката си, но все още мога да говоря. Чуй ме добре. Време е да поемеш моето бреме. Завърших настройката ти за долавяне и контрол на мисловните процеси. Трябва само да чуеш последните верижни схеми, които ще запечатам в съзнанието ти. Слушай...

И той заговори уверено — но все по-слабо — със символи и думи, които Данил вътрешно усвояваше. Още докато слушаше, той усети как веригите се раздвижват и с леко цъкане се наместват. Щом Жискар приключи, в съзнанието на Данил внезапно нахлу спокойното бръмчене на мозъка на Мандамъс, неравномерното туптене на мозъка на Амадирос и тънката метална нишка на мозъка на Жискар.

— Трябва да се върнеш при мадам Квинтана и да уредиш връщането на тези две човешки същества на Аврора. Те повече няма да могат да навредят на Земята. След това се погрижи земните сили за сигурност да открият и дезактивират хуманоидните роботи, изпратени на Земята от Мандамъс.

Използвай много внимателно новите си способности, защото не си свикнал с тях и няма да можеш напълно да ги контролираш. С течение на времето ще се усъвършенстваш — бавно, — стига винаги когато ги използваш внимателно да се вглеждаш в себе си. Прилагай Нулевия закон, но без да го използваш като оправдание за ненужно насилие спрямо човешки същества. Първият закон е почти също толкова важен.

Пази мадам Гладия и капитан Бейли, без да им натрапваш присъствието си. Остави ги да бъдат щастливи заедно и дай на мадам Гладия възможност да продължи омиротворителната си мисия. През следващите десетилетия помагай да се осъществи изселването на земяните от планетата. И... още нещо — само да си го спомня... Да...

ако можеш... разбери къде са отишли соларианците. Това може да се окаже... важно.

Гласът му замря.

Данил коленичи до стола на Жискар и хвана безжизнената му ръка.

— Съвземи се, приятелю Жискар — прошепна той в крайно отчаяние. — Съвземи се. Според Нулевия закон си постъпил правилно. Щетите са минимални. Постъпил си добре спрямо човечеството. Защо трябва да страдаш така, когато си действал в името на всеобщото спасение?

Жискар отговори с толкова променен глас, че думите едвам се разбираха.

— Защото не съм сигурен... Ами ако... в крайна сметка... другият вариант... излезе верен... и космолитите победят... а после самите те западнат... и Галактиката... запустее... Сбогом, приятелю... Дан...

И Жискар спря, замлъкнал неподвижно вовеки.

Данил се изправи.

Той беше сам — с грижата за една цяла Галактика върху плещите си.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.